

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**18. YÜZYILDA TERTİP EDİLEN ÜÇ GÜFTE MECMUASININ EDEBİ
AÇIDAN İNCELENMESİ (DERVİŞ AVNÎ GÜFTE VE ŞİİR MECMUASI,
HASAN GÜLŞENÎ MECMUASI, DÜRBİNİZÂDE GÜFTE VE ŞARKI
MECMUASI)**

NURSEDA ÖĞRETEN
19723010

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi ALİ EMRE ÖZYILDIRIM

2023

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**18. YÜZYILDA TERTİP EDİLEN ÜÇ GÜFTE MECMUASININ
EDEBİ AÇIDAN İNCELENMESİ (DERVİŞ AVNÎ GÜFTE VE
ŞİİR MECMUASI, HASAN GÜLŞENÎ MECMUASI,
DÜRBİNİZÂDE GÜFTE VE ŞARKI MECMUASI)**

**NURSEDA ÖĞRETEN
19723010
ORCID NO: 0000-0001-6910-2281**

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi ALİ EMRE ÖZYILDIRIM**

AĞUSTOS 2023

[Nurseda ÖĞRETEN] tarafından hazırlanan “[18. Yüzyılda Tertip Edilen Üç Güfte Mecmuasının İncelenmesi (Derviş Avnî Güfte ve Şiir Mecmuası, Hasan Gülşenî Mecmuası, Dürbinizâde Güfte ve Şarkı Mecmuası)]” başlıklı çalışma, **[11/07/2023]** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda [oybirliği] ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından [Türk Dili ve Edebiyatı] Ana Bilim Dalı [Türk Edebiyatı] Programında **[YÜKSEK LİSANS]** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman

İmza

[Dr. Öğr. Üyesi Ali Emre Özyıldırım]

.....

Jüri Üyeleri

İmza

[Doç. Dr. İbrahim Sona]

.....

[Prof. Dr. Müjgân Çakır]

.....

ÖZET

18. YÜZYILDA TERTİP EDİLEN ÜÇ GÜFTE MECMUASININ EDEBİ AÇIDAN İNCELENMESİ (DERVİŞ AVNÎ GÜFTE VE ŞİİR MECMUASI, HASAN GÜLŞENÎ MECMUASI, DÜRBİNÎZÂDE GÜFTE VE ŞARKI MECMUASI)

Bu çalışma, 18. yüzyıl güfte mecmualarındaki şiirlerin ve şâirlerin tespit edilmesini ve edebiyat tarihi açısından değerinin ve öneminin tespit edilmesini amaçlamaktadır. Güfte mecmuaları, dönemin müzikal repertuarını taşıdığı gibi edebî hafızasını içerir. Çünkü Osmanlı-Türk müziğinde bestelenecek sözlü eser, yani güftelerin kaynaklarından en mühimi dönemin şiirleridir. Bir bestekarın şiir zevki yahut devrin çok söylenen, kulaktan kulağa yayılan şiirleri güftenin seçimini belirlemektedir. Biz de bu çalışmayla beraber şiirlerin seçimini belirleyen unsurların neler olduğunu, seçilen şiirlerin hangi özellikleri taşıdığını, yüzyıllar ilerledikçe güfte seçimlerinde değişen unsurların olup olmadığını ve mecmualarda yer alan şâirlerin tespitini amaçlamaktayız. Bütün bunların açığa kavuşması Osmanlı müziği icracı ve dinleyicilerinin Klasik Türk şiirindeki beğenilerini ortaya koyacak, Klasik Türk şiirinin alıcısı olan bir topluluğun 18. yüzyılda yazılan üç mecmuada değişen seçimlerini tespit edecektir.

Giriş kısmında 18. yüzyıl Türk müziği tarihinden ve bu yüzyılda yazılmış olan güfte mecmualarından kısaca bahsedildi. Ardından bu çalışmanın konusu olan üç güfte mecmuasının genel özellikleri aktarıldı, mecmuadaki şiirler tespit edildi, tablolar hâlinde gösterildi. Güftenin müzikal özelliklerinin yanında güftenin şâiri, nazım biçimi, nazım birimi, beyit-bent adedi, şiirdeki âhenk unsurları (vezin, kafiye örgüsü) ve muhtevâsı tabloya eklendi. Son olarak mecmuadaki güftelerde tespit edilen nazım biçimleri ayrı başlıklar altında incelendi, mecmualar arası karşılaştırma yapıldı ve mecmualardan örnekler sunuldu. Mecmuaların ve divanların arasındaki farklılıklar ayrı bir bölümde incelendi. Ardından güfte mecmualarında şiirleri bulunan şâirler eklendi ve nihayet çalışma boyunca tespit edilen bilgilerden sonuç kısmında bahsedildi.

18. yüzyıl güfte mecmualarından üç mecmuayı incelememizin sonucunda, mecmualarda güfte sahibi başlığı eklenmese bile pek çok şâirin güfte mecmualarında şiirleri ile var olduklarını gördük. Bu varlık, şimdi ayrı disiplinlerde incelenen Klasik Türk edebiyatı ve Osmanlı-Türk müziği geleneği arasında kopmaz bağlar olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Osmanlı-Türk Müziği, güfte mecmuaları

ABSTRACT

THE EXAMINATION OF THREE LYRIC MECMUA IN 18th CENTURY IN A LITERARY SENSE (DERVÎŞ AVNÎ, HASAN GÜLŞENÎ AND DÜRBİNÎZÂDE LYRIC AND SONG MECMUAS)

This study aims to examine and detect poems and poets in 18th-century lyric mecmuas. Lyric mecmuas carry musical repertoire and also contain literary memory. Because in Ottoman-Turkish music, the most important of the vocal sketch to be composed which means lyrics, chosen from poems of the era. Poem appreciation of the composer or most common poems of the era determine the lyrics. Therefore, the purposes of this examination are determined to the factors of selection of lyrics, peculiarities of chosen poems, is there any changing factors with changing centuries and the determination of poets in the mecmuas. Clarification of all of these factors would be expose to likings of Ottoman music performers and listeners in classical Turkish poetry and set the choosing of the receiver of Ottoman classical poetry in three different mecmuas which are written in 18th century.

In the introduction part, 18th-century Turkish music history and lyric mecmuas were briefly mentioned. Afterward, the general features of three lyric mecmua that the subject of this work was explained, the poems of the mecmuas were identified and shown in the tables. The musical properties of lyric as well as the poet of the poetry, verse form, verse unit, number of couplets and versicles, harmony elements (rhythm, rhymes) and content were added at tables. Finally, the verse form and elements of harmony have been analyzed which were determined, under separate headings and examples from mecmuas were given. Then, the poets whose poems were included in the lyrics mecmuas were added to the tables and finally, the information determined during the study was summarized in the conclusion part.

After the examination of three different lyric mecmuas, we have seen that most of the poets exist with their poems even though their names weren't given as the lyric owner. This existence proves that there are unrepeatable bonds between Classical Turkish Literature and Ottoman-Turkish Music which are examined under different disciplines.

Keywords: Classical Turkish Literature, Ottoman-Turkish Music, lyric mecmuas

ÖN SÖZ

18. yüzyıl güfte mecmuaları, geçen yüzyıllara nazaran sayısının artması ve pek çok repertuarı içinde barındırması bakımından önemlidir. Klasik Türk müziğinin bu yüzyıl içinde gelişimini tamamlaması, kurallarının daha belirgin hâle gelmesi ve icranın yaygınlaşması bu güfte mecmualarının sayılarının artmasının, muhtevâsının genişlemesinin neticelerindendir.

Cem Behar'ın adlandırmasına göre Osmanlı-Türk müziği, Klasik Türk şiiri penceresinden baktığımız zaman önemli bir kaynaktır. Musikî ile şiirin bir sarmal olarak çağlar boyu beraber ilerlediğini söylemek artık çokça söylenmiş bir klişe hükmündedir. Türk müziği ve edebiyatının ilişkisi ise Divan şiirinin beslendiği kaynaklardan olan Arap şiiri ve Fars şiirinde de anlatıldığı şekildedir. Şiirler musikî eşliğiyle söylenmiş yahut musikî performanslarının arasında pek çok şiir, muhakkak söylenen, vazgeçilmeyen bir parça olmuştur.

18. yüzyıl Divan şiiri için musikî önceki yüzyıllarda olduğu gibi çok mühim bir yer kaplamaktadır. Divanlarına ulaşamayan önemli şâirlerin şiirleri, yüzyıllar geçtiği için artık adı unutulmuş şâirler, günümüzde klasikleşmiş şâirlerin şiirlerinin farklı söyleniş biçimleri güfte mecmualarında yer almakta ve edebiyat biliminin bu mecmualara daha dikkatli bakmasını gerektirmektedir.

Ayrıca, pek çok müzik bilimcinin araştırma esnasında güftelerin edebî içeriklerini incelemeye gerek duymamaları sebebiyle mecmuaların edebî kıymeti üzerinde durulmamaktadır. Neyse ki son yıllarda bu konuda Türk Dili ve Edebiyatı alanında yapılan çalışmalar artmış ve güfte mecmuaları edebî bir perspektif ile değerlendirilmeye başlanmıştır.

Benim amacım ise 18. yüzyılda bu güfte mecmualarının üç tanesini edebî bir bakış açısı ile değerlendirmek ve elimdeki bulgularla edebiyat bilimi açısından bir sonuca ulaşmaktır. Bu değerlendirmenin öncelikle çalışma alanım olan edebiyat bilimine faydalı olmasını, ardından edebiyat-musikî bilimleri multidisipliner çalışmalarına küçük bir katkı sağlamasını umuyorum.

Bu çalışmayı hazırlarken neredeyse üç seneyi bulan tez dönemimde beni her düşüğümde ayağa kaldıran, önceki çalışmamdan vazgeçmek zorunda kalıp yeni bir çalışmaya başladığımda benim arkamda duran, beni şevklendiren kıymetli hocam Dr. Öğretim Üyesi Ali Emre Özyıldırım'a ne kadar teşekkür etsem yetersiz kalır. Osmanlı-Türk müziği hakkında sorularımı her daim içtenlikle cevaplayan, derslerine katılma şansına eriştiğim Dr. Öğretim Üyesi Bekir Şahin Baloğlu'na da ayrıca teşekkür etmek isterim. Maddi manevi destekleriyle Aliye Hanım başta olmak üzere Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı'na çokça teşekkür ederim.

Klasik Türk edebiyatına farklı gözlerle bakmayı bana öğreten ve “aşk olmayınca meşk olmaz” sözünü bizzat kendisinde görebildiğim Dr. Öğretim Üyesi Özlem Güneş'e de teşekkürü bir borç bilirim. Sabır gösterip beni sancılı tez dönemim boyunca bekleyen, benim için endişelenen ve bu işin sonucu nereye varacak diye düşünmeden emeklerime saygı gösteren kıymetli aileme teşekkür ediyorum.

Son olarak; yüksek lisans yoluna beraber çıktığımız, hayatımızın sonuna kadar beraber yürümeyi umut ettiğim dönem arkadaşlarım Esranur Aşar ve Muhammed Emin Yüksel'e, ve bu uzun süreçte Miraç Emre Bulut, Hanife Kara ve Mücahit Gümüş başta olmak üzere beni yılmadan destekleyen dostlarımın her birine sonsuz teşekkürlerimle...

Nurseda ÖĞRETEN

Temmuz, 2023; Yıldız Teknik
Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. 18. yüzyıla gelene kadar Osmanlı- Türk müziği tarihçesi	2
1.2. Güfte mecmuaları.....	6
1.2.1. Güfte Mecmualarının Türleri	8
1.3. 18. Yüzyıl Güfte Mecmualarına Genel Bir Bakış	9
1.3.1. Hekimbaşı Abdülaziz Efendi Mecmuası.....	9
1.3.2. Hasan Gülşenî Mecmuası.....	10
1.3.3. Derviş Avnî Güfte ve Şiir Mecmuası.....	10
1.3.4. Dürbinizâde Hâfız Mustafa Güfte ve Şarkı Mecmuası	10
1.3.5. Eyyübî Ebûbekir Ağa Güfte ve Şarkı Mecmuası.....	10
1.3.6. III. Ahmed Dönemine ait bir fasıl mecmuası.....	11
1.3.7. Hazîne-i Enderûn-ı Hümâyûn'dan Es-Seyyîd Mîr Mehmed İzzet'in Güfte Mecmuası	11
1.3.8. Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi'ndeki Güfte Mecmuası	12
1.4. Güfte mecmualarının değeri ve önemi.....	12
1.4.1. Edebi değeri taşıması ve edebiyat tarihindeki önemi bakımından güfte mecmuaları.....	13
1.5. Bu çalışmanın amacı	15
1.6. İnceleme yapılırken izlenen metot	21

2. ÇALIŞMAYA KONU OLAN ÜÇ GÜFTE MECMUASI HAKKINDA.....	25
2.1. Derviş Avnî Güfte ve Şiir Mecmuası.....	25
2.2. Hasan Gülşenî Güfte Mecmuası	25
2.3. Dûrbînî-zâde Hâfız Mustafa Güfte ve Şarkı Mecmuası.....	27
3. ÇALIŞMAYA KONU OLAN GÜFTE MECMUALARININ TABLO HÂLİNDE DÖKÜMÜ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	29
3.1. Derviş Avnî Mecmuası	29
3.1.1. Değerlendirme:.....	42
3.1.1.1. Şâirler	42
3.1.1.2. Nazım biçimleri.....	42
3.2. Hasan Gülşenî Güfte Mecmuası	45
3.2.1. Değerlendirme:.....	116
3.2.1.1. Şâirler	116
3.2.1.2. Nazım biçimleri.....	119
3.3. Dûrbînî-zâde Hâfız Mustafa Güfte Mecmuası.....	121
3.3.1. Değerlendirme:.....	196
3.3.1.1. Şâirler	196
3.3.1.2. Nazım biçimleri.....	198
4. ÜÇ MECMUADAN ELDE EDİLEN VERİLERİN İNCELENMESİ	204
4.1. Şâirler	204
4.2. Mecmualarda yer alan nazım biçimleri	214
4.2.1. Gazel	214
4.2.2. Kaside.....	217
4.2.3. Rubai	217
4.2.4. Murabba	217
4.2.4.1 Şarkı- murabba meselesi	219
4.2.5. Nazım biçimi belirlenemeyen güfteler.....	220
4.3. Vezinler	226

5. ŞİİRLERİN DİVANLARDAKİ VE MECMUALARDAKİ FARKLARI ÜZERİNE.....	228
5.1. Mecmualarda yer alan kelime farklılıkları	229
5.1.1. Aynı anlama gelen farklı kelimeler.....	229
5.1.2. Farklı anlama gelen farklı kelimeler	231
5.2. Mısra farklılıkları	235
5.3. Söz dizimi farklılıkları.....	236
5.4. Söz grubu farklılıkları	237
5.5. Beyit olarak farklılıklar	239
5.5.1. Eksik beyit kullanımı	239
5.5.2. Fazla beyit kullanımı.....	239
5.6. Müstensihin okuma, duyma hatası yahut gramer hatası.....	242
5.7. Ek farklılıkları	243
5.8. Nüsha farklılıklarının tek bir kasidede görünümü: Cem Sultan Kasidesi .	245
6. SONUÇ	253
KAYNAKÇA.....	256
EKLER.....	268
Dizin.....	268
Ek 1. Alfabetik sıralama ile güfteler	268
Ek 2. Alfabetik sıralama ile mecmuadaki şâirler	300
Ek 3. Tezde kullanılan eserlere ait bibliyografik kısaltmalar	332

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Güfteler tablosundan bir örnek	22
Tablo 2: Derviş Avnî Güfte ve Şiir Mecmuası'nın Güfteler Dökümü.....	30
Tablo 3: Derviş Avnî mecmuasındaki güfte sahiplerinin yüzyıllara göre dağılımı ...	42
Tablo 4: Derviş Avnî mecmuasındaki güftelerin nazım biçimleri.....	43
Tablo 5: Hasan Gülşenî Güfte Mecmuası'nın Güfteler Dökümü	46
Tablo 6: Hasan Gülşenî mecmuasındaki güfte sahiplerinin yüzyıllara göre dağılımı	116
Tablo 7: Hasan Gülşenî mecmuasındaki güftelerin nazım biçimleri	119
Tablo 8: Dürbinizâde Mecmuası'nın Güfteler Dökümü	122
Tablo 9: Dürbinizâde mecmuasındaki güfte sahiplerinin yüzyıllara göre dağılımı .	196
Tablo 10: Dürbinizâde mecmuasındaki güftelerin nazım biçimleri.....	198
Tablo 11: Üç mecmua şâirlerinin yüzyıllara göre dağılımı	210

KISALTMALAR LİSTESİ

- AE MNZ: İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emirî Manzum Kataloğu
AND: Ahmed Neylî Divanı¹
AÖD: Âşık Ömer Divanı
ARD: Edirneli Ahmed Rüşdî Divanı
ASD: Arpaemini-zâde Mustafa Sâmî Divanı
AVD: Abdülbâki Vecdî Divanı
B: Beyit
BD: Bâkî Divanı
BED: Bağdatlı Esad Divanı
BN: Bent
BRD: Bağdatlı Rûhî Divanı
CD: Cem Sultan'ın Türkçe Divanı
CVD: Cevrî Divanı
DAD: Dürrî Ahmed Efendi Divanı
DAM: Derviş Avnî güfte ve şiir mecmuası
DD: Dâniş Divanı
DUD: Derzî-zâde Ulvî Divanı
EFD: Edirneli Fâiz Divanı.
ENFD: Enderunlu Fâzıl Divanı
ERD: Eşrefoğlu Rûmî Divanı
EVD: Enderunlu Osman Vâsıf Divanı
FAD: Fasih Ahmed Dede Divanı
FD: Fuzûlî Divanı
FHD: Fıtnat Hanım Divanı
FKD: Fehîm-i Kadîm Divanı
FSD: Fasîhî Divanı
G: Gazel
GAD: Gelibolulu Mustafa Âlî Divanı

¹ Bu listede kısaltması verilen eserlerin bibliyografik künyeleri Ek 3'te yer almaktadır.

H: Hicrî
HAD: Azmî-zâde Hâletî Divanı
HD: Hâtif Divanı
HGM: Hasan Gülşenî Mecmuası
HGM (ERDEN): Serçin Erden, Hasan Gülşenî'nin güfte mecmuası ve incelenmesi
HMD: Hâkânî Mehmed Bey Divanı
İAD: İzzet Ali Paşa Divanı
İD: İsmetî Divanı
KAD: Küçükçelebizâde Asım Divanı
KD: Kelîm Divanı
KMD: Kâmî Divanı
KPD: Kemal Paşazâde Divanı
KRD: Kırımlı Rahmî Divanı
LFD: Lâzikî-zâde Feyzullah Nâfiz Divanı
LM: Leylâ ve Mecnûn, Fuzûlî
M: Milâdî
MDM: Dûrbînîzâde Hâfız Mustafa Güfte ve Şarkı Mecmuası
MDM (UYSAL): Betül Uysal, Hafız Mustafa Dûrbînî-zâde'nin güfte mecmuası
MFD: Mustafa Fennî Divanı
MHD: Mihrî Hatun Divanı
MKD: Mekkî Divanı
MRB: Murabba
MRD: Vak'anüvis Mehmed Râşid Efendi Divanı
MST: Müstezat
MSMT: Musammat
MZD: Mezâkî Divanı
NAD: Nâbî Divanı
NCD: Necâtî Beg Divanı
ND: Nedîm Divanı
NFD: Nef'î Divanı
NHD: Nâhifî Süleyman Efendi Divanı
NKD: Nâ'ilî-i Kadîm Divanı
NMD: Niyâzi-i Mısırî Divanı
NAŞD: Nâşid Divânı
NŞD: Neşâtî Divanı

NVD: Nev'î Divanı.
NUD: Abdülahad Nûrî Divanı
ÖRD: Dede Ömer Rûşenî Divanı
PSD: Sâbir Pârsâ Divanı
RAD: Râtib Ahmed Paşa Divanı
RPD: Koca Râgıb Paşa Dîvânı
S: Sayfa
SAD: Sultan III. Ahmed Divanı
SBD: Subhizâde Abdî Divanı
SD: Bosnalı Alaeddin Sâbit Divanı
SEVD: Seyyid Vehbî Divanı
SBŞD: Sabri Mehmed Şerif Divanı
SR: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Kataloğu
SRD: Sahhâf Rüşdî Divanı
SVD: Sünbülzâde Vehbî Divanı
ŞBD: Şeyhülislam Bahâyî Divanı
ŞGD: Şeyh Gâlib Divanı
ŞED: Şeyhülislam Esad Efendi Divanı
ŞYD: Şeyhülislam Yahyâ Divanı
VED: Vecîhî Divanı
VMD: Vâhid Mahtûmî Divanı
ÜSD: Üsküdarlı Sırrî Divanı
YED: Yûnus Emre Divanı
YND: Yahyâ Nazim Divanı
ZD: Zâtî Divanı

1. GİRİŞ

“Âvâzeyi bu âleme Dâvûd gibi sal

Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş.”

Klasik Türk edebiyatı ve Osmanlı-Türk müziği² için daimî söylenen ifadelerden biri iki disiplinin birbirinden ne kadar çok beslendiğidir. Klasik edebiyat şâirleri, musikî kavramlarını sıkça kullanır, şiir “mevzûn ve mukaffâ” olduğu için veya şiirin diğer teknik özellikleri sebebi ile müzikalite oldukça ehemmiyetlidir; Osmanlı müziği musikîşinasları ise şâirlerin şiirlerini farklı makamlarda besteleyerek güfteler oluşturur yahut şâirlerden bestelenmek üzere güfte talep ederler. İki gelenek de siyasi ve sosyolojik sebeplerden ötürü sekteye uğradığı yıllardan sonra aynı geleneğe mensup olmayan bizler içinse bu durum çok tuhaf karşılanmaktadır. Fakat o zaman için hiç de enteresan bir durum değildir, bizim iki ayrı disiplin olarak bahsettiğimiz gelenekler ortak büyük bir kökten, Osmanlı-Türk medeniyetinden beslenmektedir. Büyük bestekâr Hâfız Post’un hocası Divan edebiyatının büyük şâiri Nâ’îlî’dir, Yahyâ Nazîm Çelebi hem şâir hem de musikîşinaslar arasında önemli bir kişidir. Çalışmamızın esasını oluşturan Hasan Gülşenî ise hem iyi bir şâir hem sevilen bir musikî erbâbıdır. Saydığımız ve sayamadığımız pek çok kişinin ortak noktası ise güzel bir edebiyat ve/veya musikî eseri, hoş bir sedâ bırakmaktır. Divan edebiyatı şâirleri bunu sözler yoluyla, musikîşinaslar ise hem sözler hem de birbiri ile âhenk içinde alçalan ve yükselen sesler yoluyla yapmak istemektedir.

Bu bölümde öncelikle Osmanlı- Türk müziğinin önemli kırılma noktaları işlenecek, ardından güfte mecmualarından ve yapacağımız çalışmanın amacı ve yöntemlerinden bahsedilecektir.

² Cem Behar bu genellikle Klasik Türk müziği veya Türk sanat müziği yerine bu ifadeyi kullanır, çalışma boyunca bu kavram kullanılmaya devam edilecektir. İfadenin kullanılmasına örnek olarak şu kaynağa bakılabilir: Cem Behar, Osmanlı/Türk Musikîsinin Kısa Tarihi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2019. Eserin başından sonuna kadar bu ifadenin kullanıldığı ve Türk müziğinin bu kavram ile karşılandığı görülmektedir.

1.1. 18. yüzyıla gelene kadar Osmanlı- Türk müziği tarihçesi

Osmanlı-Türk müziğinin oluşum sürecini takip etmek istersek 16. yüzyılın ikinci yarısına kadar gidebilmekteyiz.³ Öncesi için Anadolu coğrafyası aristokrasi eğlencesinde daha çok İran müziği etkisi görülmektedir. 16. yüzyılda Osmanlı coğrafyasında meydana gelen çeşitli siyasi olaylar sosyolojik sonuçlar doğurmuştur ve Osmanlı-Türk müziğinin İrani gelenekten sıyrılarak özgün bir nitelik kazanmasını sağlamıştır.⁴ Bu özgün müziğin merkezi aynı zamanda imparatorluğun da merkezi olan İstanbul'dur. Başkentte diğer İslam coğrafyalarından farklı olarak sınıflar üstü ve şehirli bir müzik geleneği oluşmuştur. Saray çevresinde ve saray teşvikiyle değil, şehirli tarafından oluşturulan, icrası, arzı talebi ve eğitimi ile şehirli tarafından geliştirildiği bir müzik geleneğinden bahsedilmektedir. Osmanlı sarayının padişahların musikîye ilgisi ve sevgisi çerçevesinde katkısı sürmüştür fakat müzik geleneğinin hayat damarı saray değildir.⁵

17. yüzyılın ikinci yarısı Osmanlı musikî geleneğinde olgunlaşmanın başladığı dönem olarak kabul edilir. Osmanlı musikîsinin kültürü 17. yüzyılın başından itibaren artık belgeli, tutarlı bir bütünlük arz etmeye başlamıştır.⁶

Nicolae Jorga, 18. yüzyılda bilim ve sanat için “entelektüel” bir yaşam tarzının var olduğundan ve bu gelişmelerin 17. yüzyılın ortalarında başladığından bahseder. Yüzyılın başında Sultan III. Ahmet ve Damat İbrâhim Paşa'nın önderliğinde ortaya çıkan, Lale Devri olarak bahsedilen kısa süreli dönemin yalnızca “bol harcamalı bir eğlence dönemi” olmadığı, sanatın geliştiği “soylu” bir ortam yaratıldığı Osmanlı dünyasından söz etmek mümkündür.⁷ Sebeplerin sonuçları doğurduğu gibi 18. yüzyılın geliştiği bir önceki yüzyılda gizlenmişti.

Topkapı Sarayı'nın Seferli Odası'nda kurulan müzik mektebi ile müzik eğitimi saray desteğiyle devam etmekteydi. Bu mektebin ilk hocası olan Ali Ufkî Bey 1640-1650'li yıllarda “musikî odası” adı verdiği meşk odasında verilen müzik eğitimini

³ Behar; 2017a, 2019, 2021.

⁴ Behar, 2021.

⁵ Osmanlı müziğinin Arap müziği ile İran müziği etkili müzik üretimi ve icrasından kendi kendini üreten, orijinal müzik üretimine geçişi hakkında daha fazla bilgi için Cem Behar'ın Orada bir musikî var uzakta (2021) ve Walter Feldmann'ın Music of the Ottoman Court (1996) kaynaklarına ayrıca bakılabilir.

⁶ Behar; 2017a, s. 140.

⁷ Ersu Pekin (2018), “Sûnâme'nin müziği 2: 18. Yüzyıl başlarında İstanbul'da müzik” Filiz Çağman'a Armağan, Lale Yayıncılık: 2018, s. 458'den alınan kaynak: Nicolae Jorga, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, 4 cilt, çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul: 2005, s. 300-01.

anlatmaktadır.⁸ Ali Ufkî Bey'in Osmanlı müziği için önemi sadece bununla sınırlı değildir. Osmanlı müziğine dair iki eseri (Mecmuâ-i Sâz ü Söz ve Şiir ve Şarkı Mecmuası) bu müziğin ilk önemli yazılı kaynaklarındandır. Ali Ufkî Bey'in notaya aldığı eserler Türk müziğinde ilk nota kaynağı olarak kabul edilmektedir.⁹ “*Mecmuâ-i Sâz ü Söz*”, diğer adıyla *Ali Ufkî Edvârı*, dînî ve lâ-dînî birçok eseri bünyesinde barındırdığından 17. yüzyıl müzik tarihimiz açısından çok önemli bir kaynaktır.

17. yüzyılın eğitim yerlerinden bir diğeri ise Mevlevî dergâhlarıdır. Tarikatın inanç ve ibadetinin bir parçası olarak müzikle etkileşimi, Osmanlı-Türk müziğinde meşhur olmuş pek çok müzisyen yetiştirmelerine ve dînî, dîn dışı tüm beste formlarında eserler üretmelerine vesile olmuştur. Mevlevî dergâhlarının Türk müziğine etkisini ve başarılı müzisyenlerini 17. yüzyılın sonundan itibaren güfte mecmualarında, sanatçıların bestelerinde ve müziğe dair kaleme aldıkları önemli eserlerde görebilmekteyiz. Özellikle Türk müziğinin en kompleks beste formu olan Mevlevî ayinleri, dergâhın ibadetinin bir parçasıdır. Mevlevîlerin Türk müziğine bu gibi pek çok katkısı çeşitli araştırmacılar tarafından araştırma konusu edildi.¹⁰

Bu yüzyıl içinde Mevlevîlerin musikîye olan katkılarından sonra hatırlamamız gereken önemli bir isim olan Nâyî Osman Dede, Galata Mevlevîhanesi şeyhlerindendir. Kutb-ı nâyî sıfatıyla anılan Mevlevîlerin ikinci neyzenbaşısıdır. Ney üflemedeki kabiliyeti sebebiyle “Nâyî” mahlasını seçen şâir, musikîşinas, hattat Osman Dede'nin musikî nazariyatı ile alakalı iki eseri bulunmaktadır. “*Rabt-ı Tâbirât-ı Musîkî*” adlı eserinde musikîde yanlış kullanılan musikî tabirlerinin doğrularını kaleme almıştır¹¹. “*Kitâb-ı Edvâr*” adlı bir diğer eserinde ise kendi bulduğu nota sistemiyle yazdığı eserler mevcuttur¹². Üçüncü eseri “*Mîrâciyye*”sinde ise hem şâirliği hem bestekârlığı ile karşımıza çıkmaktadır. “*Ravzatü'l-îcâz fi'l-mûcizati'l-mümtâz*” isimli son eseri ise

⁸ Behar; 2017a, s. 129.

⁹ Behar; 2021, s. 26.

¹⁰ Söz konusu araştırmalardan sonuncusunda Mevlevîliğin müzik başta olmak üzere Osmanlı sanat dünyasına etkileri ve imparatorluktaki yeri incelenmiştir: *Walter Feldmann, Mevlevîliğin Kültürel Tarihi (From Rumi to the whirling dervishes: music, poetry and mysticism the Ottoman Empire)*, 2022.

¹¹ Süleyman Erguner, "Osman Dede, Nâyî", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/osman-dede-nayi> (05.07.2023).

¹² Erguner, a.g.e.

Hazreti Peygamber başta olmak üzere peygamberlerin mucizelerinin anlatıldığı 1170 beyitlik bir mesnevidir.¹³

17. yüzyılın müziği hakkında bize aydınlatıcı bilgiler veren diğer bir kaynak Evliyâ Çelebi'nin *Seyahâtname*'sidir. Söz konusu devirde aktif olarak yer alan müzisyenlerden, müzik geleneğinden, çalgılarından, müzik meclislerinden bahseden Evliyâ Çelebi Türk müziğindeki çalgıların devamlı tagayyür ettiğini, yerli sazların icralarda kalıcılaştığını söylemiştir. Tanbur, bu devirde Türk müziğinin ana çalgısı hâline gelmişti. 18. yüzyılın başında tanbur ve ney, fasıl müziğinin başat sazları olarak kabul görmüştü.¹⁴

Güfte mecmualarının prototipi olarak görülen Hâfız Post güfte ve şarkı mecmuası¹⁵ bu dönemde ortaya çıkmıştır. Şâir Nâ'î'nin öğrencisi olduğu bilinen mürettibin oldukça hacimli olarak hazırladığı bu mecmua, makam, usul, beste formları ve bestecileriyle beraber güfteyi tam teşekküllü olarak arzetmekteydi. Bundan sonra tertip edilen güfte mecmuaları da bir eksiği bir fazlasıyla bu şekilde olacaktı.

17. yüzyıl ve 18. yüzyıllarda önceki yüzyıllardaki kadar teori kitabı yazılmadığı ve bunun musikîşinaslar arasında teorik boşluk olarak değerlendirildiği görülmüştür. Kantemiroğlu Dimitri, Abdülbâkî Nâsır Dede ve Hızır Ağa bu boşluğu ayrı ayrı hissedenden ve bunun için çalışan musikîşinaslardır. Hem Avrupalı bir bakış açısıyla hem de Osmanlı müziğini iyi bilen bir musikîşinas olan Kantemiroğlu, yahut Dimitrie Cantemir, Türk müziğinin notasyonu için düşünen bir diğer kişidir. Türk müziği nazariyatını o zamanın başat sazı olan tanburu esas alarak anlatmıştır. Türk müziğinin standartları 17. yüzyıl ikinci yarısında, Kantemiroğlu döneminde oluşmuştur. Kantemiroğlu edvârında Acem ve Rum (İranlı ve Anadolu) müzisyenlerin beste ve icra farkları belirgin şekilde ortaya konmuştur. 16. yüzyılda İran müziğinin etkisinde olan Türk müziği ile bu dönemdeki fark belirgin bir şekilde hissedilmektedir.¹⁶

¹³ Nâyî Osman Dede hakkında yazılan bu bölüm ve Ravzatü'l-îcâz hakkında daha fazla bilgi almak için Müjgân Çakır'ın 1999 yılında yayımlanan doktora tezine başvurulabilir: Müjgân Çakır, *Nâyî Osman Dede: Hayatı, sanatı, eserleri ve Ravzatü'l-îcâz fi'l-mûcizati'l-mümtâz* 'ı.

¹⁴ Behar, 2022, s. 266-267. Evliya Çelebi'nin musikî ile ilgisi, dönemin musikî- şiir ilişkisi ve dönemin müzisyenleri hakkında daha fazla bilgi almak için: Ersu Pekin "Evliya Çelebi'nin müzik kaynakları" Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin yazılı kaynakları, Haz. H. Aynur, H. Karateke, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2012.

¹⁵ Behar, s. 121.

¹⁶ Kantemiroğlu'nun Osmanlı-Türk müziği çalışmaları hakkında daha fazla bilgi almak için: Behar, *Kan Dolaşımı, Ameliyat ve Musıkî Makamları "Kantemiroğlu (1673-1723) ve Edvâr'ının sıra dışı müzikal serüveni*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2017b.

Türk müziğindeki ilk notacı musikîşinas Nâyî Osman Dede'nin torunu olan, tüm ailesi ile Mevlevî silsilesine bağlı olan Abdülbâkî Nâsır Dede ise Mevlevî şeyhi, şâir ve musikîşinastır. Dönemin sultanı III. Selim'in teşvikiyle kaleme aldığı *Tedkîk ü Tahkîk* adında bir edvâr kitabı ve *Tahrîriye* adıyla Mevlevî ayinlerini notaladığı eseri müzik tarihine giren önemli eserlerdir. Eski edvârlardan farklı, yeni bir bakış açısıyla yazmak istediği eseri dönemindeki musikîşinasların "râh-ı ameline vüs'at kazandırması" için, yani icracılara yeni yollar açmak için oluşturduğunu söylemesidir.

Bu yüzyılın önemli bir diğer eseri ise Şeyhülislâm Esad Efendi'nin *Atrâbü'l-Âsâr*'ıdır. Osmanlı müziğinin ilk musikîşinaslar tezkiresidir. Osmanlı Devleti'nin başından III. Ahmet dönemine kadar tüm müzisyenleri eserine almak isteyen Esad Efendi'nin eseri 17. yüzyılın ikinci yarısı ve 18. yüzyılın ilk çeyreğini kapsamaktadır.¹⁷ Esad Efendi'nin tezkiresine aldığı musikîşinasların yorumundan yola çıkarak Cem Behar, 16. yüzyılın aksine artık Acem üslubunun ve İstanbul üslubunun oluştuğunu, Osmanlı müziğinin özgünleştğini ifade eder.

18. yüzyıl Osmanlı-Türk müziği hakkında ifade edebileceğimiz özellikleri toparlamamız gerekirse şunları söyleyebiliriz:

17. yüzyılda Türk müziğinde başlayan rönesans¹⁸, 18. yüzyılda devam etmiş, bu yüzyılda müzik olgunlaşma evresine girmiştir.

Bu yüzyıl sadece musikîde değil, devletin sosyal, kültürel ve sanatsal birçok alanda yeniliği düşündüğü ve uyguladığı bir devirdi; İstanbul toplumunun değişim ve dönüşümü diğer sanatlar olduğu gibi musikîyi de etkilemiştir. Örneğin Boğaziçi'ne ve Kağıthane'ye yapılan kasırlar ve mesire yerleri Osmanlı toplumunun birleşme ve eğlence anlayışını, bu sebeple musikî anlayışını muhakkak ki etkilemiştir.

17. yüzyılda Mevlevî tarikatlarında başlayan müzik eğitimi bu yüzyılda artarak devam etmiştir. Önemli bestekârlar, sâzendeler ve hânendeler verdikleri eserlerle Türk müziğine katkı sağlamıştır. Bir form türü olarak Mevlevî ayini bu yüzyılda gelişimine devam etmiş ve 18. yüzyılda olgunluğa erişmiştir.

16. yüzyılda müziğin şehirli bir müzik olarak başlamasından sonra 17. yüzyılda çeşitli tarikatlar ve Osmanlı Sarayı'nda eğitim kurumları oluşmuş, resmi ve gayriresmi

¹⁷ Behar; Şeyhülislam'ın Müziği "18. yüzyılda Osmanlı/Türk Musikîsi ve Şeyhülislam Esad Efendi'nin Atrabü'l-Asar'ı", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2017a, s. 136-137.

¹⁸ Andrews, 2022.

eğitimlerle musikî gelişmeye devam etmiştir. Yaygınlaşan eğitimler; bir sonraki yüzyılda musikînin yetenek sahiplerine daha kolay erişmesi, müziğe talebin artması ve müzikte olgunlaşmanın eğitilmiş kesimin eserleriyle hızlanması gibi sonuçlar doğurmuştur.

Osmanlı-Türk müziğinin makam, usul, form gibi unsurları bu yüzyılda değişmiş, asıl olgunluğuna erişmiştir. Yeni terkipler üretilmiş; üretilen terkipler “takım” adı verilen ve birden fazla formun bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş kompleks formlar ile ölümsüzleştirilmek istenmiştir.

Fasıl müziğindeki enstrümanlar istikrara kavuşmuş, İstanbul müziğindeki tasarım ve icra standartları esas itibarıyla oluşmuştur¹⁹

Söylenenlerin aksine Osmanlı müziği, Lâle Devri’nde veyahut III. Selim döneminde yenileşme evresine girmemiş, müziğin olgunlaşması 17. yüzyıldan itibaren başlamış ve 18. yüzyılın sonunda iyice olgunlaşmış, teknik bileşenleri stabilize olmuştur.

Önceki yüzyıllara oranla fasıl ve şarkı mecmualarının daha çok olduğu, bunun sebebinin ise hânende repertuarının gelişmiş ve yerleşmiş olduğu ve şehirde musikî talebinin artmış olabileceği düşünülmektedir.²⁰

1.2. Güfte mecmuaları

Güfte mecmuaları, hanende, meşk hocası yahut dinleyicinin eserleri hafızada tutmak amacıyla kaleme aldığı hafıza defterleridir. Bestelenmiş olan güfteler bu mecmualarda tertip edilirler. Güfte mecmuasını tertip eden kişi, onu yaygın bir kullanım için değil; kendisi, beraber meşk yaptığı dostları ya da öğrencilerinin yararlanması için kaleme alır ve mecmua yazıldığı devrin repertuarını, yani o sırada bilinen ve icra edilmekte olan eserleri içerirdi²¹. Eserler belirli makam sıralamasına göre dizilir; usulü, formu, çoğu zaman bestekarı ve bazen güfte sahibi yanına iliştilirdi. Eserlerin notalanmadığı Osmanlı-Türk müziğinde eserin en azından künyesi sonraki kuşaklara bu şekilde aktarılırdı.

Güfte mecmualarında kâr, beste, şarkı, ilâhi gibi farklı formlarda bestelenen eserlerin güfteleri, genellikle belirli kurallar gözetilerek toplanırlar. Bestelendikleri makamların

¹⁹ Behar; 2022, 269.

²⁰ Behar, s. 279.

²¹ Behar, 2019; s. 49.

makam fihristinde aldığı yere göre ve “büyük formdan küçüğüne doğru giden bir düzen içinde sıralanırlar”.²²

Güfte mecmualarının içinde eserleri kaydettikten sonra boş sayfalar bırakılmaktaydı. Boş sayfalar bölüm bölüm ayrılan makamların sonunda yahut mecmuanın son sayfalarında bulunurdu. Bu sayfalara müstensih yahut mecmuanın müstensihden sonraki sahibi yeni eserler kaydedebilirdi. Bu açıdan “nâ-tamâm” eserler olan güfte mecmuaları geliştirilmeye ve kuşaktan kuşağa aktarılmaya müsaittir.

Mecmualarda yer alan güfteler, bestekârın bestenin üzerine yazdığı güfteler olduğu gibi devrin herkesçe bilinen, meşhur olmuş şiiirlerinden ya da klasikleşmiş şâirlerin şiiirlerinden de seçiliyordu. Şâirlerin bestelenmesi için yazdığı şiiirler de bestekârlar tarafından kullanılabilirdi. Bestenin formuna göre mısra sayıları değişiklik arzetsen de çoğu zaman dört mısra ya da iki beyitten müteşekkildi. Bu güftelerin yanında anlamlı yahut anlamsız sözlerle besteyi göstermeye yarayan “terennüm” adı verilen sözler de bulunmaktaydı. Ersu Pekin, güftelerde terennümün kullanımı için şu ifadeleri kullanmaktadır: “Şiir ve musikî o kadar birbirine bağılıydı ki, bu bağı azaltmak ve musikîde şiiirin etkisinden bir nebze uzaklaşabilmek için terennümden yararlanılmaya başlanmıştı”.²³

Güfte mecmuaları Osmanlı Devleti’nde 15. yüzyıldan beri bulunmaktaydı.²⁴ Fakat Osmanlı-Türk müziğinin 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bir kırılma yaşadığını, müziğin İrani gelenekten sıyrılıp yeni bir gelenek oluşturduğunu daha önce söylemiştik. Behar; bu gelenek için güfte mecmualarının prototipinin formatı, iç düzeni, eserlerin form, usul, makam ve repertuarları ile “Hâfız Post Mecmuası” olduğunu söylemiştir²⁵. Bu güfte mecmuası, 17. yüzyılın son çeyreğinde Türk müziğinin büyük bestekârı, müzisyeni Hâfız Post tarafından derlenmiştir. Yukarıda sayıldığı gibi bir makam fihristi içeren, içinde 30 makam bulunan ve rast makamından eserlerle başlayan mecmua, eser başlıklarında usulü, formu, bestekârı ve çoğu zaman güfte sahibini içermektedir. Hâfız Post mecmuasını yüksek lisans tezi olarak Latin

²² İsmail Hakkı Özkan, "Güfte", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/gufte> (10.08.2023).

²³ Pekin (2019). “Müzik şiiirden bağımsızlaşacak mı?” Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XIV, Dîvân’dan nağmeler: farklı boyutlarıyla edebiyat-musikî ilişkileri, Haz. H. Aynur, H. Koncu, M. Çakır ve Ö. A. E. Özyıldırım, Klasik yayınları.

²⁴ Bkz: Osman Yıldız, XV. yüzyıla ait anonim güfte mecmuasının incelenmesi, Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2011.

²⁵ Behar; 2021, s. 121.

harflerine aktarıp mecmuayı inceleyen Nilgün Doğrusöz, mecmuanın içinde 708'i Türkçe yaklaşık olarak 975 güfte bulunduğunu ifade etmektedir²⁶.

Hâfız Post mecmuasının prototipini oluşturduğu ve 18. yüzyıl sonrası gitgide artan güfte mecmualarında genellikle şu unsurlar görülmüştür: **Güfte, terennüm**²⁷, **güftenin makamı, usulü, bestekârı** (çoğunlukla), **güftekâr** (bazen). Bunun dışında karşıma çıkan iki unsur mecmuaların çoğunda görülmekle birlikte her mecmuada bulunmak zorunda değildir:

Fihrist: Makam sıralamasını ve makamlar içerisinde bulunan güftelerin kaçınıcı sayfada yer aldığını bildiren bir tablodur. Genellikle mecmuanın başında yahut sonunda yer alır; mürettibin yahut mecmuayı talep eden kişinin maddi durumuna göre altın varaklı çerçeveli veya tezhiplerle süslü olabilir. Mecmuada bulunan eserlere göre değişiklik arzetsen de genellikle rast makamıyla başlanır ve evc makamıyla son bulur.

Makale, nazarî bilgiler yahut müzik teorisi: Bu kısım musikî hakkında yapılan genel bir tanımdır. Müzisyenin yahut mürettibin eğitime, dünya görüşüne göre farklılık gösterir. Fakat genellikle musikînin ilâhî bir kudret olduğuna dair açıklamalar, müziğin evrenle ilişkisi, makamlar ve insan ruhuna tesiri gibi soyut konular işlenir.

1.2.1. Güfte Mecmualarının Türleri

Mecmuanın araştırma konusu olmasından sonra mecmua kavramı içeriği sebebiyle çeşitli sınıflara ayrılmıştı; şiir mecmuası, fevâid mecmuası, nazîre mecmuası... Güfte mecmuası da bu alt sınıflardan biri olarak araştırılmaya başlanmıştı. Araştırıldıkça güfte mecmualarının da kendi içinde sınıflara ayrıldığını görmekteyiz. Harun Korkmaz, güfte mecmualarını içinde güfte geçen diğer mecmualarla birlikte 16 alt gruba ayırmıştır. Mecmuaların bazıları içerdiği türe, bazıları beste formlarına, bazıları ise barındırdığı bestelerin okunuş düzenine göre (fasıl gibi) değişiklik gösterir:

1. Fasıl mecmuaları
2. Şarkı mecmuaları
3. Âyin-i şerîf mecmuaları

²⁶ Nilgün Doğrusöz, Hâfız Post güfte mecmuası (Türkçe güfteler), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1993, s. 15.

²⁷ Terennüm, esas güftenin dışında bestekâr tarafından ilâve edilmiş ve bestecinin ilhamını aktarmaya, eserleri süslemeye yarayan bir takım söz grupları olarak adlandırılır. (İsmail Hakkı Özkan, “*Türk Musikîsi Nazariyatı ve Usulleri*”, Ötüken: 2006, s. 104). Lafzî ve ikâî terennüm olarak iki sınıfa ayrılırlar. Lafzî terennüm besteci tarafından eklenen, kendi başına anlam taşıyan sözlerden oluşurken (“*a cânım, sultânım*” gibi) ikâî terennüm kendi başına bir anlamı olmayan, bir araya geldiği zaman usulü göstermeye yarayan hece gruplarıdır (“*yel lel li, ten nen ni*” gibi).

4. Na't mecmuaları
5. İlâhî mecmuaları
6. Şüğul mecmuaları
7. Tesbîh mecmuaları
8. Mevlîd-i şerîf mecmuaları
9. Mi'râciye mecmuaları
10. Regâibiye güftesinin bulunduğu mecmualar
11. Türkü, türkmânî, varsağı, koşma mecmuaları
12. Nefes mecmuaları
13. Karma güfte mecmuaları
14. Eş'âr, münşe'ât ya da fevâid mecmualarında yer alan güfteler, güfte kısımları
15. Antoloji mahiyeti gösteren mecmualar
16. İçinde güfte bulunan diğer yazma eserler.²⁸

1.3. 18. Yüzyıl Güfte Mecmualarına Genel Bir Bakış

Güfte mecmualarının sayısı, 18. yüzyılda önceki yüzyıllara nazaran oldukça artmıştır. Yazma eserler kütüphanelerindeki kataloglarda yüzlerce güfte mecmuası bulunmaktadır; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki musikî yazmalarını katalog çalışması olarak hazırlayan Harun Korkmaz²⁹, sadece İstanbul kütüphanelerinde tespit edebildiği güfte mecmuası sayısının 500'ü aştığını söylemektedir. Bu yüzden 18. yüzyıl ile alakalı burada verebileceğimiz örnekler güfte mecmualarının gerçek sayısı yanında oldukça sınırlı kalacaktır.

1.3.1. Hekimbaşı Abdülaziz Efendi Mecmuası

İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar bölümünde bulunur. Dili Türkçe, yazı türü taliktir. 399 varaktır, 80 varak boştur. Mecmuanın içeriği, makamlara göre tasnif edilmiş eserlerin güfteleridir. Beş bölüme ayrılan eser, meşhur şâir Arpaeminizâde Mustafa Sâmî'nin manzum makam fihristiyle başlar. Fihristi makamlara göre ayrılan bölümler takip eder. Makam başlığının altında, büyük formdan küçük forma doğru eser güfteleri sıralanır. 2738 adet güfte içeren hacimli bir mecmuadır. 15. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar geniş bir dönemi kapsamaktadır. Ardından usuller, en sonunda makamlar hakkında bilgi verilir. Mecmuanın son sayfasında ise Hekimbaşı'nın mührü ve eseri kendi yazdığına dair kaydı bulunmaktadır. Bu mecmuayı Emine Berksan

²⁸ Bu alt gruplar ve grupların ayrıntılı açıklamaları için Harun Korkmaz'ın çalışmasının 35-111. sayfalarına bakılabilir. (Harun Korkmaz, “*Türk Musikî Tarihinin Kaynağı Olarak Güfte Mecmuaları*”, İstanbul Üniversitesi Doktora Tezi: 2021).

²⁹ Korkmaz, “*İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki musikî yazmalarının katalogu*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi: 2014.

yüksek lisans tezi³⁰ ve Erdal Kılıç doktora tezi olarak³¹ hazırlamıştır. Erdal Kılıç, inceleme bölümünde dikkatli bir nispeten dikkatli bir inceleme yapmış ve metin aktarımında transkripsiyon alfabesini tercih etmiştir. Emine Berksan ise transkripsiyonlu bir aktarım tercih etmemiş, güftelerin başlıklarını da günümüz diline çevirerek yazma tercihinde bulunmuştur. İki yazar da Türk Edebiyatı disiplinde çalışmalarına karşın güftelerin hangi ölçülerle yazıldığına dikkat etmemiştir. İki araştırmacı da çalışmalarının sonunda tablo kullanarak mecmuayı açıklamaya çalışmışlardır. Berksan makamlarla alakalı tablolara yer vermiş ve şarkıların tümünü içeren fihristini çalışma sonuna eklemiştir. Kılıç ise mecmuada bulunan boş sayfalar, makamlar, formlar ve güfte sahipleri ile ilgili tabloları çalışmasına eklemiştir.

1.3.2. Hasan Gülşenî Mecmuası

Çalışmamızın konusu olan bu mecmuayı ileride ele alacağız.

1.3.3. Derviş Avnî Güfte ve Şiir Mecmuası

Çalışmamızın konusu olan bu mecmuayı ileride ele alacağız.

1.3.4. Dürbinizâde Hâfız Mustafa Güfte ve Şarkı Mecmuası

Çalışmamızın konusu olan bu mecmuayı ileride ele alacağız.

1.3.5. Eyyûbî Ebûbekir Ağa Güfte ve Şarkı Mecmuası

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde Türkçe Yazmalar bölümünde 5658 numarada bulunmaktadır. 371 varaktan oluşan hacimli bu mecmuanın 127 varağı boştur. Cönk biçiminde oluşturulan ve talik hatla yazılan mecmuanın temellük kaydında 1142 (M. 1729/1730) tarihi bulunmaktadır. Akhan, atılan bu tarihin mecmuanın tamamlandıktan sonra mı, yoksa mecmua boşken mi yazıldığına dair bir kanıt olmadığını belirtmektedir. 1086 Türkçe, 312 Farsça ve 6 Arapça güfteden müteşekkil bu mecmuanın birden fazla yazı karakteri bulunduğundan birden fazla kişi tarafından yazıldığı düşünülmektedir. Yine temellük kaydında yazılanlardan mecmuanın Ebûbekir Ağa'ya ait olduğu anlaşılmaktadır. Mecmuada yer alan fihriste göre güfte sıralaması rast makamından başlayıp dilkeş makamında son bulmuş olsa da mecmuaya bakıldığında güfteler rast makamında

³⁰ F. Emine Berksan, “*Hekimbaşı Abdülaziz Efendi'nin Güfte Mecmuası'ndaki şarkılar*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2010.

³¹ Erdal Kılıç, “*Mecmûa-yı Letâif fî Sandukatiel-Meârîf (metin ve değerlendirme)*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2013.

başlayarak horasan makamında son bulmuştur. Güftelerin makamı, usulü, formu, bazen bestekârı mecmuadan çıkarılabilen bilgilerdir. Araştırmacı güfte sahiplerini de çalışmaya eklemiştir.³²

1.3.6. III. Ahmed Dönemine ait bir fasıl mecmuası

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. 174 varaklık bir fasıl mecmuasıdır. İçerisinde 273 Türkçe güfte bulunan bu mecmuanın mürettibi kesin olarak belli değildir. Mecmuada makam fihristi bulunur ve fihrist kırk dört makam içerir. Rast makamından başlayıp evc makamında biten bu fihrist mecmuanın başında verilmiştir. Güftenin usulü, formu ve bazen bestekârı başlık olarak verilmiştir.

Mecmuayı çalışan Muhammed Türe³³, mecmua metnini günümüz harflerine aktarırken diğer mecmua ve divanlardan destek almak gibi bir metot belirlemiş, bu karşılaştırmasıyla daha güvenilir bir metin oluşturmayı düşünmüştür. Güfte mecmuaları çalışılırken yapılan bir hata olan vezni önemsemekten güfteyi okumak işine Türe düşmemiş, güfteleri okurken vezinlerini de güfte altına eklemiştir. Araştırmacı, mecmua tarihinin Lale Devri'ne yakın olduğunu düşünmektedir (s. 305).

1.3.7. Hazîne-i Enderûn-ı Hümayûn'dan Es-Seyyîd Mîr Mehmed İzzet'in Güfte Mecmuası

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlıdır. 197 varaktan müteşekkildir. Bu mecmuayı yüksek lisans tezi olarak hazırlayan İsmail Aras (2018), 50 varaklık bir kısmın güftelerle dolu olduğunu söylemektedir. Aras'a göre mecmuanın tesâhüb kaydında 1718 (H.1234) yılında müellifin es-Seyyid Mîr Mehmed İzzet olduğu yazmaktadır. Güfte içeriği olarak 18. asır sonu, 19. asır başını kapsayan bu mecmua dönem olarak kültürel tarihimizin önemli bir kısmı olan Sultan III. Selim ve II. Mahmud dönemlerine denk gelmektedir. Araştırmacı, vezinlere dikkat ederek güfteleri okumuştur. Hece ölçüsü kullanımının aruz ölçüsüne nazaran gitgide arttığı ve 18. yüzyıl başına nazaran güfte dilinin daha kolaylaştığı ve kısa güftelerin tercih edildiği görülür.

³² Kerem Kaan Akhan, “Ebubekir Ağa Güfte Mecmuası: Türkçe güfteler (inceleme-transkripsiyonlu metin)”, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2021.

³³ Muhammed Türe, “III. Ahmed Dönemine ait bir fasıl mecmuasının incelenmesi”, Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2019.

1.3.8. Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi'ndeki Güfte Mecmuası

Güfte mecmuasının 1799-1808 yılları arasında hazırlandığına kanaat getirilmiştir.³⁴ Mecmuanın içeriği tümüyle görülme de makalede verilen güftelerden yola çıkarak makamı, formu ve usulünün güftenin üzerine eklendiği söylenebilir. Araştırmacının güfteleri vezinlerine göre okumadığı ve bunun sonucunda bazı güftelerin hatalı okunduğunu da eklemek gerekir. Eser toplam 27 varaktır, fakat güfteler 10 varak içindedir, mecmuanın geri kalanı boştur. Keskiner'in makalesine eklediği fotoğraflarda görüldüğü üzere oldukça süslü ve rengin bir mecmua kaleme alınmıştır. Mecmuanın ilk sayfa kenar süslemeleri 18-19. asır süsleme sanatının etkisinde gerçekçi çiçek çizimleriyle bezenmiştir.

Araştırmacı Bora Keskiner, bu mecmuanın Sultan III. Selim'in şahsî mecmuası olduğu fikrindedir. Fakat Harun Korkmaz, bu fikri tamamen reddetmiş ve mevzu edilen mecmuanın padişaha sunulduğunun araştırmacının verdiği kanıtlarla ispatlanamayacağını belirtmiştir³⁵.

1.4. Güfte mecmualarının değeri ve önemi

Güfte mecmuaları, sadece zamanında mecmua sahibinin yardımcısı değil, günümüzde musikî, kültür tarihi ve edebiyat araştırmacılarının da yardımcısı konumundadır. Bu bölümde güfte mecmualarının hem dönemi için hem de günümüz araştırmacıları için niçin önemli olabileceğini işlemekteyiz.

Güfte mecmuaları zamanının repertuarını içerir. Eserin tertip edildiği dönemde hangi tür müzikler dinlenmiştir; bestelenen eserlerin makamı, usulü formu nedir, mecmualar sayesinde bunları görebiliriz.

Güfte mecmuaları müzikal açıdan eserlerin hangi usulde, hangi formda ya da hangi makamda daha çok bestelendiğinin oranını verirler. Bununla birlikte mürettibin ve devrinin beğenisini içinde taşırlar. Güfte mecmuası araştırmalarında aynı dönem içinde derlenmiş birden fazla mecmuanın bir araya getirilerek mecmuaların içinde bulunduğu dönem yorumlanabilir. Bu metodu çeşitli araştırmacılar araştırmalarında kullanmışlardır. Örneğin Cem Behar, “*Orada bir musikî var uzakta*” adlı eserinde 16.

³⁴ Bora Keskiner, “*Sultan III. Selim'in Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'ndeki Güfte Mecmuası*”, *Musikîşinas Dergisi*, sayı 12, İstanbul: 2012, s. 51-55.

³⁵ Ayrıntılı bilgi için: Korkmaz, “*III. Selim'e ait olduğu iddia edilen mecmua ile alâkalı birkaç not*”, *Musikîşinas*, sayı 13, 2015, s.53-55 (Hakemsiz Dergi).

yüzyılda derlenen üç güfte mecmuasını karşılaştırmalı inceleyerek araştırmacılar için karanlık görülen o devir için sağlıklı tespitlere erişebilmişti.

Yazılan her mecmua biriciktir, tertip edenin şahsî zevkini içinde barındırır.

Güfte mecmualarının içinde bulunan ön söz ya da son sözlerde müziğe dair nazari bilgiler bulunur ve bu bilgiler zamanının izlerini taşır, mürettibin hangi disiplinin içinden çıkarak bu mecmuayı oluşturduğuna dair bilgiler içerir. Söz konusu bilgiler müstakil yahut karşılaştırmalı müzik araştırmalarına farklı bir bakış açısı kazandırabilirler.

1.4.1. Edebi değer taşıması ve edebiyat tarihindeki önemi bakımından güfte mecmuaları

1. Güfte mecmualarında görülen şiirlerin bazılarını divanlarda tespit edebilmekteyiz. Bu durum bizim güfte olarak kullanılan şiirleri divanlardaki hâllerıyla mukayese edilebilmemizi, yani şiirlerin farklı hâllerini tespit edilebilmemizi sağlamaktadır. Tıpkı divanların nüsha farkları gibi divanlar ile mecmualardaki şiirler arasındaki farklılıklar araştırma konusu olabilir. Şiir mecmualarında da aynı şekilde dilden dile yayılan şiirlerin varyasyonları tespit edilebilir.

2. Şâirlerin hangi şiirlerinin güfte olarak kullanıldığından ve diğer mecmualardaki varlığından yola çıkılarak hangi şiirlerinin daha çok dolaşımda olduğu hakkında tahmin yürütebilme, devrin hangi şiirlerinin daha çok okunup sevildiği hakkında tartışabilme imkânı bulunabilir.

3. Hangi şâirin güfte mecmualarında daha çok yer aldığı, sevildiği; bu durumun şâirin çok sevilen, şiirleri çok okunan biri olmasından ötürü mü yoksa şiirindeki musikî unsurlarının çok bulunmasından ötürü mü olduğu araştırılabilir.

4. Divanı olmayan şâirlerin şiirlerinin mecmualarda güfte olarak kullanılmasıyla bu şâirlere erişilebilme imkânı bulunur. Örneğin, son yıllarda hakkında çeşitli çalışmalar yapılan Hıfzî mahlaslı şâir(ler)in şiirleri çeşitli şiir mecmualarında gün yüzüne çıkmıştı.³⁶ İncelediğimiz güfte mecmualarının içinde ise sadece Hasan Gülşenî

³⁶ Hıfzî mahlaslı şiirler hakkında yapılan çalışmalardan bazıları: (Hatice AYNUR, F. Meliha ŞEN; “Hıfzî Ağa’nın (ö. 1173/1759-60) I. Mahmûd İçin Yazılan Şiirler Mecmûası (TSMK-Revan 1977) Üzerine”, Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi Cilt/Volume: 3, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2019. Yunus KAPLAN, “Lale Devri İstanbul’unda Padişah Bahçelerini Anlatan Manzum Bir

mecmuasında dahi Hıfzî mahlaslı on altı adet şiir bulunmaktadır. 18. yüzyıl edebiyatında var olan bu şâir(ler)in divanı maalesef gün yüzüne çıkmamıştır. Böylece divan edebiyatı açısından eksik olan bir kısmı güfte mecmualarının varlığıyla tamamlayabilmekteyiz.

5. Divanı olan şâirlerin dolaşıma giren, fakat divanlarında bulunmayan şiirlerine vâkıf oluruz. Şâirler, divanlarına almadıkları şiirleri bilinçli olarak mı divanlarına almadı, yoksa şâirlerin zihninde de güfte- şiir ayrımı bulunduğu için mi bu mecmualardaki güfteleri divanlarına almadılar, ayrıca tartışma konusu olabilir. Fakat şâirlerin bestelenmesi için kaleme aldıkları ve bir nazım biçimi olarak kabul edilen “şarkı”ları için divanlarında ayrı bölüm açmaları, ikişer beyitlik güfte mantığına uygun olarak gazel-i nâkıs yazmaları ve bunların da divanlarda ayrı bir yer tutması, Vâhid Mahtûmî’nin “*Murabbaât ve Şarkıyyât ve Türkmâniyyât ve Gayrihi*” adıyla divanında çok hacimli bir bölümün bulunması bu konuyu düşünürken göz ardı etmememiz gereken başka bir husustur. Her ne düşünülürse düşünülün şâirlerin divanlarını tertip ettikten sonra yazdıkları şiirler³⁷ veya çeşitli sebeplerle divanlarına almadıkları şiirlere güfte mecmuaları vesilesiyle ulaşabilmekteyiz. Bu alanda şiir mecmuaları hakkında yapılan araştırmalar da bizleri aydınlatmaktadır.

6. Güfte mecmuaları, şiirlerin nazım biçimleri hakkında incelemeye tâbi tutulabilir, hangi nazım biçiminde daha çok güfte bulunuyor, ya da nazım biçimi- form ilişkisine bakılabilir. Bu hem müzik araştırmaları hem de edebiyat araştırmaları için yeni bir soluk yaratacaktır.

7. Güfte mecmualarındaki vezin-usul ilişkisi, hangi vezin daha çok tercih ediliyor, makamına, bestekârına yahut farklı etkenlere göre değişiklik gösteriyor mu bakılabilir. Önemli birçok bestekârın eserleri hakkında usul-vezin ilişkisi çalışmaları yapıldığı gibi şâirlerin şiirleri hakkında da yapılan usul-vezin çalışmaları bulunmaktadır. Örneğin Mustafa Çıpan ve Sibel Karaman’ın “*Dede Efendi’nin Yürük Semâîlerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi*” adlı makalesinde Dede Efendi’ye ait 24 yürük semaî formundaki eserin usul-vezin ilişkisi incelenmiştir. Aslı Gargün’ün “*Dede Efendi, Zekai Dede ve Dellalzade'nin beste formunda, zencir usulündeki*

Eser: Hıfzî ve Mesâir’i”, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi – Cilt: 15, Sayı: 1, Mart 2017.

Hatice Aynur- Fatma M. Şen, “*Hıfzî Ağâ (Hıfzî Mehmed Efendi ö. 1759-60) ve Tarih Manzumeleri*” İSKENDER PALA ARMAĞANI (Editör: Nagihan Gür), Kapı Yayınları: Haziran 2021.

³⁷ Mustafa Çıpan, 2019; s. 183.

eserlerinin usul-aruz vezni ilişkisi yönünden incelenmesi” konulu yüksek lisans tezinde ise Dede Efendi, Zekai Dede ve Dellâlzâde İsmail Efendi’nin eserlerindeki usul-vezin ilişkisi incelenmiştir. Serda Türkel’in “Şeyh Gâlib’in bestelenmiş şiirlerinde usûl-vezin ilişkisi” isimli yüksek lisans tezinde ise Şeyh Gâlib’in bestelenen şiirlerinin her biri ayrı başlık altında incelenmiş, hangi usullerin kullanıldığı, hangi usulün vezinlerle daha çok uyum sağladığı gibi konularda tespitlerde bulunmuştur.

8. Güfte mecmualarında musikî unsurları taşıyan şiirler tespit edilebilir ve bu alanda çalışmalar yapılabilir. Şiirlerin musikîşinas yahut müziksever şâirlerin elinden çıktığı mı, yoksa şiirlerin sadece işret meclisi enstrümanı olarak kullanıldığı tespit edilebilir. Şâirlerin divanlarındaki musikî unsurları farklı yazarlar tarafından araştırma konusu edilmiştir. Sevda Özden’in doktora tez çalışmasından esinlenerek hazırladığı “Şeyh Galip Divanı’nda Musikî” başlıklı makalesi şiirler ve şiirlerdeki musikî unsurlarının tasnifi konusunda yapılan çalışmalar arasındadır.³⁸ Özden, önce musikî unsurlarını musikî aletleri, musikî makamları, musikî icracıları ve diğer musikî terimleri olarak tasnif etmiş, sonrasında Gâlib’in divanında yer alan her bir unsuru açıklamıştır.

Beyhan Kesik’in Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları’nın on dördüncüsünde yer alan “Cenâbî Divanı’nda Musikî” konulu bildirisi de divanlarda bulunan musikî unsurlarına ayrıca örnek verilebilir. Bu kısma yazılabilecek örnekler arttırılabilir.

Bu çalışmalar güfte mecmuaları özelinde yapıldığı zaman mecmualarda seçilen şiirlerin hangi oranda musikî unsurları taşıyan şiirler olduğu saptanabilecektir.

1.5. Bu çalışmanın amacı

Bu çalışma, 18. yüzyıl güfte mecmualarının edebi açıdan incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

18. yüzyıl, musikî tarihi için olgunlaşma evresinden bahsedilen bir zaman dilimidir (bkz: s. 2-6.) ve güfte mecmuaları yarım yüz yıl önce tertip edilen Hâfız Post mecmuasından sonra, müziğe talebin de artmasıyla iyiden iyiye artmıştır. 17. yüzyılda Kadızadeliler’in müziği yasaklama girişimlerinden kurtulup refaha kavuşan Osmanlı müziğinde, hem mutasavvıf musikîşinasların meclislerinde derlenen dînî ve lâ-dînî eserler, hem saz ve söz meclislerinde, mesire yerlerinde yapılan, işret meclislerinde

³⁸ Sevda Özden “Şeyh Galip Divanı’nda Musikî” Mevlevilik, Mevlana ve Şeyh Galip Üzerine İncelemeler 17. Bölüm, s. 371-406.

dinlenen ve talep gören eserlerden sonra 18. yüzyıl güfte mecmualarının arttığı düşünülebilir. Bu çok seçenekli güfte mecmuası kütüphanesinden biz üç adet mecmua seçtik. Seçilen mecmuaların muhtevâları ileride ayrıntılı bir biçimde anlatılacaktır. Bu bölümde biz söz konusu mecmuaları neden seçtiğimizi ve mecmuaları incelerken izlediğimiz metodu anlatacağız.

Çalışmanın amacını sunmadan önce iki ayrı araştırmacının güfte mecmuaları hakkındaki görüşlerinden söz etmek, ardından bugüne kadar güfte mecmuaları hakkında yapılan çalışmalardan bahsetmek isteriz.

Cem Behar, “Aşk olmayınca meşk olmaz” adlı eserinde güfte mecmualarının meşk için ne kadar ehemmiyetli olduğunu açıklarken güfte mecmualarının şiir mecmualarından ayrı tutulması gerektiğini, güftelerin edebî değerleri dolayısıyla değil bir besteye konu oldukları için mecmuada yer tuttuklarını söylemiştir. Araştırmacı, gerçek bir edebî değeri olmayan güftenin çok, belki de çoğunlukta olduğunu ifade eder. Bir şiirin, kaside veya gazelin genellikle sadece bestelenmiş bölümünün güfte mecmuasına dahil olduğunu, eserin bütünüyle mecmuaya alınmadığını söyler.³⁹

Harun Kormaz, güfte mecmualarını Türk müzik tarihi açısından incelediği doktora tezinde ise güfte mecmualarını tanımlarken Behar’ın aksi yönünde bir açıklamada bulunur. Güfte mecmualarının ana malzemesinin şiirler olduğunu ve pek çok bakımdan eş’âr mecmualarını hatırlattığını ifade eder. Açıklamanın devamı aşağıdadır:

*“Güfte mecmualarının ana malzemesi, bestelenmiş ya da makamlı okunması amacıyla not edilmiş şiirlerdir. Zaten pek çok bakımdan eş’ar mecmualarını hatırlatırlar. Kaldı ki erken dönem güfte mecmualarının önemli bir kısmı doğrudan eş’ar mecmuası olmakla birlikte içeriğinde güfteler bulunan ya da güfte kısmına sahip olan mecmualardır.”*⁴⁰

Güfte mecmualarının elbette şiir mecmuaları ile tıpatıp aynı olduğunu söyleyemeyiz. Mecmuada bestelenen güfteler çoğunlukla makam sıralaması altında, usulü, formu ile ve yalnızca güftenin bestelenen kısmı ile mecmuaya alınır. Güfte mecmualarının başat amacının musikîyi kaydetmek olmasından ve içindeki veriler musikîşinaslar için önem

³⁹ Behar; 2019, 1, s. 49.

⁴⁰ Korkmaz; 2021, s. 218.

arzettiğinden mecmualar uzun yıllar boyu yalnız konservatuarlarda ve müzik araştırmaları yapılan bölümlerde araştırma konusu olmuştur.

Güfte mecmuaları hakkında yapılan ilk çalışmalardan biri olan Nilgün Doğrusöz'ün yapmış olduğu yüksek lisans tezinde⁴¹ öncelikle Hâfız Post hakkında bilgi verildikten sonra mecmuanın içeriği hakkında birtakım bilgiler verilmiş ve metnin Latin harfli çevirisi okuyucuya aktarılmış, sonuç bölümünde ise mecmua hakkında tespit edilenlerden bahsedilmiştir. Araştırmacıdan sonra güfte mecmuaları hakkında çalışmalar çoğunlukla bu şekildedir; kısa bir müzik tarihi, musikî hakkında küçük nazariyat bilgisi verildikten yahut mecmuayı derleyen kişi hakkında bilgi sunulduktan sonra eserin günümüz harfleriyle aktarımı verilmiştir. Eserlerin ilk mısralarıyla müzikal künyeleri bir araya getirilerek bir fihrist oluşturulduğu ve TRT repertuarı ile mecmuadaki güftelerin karşılaştırmasının çalışmalara eklendiği de görülmüştür. Bunun dışında yapılan çalışmalardan öne çıkanlar şunlardır:

Harun Korkmaz'ın 2014 yılında yapmış olduğu yüksek lisans tezinde İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki güfte mecmualarını kataloglaması: Araştırmacı altı bölüme ayırdığı çalışmasında güfte mecmualarının her bir türü için ayrı bir başlık açmış ve kütüphanedeki yazmaları bir bir incelemiştir. Güfte mecmuaları dışında nazariyat kitapları, edvâr ve metot kitapları ile bir müzik biyografi kitabı olan Atrâbü'l-âsâr'ı da ayrıca incelemiştir.⁴²

Harun Korkmaz'ın 2021 yılında yapmış olduğu doktora tezinde güfte mecmualarını Türk müziğinin tarihi bağlamında incelemesi: Araştırmacı üç bölüme ayırdığı çalışmasının ilk bölümünde güfte mecmualarının mahiyetini ve literatürdeki yerini incelemiş, ikinci bölümde güfte mecmualarının her bir türünü sıralamış ve açıklamış, üçüncü bölümde ise güfte mecmualarının müzik tarihindeki kullanımı hakkındaki tespitlerini çeşitli başlıklar altında paylaşmıştır.⁴³

Murat Serdar Saykal'ın hazırladığı “*Yenikapı Mevlevihanesi'nden Bir Yedigâr: Şeyh Galip Mevlevî Âyinleri Mecmuası*” adlı eser⁴⁴ ise güfte mecmualarının bir alt dalı olan

⁴¹ Nilgün Doğrusöz, Hâfız Post güfte mecmuası (Türkçe güfteler), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1993

⁴² Harun Korkmaz, “*İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki musikî yazmalarının kataloğu*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2014.

⁴³ Harun Korkmaz, “*Türk musikî tarihinin kaynağı olarak güfte mecmuaları*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul: 2021.

⁴⁴ Murat Serdar Saykal (2021). “*Yenikapı Mevlevihanesi'nden Bir Yedigâr: Şeyh Galip Mevlevî Âyinleri Mecmuası*” Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları: 73.

âyin mecmualarının işlendiği bir çalışmadır. Saykal'ın mecmuayı takdim ettiği giriş bölümünde çalışmanın kaynakları olan Neyzen Emin Dede'nin Hamparsum notasıyla kaydettiği âyin-i şeriflerin derlendiği mecmua ile Şeyh Gâlib'in derlediği Mevlevî ayinleri mecmuasından bahsedilmiş, Gâlib'in mecmuasının fiziksel özellikleri ve muhtevâsı tanıtılmıştır. Kadir Turgut'un kaleme aldığı bir sonraki bölümde; Mevlevî ayinlerinde yer alan güftelerde yer alan şiirler ilk mısra, nazım biçimi, şâir, şiirin yazıldığı dil ve vezin bilgileri verildikten sonra çeşitli açılardan incelenmiş; muhtevâ, şekil ve yoğunluk analizi yapılmıştır. Ardından güfteler, güfte tercümeleri ve yazma eser tıpkıbasımları okuyucuyla paylaşılmıştır.

Kerem Kaan Akhan'ın Eyyûbî Ebûbekir Ağa'nın güfte mecmuasını incelediği tezinde⁴⁵ mecmuanın Türkçe güftelerinin tamamını transkripsiyon alfabesiyle günümüz harflerine aktarılmış, mecmualardaki şâirlerin divanları kontrol edilmiş ve şiirlerin sayfa numaraları ve şiirlerdeki beyitleri dipnot olarak eklenmiştir. Çalışmanın sonunda ise mecmuadaki çeşitli unsurlar tablolar hâlinde belirtilmiştir. Yapılan güfte mecmuaları transkripsiyonlu metin ve inceleme araştırmaları içinde bahsedilmesi gereken bir çalışmadır. Ebûbekir Ağa mecmuasının muhtevâsı da çok hacimlidir, 18. yüzyılın repertuarını içerdiği için ayrıca söz edilmesi önemlidir.

Bu çalışmada ise bizim amacımız mecmualardaki güftelerin edebî bir değer taşıdığını ortaya koymak ve güfte mecmualarının Türk edebiyatı disiplini içerisinde de incelenmesi gerektiğini anlatmaya çalışmaktır.

Bir güftenin edebî olup olmadığı, edebî değer taşıyıp taşımadığı ise tartışmalı bir konudur. Cem Behar, güfte mecmualarında bulunan güftelerin çoğunluğunun edebî olmadığını düşünmektedir. Fakat burada şu soruları sormamız gerekir: Edebî nedir? Ne değildir? Bir güftenin edebî olup olmadığını nasıl değerlendirebiliriz? Teknik unsurlar açısından mükemmel yazılmış bir güfteye güfte olduğu için edebî değildir diyebilir miyiz? Bunu edebiyat tarihine dahil etmememiz mi gerekir?

Edebî derken kastımız nedir?

“Edebî derken kastettiğimiz şey, ne söylediği nasıl söylediğine dayanarak alınması gereken eserdir. İçeriğin, içeriğin sunulduğu dilden ayrı düşünülemeyeceği yazı

⁴⁵ Kerem Kaan Akhan (2021). “Ebubekir Ağa Güfte Mecmuası: Türkçe Güfteler (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)” Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

*türüdür. Edebî eserlerde dil, gerçekliğin yahut deneyimin basit bir aracı değil, esasıdır.”*⁴⁶

Güfte mecmualarında da dil, güfte için basit bir araçtan ziyade güftenin esasını oluşturur. Çünkü güfteyi farklı bir dilde söylemek istediğimiz zaman artık o eski güfte olmayacaktır. Tıpkı şiirdeki gibi mânâsını kaybedecek, bir de üstüne o dil içinde kendi için en önemli şeyi olan müzikalitesini yitirecektir.

Rus biçimciliği kuramına göre “biz, dış dünyaya baka baka gördüğümüz şeyleri kanıksarız. Şiir kendine has dili ile bu kanıksamayı sarsar, taze bir bakışla yeniden algılamamızı sağlar. Edebiyat eseri, gerçeği değişik bir biçimde okuyucuya veya dinleyiciye algılatır.”⁴⁷

Bir musikî meclisinde sözlü bir musikî formundaki güfteyi duyan insan, her zaman şahit olduğu duygulardan bahsedildiğini bilir. Genellikle aşk, içki meclisi ya da pastoral güzelliklerden bahseden güftelere kulak kesilmesinin sebebi sadece güzel bestesi değil, bestenin iskeleti olan güftenin o duygular ve düşüncelerden bahsetme şeklidir. Çünkü güfte sahibi o konuları anlatırken çıplak gerçeklikten çok eserde bunu çarpıcı şekilde ifade etmeye çalışır.

Bir bestekâr tarafından yazıldı yahut bestelenmek amacıyla yazıldı diye yazılan manzum eserin yukarıdaki tanımlara uygun olmadığını söylememiz zordur. Daha az mecaz kullanılarak, daha sade bir dil ile yazılan manzum eserleri edebiyattan ya da edebîlikten çıkarmak değil, edebiyatın içinde incelemek uygun olacaktır. Kaldı ki geçmiş zaman şâirleri ve musikîşinasları için net bir çizgi çekemeyeceğimizi giriş kısmının başında da belirtmiştik. Şâirler de musikîşinaslar da birbirinden oldukça etkilenmektedir ve birbirleriyle iç içe geçmiş vaziyettedir. Ortak meclislerde bulunurlar, bu iki grubun iki ayrı sanat dalını birlikte icrâ ettiği, yahut şiir ve musikî ile tek bir kişinin meşgul olduğu görülmüştür. Ayrıca güfte olarak kullanılan şiirler edebiyat sosyolojisi açısından da aydınlatıcı noktalar barındıran manzumelerdir. Dürbinizâde mecmuasında bulunan, Tıflî'nin “Bir İngiliz dilberi sâde namlıca” şiiri muhtemelen güfte olmak için kaleme alınmıştır ama edebiyat tarihi açısından nazar edilmesi gereken bir şiir olduğunu söylesek yanlış olmaz.

⁴⁶ Terry Eagleton (2016). Edebiyat Nasıl Okunur, Çev. Elif Ersavcı, iletişim yayınları, s. 13.

⁴⁷ Berna Moran (2014), Edebiyat kuramları ve eleştiri, iletişim yayınları, s. 178-179.

Güfte mecmuaları, şâirlerin divanlarında bulunan, divanları tertip edildikten sonra dolaşıma giren, yahut şâirin bilinçli olarak divanına almadığı şiirleri içerdiği için bunları bizzat biz, Türk edebiyatı alanında çalışan araştırmacılar olarak sağlıklı bir şekilde tespit edebileceğimizi düşünmekteyiz. Bu araştırmamızın içinde:

1. Şiirin mecmuadaki ve divandaki farklılıklarını -varsa- ortaya koyacağız.
2. Hangi şâirlerin güfte mecmualarında daha çok yer aldıklarını saptayacağız.
3. Ayrıca divanı günümüze ulaşmamış ya da hiç tertip edilmemiş şâirlerin şiirlerini bulup çıkarmak ve araştırmacıların ilgisine sunmak istemekteyiz.
4. Güfte mecmualarında var olan şiirleri muhtevâ açısından ve biçimsel açıdan inceleyebileceğiz ve sonuçları hakkında saptamalar ve yorumlar yapacağız. Yorumlar, her mecmuanın içeriği hakkında yaptığımız tespitlerden sonra üç mecmuanın karşılaştırmalı olarak yorumlanmasını içereceği için 18. yüzyıla dair genel bir yorum olarak da önem taşıyacak ve yüzyıl hakkında daha sağlıklı tespitler yapılmasına imkân sağlayacaktır.

Araştırmamızın konusu olan üç mecmua sırasıyla aşağıda verilmiştir:

1. Derviş Avnî Güfte ve Şiir Mecmuası, Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi No: 14695
2. Hasan Gülşenî Mecmuası, İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emirî Efendi Kataloğu No: 736/2
3. Dûrbînîzâde Hâfız Mustafa Güfte ve Şarkı Mecmuası, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Kataloğu No: 78

Yukarıda adı geçen üç mecmuanın tarafımızca seçilme sebebi, yüzyılın başından sonuna kronolojik sırayı takip edebilmek ve daha sağlıklı tespitler yapabilmektir. Derviş Avnî mecmuası 18. yüzyılın ilk çeyreğinde yer aldığı ve özenli hazırlanışı sebebiyle mecmuanın önemli bir kişi için hazırlandığı düşünülmektedir. Hasan Gülşenî Mecmuası ise mutasavvıf, şâir ve musikîşinas Hasan Sezâyî-i Gülşenî tarafından tertip edilmiş bir güfte mecmuasıdır. Mecmuada yer alan Miladi 1734 tarihli imza sebebiyle 18. yüzyılın ilk yarısını kapsar. Dûrbînî-zâde Hâfız Mustafa Mecmuası ise Şarkı mecmuası olarak kayda geçmiştir, 1801/1802 tarihli bu mecmua 18. yüzyılın son dönemlerine tanık olması bakımından çok önemlidir. Mürettibinin Enderûn'da yetişen miskal sanatçılarından olması da musikî zümresinin bir kısmını ihtivâ etmesi bakımından dikkate değerdir. Bu üç güfte mecmuası döneminin önemli tanıklarından

olduğu ve kronolojik dağılımı sebebiyle karşılaştırmalı inceleme için uygundur. Bu üç mecmuayı çalışan kişilerden ve çalışmalarından ilerideki bölümlerde söz edileceğinden şimdi bahsedilmeye gerek duyulmamıştır.

1.6. İnceleme yapılırken izlenen metot

Tarihsel sırayı gözeterek incelemeye çalışılan mecmualarda ilk olarak Derviş Avnî mecmuası ele alındı. Her mecmua, içerdiği güfteler ile ayrı bir tablo hâline getirip numaralandırıldı. İlk numara, güfte mecmualarında şâirleri belirli olan ya da mecmualarda üzerine şâir notu düşülen güfteleri sıralamak için tarafımızca konuldu. Verilen ikinci numara ise güftelerin mecmualarda yer aldıkları sıra numarasıdır. Hemen ardında güftenin ilk mısrası yazılıdır.

Güfteler tablosu fikrini hazırlarken Osmanlı-Türk müziği güfte fihristlerinden ilham aldık.⁴⁸ Hazırladığımız tabloda güftenin ilk mısrası transkripsiyon alfabesiyle yazıldıktan hemen sonra tablonun sol tarafta görünen ilk kısmında güftenin musikîye ait unsurları (makam, usul, form, bestekâr bilgisi) bulunmaktadır.

İkinci kısmında ise şiire ait unsurlar, yani şiirin künyesi bulunmaktadır: Şâir, vezin, nazım biçimi, nazım birimi, beyit/bent adedi ve şiirin konusu tabloya eklendi.

Tabloda ve aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi kırmızıyla yazılan tüm yazılar; mecmua içinde bulunmayan, bizim tarafımızdan eklenen verilerdir. Tabloda kırmızı mürekkeple görülen şâirler mecmuada ya da faydalandığımız çalışmalarda rastlanmayan, araştırmalarımız ile bizim bulduğumuz şâirlerdir. Güftelerin kimlere ait olduğu araştırılıp bulunduktan sonra mecmuadan yahut faydalanılan kaynaklardan farklı bulunan kaynaklar kırmızı olarak eklenmiştir.

Şâirleri belirlenen güfteler için ilk olarak şâirlerin divanlarına başvuruldu. Divanlarda görülen şiirler nazım biçimi bölümünün altına kırmızı renk ile eklenmiştir. Farklı kaynaklarda erişilen şiirler kaynaklarıyla dipnotta belirtildi. Herhangi bir şâirin divanında bulunamayan güfte tablosuna yine kırmızı harflerle yazıldı. Güfteler mecmualarda divanlardan farklı olarak kaç bent/beyit içeriyor, hangi beyitler divanda yer almış bunlar da ayrıca tabloya eklendi. Şâir veya şiir hakkında hiçbir kanıt

⁴⁸ Osmanlı-Türk müziği güfte fihristlerine dair örnek için bkz: Aslı Gargun (2011). Dede Efendi, Zekai Dede ve Dellalzade'nin beste formunda, zencir usulündeki eserlerinin usul-aruz vezni ilişkisi yönünden incelenmesi, Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. Dede Efendi'nin eser fihristi: s. 23-29, Zekâi Dede'nin eser fihristi: s. 32-35 ve Dellâlzâde'nin fihristi: 39-41.

erişilemeyen, güfte mecmualarına güfte sahibi not düşürülen yahut güftesinde şâirin mahlası bulunan şiirler ise tabloya olduğu gibi eklendi. Şâiri belli olmadığı ve sadece iki beyitten oluştuğu için nazım biçimleri belirlenemeyen güfteler, güfte düşüncesine uygun olması bakımından “**dübeyt**” ismiyle tabloya kaydedildi.

Son olarak güftelerin söylendiği konuların (aşk acısı, bahar tasviri, aşığın sevgiliye niyazı vb.) ileriki bölümlerde güfte-makam incelemeleri gibi çeşitli incelemelerde faydalı olması bakımından tabloya eklendi. Tablolardan bir güfte örneği aşağıda verilmiştir. Tablodan bir satırı içeren örnek, sayfaya sığmadığından ötürü ikiye bölünmüştür:

Tablo 1: Güfteler tablosundan bir örnek

güfte no	mec. güf. no	güftenin ilk mısrası	makam	usul	form	bestekâr
22	53	O düzd-i ğamze tutdu işte şad çāk ètdi dāmānım	mâhur	çenber	beste	Molla
şâiri	vezin	nazım biçimi	beyit/ bent adedi	güftenin konusu		
Nedî m	mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün	gazel (85, 1-2. b. s. 335)	2/5	Aşığın aşkından ve sevgilisinden bahsi		

Tablodan bir güfte örneği:

Hasan Gülşenî mecmuasından verilen 22 numaralı güfte örneği. Görüldüğü üzere ilk numara güftenin tablodaki numarası, ikinci numara mecmuadaki numarasıdır. Nedîm divanından 85 numaralı gazel olarak görülen güftenin ilk mısrası, ardından musikî künyesi (makamı, usulü, formu ve bestekârı) yazılmış; sonrasında da şâir, vezin, nazım biçimi (divanda görüldüğü gazel numarası, beyit numaraları kırmızı ile) eklenmiş, güftenin içerdiği beyit sayısı ve gazelin içerdiği beyit sayısından sonra güftenin konusu tabloya yazılmıştır.”

Tabloda elde edilen veriler, şâirleri ve şiir bilgisi ile ilgili bölümde “Değerlendirme” kısmında tek tek incelendi. Şiirler; vezin, nazım biçimi, nazım birimi, beyit-bent adedi gibi âhenk unsurları açısından ele alındı ve konuları bakımından incelendi. Ardından tüm mecmualardan elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak ele alındı.

Güfte mecmuaları için bir önceki bölümde sormuş olduğumuz soruları cevaplandırmak için nasıl bir çalışma yapabileceğimizi düşündük. Ulaşmak istediğimiz cevaplar için yeni bir metot denedik. Bu metot, güfte mecmuaları hakkında yapılmış edebî çalışmalar için bir model arayışı, iki disiplin hakkında sağlıklı sonuçlar alabilmek için ilk adım olarak değerlendirilmelidir. Zaman geçtikçe bu çalışmanın geliştirilmesini, daha farklı sonuçların bulunduğu yeni yollara kapı aralamasını umut ediyoruz.

Mecmuada bulunan bir güftenin aşama aşama tabloya kaydedilişini özetlemememiz gerekirse:

1. Mecmuada yer alan güftenin herhangi bir şâire ait olup olmadığı tespit edilir. Güftenin içinde bir mahlas yer alıyorsa direkt olarak tabloya eklenir.
2. Mahlas taşımayan güfteler ve mahlas içeren güftelerin hangi şâire kesinkes ait olduğu tespit edilmek için araştırılır. Şâiri tespit edilen mahlassız güfteler de tabloya eklenir.
3. Bazen mecmuanın başlığında güfte sahibinin adı geçebilir. Güftenin sahibi eğer bir şâirse ve başlıkta yazılan şâire ait olduğu tespit edilirse aynı şekilde tabloya alınır.
4. Şâiri tespit edilen şiirlerin teknik özellikleri tabloya ayrı ayrı yazılır. Hangi şâirin şiiri olduğu, vezninin ne olduğu, nazım biçimi, divandaki sırası, beyit veya bentlerin kaçının mecmuada yer aldığı ve nazım biçimindeki toplam

beyit/bent sayısı tek tek tabloya kaydedilir. Tablodaki güftenin divanda yer alan özellikleri kırmızı yazılıdır.

5. Şâiri tespit edilemeyen şiirler için özel olarak not düşürülür.
6. Bir şiirin hangi şâire ait olduğu divan dışındaki bir kaynaktan tespit edilebilmişse, tespit edilen yer dipnotta belirtilir.
7. Çalışmamız, eserleri günümüz harflerine çeviren ve inceleyen araştırmacıların okumaları üzerinden ilerlediği için mecmua metni Osmanlı Türkçesi orijinal metninden tarafımızca kontrol edilir. Hatalar ve eksiklikler olduğunda dipnotta gösterilir. Tabloda tarafımızca tespit edilen veriler ve diğer araştırmacıları düzelttiğimiz kısımlar kırmızı mürekkeple yahut dipnot verilerek gösterilmiştir.
8. Mecmuadaki şiirle divandaki şiirin farklılıkları -varsa- not edilir. Bu nüsha farklılıkları incelememizin son bölümünde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.
9. Bazen müstensihin güftesinde yazılan beyit/bentlerin hepsi divandaki karşılığında yer almayabilirler. Böyle bir durum olduğunda tabloda belirtilir.
10. Şiirin konusu tabloya eklenir.

2. ÇALIŞMAYA KONU OLAN ÜÇ GÜFTE MECMUASI HAKKINDA

2.1. Derviş Avnî Güfte ve Şiir Mecmuası

İncelememiz içindeki en özenli tertip edilen güfte mecmuasıdır. Hemen her sayfasının kompozisyonu ve sayfa tasarımında kullanılan renkler birbirinden farklı olmakla birlikte çerçevelerde altın varak kullanılmıştır. Mecmuanın içinde 7a ve 51b varak numaralı kısımlarda ise çizilmiş iki minyatür bulunmaktadır. 58 yapraktan oluşan mecmuada 43a-b ve 47a sayfaları boştur. Makam fihristi de bulunan mecmuada 8 adet basit, 8 adet bileşik makamda güfteler bulunur. Eser yazılırken hurde ta'lik ve ince nesih yazı stilleri kullanılmıştır. İstinsah kaydında “Ketebehü’l-müznib Derviş Avnî” yazılı mecmuanın mürettibi hakkında bilgiye sahip değiliz. Eserin 18. yüzyılın ilk çeyreğinde yazıldığı düşünülmektedir. Mustafa Çıpan, “Derviş Avnî Güfte ve Şiir Mecmuası” başlığıyla bu mecmuayı incelemiş ve günümüz harflerine aktarmıştır (2010). Eserin kime sunulduğu hakkında ihtilaflı görüşler bulunmakla beraber Mustafa Çıpan, bu konuyu çalışmasında ayrıntılı olarak tartışmaktadır. İncelememiz içinde olan diğer mecmualardan farklı olarak Derviş Avnî mecmuası hem şiir hem de güfte içermektedir. Güftelerin üzerinde makam, usul ve bestekâr bilgisi bulunurken şiirlerin üzerinde şâirleri verilmiştir. Çıpan, şiir olarak mecmuaya kaydedilen bazı eserleri bestelendiği için parantez içinde üzerlerine bu bilgileri ekleyip güfte kabul etse de biz yalnızca mecmuada güfte olarak yer alan, şiir olduğu için değil, güfte olduğu için mecmuaya eklenen güfteleri incelememiz içine aldık.

2.2. Hasan Gülşenî Güfte Mecmuası

Müstensihin asıl adı Hasan’dır. 1669 (H. 1080) yılında Mora yarımadasında dünyaya gelmiştir. Memleketinin işgali sonrası İstanbul’a ardından Edirne’ye gider ve Edirne’ye yerleşir. Halvetîlik tarikatının Gülşenîlik koluna intisap etmiş ve orada şeyhlik mertebesine kadar erişmiştir. 1738 yılında (H. 1151) vefat etmiştir.

İyi bir şâir ve meşhur bir mutasavvıftır. Türkçe divanı, “Mektûbât”ı, Niyâzi-i Mısırî’nin bir gazelini şerh ettiği eseri bulunur. Divanı, Ali Rıza Özuygun tarafından

çalışılmıştır.⁴⁹ Güfte mecmuası ise araştırmacılar tarafından pek bilinmeyen bir eseridir. Serçin Erden, eseri 2004 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde yüksek lisans tezi olarak hazırlamıştır.

Güfte mecmuası, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Efendi kataloğunda 736 numarada kayıtlıdır. Müstensihî Hasan Gülşenî olarak bilinmektedir. İstinsah kaydında 1734 (H. 1146) tarihi bulunan bu mecmuanın kapsadığı dönem 18. asrın başına tekabül eder. Kütüphane kaydında ismi “Nüzhetnâme” olarak geçmektedir.

Varak numaralandırması olan mecmuada toplam 283 varak olması gerekse de toplam 210 varak bulunmaktadır. Cönk tipi bir mecmuadır. Tâlik yazı tarzıyla kaleme alınmıştır. Güfteler siyah renkli yazılmış olup başlıklar (usul, form, bestekâr ve güfte sahibi) ve sayfa işaretlemeleri (duraklar, şâirin ismi gibi önemli görülen yerlerin üzerini kalemle çizme) için kırmızı renk kullanılmıştır. Dolu bir sayfada ortalama 6-8 güfte bulunur, fakat her sayfası dolu değildir. Bazı sayfaları bir iki güfte ile tamâm edilmişken bazı sayfaları boştur. Mecmuanın sonunda musikî hakkında bir makale de bulunmaktadır. İstinsah kaydı bu makalenin sonunda bulunmaktadır.

Mecmuada göze çarpan şeylerden bir diğeri de tasvirî hatlardır. Cami, ibrik, buhurdan, servi ağacı şeklinde tasvirî yazılar mecmuaya estetik bir görünüm kazandırmıştır.

Müstensih, makamı yazdıktan hemen sonra bir beyit eklemiştir. Bazı makamların güfte içermediği görülür. Bunlar da ileride doldurulmak üzere boş bırakılmışlardır diye düşünmekteyiz. Makam fihristi de bulunan mecmua 52 makam içerir. Rast makamı ile başlar ve evc makamı ile son bulur. Makam isimleri kırmızı, altına verilen sayfa numaraları siyah mürekkeple yazılmıştır. Altın rengiyle çerçevelenmişlerdir.

Mecmuada Ali Emirî Efendi'ye ait “Diyârbekirli Ali Emirî” yazılı ve 1341 tarihli bir mühür de bulunmaktadır.

Mecmua, Serçin Erden tarafından Recep Uslu danışmanlığında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Konservatuvarı'nda, 2004 yılında hazırlanmıştır. Güfteler okunurken güfte vezinleri, Osmanlıca kelime, gramer bilgisi ve yazım kuralları görmezden gelinerek bir çalışma hazırlanmıştır. Güftelerin günümüz harflerine çevirisi de aynı şekildedir. Bu yüzden çalışmadaki güfteleri kullanırken hataları görebildiğimiz kadar düzeltmeye çalıştık.

⁴⁹ Ali Rıza Özuygun, Hasan Sezâyî-i Gülşenî divanı, Buhara Yayıncılık: 2019. Özuygun, Hasan Gülşenî'nin eserlerinden bahsederken eserlerin içine güfte mecmuasını almamıştır.

Ayrıca İstanbul Millet Kütüphanesi'nde yer alan güfte mecmualarının katalog çalışması yapılırken Hasan Gülşenî mecmuasının şekil özellikleri ve muhtevâsı hakkında bir tanıtım yazısı yazılmıştır.⁵⁰

2.3. Dûrbînî-zâde Hâfız Mustafa Güfte ve Şarkı Mecmuası

Müstensihin hayatı hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. 19. yüzyıl güfte mecmualarında güftelerine sık sık rastlandığı için devri içinde bilinen bir bestekâr olduğu düşünülmektedir. Mecmuanın ketebe kaydında yer alan ifadeden yola çıkarak mecmuayı yüksek lisans tezi hazırlayan Uysal (2021), Haremeyn Evkaf Muhasebesinde başkâtip olarak görev aldığını düşünmektedir. Enderunlu İlyas'a göre, Sultan II. Mahmud'un musahiplerindendir ve "miskâl" çalmakta başarılıdır. Derlediği mecmuada kendi bestelediği eserler de bulunmaktadır.

Mecmua, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado yazmalarında 78 numara ile kaydedilmiştir. Güfte mecmuasını yüksek lisans tezi olarak hazırlayan Uysal, eserin "talik" hattıyla yazıldığını belirtse de mecmuanın yazı stili talik değil, "nesih" tarzındadır. Mecmuanın sonlarına doğru küçük bir kısmında yazı stili, mürekkebi değişmiş, daha özensiz yazıldığı görülmüştür. 215 varaktan oluşmaktadır. Bazı varakları boş bırakılmıştır. Çok süslü bir makam fihristiyle başlamış olup özenli bir mecmuadır. Fihristin hemen sonunda Nâyî Osman Dede notasıyla yazıldığı düşünülen bir güfte bulunmaktadır. Altın varaklı çerçeve içine alınmış temiz, okunaklı bir yazıyla yazılmıştır. Bir sayfasında sünbül ve açmak üzere olan çiçek tasvirinin içine yazılmış iki güfte bulunmaktadır. Başlıklar ve terennümler kırmızı mürekkeple, güfteler siyah mürekkeple kaleme alınmıştır. Başlıklarda usul, form, çoğu zaman bestekâr, bazen de güfte sahibi bilgisi bulunmaktadır. Mecmuada 906 adet Türkçe güfte bulunmaktadır.

Mecmuanın sonuna Dürbinîzâde Hâfız Mustafa tarafından yazıldığı ve 1801/1802 (H. 1216) tarihi düşürülmüştür. Ebûbekir Ağa mecmuasında olduğu gibi bu tarihin de mecmua bittikten sonra yazılıp yazılmadığı bilinmemekle birlikte mecmua 18. yüzyılı kapsamaktadır. Fakat Ebûbekir Ağa ve Hasan Gülşenî mecmualarından farklı olarak dilinin daha sade, hece ölçüsüyle yazılan, güftesi daha kısa eserler mevcuttur. Bu, 18. yüzyılın müzik tarihinin mecmuaya yansması bakımından dikkat çekici bir durumdur.

⁵⁰ Nuri Özcan (2022). Fatih Millet Kütüphanesi'nde Tespit Edilen Türkçe El Yazması Güfte Mecmuaları Üzerine Yapılan Katalog Çalışması, Darülelhan Mecmuası, Müzikoloji ve Müzik Kültürü Dergisi Sayı: 13 (Güfte Mecmuaları Özel Eki).

Bu çalışmada da maalesef Osmanlıca gramer, vezin ve okuma problemleri bulunmaktadır. Güfte sahipleri muhtelif nota sitelerinden bakılıp not düşürüldüğü için güftelerin kimliklendirilmesi de yanlış, aynı zamanda eksiktir. Bu gibi hataların, gfteleri tabloya eklediğimizde ve inceleme kısmında elimizden geldiğince düzeltilmeye çalışıldığı görülecektir.

3. ÇALIŞMAYA KONU OLAN GÜFTE MECMUALARININ TABLO HÂLİNDE DÖKÜMÜ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Derviş Avnî Mecmuası

Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu Müzesi kütüphanesinde bulunan Derviş Avnî mecmuası, 18. yüzyılın ilk çeyreğinde tertip edildiği tahmin edilen bir güfte ve şiir mecmuasıdır. Şiir ve güfteler sırasıyla, ayrı ayrı olarak değil, art arda olacak şekilde yani beraber kaydedilmişlerdir. Sözkonusu mecmuada şiir ve güftelerin toplam sayısı 200'dür.

Derviş Avnî güfte ve şiir mecmuasında tespit ettiklerimiz bir tablo hâline getirildi. Kırmızı işaretli başta güftelerin sıra numarası, ardındaki sırada mecmuadaki güfte numarası bulunuyor. Başlıklar koyu olarak yazıldı. Mecmua dışı bulgular (şiirlerin divanlardaki gazel numarası, divandaki toplam beyit/bent adedi gibi) ve mecmuayı çalışan Mustafa Çıpan'dan farklı olarak bulunanlar kırmızı mürekkeple belirtildi.

Tablo on üç başlıktan oluşuyor. İlk altı başlığı müzikolojideki klasik fihrist başlıklarını içerirken (güftenin ilk mısrası, makamı, usulü, formu, bestekarı) sonraki başlıkları edebi vasıflarını içermekte (şâiri, vezni, nazım biçimi, nazım birimi, beyit/bend adedi ve şiirin konusu).

Tablo 2: Derviş Avnî Güfte ve Şiir Mecmuası'nın Güfteler Dökümü

güfte no.	mec. güfte no	güftenin ilk mısrası	makam	usul	form	bestekâr	şâiri	vezin	nazım biçimi	beyit-bend adedi	şiiir in konusu
1.	2	Ey enbiyâlar serveri ey evliyâlar rehberi	uşşak	-	-	-	(Yûnus)	müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün	gazel	6	Hazreti Muhammed'e övgü
2.	3	Cihânda olmayayım şâd her çi bâd-â-bâd	arazbar	semaî?	semaî ?	-	(Nazîm)	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (YND, 89, s. 672, b. 1- 3-2-4)	4/7	Aşk ızdırabını çekmeye gönüllü olan aşık
3.	8	Fürûğ-ı meyden o rengîn-'izârı seyr eyle	hicaz	frenkçi n	-	Hâfız	(Nazîm)	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (YND, 625, 1009, 1-6)	2/7	sevgilinin güzelliğini bahar teşbihiyle övüş
4.	13	Bakmadı bâğa gönül yâr ile yâr olmayınca	hicaz	fahte	-	Itrî	Bâkî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BD, g. 233, b. 1-4)	2/7	Sevgiliye özlem

5.	15	Dîdâr-ı yâri görse gönül bi-kârâr olur	uzzal	semaî	-	Itrî	(Itrî) ⁵¹	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	(dübeyt)	1	Aşığın sevgiliye meftun oluşundan bahsi
6.	19	Nigārâ sende hatm olmuş güzellik tâzelik terlik	uzzal	devrire vân	şarkı	-	(Necâtî)	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (NCD, 326, b. 1, 2,4,3, s. 344)	4/5	Sevgilinin güzelliğini övüş
7.	20	'Aceb senden kime kılam şikâyet	hicaz	devrire vân	şarkı	-	(Rahîmî)	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	şarkı	3	Felekten ve talihinden şikâyet
8.	27	Ey gönül var kim bu derdden sen haberdâr olmadın	evc irak	-	ilahi	-	Eşrefoğlu Rumi	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (ERD, 55, s.85 1-2-4- 6-5- 7)	6/7	(İlahi) sevgiliyi övüş ve gönülden şikâyet
9.	34	Çandedir cehliyle zulmet nefs-i su'bânındadır	saba	(evsat)	ilahi	Ali Şirugânî	Niyâzî-i Mısrî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (NMD, 40, s. 179 1-2-4-5-6- 3-7-8)	8	Dini didaktik amaçla yazılmış şiir

⁵¹Bu çalışmada güftenin Itrî'nin şiiri olduğunu iddia edilmiştir: Recep Uslu, "Itrî'nin keşfedilen yeni bir eseri mi? Evet, yeni bir şiiri..." Musikî Dergisi 29.02.2016 tarihli yazısı ([Recep Uslu-Itrî'nin keşfedilen yeni bir eseri mi? Evet, yeni bir şiiri... \(musikidergisi.com\)](http://www.musikidergisi.com))

10.	38	Bakıp cemāl-i yāre çağırırım dost dost	acem	yürük düyek	ilahi	Ali Şirugânî	Niyâzî-i Mısrî	14'lü hece	koşma ⁵² (NMD, 20, s. 156 1-4-5-11- 12-3-14)	7/14	Aşığın İlahi sevgiliye duyguları
11.	39	Ey şehir-i nüzü'l-i şüre	acem	-	ilahi	-	(Nûrî)	8'li hece	koşma (NUD'da yok)	3	Ramazan ayının gelişi
12.	41	Nişâr-ı nakd-i niyâz étmege şıtâbım var	arazbar	fırenkçi n	-	Hâfız	(Nâ'ilî)	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (NKD, 104, s. 281, 1-5)	2/5	Aşığın aşkından bitap düşmesi (ve sevgiliden hesap sormak istemesi)
13.	42	Felek ayırdı beni cevır ile cânânımdan	arazbar	evsat	-	Hâfız	(Fuzûlî)	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (LM, s. 162, 1-2)	2/5	Aşığın sevgilisinden ayrılmasından şikayeti
14.	44	Niyetin eyledigin va'de-i incāze midir	arazbar	sakîl	-	İtrî	(Nâbî)	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (NAD, 211, s. 618, 1-3)	2/5	Sevgiliye sitem ve güzelliğini övüş

⁵² 14'lü hece ölçüsüyle beyitler hâlinde yazılmış manzume. Gazel olarak nitelendiremedik, çünkü hece ölçüsüyle kaleme alınmıştı. Bu yüzden 7'li hece ölçüsüyle yazılmış koşma olarak tabloya kaydettik. Derviş Avnî mecmuasında da ikiye bölünerek yazılmıştır (DAM, s. 120).

15.	45	Miṣāl-i çeşm-i bütân nergis-i çemen maḥmūr	arazbar	hafif	-	Hâfız	(Neşâtî)	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (NŞD, 37, s. 148, 1-2)	2/5	Bahçenin güzelliğini övüş ve sevgiliye teşbih
16.	46	Ḥasretinle kalmadı tende mecāl	arazbar	evfer	şarkı	Itrî	Itrî ⁵³	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	2/3	Sevgilinin aşkı ve hasretinden şikayet
17.	53	Ey 'âşık-ı dîl-dâde gel nûş edelim bâde	arazbar	düyek	ilahi	Dede Efendi??	(Sezâyî) (Hasan Gülşenî)	mef'ûlû mefâ'ilün mef'ûlû mefâ'ilün	gazel (309, b. 1-3,6, s. 317-318) ⁵⁴	4/6	İlahi sevgili için yazılmış
18.	59	Şehîdlerin ser-çeşmesi	bayâtî	-	ilahi	-	Yûnus (Derviş)	8'li hece	koşma	5	Hazreti Hasan ve Hüseyin için yazılmış
19.	63	Ey tarîkat erleri ey ḥaḳîkat pîrleri	(evc)	(evsat)	(Cumhur) İlahi	-	(Niyâzî-i Mısrî)	14'lü hece	koşma (NMD, 35,s. 174, 1-2-3-4-5)	5	Tasavvufi lirizm ile yazılmış

⁵³ Şiirin Itrî'ye ait olması hakkında bakınız: Recep Uslu "Itrî, Buhûrî-zâde Mustafa", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Erişilen Kaynak: [ITRİ, Buhûrî-zâde Mustafa](http://ITRİ.yesevi.edu.tr) (yesevi.edu.tr) (25.06.2023))

⁵⁴ Hasan Sezâyî-i Gülşenî Divanı, Haz. Ali Rıza Özuygun, Buhara Yayınları, İstanbul: 2019.

20.	65	Sensin bize bizden yakın görünmezsin hicâb nedir	hüseyinî	(nim evsat)	ilahi	Şeyh Mustafa	Yûnus	müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün	gazel (YED, 89, s. 273, 1-2-4-6-8-9)	6/9	Tasavvufi lirizm ile yazılmış şiir
21.	79	Rencide olur ağladığım çün siteminden	evc	evsat	-	Hâfız	(Rûhî)	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (BRD, 302, s. 368, 1-4)	2/5	Sevgili ve rakipler
22.	82	Olmam gilemend ol meh-i hâtır-şikenimden	evc	sakîl	-	(İtrî)	(Nâbî)	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (NAD, 597, s. 910, 1-4)	2	Aşığın sevgiliye özlem duyması
23.	83	Bir lahza nihân olsa o meh-rû nazarımdan	evc	muham mes	-	Abdullah Çelebi	(Râmî Paşa)	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel	2	Aşığın sevgiliden bir an bile ayrı kalamayacağını düşünmesi
24.	85	Arayı arayı bulsam izini	hüseyinî	-	ilahi	-	(Aşık Yûnus)	11'li hece	koşma (178,	5	Hazreti Muhammed'e sevgi ve övgü
25.	86	Nigâh-ı mest mi tîr-i kazâ mıdır bilmem	hüseyinî	muham mes	-	İtrî	Abdûlbâkî (Vecdî)	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (AVD, harfî'l-	2/5	Sevgilisinden yüz bulamayan

									mim, g.III, b. 1,3, s. 66)		aşığın kötü durumu
26.	87	Derdimiz çok 'aşıklık saña giriiftâruz hele	hüseynî	devrire vân	-	Itrî	(Nef'î)	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (NfD, 102, s. 330, 1-2)	2/5	Sevgilisinden ayrı düşmüş bir aşık
27.	91	Sevdin görünce ol büt-i âyîne tal'ati	(hüseyn î)	sakîl	-	Hâfız	(Nâ'ilî)	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (NKD, 389, s. 470, 1,4)	2/5	(Başkasına aşık olan) sevgiliye sesleniş
28.	93	Yıkarsın hâtırım her dem sebebsiz bî- mürüvvetsin	(hüseyn î)	nîm- devîr	-	Hâfız	Arzî ⁵⁵	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliden şikayeti
29.	95	Bâde-keş-i câm-ı nâz çeşm-i siyâhın mıdır	acem	(yürük) semaî	-	Itrî	Hattî ⁵⁶	müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgilinin fiziksel özelliklerine övgü

⁵⁵ Saadettin Nüzhet Ergun, Türk Şâirleri 2, s. 505 (Erişilen Kaynak: [Türk Şâirleri 2.pdf \(wikimedia.org\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Türk_Şâirleri_2.pdf))

⁵⁶ Bu güftenin Hattî mahlaslı bir şâire ait olduğu sadece Erdal Kılıç'ın doktora tezi olarak hazırladığı "*Mecmuatü'l-Letâyif ve Sandukatü'l-Me'ârif*" adlı güfte mecmuasında geçmektedir (Kılıç: 2013, s. 745). Şâirin kimliği hakkında hiçbir bilgiye erişilemedi, çünkü 17 ve 18. yüzyılda yaşayan Hattî mahlaslı şâirlerin divan tertip ettikleri hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bkz: Beyhan Kesik, "*HATTÎ, Amar-zâde Mustafa Hattî Efendi*" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hatti-amarzade-mustafa-hatti-efendi>) ve Beyhan Kesik, "*HATTÎ, Mustafa Hattî Efendi*" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hatti-mustafa-hatti-efendi>) (25.06.2023)

30.	97	Eyledi müjde-i gül dilleri şād u hurrem	evc	sema'i	-	-	(Bâkî)	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BD, 331, b 1-2, s. 304)	2/6	Baharın geliş müjdesi ve sevgili olmadan baharın keyfinin sürülemeyeceği
31.	98	Harîm-i dilde gamın mahrem olmasın nolsun	evc	sema'i	-	(Nazîm)	(Nazîm)	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (YND, 537, s.957 1-4)	2/5	Sevgiliye seslenen aşık
32.	101	Gel ey nesîm-i şabâ hatt-ı yârden ne haber	ısfahan	zencir	-	Itrî	(Nâbî)	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (NAD, 182, s. 597, 1-3)	2/5	Sevgiliden haber almak isteyen aşık
33.	104	Yâr ile oldum leb-â-leb şimdi dem-sâzım budur	ısfahan	devrire vân	-	Itrî	(Nazîm)	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (YND, 170 s.723 b 1-6)	2/8	Sevgilisiyle kavuşan aşık
34.	107	Esrâr-ı dili dilde nihân eyle ölünce	ırak	sakîl	-	(Itrî)	(Sûzî)	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	(dübeyt)	1	Dinleyene öğütler

35.	108	Ne meyl-i nahl-i gül eyler ne seyr-i gülsitân ister	ırak	nîm- devîr	-	(A'ma İbrahim)	(Rüşdî)	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (ARD, 23, s. 48, 1,7. b)	2/7	Gönlün nasıl bir sevgili ve aşk arzuladığı
36.	109	Bülbül-i nālân olup çağırırım dost dost	tahir	-	ilahi	-	(Nâhifî)	müfte'ilün fâ'ilün	murabba (NHD, s.297 1,2,4,11,17)	5/17	Tasavvufi neşveyle yazılmış
37.	132	Yakıp vücūdumu pervâne-veş tebâh ederin	segah	sema'i?	sema'i	Hâfız Post	Nâ'ilî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (NKD, 258, s. 385, b. 1- 2)	2/5	Aşığın sevgiliye bakıp harab olması
38.	135	O meclis kim sezâ-yı vaşl-ı cânân olduğum yerdir	segah	çenber	-	Itrî	(Mezâkî)	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (MZD, 119, b. 1, 5, s. 353)	2/7	Aşığın geçmiş vuslat gününü anışı
39.	136	Göñül bir nev-nihâl-i tâze şüh-ı bî- bedel ister	segah	nîm- devîr	-	Itrî	(Enverî)	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Gönlün istekleri
40.	137	Rüşen gerekse hâne-	segah	hafif	-	Itrî	(Bâkî)	mef'ûlü fâ'ilâtü	gazel (BD, 377, s. 332, 1-2)	2/5	Kalp temizliği öğüdü ve Cem

		i 'aqs-i dil yârdan						mefâ'ilü fâ'ilün			meclisine giriş
41.	139	Cânâ yolunda ölmege lâyıķ degil miyim	segah	sakîl	-	Nazîm	(Nazîm)	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (YND, 485, s.924, 1,3)	2/5	Aşığın sevgilisine aşkını kabul ettirmek istemesi
42.	140	Gönül esîr-i ser-i zülf-i yârdır şimdi	segah	zencir	-	Itrî	(Itrî) ⁵⁷	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (1-2)	2	Aşka tutulmuş aşığın hâli
43.	142	Meclisde öpüp la'lini rindâna duyurma	segah	remel	-	Mahmud Çelebi	(Nev'î)	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (NVD, 395, b. 1, 2, s. 465-466)	2/5	Aşığın sevgiliyi uyarması
44.	144	Gönül senden cüdâ bir bûlbûl-i şûrîdedir gülsüz	-	çenber	-	Hâfız	(Gelibolul u Âlî) ⁵⁸	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (GAD, 507, c.2, s104, 1- 2. b)	2/7	Sevgiliden ayrı kalan aşığın hâli ve aşığın sevgiliden isteği

⁵⁷ Güftenin Itrî'ye ait olduğuna dair: Seher Tetik Işık, "Itrî'nin Edebiyattaki Yeri" Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı: 1: 2013. s. 105 (Erişilen Kaynak: [Microsoft Word - Ulakbilge 06.docx](#))

⁵⁸ Kaynak: Saadettin Nüzhet Ergun, "Türk Şâirleri" 1, s. 43. (Erişilen Kaynak: upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/41/Türk_Şâirleri_1.pdf)

45.	147	Dil-ḥaste vü hem cān ile müştāk-ı girişme	acem	remel	-	Itrî	(Nef'î)	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (NfD, 122, s. 340, 1-3)	2/5	Sevgilisinin bakışlarıyla mest olan aşık
46.	148	Ḳāmet-i vaşfını arz eylediler Ṭübāya	acem	evfer	-	Itrî	(Bâkî)	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BD, 467, b 1-7)	2/7	Sevgilisinin fiziki güzelliklerini öven aşık
47.	149	O şah-ı mülk- i nāz 'uşşākını dil-ḥaste eder hep	acem	çenber	-	Receb	Tâhîr	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşıklarını perişan eden bir sevgili
48.	163	Eser 'aşkıñ yeli eşhāra karşı	bayâtî	-	ilahi	-	(Nûrî)	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	gazel (NUD, 119, s. 156)	5/8	Tasavvufi neşveyle yazılmış
49.	165	Çün toğup tutdu cihān yüzünü ḥüsnün güneşi	bayâtî	-	ilahi	-	(Rûşenî)	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (ÖRD, 76, s. 208-209, b. 1-2-10-3- 11)	5/11	Hazreti Peygamber için yazılmış ilahi

50.	168	Levh-i dilden okıyan 'ilm-i ilāhiden sebak	neva	(evsat)	ilahi	-	(İştibli Adlî) ⁵⁹	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel	4	Tasavvufi didaktik ilahi
51.	169	Nice günlerdir ki dil-teng tengdir hâlimiz ⁶⁰	buselik aşiran	evsat	-	Itrî	(Ş. Yahyâ)	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (ŞYD, 151, s. 99, b. 1-5)	2/5	Sevgiliye seslenen aşık
52.	173	Nāme-i hüsnünü küşād êtdikde ol meh-rû ⁶¹	buselik aşiran	darbeyn	-	Itrî	(Fasîh Dede)	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (FAD, 369, 1-6, s. 238)	2/6	Sevgilinin güzelliğini öven aşık
53.	183	Ayağın tozunu sürme çekelden gözüme canım	saba	-	ilahi	-	(Niyâzî-i Mısrî)	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (NMD, 116, s. 265, 1-2-3)	3/5	İlahi sevgilinin aşkıyla gark olmuş aşık
54.	198	Cilve-gâh-ı nāza kim ol	-	hâvî	-	Itrî	(Neşâtî)	fe'ilâtün fe'ilâtün	gazel (NŞD, 22, s. 139, 1-3)	2	Sevgilinin güzelliğini öven aşık

⁵⁹ Güftenin İştibli Adlî'ye ait olması hakkında kaynak: Filiz Kılıç(2014), “Adlî, Şeyh Hasan Adlullah Efendi” Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Erişilen Kaynak: [ADLİ, Şeyh Hasan Adlullah Efendi \(yesevi.edu.tr\)](http://ADLİ.ŞeyhHasanAdlullahEfendi.yesevi.edu.tr) (29.06.2023)

⁶⁰ Nice günlerdir ki dil-teng tengdir hâlimiz: ŞYD: Nice demlerdir ki dil-tengdir mükedder hâlimiz. Güftenin mecmuadaki hâli vezinle uyuşmamaktadır.

⁶¹ Bu mısra, divanda “Nāme-i hüsnünü êtdikde küşād ol meh-rû” olarak geçmekte olup vezinle uygunluk göstermektedir.

		āfet-i meh-rū çıkār						fe'ilâtün fe'ilün			

3.1.1. Değerlendirme:

3.1.1.1. Şâirler

Mecmuada 104 adet güfte bulunmaktadır. Bu güftelerden, mecmuada adı geçen yahut sahibini Mustafa Çıpan'ın ve bizim tespit edebildiğimiz 54 şiir bulunmaktadır. Toplam 32 adet de şâir tespit edildi. Mecmuada en çok şiiri olan şâir, 5 adet güfteyle Yahyâ Nazîm'dir. Onu 4 güfteyle Bâkî ve Niyâzî-i Mısrî takip etmektedir. Güfte sahipleri sırasıyla aşağıda verilecektir:

Tablo 3: Derviş Avnî mecmuasındaki güfte sahiplerinin yüzyıllara göre dağılımı

Yüzyıllar	Şâirler	Toplam
14	Yûnus	1
15	Necâtî, Eşrefoğlu Rumi, Aşık Yunus, Rûşenî	4
16	Bâkî, Fuzûlî, Rûhî, Nev'î, Gelibolulu Âlî, İştibli Adlî	6
17	İtrî, Nâbî, Nâ'ilî, Neşâtî, Râmî Paşa, Nef'î, Abdülbâkî Vecdî, Niyâzî-i Mısrî, Arzî, Fasîh Dede, Nûrî (Abdülahad)	11
18	Nazîm, Sezâyî, Rüşdî, Nâhîfî, Mezâkî	5
Bilinmeyen	Rahîmî, Hattî, Sûzî, Enverî, Tâhîr	5

Yukarıdaki bilgilerden anlaşıldığı üzere 17. yüzyıl şâirleri mecmuada baskındır. 18. yüzyılın ilk çeyreğinde yazıldığı tahmin edilen bu mecmua için olağandır.

3.1.1.2. Nazım biçimleri

Divanlarını yahut diğer eserleri tarayıp şiir olduğunu tespit ettiğimiz şimdilik 39 güfte bulunmaktadır. “*ilahi*” olarak anılan iki güfte Mustafa İsmet Uzun'un paylaştıklarına göre Türk edebiyatı ve musikîsi türü olan ilahinin en popüler eserlerindendir.⁶²

⁶² Uzun, M. İ. (2000) "*İlahî*", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilahi> (16.06.2023).

Tablo 4: Derviş Avnî mecmuasındaki güftelerin nazım biçimleri

Nazım Biçimi	Mecmuada Bulunma Adedi
gazel	40
murabba	2
şarkı	1
koşma	3
dübeyt	7

Mecmuada yer alan güftelerin nazım biçimlerine baktığımız zaman mecmuadaki güftelerin en çok gazel nazım biçimiyle yazıldığını görürüz (38 adet). 3 adet koşma, 2 adet murabba ve 1 adet şarkı nazım biçimiyle yazılan güfte tespit edildi. Divanlarda görülemeyen nazım biçimleri hakkında fikir yürütemediğimiz 7 adet güfte bulunmakta.

Güftelerin içerdiği beyit/bend sayıları çeşitlilik göstermekte. Bir dörtlük yahut iki beyit “uzunluğunda” olan güfte sayısı toplam 36’dır, bu da Derviş Avnî mecmuasında güftelerin en çok ikişer beyitle kurulduğunu göstermektedir.

Mecmuada yer alan lâ-dînî içerikli güfte sayısı 31 iken dînî içerikli güfte sayısı 15’tir. Lâ-dînî güfteler genellikle en fazla 2 beyit (dört mısra) olarak karşımıza çıkar. Dört mısrayı aşan 2 adet lâ-dînî güfte bulunurken, dînî güftelerin 2 beyitten uzun olduğu 15 adet eser vardır. Buradan yola çıkarak dînî müzikte güfteye, yani söze, şiirin ne anlattığına daha çok ehemmiyet verildiğini gösteriyor diyebilir miyiz?

Şiirlerin ilk beyit/bentleri muhakkak mecmuadaki güftelerde yerini almıştır. Son beyit (mahlas beyti) sıklıkla tercih edilmemiştir. Genelde ilk iki beyit yahut 1 ve 3. beyitler güfte olarak oluşturulmuştur.

Örneğin Neşâtî’nin “*Misāl-i çeşm-i bütân nergis-i çemen mahmūr*” mısrası ile başlayan gazeli⁶³ Derviş Avnî mecmuasının 45. güftesinin birinci ve ikinci beyitleri tercih edilmiştir. Tabloya nazar edildiği zaman, güftelerde nazım biçimlerinin birinci ve ikinci beyitlerinin sık tercih edildiği ayrıca görülecektir.

⁶³ NŞD, g. 37

Özellikle ikiden fazla beyitle oluşturulan güftelerin bazılarında divandaki beyitlerin diziliş sırasından farklı sıralama görüldü. Divanlardaki şiirler ve mecmuadaki güftelerde bazı söyleyiş farklılıkları da karşımıza çıktı, bu değişiklikler da ayrıca kaydedildi.

Divandaki beyit sıralaması ile mecmuanın beyit sıralamasının farklı olduğu kısma örnek olarak aşağıdaki güfteyi gösterebiliriz.

Necâtî'nin divanında gazel olarak tespit ettiğimiz⁶⁴ bu güfte divandaki beyit diziminden farklı bir dizim gösterir. Divanda 1, 2, 4, 3. beyit olarak gördüğümüz güftenin mecmuadaki sıralanışı aşağıdaki şekildedir. Ayrıca divan ile mecmuadaki diğer farklılıkları ilerideki bölümlerde inceleyeceğiz:

“Nigārā sende haţm olmuş güzellik t̄azelik terlik

Seniñ yanıdadır haqqā serīr-i h̄usne serverlik

Ne zībā dilber-i tersin bu h̄usn ü h̄ulq ile sen kim

Ėrişmiş reng-i r̄yundan gül-i hamrāya aḥmerlik

İrem bāğına ey meh-rū varır ta l̄īm eder her dem

Şaçuñ reyḥāna s̄unbüllük kad̄ün şimşāda ‘ar‘arlık

Lebiñden mu‘ciz-i ‘İsā irişdi Hızr u İlyāsa

Yüziñden gün ḥayāl almış⁶⁵ meh alnıñdan münevverlik”

⁶⁴ NCD, g. 326

⁶⁵ Almış: DAM olmuş (Mecmuada almış olarak yazılsa da Mustafa Çıpan tarafından bu şekilde okunmuştur.)

3.2. Hasan Gülşenî Güfte Mecmuası

İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emirî Efendi bölümünde bulunan bu mecmua, 18. asır şâiri ve mutasavvıfı Hasan Sezâyî-i Gülşenî tarafından derlenmiştir. Ketebe kaydında 1146 (M. 1734) tarihi bulunur.

Bu tabloyu hazırlarken Serçin Erden'in yüksek lisans tezinden istifade edildi. Önce güftelerin tam olarak tespiti için araştırmacının hataları düzeltilerek yeniden yazıldı, ardından vezin, nazım biçimi ve nazım birimi gibi şiirin şeklî unsurları tespit edildi. Mecmuada pek çok güftenin sahibi belirtilmişti. Müstensihin belirtmediği şiirler de eklenip kırmızı mürekkep ile gösterildi. Onun dışında mecmuada bulunmayan ve tabloya eklediğimiz kısımları da kırmızı renkli kısımlar ile gösterdik. Bu kısımlar, tablo sıralaması oluşturmak için yazmak durumunda olduğumuz güfte numarası, güftenin bulunduğu divandaki şiir numarası, şiirin toplam kaç beyit olduğu gibi mecmua dışından eklenmesi gereken kısımlardı. Mecmuada güfte numaralandırılması yapılmadığı için mecmua güfte numaraları da tarafımızca yapıldı. Bu da güfte numarasının yanındaki koyu puntolu kısımdır.

Daha önce belirtildiği gibi önce güftenin teknik bilgileri tabloya eklendi (makam, usul, form ve bestekâr); ardından şiir bilgisi ile ilgili kısımları yazıldı (şâir, vezin, nazım biçimi, beyit adedi ve konu).

Mecmuada toplam 623 güfte görülmekte. 623 güftenin 284 adedinün güfte sahipleri belli olduğundan tabloya bu güfteler eklendi.

Aşağıdaki tablonun yorumları da tablodan sonra devam eden “Değerlendirme” kısmındadır. Bu kısımda tablodan elde edilen bilgiler sunulacak ve yorumlar yapılacaktır.

Tablo 5: Hasan Gülşenî Güfte Mecmuası'nın Güfteler Dökümü

güfte no	mec. güfte no	güftenin ilk mısrası	maka m	usul	form	bestekar	şâiri	vezin	Nazım biçimi	beyit-bend adedi/diva ndaki karşılıkları	şiiirin konusu
1	6	Semen-bū yāsemen bir serv-ķāmet ķonca- femsin sen	rast	devr-i revān	-	Na'li	Fevrî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	aşk acısı
2	12	Görsem ol ⁶⁶ ṭabīb-i cānı derdim diyemem	rehâvî	remel	beste	Itrî	Nazîm	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûl	rubai (YND, 247, s.1334)	1	sevgiliye derdini açamayan âşık
3	13	Dağıtdın ḥāb-ı nāz-ı yārı ey feryād neylersin	rehâvî	çenber	-	Receb	Bahâyî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (ŞBD, 29, s. 89, b. 1-7)	2/7	aşk acısıyla feryad eden insan

⁶⁶ o: HGM ol

4	15	Atar elmās-ı peykānı ⁶⁷ müje her dem nihān ebrū ⁶⁸	rehâvî	çenber	beste	Itrî	Tâhir	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgilinin güzelliğine/kaş larına seslenen âşık
5	19	Yine ey rûh- ı muşavver ⁶⁹ kafes-i tende misin	rehâvî	berefşâ n	-	Receb	Enverî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın kendi kendine konuşması
6	20 s. 104	Ey âfet-i âşüb-ı cān	rehâvî	semâî	-	Bekir Çavuş	Hıfzî	müstef'ilü n müstef'ilü n	şarkı	6	Sevgiliye yakarış
7	21	'Âşık oldum biñ cān ile	rehâvî	semâî	-	Itrî	Itrî	8'li hece	koşma	5	(Terk eden) Sevgiliye yakarış
8	22	Öpsem seni doyunca (cānım)	rehâvî	semâî	kâr	Itrî	Mahfî	mef'ûlü mefâ'ilün	murabba	4	Aşığın sevgiliyi övüşü ve onun

⁶⁷ Peykânı: HGM (Erden) peykân-ı.

⁶⁸ Bu güftenin aynı zamanda Dürbinizâde mecmuasında bulunduğu tespit edilmiştir fakat o mecmuada güftenin şâiri hakkında bilgi verilmediği ve burada güftenin Tâhir mahlaslı bir şâire ait olup olmadığı ispat edilemediği için güfte Dürbinizâde mecmuasındaki tabloya alınmamıştır (MDM vr. 18a).

⁶⁹ Yine ey rûh-ı muşavver: HGM (Erden) Diye ey rûh muşavver.

											hakkındaki dilekleri
9	28	Hem şoḥbet-i dildār ile mesrūr idik evvel	pençg âh	fer	beste	Itrî	Yahyâ	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt) (ŞYD'de yok)	2 beyit	Önceki güzel günleri anış
10	29	Nice bir 'uşşāk-ı zāre bu sitemler nice bir	pençg âh	hafif	beste	Na'li	Kırımî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın gönlüne sitemleri
11	31 s. 108	Gel ey nesīm[-i] sabā hatt-ı yārden ne haber	ısfahan	zencîr	beste	Itrî	Nâbî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (NAD, 182, c. 1, s. 597, b. 1-3)	2	Aşığın saba rüzgarına seslenişi
12	36	Çızarır bādeden ol nergis-i mestāne biraz	ısfahan	darb-ı fetih	beste	İsmail Çavuş	Bâkî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BD, 205, s. 226, b. 1-4)	2/5	Sevgiliyi (sakiyi) tasvir

13	39	Beni hicr [-]aşinā eden	ısfaha n	semâî	-	[Asfer] ⁷⁰ Kemânî	Hıfzî	mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	4	Sevgiliye sesleniş (aşk acıısından bahsetme)
14	40 s. 110	Bir cefâ-cū yār imişsin bilmedim	ısfaha n	semâî	-	[Asfer] Kemani	Hıfzî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığa eziyet eden sevgiliye sesleniş
15	42	Qurbânın olam bakma şakın sinede çāka	ısfaha n	semâî	-	Seyyid Nûh	[Kelîm]	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	rubai (KD, 11, s. 228)	1	Sevgiliye sesleniş
16	43	Bu mevc-i perişânına hiç fâşıla yok mu	ısfaha n	semâî	-	Hâfız	Yümnî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün/ mef'ûlü fa'ûlün	gazel (müstezad)	2	Sevgiliye sesleniş
17	45	Beni bend ètdi mest èdip kemend-i	ısfaha n	semâî	-	İsmail Çavuş	Tıflî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye sesleniş

⁷⁰ Asfer: HGM (Erden) Asgar

		kākül-i hoş- bū									
18	46	Geldi dehāna hier- i gülü cānım efendim	ısfaha n	semâî	-	Kemâni Mehmed Ağa	Mâhir	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt)	2 beyit	Hasretle sevgiliye sesleniş
19	47	'Aşkın ile çāk oldu giriḇānım efendim	ısfaha n	semâî	-	İsmail Çavuş	Fasihî ⁷¹	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt)	2 beyit	Hasretle sevgiliye sesleniş
20	48	Dil fikr-i lebin ⁷² canda 'ayān eylemek ister	nişâbü r	semâî	-	Derviş Hüseyin	[Nedim]	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	nazım ⁷³ (ND, 7, s. 218)	2/2	Sevgiliye sesleniş

⁷¹ Fasihî mahlasları içinde divanı olduğu bilinen tek bir şâir bulunmaktadır. Hasan Fasihî Efendi'nin divanında rastlanmadı: Fasihî Divanı (inceleme-metin), Haz. Haluk Gökalp, Çukurova Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 2001.

⁷² Lebin: HGM Lebin

⁷³ Muhsin Macit'in hazırladığı divanda "nazım" başlığı altında incelenmiş olan bu şiirin Abdülbaki Gölpınarlı'nın hazırladığı divanda "kıtalar ve tarihler" başlığı altında 13 numarayla kayıtlı olduğu tespit edilmiştir. (Nedim Divanı, Haz. A. Gölpınarlı, İnkılap Kitabevi, 1951). "Nazım" adı verilen, birinci beyti birbiriyle kafiye olan biçim daha önceden kıta başlığı altında inceleniyordu. Bu çalışmada Muhsin Macit'in divanını kullandığımızdan onun sınıflandırmasıyla tabloya alsak da bu farklılığı belirtmek istedik.

21	52 s. 112	Bu ne lebdürür ne ağız ne güzel gülüşdür bu	mâhur	berefşâ n	beste	Molla	Fuzûlî	Vezni bulunama dı	(dübeyt) (FD'de yok)	2 beyit	Sevgiliye sesleniş ve sevgilinin güzelliğini anlatış
22	53	O düzd-i gamze tutdu işte şad çāk ètdi dāmānım ⁷⁴	mâhur	çenber	beste	Molla	Nedîm	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (ND, 83, 1- 2. b. s 335)	2/5	Aşığın aşkından ve sevgilisinden bahsi
23	57	Bize doğru yürü ey serv-i revānım gidelim	mâhur	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	Şâkir	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	murabba	3	Sevgiliye dışarı çıkma teklifi
24	59	Sâkiyâ meclise gel cismime gelsin cānım	mâhur	semâî	-	Hasan Ağa	Nedîm	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	murabba (ND, msmt 35, s. 75)	3/3	Sakiye aşk ilanı

⁷⁴ O düzd-i gamze tutdu: HGM (Erden) O düzdü gamze tuttu.

25	60 s. 115	Mâdemki ⁷⁵ var sende efendim bu edâlar	mâhur	semâî	-	-	Abdî Ramî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün/ mef'ûlü fa'ülün	müstezat gazel (çifte müstezad (mecmuada yazılı)	4	Sevgilinin güzelliği ve âşıklık hakkında
26	61	Tîrini ol kaşı yâ sîne-i süzânda bulur	mâhur	-	nakış semâî	Hasan Gülşenî	Sâmî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliye hitabı
27	63	Göz gördü göñül sevdi seni ey yüzü mâhım	mahur	semâî	-	Molla	Nâhifî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (NHD, 333, c. 2, s. 336 1. b) ikinci beyit divanda yok	1/5 2	Sevgiliye aşk ilanı
28	71 s. 115	Ġamze bî- rahm olduğu müjgânların dan bellidir ⁷⁶	nevâ	çenber	beste	Hafız	Vecdî (Abdûlbâk î)	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (AVD, 8, b. 1- 6, s. 43).	2/7	Sevgilinin cefasından dert yanan âşık

⁷⁵ Mâdâmkî: HGM (Erden) Mâdem ki.

⁷⁶ Ġamze bî-rahm olduğu müjgânlarından bellidir: HGM (Erden) Ġamze-i bi-rahm olduğu müjganlar neden bellidir.

29	72	Zeyn eden bağ-ı cenānı ⁷⁷ gül müdür bülbül müdür ⁷⁸	nevâ	çenber	beste	Memiş Ağa	Ulî (Derzizâde)	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (DUD, 182, b. 1,7, s. 424)	2/7	gül ve bülbül hakkında
30	74	Mülk-i dili ⁷⁹ yağmaladı 'aşkın hayli	nevâ	-	nakış	Nazîm Çelebi	[Yahyâ Nazîm]	Ahreb	rubai (YND, 339 s. 974)	1/1	Sevgilinin aşkından perişan olan âşık
31	75	Ey gönce-i bağ-ı cenān	nevâ	semâî	-	Tosunzade	Dürri	müstef'ilü n müstef'ilü n	gazel (DAD'de yok)	2 beyit	Sevgiliye sesleniş
32	76	Nāfe-i Çîn ü Hoten turrene olmaz hem-bü	nevâ	semâî	-	Nazîm Çelebi	Rüşdî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye sesleniş

⁷⁷ Zeyn eden bağ-ı cenānı: HGM (Erden) Zeyyin eden bağ-ı hûbânı.

⁷⁸ HGM bağ-ı cenān: DUD bağ-ı cihān.

⁷⁹ Mülk-i dili: HGM (Erden) Mülk-i dil.

33	77	Def gibi sîne-germ ⁸⁰ idim nâle-i dil rebâb iken	nevâ	-	semâî	Nazîm Çelebi	Nazîm Çelebi	müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	gazel (YND, 516, b. 1- 3, s. 945-46)	2/7	Aşığın gönül yarasından bahsi
34	78	Endîşe-i şahbâ-yı lebiğ meşrebimiz dir	nevâ	semâî	-	İsmail Çavuş	Rahmî (Kırımlı)	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (KRD, 34, b. 1-2, s. 63)	2/5	Aşığın maşuktan gizlenmemesi dilemesi
35	79	Hasret ile ⁸¹ dîdesi pür- nem nice bî- çâre var	uşşâk	çenber	beste	Üsküdâri Molla Mehmed	Kelîm	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt) (KD'de bulunamadı)	2 beyit	Sevgilinin güzelliğiyle büyülenen pek çok âşık
36	80 s. 120	Zülfün ki kâh 'arızıña ham-be- ham ⁸² düşer	uşşâk	muham mes	beste	Na'alî damadı	Kâmî	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (KMD, 56, b. 1-3, s. 287)	2/7	Sevgiliye onun güzelliğini öven ve karşılık bekleyen âşık

⁸⁰ sîne-germ: HGM (Erden) sine-kerem.

⁸¹ Hasret ile: HGM (Erden) Hasretle.

⁸² ham-be-ham: HGM (Erden) ham nicem.

37	84	Çemende sünbülü zülf-i nigâre benzetdim	uşşâk	zencîr	beste	Küçük İmam	Ulî (Derzizâde)	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (DUD, 489, b. 1-5, s. 603-604)	2/5	Sevgilinin güzelliğinin pastoral güzelliklerle teşbihi
38	86	Mihre bakdım âfitâb[-ı] rûyı geldi yâdıma	uşşâk	devrire vân	beste	Hafız	Arif	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın doğadaki güzellikleri görünce aklına sevgilinin gelmesi
39	87	Ey çeşm-i âhû hicr ile tenhâlara şaldı ben	uşşâk	fahte	beste	Kadri	[Mehmed Riyazi Efendi (Kadı)]	müstef'ilü n müstef'ilü n müstef'ilü n müstef'ilü n	gazel	2	Aşığın ona ayrılık acısı çektiren sevgiliden şikayeti
40	92 s. 122	Göñül dâğ-ı ğamıyla sîne de bir şem' uyandırmış	uşşâk	çenber	beste	Molla	Bâkî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (BD, 219, s. 234- 35, b. 1-3)	2/5	Sevgilinin aşkıyla aşığın acı çekmesi

41	93	Çoñ açılalım bilsin her râzımı cânânım	uşşak	berefşa n	beste	-	[Gelibolul u Mustafa Ali]	mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	gazel (GAD, 942, b. 1-3, c. 2, s. 191)	2/7	Aşığın sevgiliye aşk sırrını ifşa etmek istemesi
42	97	Nevbahâr oldu şalındı çemene cânânım	uşşak	devrire vân	şarkı	Bekir Çavuş	Sa'dî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	murabba	3	Aşığın bahar mevsiminde sevgiliye seslenişi
43	98	Beklerim küyın temâşâ-i cemâl olmazsa da	uşşak	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Hıfzî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel	6	Aşığın sadakatinden bahsi
44	99	Şakın tâb-ı nigehden rûyine zûlfüñ niķâb êtme	uşşak	devrire vân	şarkı	Bekir Çavuş	Nâhifî Efendi	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (NHD, 444, b. 1-2- 3-9, s. 447)	4/9	Aşığın maşuk ile bayramda vuslat hayalleri
45	100 s. 124	Zamân-ı 'ıyd geldi luţf [u] ihsân	uşşak	devrire vân	şarkı	Kemani Mehmed Ağa	Rahmî (Kırımlı)	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (KRD, 45, b. 1-2-3- 5, s 69)	4/5	Aşığın kurban bayramı teşbihlerini kullanarak

		eylemez neyler									aşkını anlatması
46	101	Yâr ile hoş dilküşâ-yı cânfezâlar vahtidir	uşşak	devrire vân	şarkı	Hamamcıo ğlu Salih Ağa	Nâ'ilî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı [NKD'de yok]	3	Sevgiliyi seyirliğe davet etme
47	102 53a	Gülşen- efrüz oldu faşl-ı nevbahâr	uşşak	devrire vân	şarkı	Misk İbrahim Ağa	Vehbî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (SEVD, 3, b. 1-2-3, s. 509)	3/3	Aşığın bahar geldiği için sevgiliyi gülzara davet etmesi
48	103	Bu mevsimde cihân pür- handedir sen dağı handân ol	uşşak	devrire vân	şarkı	Abdûlbaki Ağa	Bâkî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı (BD'de yok)	3	Aşığın sevgiliyi mesire yerine davet etmesi
49	104	Fer verir şahbâya la'li bade-	uşşak	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş Ağa	Rahmî ⁸³	fâ'ilâtün fâ'ilâtün	murabba	3	Aşığın sevgiliyi övüşü

⁸³ Divanının olduğu bilinen Rahmî mahlaslı hiçbir şâirin divanında rastlanmadı. (Kontrol Edilen Kaynaklar: Rahmî (Kırımlı, Mustafa) hayatı, edebi şahsiyeti, eserleri ve Divanı'nın tenkitli metni, Haz. Sevgi Elmas, Trakya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 1997. Bursalı Rahmî ve Divanı, Haz. Doç. Dr. Mustafa Erdoğan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü: 2017.)

		hâr oldukça sen						fâ'ilâtün fâ'ilün			ve sevgiliye seslenişi
50	105 55a	Beni terk ètdi sulţānım	uşşak	semâî	şarkı	Ali Çavuş	[Sultan III. Ahmed]	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	4	Sevgilinin aşığı terk edişi ve aşığın dert yanışı
51	106	Nedir ol hüsn ile ān sen meh-i gül-şimāda	uşşak	semâî	-	İsmail Çavuş	Hıfzî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel	6	Aşığın sevgilinin güzelliğini övüşü
52	109	Gönlüm yine ol zülf-i siyehkâre dolaşdı	uşşak	semâî	-	Bekir Çavuş	Refî' ⁸⁴	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel	4	Aşığın erişemeyeceği sevgilisinden ve aşkıdan bahsi
53	110 58a	Her dem ağlatma beni	uşşak	semâî	-	Bekir Çavuş	Hamdî' ⁸⁵	fe'ilâtün fe'ilâtün	murabba	3	Aşığın sevgiliye

⁸⁴ Günümüzde mecmuanın tertip edildiği tarihlere uygun Refî' mahlaslı tek bir divan vardır, güfte orada da bulunamadı. Refî' Âmidî Dīvānı (ediyon-kritik), Haz. İbrahim Ahmet Aydemir, Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi (Yayın No: 6511): 1989.

⁸⁵ 18. Yüzyıl şâirlerinden Sarıhatip-zâde Ahmet Hamdî'nin ve 15. yüzyıl şâirlerinden Hamdullah Hamdî'nin divanları kontrol edilmiş, güfte bulunanamıştır. 18. Yüzyıl içerisinde Hamdî mahlaslı divanı olan başka bir şâir de olmadığından şâirin kimliği tespit edilememiştir. (Ahmet Hamdî divanı, Haz. Alim Yıldız, buruciye yayınları: 2011 ve Hamdullah Hamdî ve Divanı, Haz. Ali Emre Özyıldırım, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1999).

		cevr ile gel sultānım						fe'ilâtün fe'ilün			yalvarışı ve vuslat talebi
54	111	Dil hüsnuñe biñ cān ile āşıkdır efendim	uşşak	semâî	-	Abdûlbaki Ağa	Lutfî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	murabba	3	Aşığın aşk itirafı ve sevgiliye hitabı
55	117 61a	Dünyâyı harâb êtdi o mestâne bakışlar	uşşak	semâî	-	A'ma İbrahim	Bahâyî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (ŞBD, 13, b. 1-2, s. 73)	2/7	Sevgilinin bakışlarına övgü
56	118	Mest oldu yâr ğamzeleri nâza başladı ⁸⁶	uşşak	semâî	-	-	[Nef'î]	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (NfD, 126, b. 1-4, s. 341-342)	2	Sevgilinin gözleri ve saçlarından bahis
57	119	Nice toyunca görem sen gül-i nâzik- bedeni ⁸⁷	uşşak	semâî	-	Na'li	Kemalpaşa -zâde	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (KPD 442, b. 1-2, s. 359)	2/7	Aşığın sevgiliye seslenişi ve aşk acılarından bahsi

⁸⁶ Mest oldu yâr ğamzeleri nâza başladı; HGM Mest oldu o yâr ğamzeleri nâza başladı

⁸⁷ Gül-i nâzik-bedeni: HGM (Erden) gel nâzik bedeni

58	121 s. 130	Bahār [u] bāğ ise maksūd rūy- i yārı görün	uşşak	semâî	-	Itri	[Bâkî]	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (BD, 257, b. 1-3)	2/5	Aşığın sevgilinin güzelliğini ve şarabın rengini övüşü
59	123	Kaçan būs-ı lebiğ ağıyār alır ey mäh-ı tābānım	uşşak	semâî	-	İsmail Çavuş	Cündî Efendi	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye hitap
60	124	Ey gül-i şükufte-i bāğ-ı tarāvet hānde kıl	uşşak	semâî	-	İsmail Çavuş	Hıfzî Efendi	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye hitap
61	130 s. 132	Degil cām-ı mey açıldı gül-i bāğ-ı tarab şimdi	bayâtî	nim devir	beste	Nazîm Çelebi	[Yahyâ Nazîm Çelebi]	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (YND, 692, b. 1-5, 747-748)	2/7	Sevgiliye hitap ve bir teklif
62	132	Zülfün hevesi dillere bir vird-i sel oldu	bayâtî	sakîl	beste	Hafız	Cevrî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (CVD, 270, b. 1-2, s. 280-281)	2/5	Sevgilinin güzelliğinden bahis

63	134	Rūşen olmaz şām-ı bahtım mihr-i vuşlat neylesün	bayâtî	çenber	beste	Kara Memed	Rıf'atî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgili yerine kendi bahından dert yanan âşık
64	140 s. 133	Lâleler bezm-i çemende cām-ı 'işret gösterir	bayâtî	devrike bir	beste	İvazoğlu	Bâkî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (BD, 51, s. 131- 32, b. 1-6)	2/6	Bahar gelen bahçenin bezme teşbihi
65	142	Nâle étmezdim mey-i 'aşkıyla pür- cüş olmasam	bayâtî	çenber	beste	-	[Yahya Nazîm]	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (YND, 461, b. 1-2, s. 646)	2/7	Aşk acısıyla sevgiliye seslenen âşık
66	144	Ne pîş ü ne kem 'âlemi yeksân biliriz biz	bayâtî	remel	beste	Hafız	Nâ'ilî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (NKD, 134, s. 300- 301, b. 1-5)	2/5	Alemin bir olduğu düşüncesi (tasavvufi muhtevâ)

67	145	Ḥaṭ ⁸⁸ -ı 'izārını gördü seni bu ḥālet ile	bayâtî	frenkçi n	beste	Musli Çelebi	Fa'iz [Edirneli]	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (EFD, 42, b. 1-5, s. 166)	2/5	Sevgilisini öven âşık
68	146	Dilber olıcak ol meh-i tabân gibi olsa	bayâtî	remel	beste	Rif'at	[Fehim-i Kadim]	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (FKD, 255, b. 1- 6)	2/7	Sevgilisinin güzelliğinden ve aşk acısından bahseden şâir
69	147	Kimiñ koynundasın sîne-be- sîne ⁸⁹ hem- demiñ kimdir	bayâtî	devrire vân	beste	Müezziz Abdullah	[Sa'di]	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	dübeyt	2 beyit	Aşığın sevgiliye soruları
70	150 s. 135	Mihr olursa germ ḥaclet ⁹⁰	bayâtî	çenber	-	[Asfer] Kemani	Subhizâde ⁹¹	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (b.1, 3)	2/5	Aşığın sevgilinin güzelliğini çeşitli

⁸⁸ Ḥaṭ-ı 'izārını: HGM (Erden) Ḥaṭ-ı 'izārını:

⁸⁹ sîne-be-sîne: HGM (Erden) sine sine

⁹⁰ ser-germ-i ḥaclet: HGM (Erden) ser kerem hacalet

⁹¹ Subhizâde Abdî divanında bulunmayan bu gazel, divanı hazırlayan Hakan Yalap'ın belirttiğine göre bu mecmuada olduğu gibi Silahdâr ve Şefkat tezkirelerinde de şâire atfedilmiştir. (Subhizâde Abdî (Abdullah) hayatı edebî kişiliği ve divanı (inceleme- metin- indeks), Haz. Hakan Yalap, Niğde Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2007, s. 21)

		bāde-ḥar oldukça sen									teşbihlerle övüş
71	152	Gönül vêrdim o şūḥa bî- bahāne	bayâtî	sofyan	şarkı	İsmail Çavuş	Sa'di	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	murabba	4	Aşığın aşkının büyüklüğünden bahsi ve bezmin devam etmesini istemesi
72	153	Nesīm-i şubḥ gāhī dem urur şāmın şabāsından ⁹²	bayâtî	sofyan	şarkı	Kemani Mehmed Ağa	Rahmî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	3	Beşiktaş'ın güzelliğinden bahis
73	154	Rind-i medhūş görmez oldu bāde vü peymāneyi	bayâtî	sofyan	şarkı	İsmail Çavuş Ağa	Sa'di (matla İbrahim Paşa)	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	3	Meclis tasviri ve sevgilinin meclise gelişi
74	155	Meh-i burc-ı leṭāfet āfītāb-ı	bayâtî	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	Sa'di	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	3	Sevgiliye hitap ve övgüler

⁹² Şāmın şabāsından: HGM(Erden) şāmın sâbāsından

		devletim sensin									
75	156	Kimlerin çeşmine ol sîne 'aceb nūr oldu	bayâtî	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	Nedîm	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	murabba (ND, mst 13, bn. 1-2-5, s. 255)	3/5	Sevgilinin yerini arayış ve kavuşma çabası
76	157	Kimse bilmez 'âşıkın sūz-ı dil-i bî- tākatın	bayâtî	sofyan	şarkı	İsmail Çavuş	Rahmi Efendi	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	3	Aşığın kendini ve sevgiliyi övüşü ve kıymet görme arzusu
77	158	Bihamdillāh Revān alındı zevk u şevke mu'tād ol	bayâtî	devrire vân	şarkı	-	Nedîm	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba (ND, mst 22, bn 1-4-5, s. 263)	3/5	Revan'ın fethi ve aşığın sevgiliyi dışarı daveti
78	159	Firākınla akan çeşme nemler hep seniңçündür	bayâtî	devrire vân	şarkı	Bekir Çavuş Ağa	Zâtî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	4	Sevgiliye hitap ve sitem
79	160 s. 139	Hayli demdir hüsnünün	bayâtî	devrire vân	şarkı (mecmu	Hakkak Hacı	Azmi	fâ'ilâtün fâ'ilâtün	gazel	4	Sevgiliye aşk itirafı

		meftūnuyum ey nevcivān			ada iki bent)	Mehmed Ağa		fâ'ilâtün fâ'ilün			
80	161	Çomayup tâkatim feryāde nālān olmasun dersin	bayâtî	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Yahyâ	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (ŞYD, 285, b. 1-5, s. 167)	6/5	Aşığın sevgiliye hitabı ve şikayetleri
81	162	Sa'adet cebhe sayı hâkrâh-i âsitânıdır	bayâtî	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Yümnî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	3	Sevgiliyi övüş ve ona aşk itirafı
82	164	Zuhūr eden kelām nutkudur ol la'l-i nābından ⁹³	bayâtî	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Refî' Ahmed Efendi ⁹⁴	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	6	Sevgilinin olağanüstü güzelliğinden bahsediş ve aşığın hep onu görmesi

⁹³ nābından: HGM (Erden) tâbından

⁹⁴ Hasan Gülşenî mecmuasında güftenin sahibi olarak gösterilen Refî Ahmed Efendi'nin divanı bulunmamaktadır. (Yunus Kaplan, "REFÎ', Enderunlu Hacı Ahmed Efendi", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü [REFÎ', Enderunlu Hacı Ahmed Efendi \(yesevi.edu.tr\)](http://REFÎ'.EnderunluHacıAhmedEfendi.yesevi.edu.tr)) (26.06.2023)

83	166	Bizi kıl vaşlına şâyân	bayâtî	devrire vân	şarkı	Ceman(?) Hüseyin Ağa	Hıfzî	fe'ilâtün fe'ilâtün	murabba/ko şma	4	Sevgiliye hitap eden ve aşkını ilan eden âşık
84	168	Hañcer-i cevriñle oldum sîne- çāk	bayâtî	devrire vân	şarkı	-	Rif'at	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı	3	Sevgiliye şikayetlerini bildiren âşık
85	169	Benim ey rûh-ı revânım 'ömrümün varı	bayâtî	devrire vân	şarkı	-	Hâdıkî	13'lü hece	murabba	3	Sevgiliye seslenen âşık
86	170 s. 142	Ālem-i hüsñ içre yâr-ı dil- pesendim var benim	bayâtî	devrire vân	şarkı	Kemani Mehmed Çavuş	Hıfzî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	3	Sevgilinin özelliklerini anlatıp onu öven âşık
87	173	Sen de maḥzûn eyleme kalb-i ḥazînim sevdiğim	bayâtî	devrire vân	şarkı	Abdi Ağa	Mahtûmî (Vâhid Mahtûmî)	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (VMD, ş. 66, bn. 1, 2, 5, s. 518.)	3/5	Sevgiliye seslenen âşık

88	175	Qarar �tmez idi bir dem bu cism-i na-t�v�n sensiz	bay�t�	devrire v�n	�ark�	Aheni	V�hid (Maht�m�)	mef�'ilün mef�'ilün mef�'ilün mef�'ilün	gazel (VMD , g. 102, b. 2, 3, 4, 5, s. 656).	6/5 +1 beyit gazel dışından	Sevgiliye onsuz olamayacağını söyleyen ���k
89	176	Bir ser- �med t�ze sevdim el- am�n	bay�t�	devrire v�n	şarkı	�ultutmaz	Mihri	f�'il�t�n f�'il�t�n f�'ilün	murabba	3	A���n sevgilinin özelliklerini anlat�� ve onu i�rete �a��rmas�
90	177	Ne g�list�na giders�n az�met�n kimedir	bay�t�	sem��	beste	Rıfat Hafız	Rıfat Hafız	mef�'ilün fe'�l�t�n mef�'ilün fe'�l�n	gazel	6	A���n sevgili yi sorguya çekmesi ve ��kından bahsed��i
91	178	D�m�n�na yüz sürmege ⁹⁵ dil-teşne ged�y�m	bay�t�	sem��	-	Seyyid Mehmed Ağa	Rahmi ⁹⁶ (Kırımlı)	mef�'�l� mef�'�l� mef�'�l� fa'�l�n	gazel (KRD, 92, b. 1-6, s. 95)	6/6	A���n sevgilisine ��k�n� hayk�r���

⁹⁵ S rmege: HGM (Erden) sürem ki

⁹⁶ Rahmi: HGM (Erden) Rah mi.

92	179	Nūr ile gelüp meclise ey māh-ı münevver	bayâtî	semâî	-	Hakkak Hacı	Fennî (Hacı Mustafa)	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	şarkı (MFD, 5, bn. 1-2-4, s. 613-614)	3/4	Aşığın sevgilinin meclise gelmesini istemesi
93	180 s. 145	Aldı dilimi bir şeh-i hubân gidebilmem	bayâtî	semâî	-	Bekir Çavuş	Abdî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (SbD'de yok)	6	Sevgilinin yanıbaşında olan aşığın aşkından ayrılarmaması
94	185	Hasretkeş olan âşıkını ⁹⁷ cânım unutma	bayâtî	semâî	-	Bekir Çavuş	Tâlib	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel	6	Sevgilisinden onu unutmamasını isteyen aşık
95	186	Ziyâde étme eltâfı	bayâtî	semâî	-	İsmâil Çavuş	Hıfzî	mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	4	Aşığın sevgiliden çeşitli istekleri
96	187	Uşşâk ile olsa ittifâkı	bayâtî	semâî	-	Kadıızâde	Rahmî	mef'ûlü mefâ'ilün fa'ülün	gazel (KRD'de yok)	4	Sevgiliye sesleniş

⁹⁷âşıkını: HGM (Erden) âşıkı

97	188	Ey lebleri ğonca yüzü gül serv-i bülendim	bayâtî	semâî	-	Bekir Çavuş Ağa	Sâid	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	murabba	4	Sevgiliden istekler ve ona aşkını haykırış
98	189	Gitmez gözümden her dem ⁹⁸ hayâlin	bayâtî	semâî	-	İsmail Çavuş	Hıfzî	müstef'ilât ün müstef'ilât ün	gazel	6	Sevgilinin aşığa aşkını haykırışı ve istekleri
99	190 s. 149	Bād-ı şabā dost kūyine giderse	bayâtî	semâî	-	Acemler	Nesîmî ⁹⁹	11'li hece ölçüsü	koşma	3	Aşığın saba rüzgarıyla sohbeti
100	191	Cemâl[-i] bā-kemālin buldu revnaķ nūr [u] behcetle	bayâtî	semâî	-	Bekir Çavuş Ağa	Nedîm	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı (ND, musammat 39, bn. 1-4, s. 278.)	4/4	Sevgilinin sakalını kesmesini kutlayan aşık
101	192	Aceb ol şūḡ- 1 mümtāzım	bayâtî	semâî	-	Kemâni Mehmed Ağa	Hıfzî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	5	Aşığın aşk acısından bahsi

⁹⁸her dem: HGM (Erden) herdem

⁹⁹Nesîmî divanında bulunamadı. (Haz. Hüseyin Ayan, Akçağ Yayınları 1990)

		¹⁰⁰ vişāle kā'il olmaz mı									
102	193	Göñül hāne- harāb-ı fırkat oldu	bayâtî	semâî	-	Na'li Ali Ağa	Râfet	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	şarkı	3	Aşığın aşk acısından bahsi
103	194	Lâleler oldu kudümün hasretiyle dâğ dâğ	bayâtî	semâî	-	İsmail Çavuş	Hıfzî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâilâtün fâ'ilün	şarkı	3	Bahar vakti Çırağan'a hünkârı çağırma ve orada meclis yapmak isteme
104	195	Cân-bağş şadāñ ile bize feyz-i hayāl et	bayâtî	semâî	-	Na'li	Yahyâ	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (ŞYD, 25, b. 1-5, s. 37)	6/5	Aşığın çeşitli aşk mazmunlarını kullanarak aşka düşmesinden bahsetmesi
105	196	Dil nakdini bir dil-ber-i mümtāze düşürdüm	bayâtî	semâî	-	Abdûlbâki Ağa	Nedîm	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (ND, 84, s. 335, b. 1, 3, 5, 6)	4/6	Aşığın sevgilisiyle vuslatının tasviri ve

¹⁰⁰ şûh-ı mümtâzım: HGM (Erden) şûh mümtâzım

											bunun hatırasına bir şarkı düşürmesi
106	198	Berg-i gül bir hâr-ı dāmengîrdir ¹⁰¹ sensiz bana	bayâtî	semâî	-	Serrâc Hasan Çelebi	Vâhib	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâilâtün fâ'ilün	gazel	4	Aşığın sevgiliye onsuz olduğu zamanları tasvir edişi
107	201 s. 152	Cihānda yokdur akrânı bu kasr-ı Eminâbād'ı ı	bayâtî	semâî	-	İsmail Çavuş	Nûrî	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı (NUD'da yok)	3	Eminâbād kasrının övülüşi
108	202	Efendim nîm ¹⁰² nigâhınla	bayâtî	semâî	-	İsmail Çavuş	Azmî	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	5	Aşığın sevgiliyi yakınına gelmesi için davet

¹⁰¹ hâr-ı dāmengîrdir: HGM (Erden) hâr-ı dāmengîr

¹⁰² nîm: HGM (Erden) benim

109	208	Geh baḡa geh ḡaṇṇer-i bürrâne baḡarsın	bayâtî	semâi	-	İtrî	Bahâyî	mef'ûlü mefâilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (ŞBD, 21, b. 1,4, s. 81)	2/7	Aşığın sevgiliye çeşitli sitemleri
110	211	Fıkr-i ḡaṭıṇla rūṣen olur dilde dāḡımız	bayâtî	semâi	-	İsmail Çavuş	Rahmî (Kırımlı)	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (KRD, 51, b. 1-5, s. 72)	2/5	Sevgilinin hattının düşüncesiyle mutlu olan aşık
111	215 s. 155	Derd ü ḡam ¹⁰³ bezmine ḡaddim gibi bir çeng olamaz	bayâtî	semâi	-	Bekir Çavuş	Bâkî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BD, 204, b. 1, 3, s.)	2/5	Gam meclisine kendisinin en iyi saz olabileceğini düşünür.
112	218	Bülbül terennümde bahār	humâ yûn	semâi	-	Rıf'at	Rıf'at ¹⁰⁴	müstef'ilü n müstef'ilü n	murabba	6	Baharın gelmesiyle gönle sesleniş

¹⁰³ derd ü ḡam: HGM (Erden) derd-i gam

¹⁰⁴ Bu güfte Dürbinizâde mecmuasında “Fâzıl” mahlası ile görülmüştür.

113	219 s. 157	Çeşmin gibi mest olmağıçün cāma mı düşdün ¹⁰⁵	nühüft	remel	beste	Itrî	Nâbî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (NAD, 451, b. 1, 3, s. 801-802)	2/5	Sevgiliye hitap ve övgü
114	226	Şanma iqlîm-i tene mâlik olan cânımdır	nühüft	remel	beste	Itrî	Nâbî	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (NAD, 451, b. 1, 3, s. 801-802)	2/5	Sevgilinin sarhoş edici güzelliğini övdükten sonra aşığın gönle seslenişi
115	231 s. 159	Bir meh-i hurşîd-i ruhsârın göñül şeydâsıdır	nühüft	devrire vân	beste	Bekir Çavuş	Bâkî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (BD, 118, b. 1,2, s. 174)	2/5	Aşığın aşk acılarından geceleri feryat edişi
116	232	Unutturdu sefâsı her temâşâ-gâh- ı zîbâya	nühüft	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Mâhir	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	3	Şerefâbâd kasrının övülmesi

¹⁰⁵ Çeşmin gibi mest olmağıçün cāma mı düşdün: HGM (Erden) Çeşmin gibi mest olmak için cāmemi düşdük.

117	239	Elimde yaralı başım derindeki taşta	nevru z acem	-	beste	Molla	Nazîm	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün (fa'lün)	(dübeyt) (YND'de yok)	2 beyit	Sevgiliyle kavuşmak isteyen aşık
118	242 s. 161	Ol kim vişâl-i hâle meh-i mihribânı var	acem	muhammes	beste?	Nazîm Çelebi	Nazîm Çelebi	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (YND, 242, s. 767, b. 1-7)	2/7	Aşığın sevgilisine kavuşacağı gün için sabretmesi
119	243	Ârzü etsem 'aceb mi zülf-i yâre şâne-veş	acem	çenber	şarkı	Bekir Çavuş	Tâhir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel	2	Aşığın sevgiliye yakın olmak istemesi
120	244	Meded ey gülşen-i nâzî ¹⁰⁶ nihâl-i tâze ruhsârı	acem	devrire vân	şarkı	Nazîm Çelebi	Nev'î	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	müseddes (NVD, X, s. 209-210, bn. 1: b. 1,2,3; 2: 1-2; 4: 1-2)	3/5	Aşığın uzak durduğu için sevgiliye önce sitem etmesi, ardından durumu kabullenışı

¹⁰⁶ nâzî: HGM (Erden) nâzik

121	245	Çekmem el biñ cevri ederse ol büt-i bîdâddan	acem	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	Mehmed Raşid Efendi	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (MRD, III, bn. 1-2- 3, s. 228)	3/3	Aşığın sevgili ona ne kadar zulmetse de aşkına sahip çıkacağından bahsi
122	247	'Aceb ol kaşları kemân	acem	devrire vân	şarkı	-	[Aşık Ömer]	8'li hece ölçüsü	koşma (AÖD, 640, s. 415-146)	3	Sevgilinin övülüğü
123	249 s. 163	Çulum ammâ efendim pâdişâh-ı mülket-i ândır	acem	devrire vân	şarkı	Bekir Çavuş	Rahmî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	3	Sevgilinin övülüğü
124	250 s. 163	Hicr-i ruhsârıyla âteşler bırakdın cânıma	acem	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	[Arpaemin izâde Mustafa] Sâmî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (MSD, şarkıyyât 7, bn. 1-3-5, s. 241)	3/5	Sevgiliye hasret duyan aşığın hâl-i pür-melâli
125	252	Bugün bir dil-ber-i tannâz	acem	sofyan	şarkı	Tanburi Mustafa Çavuş	Azmî	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	3	Aşka düşen bir aşığın sevgilinin kim

											olduğunu merak edişi
126	252	Her mehiñ meyl eylemem hüsn ü heves- fermāsına	acem	semaî	semaî?	Râşit	Mehmed Râşid Efendi	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şarkı (MRD, IV, bn. 1-3, s. 228-229.)	3/3	Aşığın kendinden ve aşk acısından bahsi
127	255	Qadin bir serv-kāmet bu kıyāmet ne kıyāmetdir	acem	semaî	semaî?	Bekir Çavuş	Hıfzî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	Gazel	6	Sevgiliyi tasvir
128	257	Sizi ey gonce-i rānā öpeyim gel koşayım gel	acem	semaî	semaî?	Molla Efendi	Mahdûm (şâirine rastlanmad ı)	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel	4	Aşığın öpme isteği
129	258	Ömrüm içre bir güzel seyr eyledim ki nāmeli	acem	semaî	semaî?	Bekir Çavuş	Câzim	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı	3	Sevgiliyi tasvir

130	259	Hañçer de seniñ sîne-i 'uryân da seniñdir	acem	semaî	semaî?	Gonca Ahmed Efendi	Nûrî	mef'ûlü mefâ'ilüm efâ'ilü fa'ülün	gazel (NUD'da yok)	6	Aşığın sevgiliye teslimiyeti, her şeyi ona sunması
131	260	Ey şūh-ı kerem-pîşe dil-i zār seniñdir	acem	semaî	semaî?	Molla	Nedîm	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	müstezat gazel (ND, 2, b. 1-4, s. 382)	4/5	Aşığın önce sevgiliye sonra gönlüne seslenişi
132	267	Cây êdinsem êtmek isti'âb deyr-i miñneti	acema şîrân	darbeyn	beste	Itrî	[Fasîh Ahmed Dede]	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (FAD, 453[nazîre be-Nazîm], b. 1,3, s. 288)	2/7	Aşığın sevgiliye kavuşamaması
133	271 s. 170	Qande varsa 'âşık-ı bî- çâre cânânın arar	acema şîrân	hafîf	beste	Karakız	[Nâhîfî Süleyman Efendi]	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (NHD, 121, b. 1,2, c. 2, s. 123)	2/7	Aşık- sevgili ilişkisinin dinamikleri
134	273	Fikr-i haţ ile 'azm-i çemendir murādımız	acema şîrân	remel	beste	Hasan Ağa	Na'tî	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliyi arzulayan âşık

135	274	Ḳan ¹⁰⁷ eder 'uṣṣāk ol zülf-i siyāhfām üstüne	acema şîrân	çenber	beste	Itrî	Riyâzî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşıkları birbirine düşüren sevgili
136	275	Ben seniñ memnûn-ı luṭf-ı ref'et-i ihşânınım ¹⁰⁸	acema şîrân	devrire vân	şarkı	Abdülbâki Ağa	Şâkir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel	4	Aşığın sevgiliye aşkından bahsetmesi
137	278	Şarâb-ı nâb ile lebrîz iken cām-ı tarab ¹⁰⁹ şimdi	arazbâ r	muham mes	beste	Hâfız	Sahhâf Rüşdî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (SRD, 165, b. 1,6, s. 250)	2/9	Geçmişte mutlu olan rindin bugün mutsuz olması
138	279	Seyrât de vech-i yâri melek	arazbâ r	çenber	beste	Misk İbrâhim	Alvarlı Lütfî ¹¹⁰	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel	2	Sevgiliyi övüş ve aşğın çektiği acılar

¹⁰⁷ Ḳan: HGM (Erden) kân

¹⁰⁸ Ben seniñ memnûn-ı luṭf-ı ref'et-i ihşânınım: HGM (Erden) Ben senin memnun lutf-i refet-i ihşânınım.

¹⁰⁹ cām-ı tarab: HGM cām u tarab.

¹¹⁰ Nilgün Doğrusöz, aşağıdaki çalışmasında eseri Alvarlı Lütfî'ye atfetse de mecmuanın derlendiği tarih ve Alvarlı Lütfî'nin doğum tarihini düşündüğümüzde bunun mümkün olmadığını görmektedir: Nilgün Doğrusöz, Musikî Risaleleri (Ankara Milli Kütüphane, 131 Numaralı Yazma, Bilim Kültür ve Sanat Derneği Yayınları: 2012, s. 46. (çevrimiçi: <https://cdn.efehazretleri.org.tr/sayfa-icerigi/musikî-risaleleri/index.html#p=46>)

		söylerim sağa									
139	280 s. 172	Müşg-i Çîn ¹¹¹ yazdım yağıldım zülfüñi kıldım haṭā	arazbâ r	çenber	beste	Nazîm Çelebi	Yahyâ Nazîm	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (YND , 4 , b. 1,2, s. 431-432)	2/7	Sevgiliye hitap
140	282	Şemşîrini taḳınca ne hoşdur o bel ince	arazbâ r	remel	-	Hasan Ağa	Arpaemini zâde Mustafa Sâmî¹¹²	meḥ'ûlü meḥâ'ilü meḥâ'ilü fa'ûlün	gazel (ASD , 111 , b. 1,6, s. 360-361)	2/6	Sevgilinin güzelliğini övüş
141	286	Bir âteş-pâre çıkdı tıfl-ı dil benden ırağ olsun	arazbâ r	remel	şarkı	Abdülbâkî Ağa	Rahîmî	meḥâ'ilün meḥâ'ilün meḥâ'ilün meḥâ'ilün	gazel	4	Aşığın aşk acısı çektüğinden bahsi

¹¹¹ Müşg-i Çîn: HGM (Erden) mişçin.

¹¹² Hasan Gülşenî mecmuasında ve Serçin Erden'in hazırladığı tezde Nazmî'ye ait görünen bu gazel, aslında Arpaeminizâde Mustafa Sâmî'ye aittir. (HGM (Erden) s. 172)

142	287	Ey şabâ şoldurma destimde bahârım tâzedir	arazbâ r	devrire vân	şarkı	İsmâil Çavuş	Fasîhî ¹¹³	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (FsD'de görülmedi).	4	Saba rüzgarıyla konuşma ve ona sevgiliden bahsetme
143	288 s. 174	Bir dil ki seni kâkülüne beste degildir	arazbâ r	semâi	-	İsmâil Ağa Bursevî	Fennî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün/ mef'ûlü fa'ülün	müstezat gazel (MFD, mstzd 4, s. 563)	4	Sevgiliye hitap, sevgilinin güzelliğini övüş
144	293	Gül berg-i ter mi rüyün ey 'anberîn gülâle	babatâ hir	aksak fahte	nakış	Bekir Çavuş	Râsim ¹¹⁴	mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgilinin güzelliğini övüş, vefasızlığından bahsediş
145	301	Nesîm büyu'l-	babatâ hir	çenber	beste	Diyarбекрî	Verdî ¹¹⁵	mefâ'ilün mefâ'ilün	dübeyt	2 beyit	Aşık, sevgilinin

¹¹³ Hasan Fasihi Efendi'nin divanında (Fasîhî Divanı, Haz. Haluk Gökalp, Çukurova Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2001) bu şiire rastlanmadı. “Bazı mecmualarda “Fasîhî” mahlaslı şâirlere ait şiirler yer almaktadır. Ancak bu şiirlerin hangilerinin Uşşâkî-zâde Fasîhî'ye, hangilerinin “Fasîhî” mahlaslı diğer şâirlere (Mustafa Fasîhî, Ahmed Fasîhî, Hasan Fasîhî, Divan kâtibi Fasîhî) ait olduğunu tespit etmek zordur.” (Beyhan Kesik(2014), “FASÎHÎ, Mehmed Fasihi Efendi”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fasihi-mehmed-fasihi-efendi>) (26.06.2023)

¹¹⁴ Râsim Divanı'nda rastlanmadı (Haz. Şafak Kutlu, Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 1997).

¹¹⁵ Bulunamadı. (Verdî Kasım Divanı (inceleme-metin), Haz. Armağan Zöhre, Gaziantep ÜniversiteYüksek Lisans Tezi: 2009.)

	s. 177	heves gīsū- y1 cānānımdan el çeksün						mefâ'ilün mefâ'ilün			saçını saba rüzgarından kıskanıyor
146	302	Bahāra rāğbet étmez seyr-i gülzār istememez cānım	babatâ hir	devrire vân	şarkı	Serrâc Hüseyin Çelebi	Câzim	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	3	Aşığın tüm sıkıntılarına rağmen aşkından mutlu olması
147	303	Gel ey fasl-ı bahārān ¹¹⁶ māye-i ārām[-ı] hābımsın	babatâ hir	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	Nedîm	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	kaside (ND, 17, Tazmîn-i Kelâmu'l- Mülûkü'l- Kelâm, s. 88-90 b. 1, 2, 6, 7, 9, 31)	6/34	Baharın gelişi için yazılmış bir nesib-teşbib bölümünden alıntı
148	304	Yağdı beni çün âteş-i hicrāna yanağı ¹¹⁷	babatâ hir	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	Vehbî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	murabba (SEVD, şarkılar 4, ,	3/3	Hristiyan bir güzele seslenmek yazılmış

¹¹⁶ Bahārān: HGM (Erden) bahār an

¹¹⁷ Yağdı beni çün âteş-i hicrāna yanağı: HGM (Erden) Yağdı beni hûn âteşi hicrāne yana ki

									bn. 1,-3, c. 2, s.510)		tematik bir gazel
149	305	Düşünce 'aks-i derdi 'arız-ı çeşm-i temâşâyâ	babatâ hir	devrire vân	şarkı	Kemânî Mehmed Çavuş	Mâhir	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	3	Sevgiliyi övüş
150	306	Beni hicrânına şâyân	babatâ hir	sofyan	şarkı	Hasan Ağa	Mahtûmî	fe'ilâtün fe'ilâtün	şarkı (VMD, 42, bn. 1, 3, 2, 4; s. 494)	4/4	Sevgiliye sitem
151	308	Haber yok nice günlerdir yine gül yüzlü yârimden	babatâ hir	semâî	-	Çorbacızâ de	Âlî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (GAD, 1035, b. 1,3, 4,7; c. 2, s. 210)	4/7	Aşığın sevgiliyi özlemesi ve kavuşunca onunla yapacaklarını hayal etmesi
152	309	Sağa ey şüh-ı cihânım ne giyersen yaraşır	babatâ hir	semâî	-	Abdülbâki Ağa	Şâkir	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	murabba	3	Aşığın sevgilisine giydiği her şeyi yakıştırması

153	310 s. 179	Her ne dem ol perî kemânı çalar	babatâ hir	semâî	-	Hasan Ağa	Kâmî	fe'îlâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (KMD, 62, b. 1, 3, 2, 6, 7, 8, 9; s. 290)	6/9	Aşığın sevgiliyi çeşitli özellikleriyle övüşü
154	312	Sahbâ-yı lebin bâde-i hamrâya değişmem	babatâ hir	semâî	-	Hakkak	Fennî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün/ mef'ûlü fa'ûlün	müstezat gazel (MFD, 2, bn. 1-4, s. 621-622)	4/4	Aşığın sevgiliye daima sadık kalacağını söylemesi
155	313	Nesin sen a zâlim nesin	babatâ hir	semâî	-	Acemler	Âbî ¹¹⁸	8'li hece	koşma şarkı	3	Maşuğa hitap
156	314	Erişsin kadd-i dil- dârım	babatâ hir	semâî	-	-	Âşık 'Ömer	mefâ'ilün mefâ'ilün	semâî (AÖD, 1, 4, 3, 2, 5, s. 37- 38)	5	Sevgiliyi tasvir
157	316	Ne hevâ-yı haţ-ı ruhsâr	babatâ hir	semâî	-	Seyyid Nuh	Emîrî	fe'îlâtün fe'îlâtün	şarkı	3	Aşık, maşuğun saçlarına esir olmuştur

¹¹⁸ Âbî mahlaslı tek bir şâir görülmüş (Âbî Mahmut Efendi), onun hakkında da kaynaklarda fazla bilgi bulunamamıştır. Divanı yoktur. (İsmail Hakkı Aksoyak, “ÂBÎ, Âbî Mahmud Efendi”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/abi-abi-mahmud-efendi> (26.06.2023))

158	320 s. 182	Ey perî ravkını insâf kerem ben kuluna	babatâ hir	semâi	-	Hakkak Hacı	Tıflî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt)	2	Aşığın sevgiliden insaf istememesi
159	322	Bir çiçekçi kuzusu aldı beni gâyetde	babatâ hir	semâi	-	İsmail Çavuş	Rahmî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt) (KRD'de yok)	2	Çiçekçi çırağına aşık olan bir aşık
160	323	Dağıtma ey şabâ gîsü-yı yârı	sabâ	kâr-ı nâtık	sade düyek	Tımışvârî Hasan Efendi	Âdem Efendi	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	kâr-ı nâtık	19 beyit	kâr-ı nâtık
161	329	Câm-ı gam nüş étmege bir yâr-i hem-dem bulmadık	sabâ	beste	devrike bîr	Küçük İmam	Nev'î	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (223, b. 1,4, s. 363)	2/5	Zamanından şikayet eden, meclisinde neşe olmayan yalnız bir insan
162	332 s. 184	Êdip 'azm-i sefer cānān esîr-i miḥnet oldum ben	sabâ	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	Resîm	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	6	Maşuktan yüz bulamayan, rakiplerle dolaşan ve maşuğa kavuşamadığı için üzülen aşık

163	333	Ümîdim var vişâlin den benim cânım açılmazsın	sabâ	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Sa'dî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	3	Maşuğum rakiplerle meclis kurması ve aşığa yüz vermemesi
164	334	Şabâ yok mu peyâmın ol gül-i bâğ-ı cenânımdan ¹¹⁹	sabâ	devrire vân	şarkı	Rıfat Hâfız	Rıfat Hâfız	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	4	Sevgiliden haber bekleyen aşığın usanması
165	335	Tenim gülzârdır her dâğ-ı sînem tâze bir güldür	sabâ	devrire vân	şarkı	A'mâ Halil Efendi	Şerîf ¹²⁰	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	4	Aşığın aşkını tasviri
166	336	Ne mümkün eyleyem senden ferâgat	sabâ	semaî	-	İsmail Çavuş	Hıfzî	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	şarkı	3	Aşığın maşukla vedalaşması

¹¹⁹ cenânımdan: HGM (Erden): cânânımdan

¹²⁰ Şeyhülislam Muhammed Şerif Efendi'nin divanında rastlanmadı (Şeyhülislam Muhammed Şerif Efendi'nin hayatı, eserleri, edebi kişiliği ve divanının tenkitli metni, Haz. Halit Dursunoğlu, Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 1996).

167	348	Bu gülşen içre ki ¹²¹ bir gonce-i nihân açılır	horasa n	zencîr	-	Tosunzâde	Dürri	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt)	2	Sevgiliyi tasvir
168	351 s. 188	Küyinde gönül yâr-ı gül endâmını buldu	horasa n	evsat	-	Hâfız	Nâbî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	dübeyt (NAD'de yok)	2	Aşığın aşkını sakide bulduğunu aşığa anlatması
169	352	Yıkarsın hâtırım ¹²² her dem sebebsiz bî- mürüvvetsin	horasa n	nîm- devîr	-	İmam Sagîr	Arzî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2	Aşığın sevgiliye sitem dolu sözleri
170	354	Peyâm-ı lutf kim cāna leb-i dil- dârdan geldi	horasa n	çenber	-	Itrî	Nâbî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (NAD, 882, b. 1,4, s. 1121- 1122)	2/7	Aşığın sevgiliden haber alması

¹²¹ içre ki: HGM (Erden) içre ne.

¹²² hâtırım: HGM (Erden) hatırım.

171	358	Yüz sürmege cān pāyiṅe çokdan nigerāndır ¹²³	horasa n	remel	-	Molla	Nüzhet ¹²⁴	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt)	2	Sevgiliye kavuşan aşığın mutluluğu
172	359	Cevher-i 'aşkın değil ey dil-ber-i gül-pîrehan	horasa n	çenber	-	Hâfız	Veysî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2	Aşık, sevgiliye olan aşkını ve özlemini anlatıyor
173	360	Dili āvāre kılan fikr-i kad-i dil- cüdür	horasa n	çenber	-	Itrî	Bâkî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt) (BD'de yok)	2	Sevgilinin uzuvlarına aşkını ifade eden aşığın vuslat istemesi
174	361 s. 191	Elim érmez nèdeyim āh o boyı şimşāde ¹²⁵	horasa n	muham mes	beste	Itrî	Bâkî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BD, 423, b. 1,2, s. 362)	2/7	Sevgilinin aşığa göre erişemeyecek kadar yüksek bir konumda ve

¹²³ nigerāndır: HGM (Erden) negirāndır

¹²⁴ Nüzhet Efendi divanında bulunamadı. (Divan-ı Nüzhet (inceleme-tenkitli metin-indeks), Haz. Hatice Çabukel, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2003)

¹²⁵ boyı şimşāde: HGM (Erden) bûy-ı şimşāde.

											kusursuz olması
175	362	Hevā-yı dil-berān hûy-ı dil-i bî-ihtiyārimdır	horasan	çenber	-	Nazîm Çelebi	Nâbî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (NAD, 67, b. 1, 2, s. 508)	2/5	Aşk, aşğın tabiatında vardır ve sevgiliye elbet kavuşacağını düşünür
176	369	Eylesün vaşlına dermān dil-i bīmāra meded	horasan	çenber	-	Receb	Bâkî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BD, 40, b. 1,2, s. 125)	2/6	Aşğın aşk acısından ve hasretten perişan olması ve sevgilinin gözlerini üzerinde istemesi
177	370 s. 192	Bezm ehline ¹²⁶ sākī bugün āmāde mi geldiñ	horasan	muhammes	-	Itrî	Aşık Ahmed Dede ¹²⁷	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	nazım şekli bilinmiyor	2 beyit	Sakiye sesleniliyor

¹²⁶ Bezm ehline: HGM (Erden) Bezm-i ehline

¹²⁷ Mecmuada şâiri Nâbî olarak kaydedilse de bu adreste şâirinin Aşık Ahmed Dede olduğu bildirilmektedir: İsmail Hakkı Aksoyak, Nilgün Açık Önkas, "AHMED DEDE/ÂŞIK, Müneccimbaşı" <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muneccimbasi-asik-muneccimbasi> (26.06.2023)

178	372	Cūyî bir ¹²⁸ pāy-i melāhat ¹²⁹ mevc-i fitne-cûşdur	horasa n	-	-	Şehriyârî İsmail Çavuş	Mâhir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliyi tasvir
179	373	Cefâ gördük o şûh-ı nâz- perverden vefâ dërken	horasa n	devrire vân	-	Hâfız	Nâbî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (621, b. 1,2, s. 928)	2/5	Aşığın sevgiliden cefa görmesi ve yalnızlığı
180	374	Vaşf-ı şafâ- yî cām-ı Cem'i gûş èder miyiz	horasa n	muham mes	beste	Tosunzâde	Adlî ¹³⁰	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Geçmiş günleri birişret meclisinde yad etme isteği
181	377	Raķibe mā'il olduğ ¹³¹ bu dil-i şeydâyı neylersin	horasa n	devrire vân	-	Na'nâ Ahmed	Abdî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2	Aşığın rakipten şikayeti ve maşuğa en iyi aşığın kendisi olduğunu söylemesi

¹²⁸ bir: HGM (Erden) ber.

¹²⁹ melāhat: HGM (Erden) melāhet

¹³⁰ Mehmed Adlî ve Sultan Bayezid divanlarında bulunamadı. (Seval Baltalı (2016), Mehmed Adlî Divanı, Kırklareli Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.Yavuz Bayram (2008), Dîvân-ı Sultân Bayezîd-i Sâni: Adlî Dîvânı, Amasya Valiliği Yayınları.)

¹³¹ olduğ: HGM (Erden) olduk..

182	378	Tîğına hançerine gamze-i mestānesine	horasa n	devrike bîr	-	Itrî	Va'dî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt)	2	Aşığın sevgiliye olan aşkını ve neden aşık olduğunu söylemesi
183	381 s. 194	Ruḥ-ı ālin gül-i aḥmer dehānıñ gonce-i terdir	horasa n	çenber	-	Çorbacızâ de	Sâlim	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın aşkıdan bahsi ve sevgiliden yakınışı
184	384	Ḥasret-i rūyinle sīnem dāğ ü zârdır sevdiğim	horasa n	devrire vân	şarkı	Abdullah Çelebi	Dürri	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba (DAD, şarkılar 5, bn 1, s. 89)	1/4	Aşığın sevgiliye olan hasretinden bahsi
185	385	Ey şeh-i hübânım eyle ol kad-i mevzûna sen	horasa n	devrire vân	şarkı	Bekir Çavuş	Nedîm	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba (ND, muhammes 11, bn. 1-3, s. 253- 254) ¹³²	3/5	Aşık, sevgilinin baştan aşağıya giydiklerinin her birinin yakıştığını

¹³² Bu güfte mecmuaya kaydedilirken bazı değişiklikler yapılmıştır. Normalde muhammes nazım biçimiyle yazılan şiirin son mısraları kullanılmamış, bu hâliyle güfte, şarkı nazım biçimiyle bestelenmiştir. Diğer güftelerde bariz bir farklılık olmadığı bu güfteyi özel olarak açıklamak gerekti.

											söyleyerek över ve ona tavsiyeler verir.
186	386	Künc ¹³³ -i firkatde kodun tenhā beni	horasa n	devrire vân	şarkı	Yahyâ Nazîm	Yahyâ Nazîm	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (YND, 10, bn. 1,2,4, s. 908)	3/4	Aşığın sevgiliden vazgeçmesi
187	387	Benim ey şūḥ şafā-yı dil ü cānım sensin	horasa n	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Sa'dî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	murabba	3	Aşığın sevgilisine aşk itirafı ve aşklarının gizli kalmasını istediğini söylemesi
188	388	Māh-ı 'ıyd- āsā ¹³⁴ gelüp ey āsaf-ı ālī- cenāb	horasa n	devrire vân	şarkı	Kemânî Mehmed Ağa	Nedîm	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (ND, musammatla r, 14, bn. 1- 3, s. 256)	3/3	Aşığa göre Şevk-âbad'a gelen maşuk mekanı şerefleştirmiş ir

¹³³ künc: HGM (Erden) günc.

¹³⁴ 'ıyd-āsā : HGM (Erden) ıyd-ı âsâ.

189	389	Nihândır sûz-ı aşkı sîne-i hasret- penâhında	horasa n	sofyan	şarkı	İsmail Çavuş	Rahmî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	3	Aşık, maşuğa aşkını itiraf eder ve maşuğun kendisinin padişahı olduğunu söyler
190	390	Gel ey şüh-ı cihânım gel benim taze civânımsın	horasa n	devrire vân	şarkı	Çultutmaz	Şehid Ali Paşa	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	6	Aşığın sevgiliye hitabı
191	391	Hasretiñle gülşen-i bezm olmasun bî- âb ü tâb	horasa n	devrire vân	şarkı	Bekir Çavuş	Râsim	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı ¹³⁵ (musammatl ar, muhammes şarkı, s. 44- 46)	2/3 +1 bent şiirden farklı	Aşığın sevgiliye rakiplerle buluştuğu için sitemi ve buluşma teklifi
192	392 s. 192	'İzz-i teşrîf-i dil-ârâya nigâh eyleyelim	horasa n	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Yümnî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	murabba	4	Aşığın sevgiliye vuslat için yalvarışı

¹³⁵ Râsim divanında muhammes nazım biçiminde bir şiir olmasına karşın bentlerin son mısrası mecmuaya alınmayarak şarkı nazım biçimine dönüştürülmüştür. (Râsim Divanı, Haz. Şafak Kutlu, Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 1997, s. 44-46).

193	393	Olma gül pîçide- dâmen lutfu eyle âşikâr	horasa n	devrire vân	şarkı	Bekir Çavuş	İbrahim Paşa	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı	3	Aşığın sevgiliye aşkından bahsi, sevgiliden kendisine cefa çektirmemesini istemesi
194	394	Ne meyl-i büstân eyler ne seyr-i gülsitân ister	horasa n	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Edîb	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	3	Aşık, gönlünün sadece istediklerini söyler ve gönlüne seslenir
195	395	Ol meh-i gül-gün- kabâ âşüb-ı cân ¹³⁶ olmaktadır	horasa n	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Azmî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	3	Sevgiliyi övüş
196	396	Hayâl-i zülfü lâzım geldi ol	horasa n	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Subhizâde Abdî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (Sbd, 40, b. 1-4,6, s.74)	5/6 +1 beyit gazel dışından	Aşığın sevgiliyi hatırlayıp

¹³⁶ meh-i gül-gün-kabâ âşüb-ı cân: HGM (Erden) meh-i gülgün kabâ-âşüb cân.

		vaqt-ı hâbımdan									özlemesi ve tasviri
197	397 s. 199	Ne seniñ gibi baña dil-ber-i mümtâz bulunur	horasa n	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	Dürri ¹³⁷	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	murabba	3	Aşığın maşukla konuşması: kendini ve maşuğu övüşü
198	398	Eyleyip çide tarf-ı dāmānı	horasa n	berefşa n	şarkı	Molla	Mâdih ¹³⁸	fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	şarkı	3	Sevgiliye hitap
199	399	Benefşe tâzedir vaqt- i gülistân ¹³⁹	horasa n	devrire vân	şarkı	Ömer Ağa	Fâiz ¹⁴⁰	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	şarkı	3	Aşığın, maşuğun elbisesinin mor rengini baharın gelişine bağlaması

¹³⁷ Daha önce güfteleri karşımıza çıkan Dürri Ahmed Paşa'nın ve Gümülcineli Dürri'nin divanında rastlanmadı. (Gümülcineli Dürri Divanı, Haz. İhsan Kılıç, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2010).

¹³⁸ Bu mahlası taşıdığı bilinen tek şâirin divanı kayıptır. (Kaynak: Bayhan Kesik, "MÂDİH, Karabacak-zâde Mustafa Efendi" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü: 2014 <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/madiah-karabacakzade-mustafa-efendi> (26.06.2023))

¹³⁹ Bu

¹⁴⁰ Fâiz mahlası yalnız iki şâirin şiirlerine erişilebilmiştir; Câbî-zâde Halil Fâiz'in Türkçe şiirleri (Kıyçak, Ö. (2019). "Câbî-zâde Halil Fâiz'in Türkçe Şiirleri", Journal of History School, 43, 1862-1908) içinde ve daha önce bu mecmuada şiirleri karşımıza çıkan Edirneli Fâiz divanında bu güfteye rastlanmamıştır.

200	400 s. 199	Hücûm-ı nâle-i şeb- girden zâlim haber dâr ol	horasa n	devrire vân	şarkı	Bekir Çavuş	Nedîm	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (77, b. 1, 2, 6, 3, 4, 7, s. 332)	6/7	Aşığın sevgiliye hitabı: nasihatleri ve bedduası
201	401	Yakın gel kaçma ey şüh-ı cihân hüsniñ 'ayân olsun	horasa n	devrire vân	şarkı	Bekir Çavuş	Nedîm	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba (ND, musammatla r 34, bn. 1-3, s. 274)	3/3	Aşığın sevgiliye hitabı: nasihatleri ve görüşme talebi
202	404	Aglayup feryâd eder çok 'âşık-ı şeydâsı var	horasa n	devrire vân	şarkı	Hakkâk	Rahmî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba (KRD'de yok)	3	Aşığın sevgiliden bahsedışı
203	406	Cihâne pertev-i mihr-i cemâlin lem'a-tâb olsun	horasa n	semaî	-	Çorbacıâ de	Hâlisî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	3	Sevgiliye hitap

204	408	Bülbül-i dil ey gül-i ra'nā seniñdir sen benim	horasa n	semaî	-	Bekir Çavuş	Şermî ¹⁴¹	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	2	Sevgiliye hitap ve aşk itirafı
205	410 s. 204	Kim bî-vefâ diyen benim ol şeh- levendimi	horasa n	semaî	-	İsmail Çavuş	Mâhir	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel	4	Aşık, sevgilisini vefasından dolayı övüyor
206	411	Dil rûyine bakmağdan uşansın mı efendim	horasa n	semaî	-	Bekir Çavuş	Sa'dî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	3	Sevgiliye hitap ve aşk itirafı
207	412	Dil kesb-i neşât eyledi rûyin hevesinden	horasa n	semaî	-	Kemânî Mehmed Çavuş	Abdî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	murabba (SbD'de yok)	3	Aşığın aşk acısı çekmesi ve yorgun düşmesi

¹⁴¹ Bu mahlası taşıyan hiçbir şâirin divanı bulunmadığı için şâirin kimliği bilinmiyor. (İsmail Hakkı Aksoyak (2013), “ŞERMÎ, Şeştârî Ali Çelebi”, “ŞERMÎ, Seyyid Şermî Çelebi”, Filiz Kılıç (2015), “ŞERMÎ, Osman Şermî Çelebi” ve Beyhan Kesik (2014), “ŞERMÎ, Mehmed Emin Şermî Efendi”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, (26.06.2023))

208	413	Saḡa benden efendim tuḡfe-i cānım selām olsun	horasa n	semaî	-	Kadıızade	Tâlib ¹⁴²	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	3	Sevgiliye hitap ve birtakım istekler
209	414	Gel açıl ey gül-i ra'nā	horasa n	semaî	-	Rif'at	Yümnî	mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	5	Sevgiliye hitap
210	415	Leṡāfet var begim sende	horasa n	aksak semaî	-	İsmail Çavuş	Hıfzî	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	6	Aşığın sevgiliye hitabı ve aşk itirafı
211	424	Tiğ-i ebrû-yı siyehkârına kurbân olayım	nihâve ndî	-	nakış semâi	-	Nedîm	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (ND, 80, b. 1, 2, s. 333)	2/5	Aşığın sevgiliye seslenişi
212	431	Hemîşe güş- ı cihânı pür êtme nâle ile	horasa n	semaî	-	İtrî	Sırrî ¹⁴³	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın bazı öğütleri

¹⁴² Tâlib mahlaslı divanlarda rastlanmadı (Tâlib divanı ve incelenmesi, Haz. Banu Gezer Şahin, Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2009 ve Bursalı Tâlib ve Divan'ı, Haz. Melike Erdem, Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 1994).

¹⁴³ Şeyh Mehmed Sırrî divanında rastlanmadı (Şeyh Mehmed Sırrî Divanı (inceleme-metin) Haz. Halil Kurt, Süleyman Demirel Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2015).

213	433	Kaçan kim nâz ile reftâr ederler serv- kâmetler	horasa n	semaî	-	Hakkâk	Bâkî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (BD, 166, b. 1,2, s. 205)	2/5	Aşığın aşk acıısından bahsi ve selvi boylu sevgiliyi tasvir
214	434 s. 210	Şafâ-yı büse-i la'liş şarâbâ nâz eyler	horasa n	semaî	-	Bursevî	Yümnî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye sesleniş ve onun güzelliğini övüş
215	439 s. 211	Ne dem miyânıña kim yâr hançerin şokulur	nihâve ndî	semaî	-	-	Yümnî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliyi uyarışı
216	442 s. 212	Ne püser-i sipihirden geçmede tîr- i âhımız	horasa n	Semaî	-	Itrî	Aşkî	müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın aşıklık konusunda en iyissi olduğunu iddia etmesi
217	448	Nâz edip ben 'âşık-ı zâre sever dêrsin beni	bûseli k	devrire vân	-	Derviş Alî	Rûhî (Bağdatlı)	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (BRD, b. 1,5, s. 425-426)	2/5	Aşığın sevgiliyle sohbeti ve onu övüşü

218	449	La'l-i na'bi çaşnî-senc-i 'itâb étmez misin	bûseli k	devrire vân		Hasan Ağa	Nedîm	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (ND, 71, b. 1-6, s. 328)	6/6	Aşığın sevgiliye hitabı, ona aşkından bahsi ve ondan istekleri
219	450 s. 214	Bâğ-ı ruhsârın yeter geçdiyse vaqt-i gülşeni	bûseli k	devrire vân	şarkı	İsmail Çavuş	Mâhir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	3	Aşığın sevgiliye sitemleri, nasihatleri ve ondan istekleri
220	452	Her dîdede bir şûret ile cilve- nümâsın	bûseli k	semaî	-	Itrî	Nâ'ilî	me'ûlü me'fâ'ilü me'fâ'ilü fa'ûlün	gazel (NKD, 279, b. 1,3, s. 398)	2/5	Aşığın sevgiliyi her bakışta farklı surette görmesi
221	453	Zülf-i dil- ber sünbül-i bâğ-ı cenânımdır benim	bûseli k- aşîrân	-	-	Na'li	Vecîhî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (VED, 135, b. 1,2, s. 176-177)	2/9	Aşığın sevgilinin uzuvlarını övmesi

222	456	Bozultur ol yüzü āyine eger eylesem āh	bûseli k- aşîrân	muham mes	-	Hâfîz	Hâletî	fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	gazel (HAD, 707, b. 1, s. 507)	1/6 +1 beyit gazel dışından	Sevgili, aşığın dertlerini bilmek istemez
223	464	Çokdan baña rahm eyler idi yâremi görse	bûseli k- aşîrân	sofyan	şarkı	Bekir Çavuş	Rahmî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (KRD'de yok)	6	Sevgili, aşığa göre aşığın dertlerinden ve kendisinden bîhaberdir
224	466	Gözümde 'ayn-ı külhândır hezârân gül- sitân olsa	bûseli k- aşîrân	devrire vân	şarkı	Çorbacızâ de	Sâlim ¹⁴⁴	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	6	Aşığın sevgiliye hitabı, aşkından ve dertlerinden bahsi
225	467	Şifâ-yı vaşl- ı kadrîñ hicr ile bîmâr olandan şor	bûseli k- aşîrân	devrire vân	-	-	Fuzûlî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (FD, 100, b. 1-4, s. 58)	4/7	Aşığın maşuğa hitabı, derdini sadece kendi gibi aşıkların anlayabileceği bahsi

¹⁴⁴ Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim divanında rastlanmadı. (Adnan İnce, (1994). Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim divanı, tenkitli basım, Yükseköğretim Kurulu Matbaası.)

226	468	Hattın eylerse de āzürde- dimāğ ¹⁴⁵	bûseli k- aşîrân	nîm- sakîl	şarkı	Çorbacızâ de	Câzîm	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	güfte ¹⁴⁶	5 beyit	1.Aşığın maşuğa seslenişi 2.Aşığın aşkından vazgeçmediğin i söylemesi
227	470 s. 219	A benim serv-i bülendim	bûseli k- aşîrân	devrire vân	şarkı	-	Abdî	11'li hece 5'li hece (nakarat)	koşma (SBD'de yok)	5	Aşığın sevdiğini yanına çağırması
228	471	Pârelendi pençe-i cevrinle dāmānım yeter	bûseli k- aşîrân	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	Dürri	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	3	Aşık kendisine verilen her şeyden memnundur
229	472	Vaşf-ı hüsn- i behcetin bir vech ile sıgmaz dile	bûseli k- aşîrân	semaî	şarkı	Üsküdârî Hâfız	Nedîm	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (ND, musammatla r, 37, bn. 1,2,4, s. 276)	3/4	Aşık, sevgiliye Şerefâbâd'ı tasvir ediyor ve

¹⁴⁵ de āzürde-dimāğ: HGM (Erden) mihr-i ezd de dimāğ

¹⁴⁶ Farklı kafiyelemlerle örülü iki güfte mevcut. Birinci güfte her mısrası aynı şekilde kafiyelemlenen altı beyitten oluşurken, ikinci güfte her mısrası birbiriyle kafiyeli dört beyitten oluşmaktadır.

											Şerefâbâd'a çağırıyor
230	473	Bülbül-âsâ güle düşdü gönlüm	bûseli k- aşîrân	semaî	-	Hakkâk	Hıfzî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel	6	Aşığın aşkından, vuslatın güzelliğinden ve şaraptan bahsi
231	475	Açılsa ğonce-i maṭlûbumuz ¹⁴⁷ faşl-ı bahâr olsa	bûseli k- aşîrân	aksak semaî	-	İsmail Çavuş	Edîb	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	5	Aşığın sevgiliye kavuşmaya dair ümitleri
232	477	Sensiz cihânda 'âşık 'işret ¹⁴⁸ revâ mıdır	bûseli k- aşîrân	semaî	-	Hasan Ağa	Nâhîfî	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (117, b. 1-2, s. 119)	2/7	Aşığın sevgili olmadan hiçbir güzel şeyden zevk alamaması
233	479	Göñül o şüh- 1 meh- ruhsârı	bûseli k- aşîrân	semaî	-	Hasan Ağa	Resîm Bursevî	mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliyi

¹⁴⁷ maṭlûbumuz: HGM maṭlabımız

¹⁴⁸ 'işret: HGM (Erden) aşret.

		gördüm d̄idelər rüşen						mefâ'ilün mefâ'ilün			gördüğü için mutlu olması
234	490 s. 224	Fezā-yı meclisi pür- mey ¹⁴⁹ dönen piyāle midir	kürdî	semaî	-	Rif'at	Kırımlı Rahmî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (KRD , 39 , b. 1,2 , s. 65-66)	2/5	Meclis tasviri: Önce meclis anlatılmaya başlanırken gözler maşuğa dönüyor
235	494	Bir laḫza seni ḳavline ¹⁵⁰ şādıḳ göremem hîç	hicâz	remel	-	Hâfız	Hâkânî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (HMD , 44 , b. 1,2 , s. 140)	2/5	Aşığın sevgiliden sadakat beklemesi ama bulamaması
236	495	Qaldı naḳş-ı kākülünj bu çeşm-i ḥasret- pişede	hicâz	çenber	-	-	Berber Osman	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliye hitabı: güzel saçlarının hatırında kalması, rakiplerin

¹⁴⁹ Fezā-yı meclisi pür-mey: HGM (Erden) Fezâ-yı meclisi perî mi

¹⁵⁰ ḳavline: HGM (Erden) ḳuluna

											maşukla görülmesi
237	499	Āh êdip la'î- i lebiğ peymānesin yād eyledim	hicâz	çenber	-	Na'î	Vecîhî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt) (VED'de yok)	2 beyit	Aşığın maşuğun aşkıyla meclisi mahvetmesi
238	502 s. 226	Yazmış debîr-i hikmet ezel ¹⁵¹ safha-i güle	hicâz	sakîl	-	-	Bâkî	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (BD, 447, b.1, s. 377)	1/5 +1 beyit	Aşıklığın zor zanaat olduğu önce mecazla sonra aşığın kendisinden örnek vererek açıklanır
239	503	Bize ser- mest-i la'î-i dil-rübâ dêrlerse gerçekdir	hicâz	çenber	-	İsmail Çavuş	Abdî (Subhizâd e)	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (SbD, 20, b. 1,2, s. 58-59)	2/7	Aşığın kendisini ve maşuğu tarif ve tasvir ediyor
240	505	Ne serde meyl eder tab'ım ne	hicâz	devrire vân	şarkı	Serrâc Hasan Çelebi	Nermî	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	3	Aşığın maşuğa yalvarışı ve

¹⁵¹ Yazmış debîr-i hikmet ezel: HGM (Erden) Yazmıştı bir hikmet-i ezel

		'ar'ar seyr eder cânım						mefâ'ilün mefâ'ilün			ondan lütuf beklentisi
241	507	Müşkül imiş ki dil-rübâ tıfl ola dil- sitân ola	hicâz	semaî	-	Kadrî	Bâkî	müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	gazel (BD, 404, b. 1, 2, 3, 5, s. 349)	4/5	Aşığın sevgiliden yaşça büyük olması aşığı üzmektedir
242	511 s. 228	Ruḥ-ı Cem cünbüşler eyler bāde- ḥār oldukça sen	şehnâ z	çenber	-	Bursevî İsmâil Ağa	Âsım ¹⁵²	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Maşuk mutlu oldukça meclisteki herkes mutludur
243	513	Bāde nüş eyle ¹⁵³ ruḥuṅ gül gibi cāndan olsun	şehnâ z	semaî	-	İsmail Çavuş	Fasîhî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt) (FsD'de rastlanmadı.)	2 beyit	Aşık, sevgiliye şarap içmesini öğütlüyor ve onu övüyor
244	514	Ey şî'r-i terim feyz-i	gerdâ niye	remel	-	Hasan Ağa	Rûhî	mef'ûlü mefâ'ilü	(dübeyt)	2 beyit	Şâirin manzumesine

¹⁵² Musa Tozlu'nun hazırladığı Âsım divanında ve KAD'de bulunamadı. (Musa Tozlu, Asım (öl. H. 112 M. 1710) Divanı (inceleme-tenkitli metin), Marmara Üniversitesi Doktora Tezi, 2013.

¹⁵³ eyle: S.E ile

		Hudâ'dan mı gelirsın						mefâ'ilü fa'ülün			ve maşuğa hitabı
245	517	Güzeller içre mümtâz-ı cihânsın ser- bülendimsin	gerdâ niye	devrire vân	-	Abdülbâki Ağa	Arpaemini zâde Mustafa Sâmî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı (MSD, musammatla r 5, s. 239, bn. 1,2,4)	3/5	Maşuğa hitap: Maşuğun maşuklar içerisindeki en güzeli olduğunu ve aşkını haykırışı
246	518 s. 230	Çaddindeki hâlet hele Tübâ'da bulunmaz	gerdâ niye	semaî	-	Bâki Ağa	Fennî (Hacı Mustafa)	mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	müstezat (MFD, 1, b. 1-4, s. 621)	4/4	Aşığın maşuğun eşi benzeri bulunmadığını ve sonunda da kendisinin aşıklıkta en iyisi olduğunu söylemesi
247	527	Gönül bir serv-i nâze mübtelâdır	muha yyer	devrire vân	şarkı	-	Yümnî	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	gazel	4	Aşığın gönlündeki maşuğundan bahsetmesi

248	528	Bitmez yüregim yâreleri işler oğulmaz	muha yyer	devrire vân	şarkı	-	Ulî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel	4	Aşığın maşuğa aşıklık dertlerinden bahsi
249	537	Dil-i âşüfte kim ol 'anberîn gīsūya ¹⁵⁴ bağlanmış	ırak	nîm- devîr	-	Hâfız	Nâ'ilî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (NKD, 181, b. 1, 2, s. 331)	2/5	Sevgilinin saçından bahis
250	538	Ey perî- ruhsâr bilmem ûlfetiñ kimlerledir	ırak	çenber	-	İvazoğlu	Fasîhî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt) (FsD'de rastlanmadı.)	2 beyit	Aşığın sevgiliye kimlerle beraber olduğunu sorması
251	539	'Āşık-ı miskîni durmaz çeşm-i cânân ağladır	ırak	muham mes	-	Itrî	Veysî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Maşuğun gözlerinin güzelliği aşığı ve tüm diğer aşıkları ağlatmaktadır

¹⁵⁴ gīsūya: HGM (Erden) giysüye.

252	540 s. 235	Ne gözde eşk-i dem-â- dem ne dilde zârım olaydı	ırak	frenkçî n	-	Itrî	Nâbî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (NAD, 877, b. 1, 4, s. 118)	2/7	Acı çekmekten artık yorulmuş kişi, aşık olmak istemektedir
253	541	Dil ki şem'-i ruḥ-ı cānâne ola pervâne	ırak	çenber	-	Hasan Ağa	Rûhî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt) (BRD'de yok)	2 beyit	Aşığın gönlü aşkından yanmış ve paramparça olmuştur
254	542	Ṭutdu felegi velvele-i nâle vü âhım	ırak	muham mes	-	İsmail Çavuş	Mâhir	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt)	2 beyit	Aşk acısından ah eden aşık esmer sevgilisini hatırlattığı için kara bahtını bile sever
255	544	Serimde sîne de dilde cigerde dâğ dâğ olsun	ırak	hafîf	-	Na'li	Feyzî ¹⁵⁵	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşık, sevgilinin her tür türlü cefasını çekmeye hazırdır

¹⁵⁵ Güfte, Hüsanzâde Feyzî divanında bulunamadı (Hüsanzâde Feyzî Divanı inceleme-metin, Haz. Özlem Gülnar, Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 1996)

256	545	Ëtdi hākister-i gam külhan- ı gayretde beni ¹⁵⁶	ırak	muham mes	-	Molla	Resîm	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel ¹⁵⁷ (b. 1,3)	2/4	Bir hamamcı sevgiliye hitap
257	546	‘Ālemi açdı şafâ vèrdi yine revnağ- ı gül	ırak	hafîf	-	Itrî	Nâbî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt) (NAD'de yok)	2 beyit	Bahar coşkuyula gelmiştir ama gönül aynı coşkuyu hissetmemekte dir
258	547	Beni kim sever demişsin ne sitem ne cevrdir ¹⁵⁸ bu	ırak	devrike bir	-	Nazîm	Rûhî	mütefâ'ilü n fa'ülün mütefâ'ilü n fa'ülün	gazel (BRD, 322, b. 1, 2, s. 383)	2/5	Sevgilinin sözlerine karşılık aşğın cevabı
259	549	Eger cān görmek istersen bedensiz	ırak	devrire vân	şarkı	Hasan Ağa	Neylî	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	gazel (AND, 72, b. 1, 2, 5, 4, 3, 6, s. 304)	6/6	Aşğın aşk itirafı, sevgiliden istekleri

¹⁵⁶ Ëtdi hākister-i gam külhan-ı gayretde beni: HGM (Erden) Etti hâkeste gam-ı külhen gayrette beni

¹⁵⁷ Safâyî Tezkiresi, "Resîm" s. 303-304. (Kaynak: Nuran Altuner Üzer, Safayî ve Tezkiresi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul: 1989.)

¹⁵⁸ cevrdir: HGM (Erden) cûdur.

260	556 s. 238	Bu cevri yeter étme amân cânıma geçdi	ırak	semaî	-	İsmail Çavuş	Tıflî	meʿûlü meʿâ'ilü meʿâ'ilü fa'ülün	(dübeyt)	2 beyit	Aşık, sevgili yüzünden canının yanmasından bıkmıştır
261	557	Hayrân-ı mest-i tal'at- ı 'âlem- pesendiğim	ırak	semaî	-	Kemâni Mehmed Çavuş	Mâhir	meʿûlü fâ'ilâtü meʿâ'ilü fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın maşuğu övüşü
262	558	Başlar kesilir zülf-i perişânıñ ucundan	ırak	semaî	-	Na'li	Bâkî	meʿûlü meʿâ'ilü meʿâ'ilü fa'ülün	gazel (BD, 356, b. 1, 4, s. 320)	2/5	Sevgilinin güzelliği yüzünden aşıkların ölmesi
263	559	Severim gerçi seni baña vefâdâr olasın	ırak	semaî	-	Kadrî	Mihri Hâtun	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (MHD, b. 1, 6)	2/7	Aşıktan sevgiliye beddua

264	562	'Aceb ki āğuşa ol kadd-i yār gelmez mi	segâh	-	-	Derviş Ali	Adlî ¹⁵⁹	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşık sevgiliyle kavuşmayı istiyor
265	565	Bu demde bülbul-i şūrīde efġān eylemez neyler	segâh	nîmdevi r	-	İmam	Nasîbî Edirnevî ¹⁶⁰	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Bu zaman dilimi bülbulün ağlama, güllerin açılma ve sakinin meclis kurma vaktidir (bahar mevsimi)
266	571 s. 241	Başa kan ağladır derd- i firāk-ı la'l- i ħandānı	segâh	hâvî	-	Yusuf Çelebi	Atâyî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgilinin ayrılığından perişan olan aşık
267	574	Nāzenīnim seyr-i bāğa her kaçan reftār eder	segâh	devrire vân	şarkı	Tosunzâde	Şehrî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	2	Aşık, sevgilinin güzelliğini

¹⁵⁹ Mehmed Adlî ve Sultan Bayezid divanlarında bulunamadı. (Seval Baltalı (2016), Mehmed Adlî Divanı, Kırklareli Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.Yavuz Bayram (2008), Dîvân-ı Sultân Bayezîd-i Sâni: Adlî Dîvânı, Amasya Valiliği Yayınları.)

¹⁶⁰ Şâirin Edirneli olduğu bilgisinden yola çıkılarak hakkında şu bilgilere ulaşıldı. Fakat divanı olduğu bilgisine erişilemedi. İsmail Hakkı Aksoyak (2014), “NASÎBÎ, İsmail Efendi-zâde Halil Efendi” <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nasibi-ismail-efendizade-halil> (26.06.2023)

											övüp kendi aşkını anlatır
268	577	Ey hüsni gibi hulkı güzel şah- levendim	segâh	semâi	-	Molla	Vâhid Mahtûmî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	muhammes ¹⁶¹ (VMD, 101, bn. 1, 3, s. 553)	2/3	Sevgiliye hitap: Ondan kendisini üzmemesini istemesi
269	578	Mest etti beni şarâb-ı la'li	segâh	semâi	-	Abdülbâki Ağa	Rahmî	mef'ûlü mefâ'ilün fa'ülün	gazel (KRD'de yok)	6	Aşığın sevgili ile kavuşmasını anlatması
270	579 s. 243	Bâğ-ı 'âlemde efendim gül- i handânımsın	segâh	semâi	-	Bekir Çavuş	Sa'id	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel	4	Aşığın maşuğu övüşü
271	584	Doyunca şarılsam sağa pîrâheniñ olsam	segâh	semâi	-	-	Edirneli Fâ'iz	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	kıta (EFD, 67, b. 1-2, s. 183)	1/1	Aşığın maşuk ile dilekleri

¹⁶¹ Bentlerin son iki mısraları nakarat şeklinde.

272	588	Tūti-i mūcize- gūyem ne dèsem lāf degil	segâh	-	-	-	Nef'î	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (NfD, 71, b. 1,2, s. 315)	2/5	Şâirin (yahut söyleyenin) kendini medhi
273	589	Eyleye yâr sezâ-vâr vişâl-i ağyârı	mâye	muham mes	-	Kapdanzâ de	Rüşdî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliye yakınmaları
274	590 s. 245	Ey seher yeli benimçün yâre ağlar diyesin	mâye	devrire vân	-	Teberdar Abdullah Ağa	Sâ'id	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşık, ağladığını seher rüzgarıyla maşuğa iletir
275	591	Yamandır hicr ile hâlim	mâye	devrire vân	şarkı	Neşî Çelebi	Nâ'ilî	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı (NKD, 34, bn 1,2,,4,5, s. 488)	4/5	Aşığın sevgiliye sitemleri
276	592	Nâr-ı hicrân ile ey şūh-ı cihân	mâye	devrire vân	şarkı	Şeyhülisla m Esad	Şeyhülisla m Esad	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (ŞED, mrb. 1, bn. 1,	3/4	Aşığın maşuğa sitemleri

277	598 s. 247	Beni sāyın gibi üftāde eden serv-i bālāsın	besten igâr	semaî	-	İsmail Çavuş	Tıflî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	2	Aşığın maşuğu övüşü
278	601	Bir laḫza nihān olsa o meh-rū ¹⁶² nazarımdan	evc	muham mes	-	Tosunzāde	Tāir	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Şâirin kendini medhi
279	604 s. 248	Teğāfûl dīde-i cevrīm o şūḫ-ı nāz- perverden	evc- nihāve ndî	nîmdevi r	-	-	Yirmisekiz Efendi	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın aşk acıyla çektiği çileler
280	610 s. 249	Hiç maḫdem ¹⁶³ -i dil-berden ¹⁶⁴ yollarda eşer yok mu	evc	berefşâ n	-	Hâfız	Mezâkî	mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	gazel (MZD, 408, b. 1, 4, s. 537) ¹⁶⁵	2/7	Aşığın saba rüzgarına maşuğu sorması

¹⁶² Meh-rū: HGM (Erden) mihri-i

¹⁶³ maḫdem: HGM (Erden) makdum

¹⁶⁴ “dil-ber” kelimesi Hasan Gülşenî mecmuasında yazmamaktadır.

¹⁶⁵ Mete Bülent Değer, Mezâkî divanı bağlamı ve dizinli işlevsel sözlüğü, Gazi Üniversitesi Doktora Tezi, 2018.

281	614	Ḳanā'at kıl göñül pā- būs-ı yāre	evc	devrire vân	şarkı	Molla	Bâkî	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	gazel (BD, 468, b. 1, 2, 3, 5, 6, 7, s.)	6/7	Aşık gönlüne sevgili konusunda nasihatler veriyor
282	615	Esîr-i zülfünüm kākül- perîşân bir efendimsin	evc	devrire vân	şarkı	Bekir Çavuş	Hüseyin Bey	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	4	Aşığın maşuğa hitabı, ondan istekleri
283	619	Eyledi müjde-i gül dilleri şād u hurrem	evc	semâi	-	Receb	Bâkî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BD, 331, b. 1, 2, s.)	2/6	Bahar gelmiştir ama aşık için sevgili olmadan bir anlamı yoktur
284	620 s. 251	Nedir ol nīm- tebessüm uţanup gülmemeler	evc	semâi	-	Çultutmaz oğlu	Aşık Ömer ¹⁶⁶	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (AÖD, b. 1, 4)	2/5	Aşığın maşuğa hitabı

¹⁶⁶ Yaşar Çavdar, şu bildirisinde güftenin Aşık Ömer'e ait olduğunu söylemektedir: (Çavdar (2019) “Âşık Ömer'in Cönklerde Kayıtlı Yayımlanmamış Bazı Şiirleri ve Minnet Eylemem Redifli Şiir Üzerine”, Uluslararası Taşeli Sempozyumu: Tarih-Toplum-Kültür, s. 363-386: s. 372)
https://www.academia.edu/41475527/%C3%82%C5%9F%C4%B1k_%C3%96merin_C%C3%B6nklerde_Kay%C4%B1tl%C4%B1_Yay%C4%B1mlanmam%C4%B1%C5%9F_Baz%C4%B1_%C5%9Eiirleri_ve_Minnet_Eylemem_Redifli_%C5%9Eiir_%C3%9Czerine_)

3.2.1. Değerlendirme:

3.2.1.1. Şâirler

Mecmuada bulunan 623 güftenin 284'ü tabloda kayıt altına alınmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi şâiri belirlenebilen, mecmuada güfte sahibinin kimliği özel olarak belirtilen ya da mahlas taşıyan güfteleri tablolara ekliyorduk. 284 adet güftenin 146 adedi divanlarda görülmüştür. Derviş Avnî güfte mecmuasına göre güftelerin beyit/bent adetleri daha yüksektir. Derviş Avnî mecmuasında güfteler genelde ikişer beyitten müteşekkil iken bu mecmuada iki, dört ve altışar beyitlerden oluşmakta, ayrıca iki ve daha fazla bent sayısı içermektedir.

Rast makamından başlayıp evc makamında son bulan mecmuada 15, 16, 17 ve 18. yüzyıldan meşhur olan pek çok şâir bulunmaktadır. Eski şâirlerin hâlâ gündem olduğu ve şiirleri ilgi çekmeye devam ettiği görülmektedir. Bu yüzyıldan olmayıp en çok göze çarpan şâir on altı şiiriyle *Bâkî*'dir. 18. Yüzyıl şâirlerinden hem besteleri ile hem de şâirliği ile meşhur olan *Yahyâ Nazîm*'in 4 adet şiiri bulunmaktadır. Aynı zamanda meşhur bir besteci olan Nazîm'in besteleri de mecmuada yer almaktadır. Hasan Gülşenî mecmuasındaki güfte sahipleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 6: Hasan Gülşenî mecmuasındaki güfte sahiplerinin yüzyıllara göre dağılımı

Yüzyıllar	Şâirler	Toplam
15	Mihri	1
16	Bâkî, Fuzûlî, Derzizâde Ulvî, Zâtî, Gelibolulu Âlî, Rûhî, Nev'î	7
17	Nef'î, Nâ'îlî-i Kadîm, Nâbî, Fehîm-i Kadîm, Şeyhülislam Esad, Şeyhülislam Yahyâ, Mustafa İtrî, Şeyhülislam Bahâyî, Subhizâde Abdî, Hâkânî, Veysî, Yümnî, Sahhaf Rüşdî, Aşık Ahmed Dede, Cevrî	15
18	Hacı Mustafa Fennî, Fasîhî, Vahid Mahtûmî, Aşık Ömer, Yahyâ Nazîm, Nedîm, Arpaeminîzâde Sâmî, Rahmî, Vecîhî, Atâyî, Resîm-i Bursevî, Hıfzî, İbrahim Paşa, Azmizâde Hâletî, Dürrî, Fasih Ahmed Dede, Sultan III. Ahmed, Edirneli Fâ'iz, Nasîbî, Nâhîfî, Kırımlı Rahmî	22

Bilinmeyen	Mâdih, Dürrî, Sâlim Va'dî, Sa'di Mâhir, Nüzhet, Şerîf, Sa'dî, Kâmî, Rıfati, Âbî, Tıflî, Emîrî, Câzim, Verdî, Şâkir, Mahdûm, Azmî, Nûrî, Vâhib, Kelîm, Fevrî	22

Çeşitli yüzyıllarda yaşamış şâirlerin dağılımına baktığımızda mecmuanın tertip edildiği zamana, yani 18. yüzyılın ortalarına doğru yaşayan şâirlerin sayısının daha fazla olduğunu görmekteyiz. Bu durum, güfte mecmualarının aktüel olduğu, zamanının izini taşıdığı fikriyle uyushmaktadır. Hasan Gülşenî mecmuasını çalışmaya başlamadan önce 17 ve 18. yüzyılı kapsadığı zannıyla yola çıkmıştık. Görüldüğü gibi iki yüzyıldan da yakın sayıda şâir mecmuada kendine yer bulmuştur.

Fakat 16. yüzyılda yazılan şiirler de mecmuada yer tutmaktadır. *Bâkî* divanının toplam 284 şiirden 16'sını içermesi bulgular içinde değinmemiz gereken noktalardan bir tanesidir. Şâirin divanında bulunmayan ve *Bâkî* mahlasını taşıyan bir güfte; aklımıza güftenin şâire nisbet edilmesini getirirken, divanında bulunmayan fakat o zaman bilinen bir şiirinin olabileceğini de düşündürmekte; aynı zamanda *Bâkî* mahlasını taşıyan farklı bir kişi olabileceğini de akla getirmektedir. Bu yüzyılda şiiri bulunan diğer bir şâir ise divanına kayıtlı iki şiiriyle *Fuzûlî*'dir. Aynı mahlası taşıyan fakat divanda bulunmayan bir şiir de bulunmaktadır; fakat güftenin üslubu kanaatimizce şâir ile örtüşmez. Farklı bir şâirin şiirinin *Fuzûlî*'ye atfedildiğini düşündürmektedir. Söz konusu güfte aşağıda verilmiştir:

Bu ne lebdürür ne ağız ne güzel gülüşdür bu

Dürr-i terdür ol düzülmüş kimi der ki dışdır bu

Geltür ol cefâ-cû kanlı kılıcı elinde serhoş

*Şavul ey gönül yolundan ne yaman gelişdir bu*¹⁶⁷

17. yüzyıl şâirlerinden ise mecmuada kendine en çok yer bulan şâirimiz divana kayıtlı dokuz şiiriyle *Nâbî*'dir. Divanında bulunmayan iki şiir de yine şâir adına kayıtlıdır.

Şâir *Nâ'îlî*, güfte mecmualarının ilk müretteplerinden Hâfız Post'un hocası olması bakımından sadece edebiyat tarihimiz için değil, musikî tarihimiz bakımından da

¹⁶⁷ Hasan Gülşenî mecmuası. güfte 52.

önemli bir kişidir ve mecmuada bulunan şiirlerinin başarılı bir şâir olması yanında böyle bir sebebi olduğuna da düşünmekteyiz. Hasan Gülşenî mecmuasını yüksek lisans tezi olarak okuyan Serçin Erden'in çalışmasında Hâfız Post mecmuasından kontrol etmesi de güfte mecmuaları arasında Hâfız Post mecmuasının yerini göstermesi bakımından önemlidir. Nâ'ilî'nin divanından beş şiiri mecmuada güfte olarak görüyoruz. Onun dışında şâire atfedilen bir şiir ise şâirin divanında rastlanmamıştır.

18. yüzyıl şâirlerinden mecmuaya derin bir etki bırakmış kişi ise şâir *Nedîm*'dir. Divanına kayıtlı on beş adet şiiri mecmuada da yer alır. 18. yüzyılda oldukça meşhur olan ve meşhurluğu günümüze kadar devam eden şâirin durumu için bu şaşırtıcı değildir. Sadece bestelenmek üzere yazılan şarkıları değil, gazelleri de güfte olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzyılda yaşamış *Kırımlı Rahmî*'nin ise divanında kayıtlı beş şiir bulunmakla beraber divanında olmayan ve belki de farklı kişilere ait on şiir daha bulunmaktadır.

Bir divanı bulunmayan fakat 16 şiiri ile mecmuada kendine yer bulan *Hıfzî* mahlasının sahibi belli değildir, fakat mecmuada mahlası en çok geçenlerden biridir.¹⁶⁸ Edebiyat dünyasınca tanınmamış, divanına rastlanmamış şâirlerin mecmualarda bulunması edebiyat tarihinin karanlık yolunu aydınlatacak, ona ışık olacaktır. Hıfzî mahlası dışında divanı bulunmayan ve edebiyat tarihince öne çıkmamış başka şâirlerin şiirleri de mevcuttur. Resîm mahlaslı *Resîm-i Bursevî* de divanı bulunmayıp mecmuada adı geçen diğer şâirlerdendir. Biyografik bilgisinde erken yaştan vefat ettiği için divanının derlenemediği söylenen şâirin şiirleri dönem insanları oldukça başarılı bulunmakta imiş. Bu şâirin şiirlerinin mecmuada var olması ayrı bir öneme sahiptir.

Şâir, hattat, mutasavvıf ve musikîşinas olan Hasan Gülşenî'nin hayat hikayesiyle uyuşan başka şâirler de mecmuada kendilerine yer bulmuşlardır. Uzun bir dönemini eski başkent Edirne'de geçiren şâir, Edirneli şâirlere de mecmuasında yer vermiştir. (*Edirneli Fâiz* (g. 145) ve *Nasibî-i Edirnevî* (g. 565) Edirne'de ikamet eden yahut Edirneli şâirlere örnektir.) Bu durum güfte mecmualarının şahsiliğine ve eserlerin musikî meclislerine göre değişebileceğine dair güzel bir örnek olabilir.

Hasan Gülşenî, mecmuaya güfteleri kaydederken şâirler konusunda oldukça titiz davranmıştır. Neredeyse her güftenin sahibini tek tek kaydetmiştir. Ayrıca güfte

¹⁶⁸ Hıfzî mahlaslı çalışmalar hakkında bkz. s. 13-14, dipnot 36.

sahibini eklerken bazı güfte sahipleri hakkında kimliklerini belirlemek adına minik bilgiler de verilmişti. Örneğin Hâkânî Mehmed Bey’i kaydederken Hasan Gülşenî, “sâhib-i hilye” notunu ya yanına eklemiştir (HGM. güf. 494). Ayrıca Nasîbî’nin yanına Edirneli olduğu bilgisini de ilâştirmiştir (HGM. güf. 565).

3.2.1.2. Nazım biçimleri

Toplam 284 güftenin nazım biçimleri dağılımı aşağıda verilmiştir:

Tablo 7: Hasan Gülşenî mecmuasındaki güftelerin nazım biçimleri

Nazım Şekli	Mecmuada Bulunduğu Adet
Gazel	122
Kaside	1
Murabba	45
Şarkı	38
Rubai	3
Muhammes	1
Müseddes	1
Koşma	7
Dübeyt	63

Hasan Gülşenî mecmuasında karşımıza en çok çıkan nazım biçimi 122 adetle gazeldir. Divanlarda erişebildiğimiz 74 adet gazel bulunurken, erişemediğimiz fakat hem kafiye örgüsü hem de beyit sayısı sebebiyle gazel olduğuna kanaat getirdiğimiz 48 adet gazel mevcuttur. Mecmuada en çok gazeli olan şâir ise 15 gazel ile Bâkî’dir. Mecmuada hacim kaplayan diğer şâirimiz, Nedîm’in ise daha çok murabba ve şarkı ile mecmuada bulunduğunu görmekteyiz.

Mecmuada ikinci hacimli nazım biçimi ise 46 adet bulunan murabbadır. Divanlara kayıtlı 6 adet murabba bulunurken, kayıtlı olmayan 40 adet murabba bulunur. Üçüncü hacimli nazım biçimi ise 36 adet bulunan şarkıdır. 14 adet divanlarda tespit edilen, 22 adet tespit edemediğimiz şarkı bulunur. Bir adet muhammes bulunur.

Mecmuada bulunan, divanlarda rastlayamadığımız ve nazım biçimini tespit edemediğimiz dört mısralık güfteleri geleneğe uygun şekilde “*dübeyr*” olarak adlandırdık. Bu mecmuada nazım biçimleri bilinmeyen yahut gerçekten sadece güfte olarak mecmuada bulunan 63 adet güfte bulunmaktadır.

Yukarıdaki tabloda bulunmayan fakat mecmua açısından çok ilginç olan bir kullanım mevcuttur. Divanlarda muhammes olarak karşılaştığımız fakat mecmuada şarkı nazım biçimiyle bulunan 2 adet güfte bulunmaktadır. Divanlarda beşer mısra bulunan bazı şiirler mecmuaya alınırken bir mısrası atılmıştır. Bestekarın muhammes nazım biçimini bestelemek yerine güftenin bestelenmesi açısından daha uygun ve yaygın bir biçim olduğu için şarkı biçimine dönüştürüldüğünü düşünüyoruz. Bu kısma dair örnekler “nazım biçimleri” bölümlerinde bulunabilir.

Müstensihin diğer bir tercihi güftelerin ikiye bölünerek yazılmasıdır. “müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün” ya da “mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün” gibi ikiye bölünebilen, musammat olarak kullanılabilen vezinler mecmuada ikiye bölünerek kaydedilmiştir.

Bu örneklerden bir tanesi mecmuanın 218 numaralı “*Bülbül terennümde bahār*” mısrası ile başlayan güftedir. Bahsedilen güfte, mecmuada murabba nazım biçiminde yazılmış olup 6 bent uzunluğundadır. Aynı güfte Dürbinizâde mecmuasında 543 numaralı olup “*Bülbül terennümde bahār erdi deyü çün dem-be-dem*” olarak kayıtlıdır. Musammat gazel olduğu düşünülmektedir.

Bu kısma verebileceğimiz bir örnek de 75 numaralı “*Ey gonce-i bâğ-ı cenân*” mısrasıyla başlayan güftedir. En başta murabba nazım biçiminde yazıldığını düşündüğümüz güftelerin sonradan musammat gazel olduğunu fark ettik (bkz. s. 226).

3.3. Dûrbînî-zâde Hâfız Mustafa Güfte Mecmuası

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado kataloğuna kayıtlı olan 78 numaralı mecmua, 18. yüzyılın son dönem güfte anlayışını göstermesi bakımından mühimdir. Mecmuanın son varlığında Dûrbînî-zâde'nin imzası ile istinsah kaydı da bulunmaktadır. Bu istinsah kaydı 1216 (M. 1801/2) yılındadır. 215 varaktan oluşan mecmuada iki adet fihrist bulunmaktadır. Birinci fihrist mecmuanın başında bulunan makam fihristi iken ikinci kısımda şarkıların, köçekçelerin kaydedildiği fihrist bulunmaktadır (Fihrist-i şarkiyât, varak 136b). Bu yüzden mecmuayı iki bölüme ayırmamızda bir beis yoktur.

Birinci bölümde Osmanlı-Türk müziğinin daha ağır tempolu klasik eserleri (beste, kâr, semâi) bulunurken ikinci bölümde şarkılar, köçekçeler ve hafif tempolu (devrrevân) eserler bulunur. Mecmuanın iki kısma ayrılması bizi eserin iki amaçla kullanıldığını düşündürmektedir. Birinci kısım yani daha çok fasıl müziğinin bulunduğu kısım, ikinci kısma göre daha küçük bir zümreye hitap ederken; köçekçelerin, şarkıların bulunduğu bölüm ise daha geniş kitlelere yahut eğlence meclislerine hitap etmektedir. Bu şahsî bir yorumdur.

Bu mecmuanın hazırlandığı yüksek lisans tezinde bazı Osmanlıca gramer hataları, okuma sıkıntıları bulunmakta idi. Tabloya ilk mısralar dahil olduğu için bu düzeltmelerin küçük bir kısmı dahil olacaktır, diğer düzeltmeler güftelerin kullanıldığı ölçüde karşılaşılabılır.

Mecmuanın incelenmesinde yine önceki mecmualarda olduğu gibi güftelerin okuma hataları düzeltildi, güfte sahipleri bulundu ve tabloya eklendi. Bu kısımda önceki araştırmacının yanlış bulduğu güfte sahiplerini de bulup düzeltmek durumunda kaldık.

Tablo 8: Dürbinizâde Mecmuası'nın Güfteler Dökümü

güfte no	mec. güfte no	güftenin ilk mısrası	makam	Usul	form	besteka r	şâiri	vezin	Nazım biçimi (Yazıldığı bilinen/tahmin edilen)	beyit- bend adedi/ divandaki karşılıkla rı	konu
1.	4	Jâle-veş bir gonce-i ra'nāya düşdi gönlümüz	rast	hafif	beste	-	Cevrî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (CVD, 98, b. 1, 4, s. 217-218)	2/6	Aşığın sevgili tasviri
2.	7	Gülşen-i 'aşkam nevā- keş 'andelîbimdü r göñül	rast	zencîr	beste	Receb Çelebi	Nef'î	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	dübeyt (NfD'de yok)	2 beyit	Aşığın kendini övuşü ve gönlüne hitabı
3.	11	Ben mest ü harābum ¹⁶⁹ dil mestāne degül mi yā	rast	berefşā n ¹⁷⁰	beste	Itrî	Nef'î	mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün -	gazel (NfD, 6, b. 1, 4, s. 283)	2/7	Rind insanın kendinden bahsi

¹⁶⁹ mest ü harābum: MDM mest-i harābum

¹⁷⁰ berefşân: MDM (Uysal) berfeşân.

4.	12	Pāre pāre eylemişken sīnemi tīg ü elem	rast	devrire vân	beste		Veysî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	tahmis	2 beyit	Aşığın aşk acısı ve maşuğa hitabı
5.	14	Reng-i mevc- i āb-ı zümrüdden boyandı cāmesi	rast	çenber	beste	Zaharya	Nâfız	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt) (LFD'de rastlanmadı)	2 beyit	Maşuğu tasvir ve aşığın acılarından bahsi
6.	27	Ne bülbülüz ne giriftār-ı reng [ü] bû oluruz	rast	semâi	-	Itrî	Nâbî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt) (NAD'de rastlanmadı)	2 beyit	Aşığın dertleri ve maşuğa hitabı
7.	30	Çeşm-i mestüm nedür ol ğamze-i fettân nedür ¹⁷¹	rast	semâi	-	Hâfız	-	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	murabba	1	Maşuğa hitap

¹⁷¹ Güfte, Betül Akar'ın hazırladığı bir şiir mecmuasında şâiri belirsiz bir murabba olarak görülmüştür. (Betül Akar, TOPKAPI SARAYI MÜZESİ KÜTÜPHANESİ'NDEKİ R.1965 NUMARALI ŞİİR MECMUASI (90b-176b)'NİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ, Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yüksek Lisans Tezi, 2011 s. 241, ş. 198.)

8.	32	Çekmiş yüzüne nikâb-ı 'işve	rast	semâî	-	Taşçı Receb	Vecdî	mef'ûlü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (AVD, He II, b. 1,3,s. 84)	2/7	Sevgiliyi tasvir
9.	37	Țutsam şarılıp ol güzeli bî- haber öpsem	rast	semâî	-	Tâbî Efendi	Rif'at	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgili hakkındaki tasavvurlar 1
10.	38	Zannetme benim gibi sağa bende bulursun	rehâvî	remel	beste	Bekir Çavuş	Nev'î	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	(dübeyt) (NVD'de yok)	2 beyit	Aşığın sevgiliye sohbeti ve kendini övüşü
11.	43	Kaçan kim nâz ile reftâr ederler serv- kâmetler	rehâvî	evfer	beste	-	Bâkî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (BD, 166, b. 1,2, s. 205)	2/5	Aşığın aşk acısından bahsi ve selvi boylu sevgiliyi tasvir
12.	46	Ruğunda bâdeden yârün ki âb ü tâb olur peydâ	rehâvî	çenber	beste	-	Nâbî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (NAD, 8, b. 1, 2, s. 458)	2/5	Aşığın sevgiliyi tasviri ve aşkıdan bahsi

13.	54	Berg-i gülden ruh[1] ol lâle- ‘izâruñ terdir	rehâvi	çenber	beste	-	Zâhid	fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgili tasviri ve sevgiliyi övüşü
14.	59	Bir İngiliz dilberi sâde namlıca	rehâvi	-	şarkı	-	Tıflî	11’li hece	koşma	4	Bir İngiliz sevgilinin denizcilik terminoloji -siyle tasviri
15.	62	Ne bülbülüz ne giriftâr-ı reng [ü] bû oluruz	rehâvi	semâi	-	İtrî	Yahyâ Nazîm	mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün	gazel (YND, 284, b. 1, 2, s. 561-562)	2/5	Aşığın dertleri ve maşuğa hitabı
16.	63	Dile mâye-i şafâdır haţ-ı rûy-ı yâr dêrler	rehâvi	semâi	-	Hâfız Post	[Sırrî (Şeyh)] ¹⁷²	mütefâ’ilü n fa’ülün mütefâ’ilü n fa’ülün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgili tasviri ve aşığın sevgiliye aşkı

¹⁷² Dürbinizâde mecmuasında bu isimle kayıtlı değildir; güfte pek çok kaynakta bu mahlaslı bir şâirin adına kayıtlı olsa da erişebildiğimiz tek divanın yayımlandığı çalışmada rastlanmamıştır (Şeyh Mehmed Sırrî Divanı inceleme-metin, Haz. Halil Kurt, Süleyman Demirel Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2015). Sırrî mahlaslı başka bir şâirin şiiri olabileceği gibi yanlış isimlendirilmiş de olabilir.

17.	66	Gelse o şūh meclise nāz [u] teğāfūl eylese	rehâvi	semâi	-	Hâfız	Behcetî	müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	gazel (412, b. 1,2, s. 601)	2/5	Aşığın sevgiliyi mecliste görmek istemesi
18.	69	Bir dil olıcağ [ol] şeh-i hüsün dīvānesi	sâzkâr	-	beste	İlyâ	İlyâ	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgilinin aşığına lütuf göstermem esi ve aşığın gönlünün yaralı oluşu
19.	74	Pā-yı yāre düşmege ağyardan nevbet mi var	pençgâh	çenber	beste	-	Nâbî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (NAD, 216, b. 1, 2, s. 622)	2/6	Aşığın rakiplerden sevgiliyi görecek fırsat bulamamas 1
20.	91	Güzeller bir alay kırsa	nikriz	-	şarkı	Tanbûri	Tanbûri	8'li hece	koşma	dörtlük 4	Aşığın güzeller ile ve sevgilisiyle beraber

											olma hayali
21.	103	Ağlasam ben yaraşur kim başa bülbul dédiler	nişâbur	hafif	beste	-	Bağdatlı Rûhî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BRD, 98, b. 1-5, s. 213-214)	2/7	Aşığın kendini bülbul, sevgiliy
22.	106	Dil fikr-i lebin ¹⁷³ cānda nihān eylemek ister	nişâbur	semâi	-	-	Nedîm	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	nazım (ND, 7, b. 1-2, s. 218) ¹⁷⁴	2/2	Aşığın kendini bülbüle, sevgiliyi güle ve sevgilinin saçını sünbüle benzetmesi
23.	112	Leyle-i zülfün dil-i mecnûn olur dīvānesi	ısfahan	çenber	beste	Zaharya	Nâfiz (Lâzikîzâd e Feyzullâh)	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (LFD, 629, b. 1-2, s. 489)	2/5	Sevgiliye hitap

¹⁷³ lebin: MDM lebiñ

¹⁷⁴ Bkz. HGM güf. 48.

24.	115	Nolduñ iñlersin felek hercā'i cānānuñ mı var	ısfahan	zencîr	beste	-	Zâtî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (ZD, ?, b. 1-2, ZD)	2/5	Aşığın felek ile sohbeti
25.	116	Gel ey nesīm- i şabā ḥaṭṭ-ı yārdan ne ḥaber	ısfahan	zencîr	beste	-	Nâbî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (NAD, 182, c. 1, s. 597, b. 1-3)	2/5	Aşığın saba rüzgarıyla sohbeti
26.	117	Āşiyān-ı murğ-ı dil zūlf-i perişānındadı r	ısfahan	hafif	beste	-	Fuzûlî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (FD, XCVII, b. 1,3, s. 57)	2/7	Aşığın sevgiliye hitabı
27.	120	Qande varsa 'āşık-ı bî-çāre cānānın arar	ısfahan	çenber	beste	Corci	Nâhifî Süleyman Efendi	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (NHD, 121, b. 1, 2, s. 123)	2/7	Aşık- sevgili ilişkisinin nasıl olduğunda n bahis
28.	121	Şöhret-i ḥüsnüñe	ısfahan	darbeyn	beste	-	Bâkî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BD, 28, b. 1,4, s. 118)	2/5	Sevgiliye hitap ve musikî unsurlarıyl

		erbāb-ı suḥandır bā'ış									a gönülden bahis
29.	134	Qarār étmez göñül murğ[1] bu bāğın degme şāhında	ısfahan	-	nakış semâi	-	Bâkî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (BD, 143, b. 3,5, s. 190)	2/5	Boyu uzun ve sim- endam bir sevgili isteyen kişi
30.	138	Serve beyzetdim efendim cünbüş-i reftārın	ısfahan	-	semâi	-	Nâşid	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	rubai (NAŞD, 7, b. 1,2, s. 213)	2/2	Aşığın sevgilinin uzuvlarını Klasik edebiyat teşbihleriyle anlatışı
31.	149	Bir āfet-i mehpeyker ile nûktelerim var	mâhur	darbeyn	beste	-	Ahdî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün/ mef'ûlü fa'ûlün	müstezat	2	Aşığın sevgiliden bahsi ve onu görme ihtimaline sevinmesi

32.	151	Haddeden geçmiş nezâket yāl [ü] bāl olmuş sağa	mâhur	çenber	beste	-	Nedîm	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (ND, 2, b. 1-2, s. 291- 292)	2/8	Sevgiliye hitap ve uzuvlarını övuş
33.	154	Dil derd-i 'aşk-ı yâr ile cefâdadır	mâhur	darbeyn	beste	-	Bâkî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (BD, 87, b. 1,3, s. 154)	2/5	Sevgiliye kavuşamay an aşğın aşk acısı
34.	158	Daği gelmez misin inşâfa ey rûh-ı revânım	mâhur	-	şarkı	-	Şeydâ	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün	üçleme	4	Aşğın sevgiliye sitepleri ve af dilemesi
35.	162	Şarsam miyânın ¹⁷⁵ ey gül-i ter yâsemen gibi	mâhur	-	semâi	-	Süleyman Dâniş	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (DD, 544, b. 1-5, s. 823)	2/6	Aşğın sevgili ile hayalleri
36.	163	Bize toğru yüri ey serv-i	mâhur	devrire vân	semâi şarkı	-	Şâkir	fe'ilâtün fe'ilâtün	murabba	3	Aşğın sevgiliyi meclise

¹⁷⁵ miyânın: MDM miyânını, MDM (Uysal) miyânını

		revānım gidelim						fe'ilâtün fe'ilün			götürmek istemesi
37.	164	Sâkiyâ meclise gel cismime gelsin cānım	mâhur	semâi	şarkı	-	Nedîm	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	murabba (ND, musammat 35, bn. 1-3, s. 275) ¹⁷⁶	3	Aşığın meclisin sakisi olan sevgilisine hitabı
38.	171	Ağyâre işitdim güzelimden kerem oldu	mâhur	semâi	-	-	Şeydâ	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	murabba	3	Sevgiliye hitap ve sitem
39.	172	Bir ben gibi ol âfete üftâde mi vardır	ısfahanek	remel	beste	Baş Çavuş	Şâkir	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın aşıklık konusunda kendini övmesi
40.	173	Serde dâğ-ı iştiyâkı tâzeler bir tâze mâh	ısfahanek	darbeyn	beste	Baş Çavuş	Şâkir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliyi tasvir ve aşığın kendisinde n bahsi

¹⁷⁶ ND'de bulunan ikinci bendin ikinci mısrası MDM'de bulunmaz.

41.	174	Āhüvān üftāde olmuş dīde-i maḥmūrına	ısfahanek	-	semâi	Şehleve ndim Çavuş	Hâtif	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (HD, 25, bn. 1, s. 236)	1/4	Aşığın sevgiliyi tasviri ve aşk acısından bahsi
42.	176	Geldi eyyām- ı bahār ey gül-i bāğ-ı merām ¹⁷⁷	ısfahanek	-	-	-	Vâsıf	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (EVD, 78, bn. 1-4, s. 430- 431)	4/4	Baharın gelmesi sebebiyle aşığın sevgilinin dışarı çıkmasını istemesi
43.	177	Gönlümi vīrān êdüp ā'dāyı dil-şād eyleme	nevâ	çenber	beste	-	İsmetî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (İD, 89, b. 1, 2, s. 97)	2/5	Aşığın sevgiliye hitabı: rakipleri mutlu ederek kendisini üzmemesin i istemesi

¹⁷⁷ Bu mısradaki vezin problemlidir.

44.	178	Seni tebrîd[e] benden olsa ağyâr ittifâk üzre	nevâ	darb-ı fetih	beste	-	Nâbî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (NAD, 755, b. 1, 4, s. 1027-1028)	2/6	Aşığın maşukla arasının soğumasını rakiplere bağlaması
45.	184	Faşl-ı bahâr êrdi güle bûlbûl mülâķîdûr gine	nevâ	-	beste	Hâfız Post	Şeyhülisla m Yahya	müstef'ilü n müstef'ilü n müstef'ilü n müstef'ilü n	gazel (ŞYD, 334, b. 1,4, s. 191)	2/5	Meclisten bahis: Baharın gelişi ile meclisler kurulur
46.	187	Hûn-ı dilimi ğonce-i cām eyledi bûlbûl	nevâ	-	semâî	-	Nâbî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (NAD, 493, b. 1,2, s. 833-834)	2/6	Bûlbûlden bahis
47.	189	Bezm-i meyîñ şafâları hep hâtırimdadır	nevâ	-	semâî	-	Pârsâ Muhamme d Dede	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (PSD, 51, b. 1, 2)	2/5	İçki meclisinde n bahis

48.	192	Bir zamān neydi hem- āgūş-ı hayāl olduğımız	nevâ	-	-	-	Nâbî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (317, b. 1, 4, s. 694- 695)	2/5	Aşığın maşukla hatıraları gözünde canlanmışt ır
49.	201	Bizden o şūha 'arz-ı hulūş ét cihān cihān	nühüft	hafif	beste	-	Sofyalı Yusuf Râsih	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (b. 1,3)	2/5	Saba ile sevgiliye haber göndermek isteyen aşık
50.	211	Yetmez mi temâşâ-yı cemāl elde şunarsın/ Ey 'âşık-ı miḥnet-zede buldıkça bunarsın ¹⁷⁸	Nühüft	-	semâi	-	-	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel	3	Aşığın kendine ve sakiye kızması
51.	214	Raḥm̃ eyle bu gam-hārına iḥsān seniñdir	evc- buselik	remel	beste	-	Râsih	mef'ûlü mefâ'ilü	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliden

¹⁷⁸ Bu beyit Namık Kemal'in "İntibah" romanında yer almıştır. Şâirine rastlanmamıştır.

								mefâ'îlü fa'ûlün			rahmet dilenmesi
52.	218	Bir dil-bere dil vèr ki saña rām ola her dem	evc- buselik	-	semâi	-	Şâkir	mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Gönül ile sohbet ve maşuktan şikayet
53.	219	Mevsim-i nevrüz erişdi geldi eyyām-ı bahār	arazbar- buselik	hafif	kâr	Sâdulla h Ağa	Şâkir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Bahar mevsimini n gelişi
54.	219 ¹⁷⁹	Ḥatt-ı rûy-ı dil-rübā bir lālezārımdır benim	arazbar- buselik	hafif	kâr	Sâdulla h Ağa	Şâkir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Bahçe terminoloji siyle aşğın kendinden ve sevgiliden bahsi, mey ve mahbub ile anılmak istemesi

¹⁷⁹ Aynı eserde iki farklı şiir bulunmaktadır.

55.	220	Nice bir ey şüh ¹⁸⁰ -ı cihân ‘aşk ile nālân olayım	arazbar- buselik	nîm- sakîl	beste	-	Tâhir	müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün müfte’ilün	(dübeyt)	2	Aşığın maşuğa hitabı ve dilekleri
56.	221	Düşdüm düşeli ‘aşk odına rüz-ı ezelden	arazbar- buselik	-	semâî	-	Necmî	mef’ûlü mefâ’îlü mefâ’îlü fa’ûlün	(dübeyt)	2	Aşığın kendinden bahsi
57.	237	Seyr édelden âl-i ruhsârın seni ey gonce-fem	gerdaniy e-kürdi	hafif	beste	Abdulla h Ağa	Nedîm	fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliye hitabı ve ondan istekleri
58.	238	Bezme geldi bu gece bir lahzeczik cânânemiz	gerdaniy e-kürdi	muham mes	beste	-	Nedîm	fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	(dübeyt) (ND’de yok)	2 beyit	Sevgilinin aşığı ziyaret hikayesi
59.	241	Haṭṭ-ı rüy-ı dil-rübâ [bir]	gerdaniy e-kürdi	çenber	beste	-	Şâkir	fâ’ilâtün fâ’ilâtün	(dübeyt) (ND’de yok)	2 beyit	219. güfte ile aynı güfte

¹⁸⁰ şüh: MDM şüh

		lālezārımdır benim						fâ'ilâtün fâ'ilün			
60.	242	Tāb-ı ruḥsārı meh-i enver midir āyā nedir	gerdaniy e-kürdi	hafif	beste	-	Şâkir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliden bahis
61.	243	Bu eyvân-ı sa'âdetde	gerdaniy e-kürdi	-	semâi	-	Şâkir	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	6	Aşık, sevgiliyi Çerağan'a davet ediyor
62.	249	Ol ğonce- dehen gül gibi güldikçe dem-â-dem	gerdaniy e-kürdi	remel	beste	-	Şâkir	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın maşukla vuslat için sabırsız olması
63.	250	Luṭf eyle buyur meclisin eyyâm-ı vefâdır	gerdaniy e-kürdi	hafif	beste	-	Şâkir	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Baharın gelişi ile sevgiliye meclisin kurulması

64.	251	Dü 'âlem şâhı olsam hâtırım nâ-şâd[d]ır sensiz	gerdaniy e-kürdi	hafif	beste	-	Fâzıl	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (ENFD, 63, b. 1,5, s. 877-878)	2/5	Aşığın sevgili pşmadan hiçbir şeyden zevk almaması
65.	252	Dāğ-ı elem-i 'aşkımız āfāka nihândır	gerdaniy e-kürdi	-	nakış semâi	-	Şâkir	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın aşkının ifşa olması
66.	252	Düşdüm ben anı çāh-i zenehdânına bî-tāb	gerdaniy e-kürdi	-	nakış semâi	-	Şâkir	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel	4	Aşığın maşuğa olan aşkından bahsi
67.	255	Nedir bu gonce-dehen sende ey gül-i ahmer	sabâ- zemzeme	zencîr	beste	-	Şâkir	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Maşuğa hitap
68.	256.	Ne dem ki kaşr-ı dil-	sabâ- zemzeme	fer'	beste	-	Şâkir	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Maşuğun karşısında selvilerin saf

		ārāya ol şeh-i devrân									tutması- Bestecinin bestelerine halkın alkış tutması
69.	257	Buyur evreng-i sultāna	sabâ- zemzeme	semâi	şarkı	-	Şâkir	8'li hece ölçüsü	şarkı	5	Sevgiliye hitap ve meclise buyur etme
70.	258	Gel şâh-ı cihânım gidelim gülşene biz de	sabâ- zemzeme	-	yürük semâi	-	Şâkir	mef'ûlü mefâ'ilü mefâilü fa'ülün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın maşuğu gülşene ve mehtap seyrine çağırması
71.	259 ¹⁸¹	Yetiş ki ey dil-i şūrīde cāna cān katalım	sabâ- zemzeme	-	nakış semâi	-	Şâkir	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın gönlüne seslenişi

¹⁸¹ Aynı eserde iki farklı şiir bulunmaktadır.

72.	259	Ruhsârına gîsû-yı siyâhı el uzatmış	sabâ- zemzeme	-	nakış semâi	-	Şâkir	mef'ûlü mefâ'ilü mefâilü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliye seslenişi
73.	260	Cânımın cân pâresi bir nevâdadır sevdiğim ¹⁸²	sabâ- zemzeme	-	şarkı	-	Şâkir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı	4	Aşığın sevdiğini övuşü ve ona seslenişi
74.	261	Yakma cânım nâle-i bî- ihtiyârımdan şakın	vech-i arazbâr	çenber	beste	-	Fuzûlî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (FD, CCXIII, b. 1,3, s. 116)	2/8	Aşığın gönlüne hitabı ve onu tehdidi
75.	262	Ne bulur ehl-i cefâ bende vefâdan gayrı	vech-i arazbâr	hafif	beste	-	Fuzûlî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (FD, CCCIV, b. 1,2, s. 162)	2/7	Aşığın kendini övuşü ve zahide kızması
76.	263	Kıldı zülfün pek perişân	vech-i arazbâr	-	semâi	-	Fuzûlî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (FD, CLVI, b. 1,4, s. 86)	2/7	Aşık, maşuğun saçlarından

¹⁸² Bu mısradaki vezin problemlidir.

		hālîmi hālîñ senîñ									perişan olmuştur
77.	268	Mest-i 'aşkıñ muṭrib ü sâķî ne nâz eyler bize	şevk-ârâ	devr-i kebîr	beste	-	Nâ'ilî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (NKD, 335, b. 1, 5, s. 435-36)	2/7	Aşığın musikî meclisinin en iyisi olması
78.	271	Kendimi cânâ bilelden sırr-ı la'lün bendedür	nihâvend -i cedîd	-	beste	-	Azmizâde Hâletî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (HAD, 195, b. 1,2, s. 305-306)	2/5	Aşığın maşuğa hitabı ve aşk itirafı
79.	272	Nâzenînim ḳadd-i bâlâ nev-nihâl olmuş gelür	hüzzâm-ı cedîd	devr-i revân	beste	-	Râsih	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı	4	Aşığın maşuğu tasviri
80.	273	Yaraşur saña cânâ giysen al hâre	hüzzâm-ı cedîd	-	şarkı	-	Şâkir	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	4	Aşığın maşuğu gülzara daveti
81.	274	'Aqlım alalı nâz ile ol şüh- ı cefâ-cû		-	semâî	-	Dâniş	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü	müstezat (DD, 1, bn. 1,3, s. 299)	2/5	Aşığın aşkından

								fa'ûlün/ mef'ûlü fa'ûlün			perişan olması
82.	282	'Aşk elinden 'aşığı bir cām-ı şahbā söyledir	hicazeyn	-	semâî	-	Rahmî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sırrını fâş etmesi
83.	287	Her ne dem evc-i hayāle ol kamer- tal'at gelür	hüzzâm- atik	çenber	beste	-	Râsih	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın maşuğu hayal etmesi
84.	294	Ne dem ki sînesi ol gül- ruhu küşāde olur	şet- arabân	zencîr	beste	-	Dâniş	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt) (DD'de yok)	2 beyit	Aşığın maşuğu övüşü
85.	295	Ey şafâ-yı 'arızından çeşmime hurşîd-i âb	şet- arabân	hafîf	beste	-	Bâkî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (BD, 18, b. 1, 3, s. 112)	2/6	Maşuğa hitap
86.	299	Bezm-i 'ālemde	zavîl	çenber	beste	-	Mekkî	fe'ilâtün fe'ilâtün	gazel (MKD, 15, b. 1,2, s. 229)	2/5	Aşığın tek mutluluğu nun

		meserret baña cānān iledir						fe'ilâtün fe'ilün			maşuğun elinden olması
87.	307	Gelince ¹⁸³ haṭṭ-ı mu'teber o meh- cemālimize ¹⁸⁴	evc-ârâ	hâvî	beste	-	Şeyhülisla m Esad Efendi	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (ŞED, 172, b. 1, 3)	2/5	Maşuğun meclise gelişi
88.	308	Qāmet-i mevzūn kim bir mısra'-i ber-cestedir	evc-ârâ	hafif	beste	-	Sünbülzâd e Vehbî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (SVD, 89, b. 1,2, s. 385)	2/5	Sevgiliyi tasvir
89.	309	Egerçi gölşen-i hüsnî bahâr-ı nev- civānîdir	evc-ârâ	çenber	beste	-	Sünbülzâd e Vehbî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (SVD, 50, b. 1, 2, s. 366)	2/7	Sevgiliyi tasvir
90.	311	Sākî çekemem vaz'-ı	evc-ârâ	-	-	-	Antakyalı Münif ¹⁸⁵	mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (61, b. 1,4, s. 274)	2/7	Aşığın sevgili meclise gelmediği

¹⁸³ Gelince: MDM (Uysal) Gülünce

¹⁸⁴ Bu mısradaki vezin uyuşmamaktadır. Vezinle uyuşmayan mısradaki bu kelimenin divandaki kullanım “mu'anber”dir.

¹⁸⁵ Kaynak: (Münif Antakî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelenmesi, Haz. Muharrem Kılıç, Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 1995).

		zarîfâne(y)i boş kı									ıçın ıçkı istememesi
91.	313	Çîn-i ġisûsına zencîr-i teselsül dédiler	sûz-ı dilârâ	-	-	-	Bağdatlı Esad ve Nâşid¹⁸⁶	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BED, 40, b. 1,2, s. 57-58) rubai (NAŞD, 21)	2/7 2/2	Maşuğın uzuvlarını çeşitli teşbihlerle övüş
92.	315	Gördüm o şehi kişverden mülkine tâlib ¹⁸⁷	sûz-ı dilârâ	remel	beste	-	Şeydâ	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliyi görmesi ve vuslat hayali
93.	316	O ġonçe-fem hüneriñ ehl-i derde göstermiş	sûz-ı dilârâ	zencîr	beste	-	Şeydâ	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Maşuktan bahis ve bestekârın bestesi
94.	317	Yine bir mû- miyân gördüm kimiñ	sûz-ı dilârâ	devr-i revân	-	-	Nâşid	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (NAŞD, 34, b. 1,11, s. 70-71)	2/12	Bir ġüzel gören aşığın sevgiliyle ülfet eden

¹⁸⁶ Bu ġüfte, iki şâirin divanında da ġörülmüşür.

¹⁸⁷ Vezin sıkıntısı bulunmaktadır.

		cānānıdır kimdir									kişiyi merak etmesi
95.	318	A gönül cür'a mıyız ға'r-ı tebāh eyleyelim	sûz-ı dilârâ	-	semâi	-	Sâbit	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	kaside/ gazel-i müzeyyel (SD, 46, b. 1, 5, s. 307-308)	2/15	Aşığın gönlüne hitabı
96.	319	Āb ü tâb ile bu şeb hâneme cānān geliyor	sûz-ı dilârâ	-	semâi	-	Bağdatlı Esad	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (BED, 89, b. 1, 3, s. 90-91)	2/7	Sevgilinin gelişine sevinen aşık
97.	320 188	Gönlüm küşāde olmağa bir meh-liķā gerek	sûz-ı dilârâ	-	nakış semâi	-	Şeydâ	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşık olmak isteyen kişinin sevgili arzu etmesi
98.	320	Bî-çāre gönül şüh-ı vefādārını ister	sûz-ı dilârâ	-	nakış semâi	-	Şeydâ	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(beyit)	1 beyit	Aşığın sevgilisini istemesi

¹⁸⁸ Bu güftede Şeydâ'ya ait iki farklı vezinli üç güfte birbirleriyle iç içe kullanılmıştır.

99.	320	Geldim saña ey ruhları gül şimdi ricāya	sûz-ı dilârâ	-	nakış semâi	-	Şeydâ	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliden vuslat talebi
100.	321	Güzelim nâz êderek karşıma gelse sevilir	sûz-ı dilârâ	-	semâi	-	Şeydâ	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliyi görmek istemesi
101.	323	Hırāmân ol çemenlerde gel ey serv-i revânım gel	sûz-ı dil	çenber	beste	-	Sünbülzâd e Vehbî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün/ mefâ'ilün mefâ'ilün	müstezat (SVD, gazel 180, b. 1,2, s. 432, 433)	2/7	Sevgiliye hitap ve onu davet
102.	324	Bâde-i gül- rengden rengin olanı istemem	sûz-ı dil	-	-	Üsküdâr i Serheng	Şâkir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın aza kannati, maşuktan sadece bir bakış istemesi
103.	326	Ne ol perî gibi bir dil- rübâ görölmüşdür	sûz-ı dil	-	-	-	Şeyhülisla m Esad	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (ŞED, 57, b. 1, 2, s. 149, 455)	2/7	Aşığın kendini ve sevgiliyi övmesi

104.	327	Bir devlet için çarha temennâdan uşandık	şeh-nâz bûselik	remel	beste	-	Nâbî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (NAD, 395, b. 1,2, s. 756)	2/5	Zamandan ve felekten şikayet
105.	328	Muşhaf demek haţâdır ser şafha-i cemâle	şeh-nâz bûselik	aksak fahte	beste	-	Fuzûlî	mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün	gazel (FD, CCLI, b. 1, s.135)	1/6	Sevgiliyi övüş
106.	331	Cüdâyım gülşen-i küyundan ol gül kande ben kande	sultân-ı ırak	nîm-devir	beste	-	Neylî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (AND, 151, b. 1, 4, s. 343)	2/5	Sevgiliden ayrı kalan aşığın çilesi
107.	332	Ağlatdı beni silmedi çeşmimdeki yaşı	sultân-ı ırak	remel	beste	-	Sünbülzâde Vehbî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	rubai (SVD, 9, s. 483-484)	1/1	Sevgilinin aşığı üzmesi

108.	334	Gerdāna ¹⁸⁹ nağş-ı bûse-i gûlgûn yapışdırır	sultân-ı ırak	-	semâi	Zaharya	Nâfiz	mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt) (LFD'de yok)	2 beyit	Raks eden sevgiliyi tasvir
109.	335	Görse édemez dil seni ârâma taḥammül	sultân-ı ırak	-	-	-	Sa'îd ¹⁹⁰	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (b. 1,3)	2/5	Sevgiliyle sohbet ve vuslat için sabırsızlık
110.	336	Bezm-i ağyâra varır zevk [u] şafâ niyyetine	sûzinâk	çenber	beste	-	Fâzıl	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (ENFD, 144, b. 1,3, s. 924)	2/5	Aşığın sevgiliden şikayeti
111.	337	Rûz [u] şeb âh eylemekden çāk çāk oldum yeter	sûzinâk	muham mes	beste	-	Fâzıl	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	kıta (ENFD, 20, s. 980)	1/1	Aşığın sevgiliden yakınması ve sabrının tükenmesi

¹⁸⁹ Gerdāna: MDM Gerdānına. Vezin uyumsuzluğundan ötürü bu şekilde değiştirildi.

¹⁹⁰ Safâî Tezkiresi, "Sa'îd", s. 385.

112.	338	‘Āşık[ı] hayrân eden ol nev- civânıñ şīvesi	sûzinâk	-	-	-	Fâzıl	fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	(dübeyt) (ENFD’de görülmedi.)	2 beyit	Maşuğun işveli hâllerini seven aşığın rakiplerden nefreti
113.	340	Qapılır her gören ol şūh-ı cihân-âşūbı	sûzinâk	-	semâi	-	Fâzıl	fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün	gazel (ENFD, 155, b. 1, s. 930)	1/5 +1 beyit gazelde yok	Sevgiliyi tasvir ve şâire sesleniş
114.	341	Ey dil heves-i vuşlat-ı cānân saña düşmez	sûzinâk	-	yürük semâi	-	Fâzıl	mef’ûlü mefâ’ilü mefâ’ilü fa’ûlün	(dübeyt) (ENFD’de görülmedi.)	2 beyit	Aşığın gönlüne seslenmesi ve maşuktan yana umutsuz olması
115.	342	Bī-vefâ bir dil-ber-i ğaddâra oldum mübtelâ	sûzinâk	devr-i revân	beste	-	Fâzıl	fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	murabba (ENFD’de görülmedi.)	4	Aşığın sevgilinin aşkıyla perişan olması

116.	345	Gönlünü her kim ararsa târ-ı zülfünde bulur	sûzinâk	-	semâî	-	Fâzıl	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt) (ENFD'de görülmedi.)	2 beyit	Sevgiliye hitap ve merhametsizliğinden şikayet
117.	347 ¹⁹¹	Dil-i tâbende şokuldıkça miyân-ı yâre	nişâburek	hafif	beste	-	Sâmî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt) (ASD'de yok)	2 beyit	Sevgiliyle vuslatın anlatımı
118.	348	Sirişkim sū-be-sū 'aşkıyla bir baħr-ı 'amîk oldu	nişâburek	devr-i revân	şarkı	-	Selîm	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgili yüzünden perişan olması
119.	355	Çöz dügmelerin sine ko hemvâre görünsün	gerdâniye	hafif	beste	-	Fâzıl	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (ENFD, 128, b. 1, 5, s. 931)	2/5	Aşığın maşuğa hitabı
120.	356	Zâlim begim bu hâkkımı	gerdâniye	darb-ı fetih	beste	-	Fâzıl	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (ENFD, 119, b. 1, 7, s. 926)	2/7	Aşığın sevgiliye yakınması ve

¹⁹¹ Bu güfte numarasından sonrası çalışmadan farklı devam edecektir. Araştırmacı bir güfteyi numaralandırmayı gözünden kaçırmıştır.

		dād eylemez misin									görüşme talebi
121.	358	Dökme zülf-i ‘anber- efşânın gül-i ruhsârına	gerdâniy e	devr-i revân	şarkı	-	Hâtif	fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	murabba (HD, mst 4, bn. 1,4, s. 215-216)	2/4	Aşığın maşuğa hitabı
122.	364	‘Ârızından bellidir öpdükleri her bâr seniñ	gerdâniy e	-	semâi	-	Fâzıl	fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	(dübeyt) (ENFD’de görülmedi.)	2 beyit	Maşukla sohbet
123.	365	Yakışan ‘âşıka feryād éderek zâr olmak	gerdâniy e	-	semâi	-	Fâzıl	fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün	(dübeyt) (ENFD’de görülmedi.)	2 beyit	Aşığın sitemi: aşıklığa yakışanın ne olduğunu söylemesi
124.	366	Dil-i ¹⁹² ‘âşıq ne ‘aceb	gerdâniy e	-	yürük semâi	-	Fâzıl	fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün	(dübeyt) (ENFD’de görülmedi.)	2 beyit	Aşığın gönlünden bahsi

¹⁹² Dil-i: MDM Dil ü

		yaqılur tîz yapılur tîz									
125.	367	Qan aqđı begim ĥaste diliñ yârelerinden	gerdâniy e	-	semâi	-	Fâzıl	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt) (ENFD'de görülmedi.)	2 beyit	Aşğın sevgiliye acılar içindeki gönlünden bahsi
126.	370	Bu şeb 'uşşâqdan ol meh yine rûyun ¹⁹³ nihân tütmuş	râhatü'l- ervâh	devr-i revân	nakış	-	Nedîm	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (ND, 53, b. 1,3, s. 280- 281)	2/8	Sevgiliden şikayet ve sakiye sesleniş
127.	371	Sen bu cemâl-i ĥüsn ile mihr-i ¹⁹⁴ felek misin nesin	râhatü'l- ervâh	devr-i kebîr	-	-	İzzetî ¹⁹⁵	müstef'ilü n müstef'ilü n müstef'ilü n	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye hitap ve onu övüş

¹⁹³ rûyun: MDM rûyun

¹⁹⁴ mihr-i: MDM mihr ü

¹⁹⁵ Vişnezâde İzzetî divanında rastlanmadı. (Vişnezâde İzzetî (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni) Haz. Adnan Çağlı, Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 1990).

128.	375	Tābiş-i meyden gelüp ol gözleri şehnāze şevk	râhatü'l- ervâh	darbeyn	beste	-	Nâşid	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	rubai (NAŞD, 10, s. 214)	1	Musikî meclisi tasviri
129.	376	Gül yüzine 'âşık olan gülşeni neyler ¹⁹⁶	râhatü'l- ervâh	remel	beste	-	Aşık Ömer	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt) (AÖD'de rastlanmadı.)	2 beyit	Sevgiliye hitap
130.	377	Gönlümi aldı yine bir şâh-ı hübân-ı zamân	râhatü'l- ervâh	çenber	beste	-	Hıfzî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliden bahis
131.	382	Ġamzen ki ola sâķî-i çeşm-i siyeh-i mest ¹⁹⁷	bestenigâ r	darb-ı fetih	beste	-	Rezmî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliyle konuşma ve aşğın kendisine dikkat etmesini tembihlem esi

¹⁹⁶ Bu mısradaki vezin problemlidir.

¹⁹⁷ Ġamzen ki ola sâķî-i çeşm-i siyeh-i mest: MDM (Uysal) Gammâz-ı nigehe ola çeşm-i siyehe mest.

132.	383	Her kaçan cām-ı mey alsam elime rindāne	bestenigâ r	çenber	beste	Nazîm	Hâletî (Azmizâd e)	fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	gazel (HAD, 719, b. 2,5, s. 512)	2/7	Aşığın aşk acısını dindirmek için şarap içmesi
133.	384	Görse pertâb-ı rüy-ı âteşiniñ âftâb ¹⁹⁸	bestenigâ r	muham mes	beste	Hâfız Post	Ref'et/ Rif'at	fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye hitap ve gazelden bahis
134.	394	Biz bu reftârı dahı bir dil- rübâda görmedik	hüzzâm	devr-i kenîr	beste	-	Bâkî	fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	(dübeyt) (BD'de rastlanmadı,)	2 beyit	Sevgiliyi ve aşkı övüş
135.	395	Ol lâle-ruhuñ tarh-ı gülistânı güzeldir	hüzzâm	muham mes	beste	-	Süleymân Dâniş	mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün	gazel (DD, 210, b. 1, 6, s. 502-503)	2/8	Sevgiliyi övüş
136.	398	Seniñçün êtdigimiz âh	hüzzâm	hafif	beste	-	Nâbî	mefâ'îlün fe'îlâtün	gazel (NAD, 210, b. 1, 3)	2/8	Aşığın sevgiliye sitemi

¹⁹⁸ Görse pertâb-ı rüy-ı âteşiniñ âftâb: MDM Görse pürtâbe-yi rüy-ı âteşiniñ âftâb. Bu mısradaki vezin uyuşmamaktadır.

		ü zârı biz bilüriz						mefâ'ilün fe'ilün			
137.	399	'Âşıka ta'n êtmek olmaz mübtelâdır neylesün	hüzzâm	çenber	beste	-	Nef'î	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (NFD, 91, b. 1, 4, s. 324-325)	2/6	Aşığ ayıplayanl ara aşkın ne zor bir zanaat olduğunu anlatan aşık
138.	402	Yatur künc ¹⁹⁹ -i belâda haste ²⁰⁰ cismim nâ- tüvân sensiz	hüzzâm	çenber	beste	Tatar İbrahim Çavuş	Zâ'ifi ²⁰¹	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın aşkını maşuğa söylemesi
139.	412	Dile revnağ getürir şimdi begim seyr-i çemen	hüzzâm	-	semâi	-	Şeydâ	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliyle bahçeye gitmenin zevinden

¹⁹⁹ Künc: MDM (Uysal) genc.

²⁰⁰ haste: MDM haste

²⁰¹ Rumelili Zâ'ifi divanında bulunamadı. (Rumelili Zâ'ifi divanı (tenkidli metin), Haz. Kâmil Akarsu, berikan yayınevi.

											bahseden aşık
140.	416	Göñül ey mäh-rû 'aşkıyla ārām êtmeden kaldı	müste'ar	-	semâi	-	Münîr	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Gönlün acılarından bahis
141.	420	O tıfl gör ne kıyâmet nigâr olur giderek	müste'ar	zencîr	beste	-	Nedîm	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (ND, 61, b. 1, 4, s. 284-285)	2/6	Küçük sevgiliden bahis
142.	424	O nev-resîde nihâlim ne serv-ķâmet olur	müste'ar	-	semâi	-	Ârif	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Küçük sevgiliden bahis
143.	440	Efendi faşl-ı bahâr oldı lālezāre buyur ²⁰²	ırâk	zencîr	beste	-	Sâbit	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (SD, 77, b. 1, 2, s. 388)	2/5	Sevgiliyi lalezara seyre çağırır aşık

²⁰² Vezin problemlidir.

144.	443	Mest olup êtmiş girîbânın küşâde tâ-be- nâf	ırâk	çenber	beste	-	Koca Râgıp Paşa	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (RGD, 99, b. 1,2, s. 292)	2/7	Gönle hitap
145.	445	Ey çeşm-i girye-hîz eşerin yok mıdır senin	ırâk	hafif	beste	-	Koca Ragıp Paşa	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (RGD, 106, b. 1,7, s. 299)	2/7	Aşığın sevgiliye hitabı
146.	447	Ne meyl-i nahl-i gül eyler ne seyr- i gülsitân ister	ırâk	nîm devr-i kebîr	beste	-	Rüşdî ²⁰³ (Edirneli Ahmed)	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (23, b. 1, 7, s. 48)	2/7	Aşığın nasıl bir sevgili istediğini anlatması
147.	450	Sen böyle naqd-i 'aqlımı her gâh alur mısın	ırâk	hafif	beste	-	Ârif	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgiliye hitabı

²⁰³ Edirneli Ahmed Rüşdî Divanı, Haz. Melike Tunadurur, Trakya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2012.

148.	455	Ruhsârına haṭṭ-ı ‘anber- efşân	ırâk	-	semâi	-	Bâkî	mef’ûlü mefâ’ilün fa’ûlün	gazel (BD, 375, b. 1,2, s. 239- 240)	2/5	Sevgiliyi tasvir
149.	456	Çeşm-i merdüm- küşi ²⁰⁴ hûnhâre degildir de nedir	ırâk	-	nakış semâi	-	Seyyid Vehbî	fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün	gazel (SEVD, 76, b. 1,2, s. 560-561)	2/5	Sevgilinin gaddarlığın dan bahis
150.	467 205	Bir elif çekdi yine sîneme cânân bu gece	şehnâz	-	semâi	-	Âhî ²⁰⁶	fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün	gazel (100, b. 1,2, s. 47)	2/5	Aşığın sevgili ile vuslatını anlatması
151.	469	Bezm-i meyde sâkiyâ	şehnâz	çenber	beste	-	Amânî ²⁰⁷	fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	gazel (., b. 1,2)	2/5	Meclis tasviri

²⁰⁴ merdüm-küşi: MDM (Uysal) merdüm kişi

²⁰⁵ Bu güfteden önce çalışmanın sahibi bir güfteyi okumamıştır. Bu yüzden çalışmadaki numaralandırma ile bu tablodaki numaralandırma arasında iki güftelik fark bulunmaktadır.

²⁰⁶ Bu güfte, Dürbinizâde mecmuasını hazırlayan Uysal tarafından Enderunlu Vâsıf’a atfedilmiştir, fakat güftenin Âhî’ye ait olduğu tespit edilmiştir. (Âhî Divanı, Haz. Mustafa S. Kaçalın, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü: 1996)

²⁰⁷ Kaynak: <https://divanmakam.com/forum/bezm-i-meyde-sakiya-devr-eylesin-mul-gibi-seyyid-nuh-diyarbakirli-sehnaz.5573/post-76465>

		devr eylesün mül gül gibi									
152.	473	Dīdem yüziğe nāzır nāzır yüziğe dīdem	şehnâz	-	şarkı	Nazîm	Nazîm	mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	gazel (YND, 468, b. 1-3, 7, s. 914-915)	4/7	Maşuğa hitap
153.	477	Yâriñ bilüriz bezmimize rağbeti vardır	şehnâz	-	semâi	-	Nâbî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (NAD, ..., b. 1,5)	2/6	Sevgilinin aşığa iltifatı sebebiyle sevgilinin övülüğü
154.	480	Çeşm-i meygünüñ ki bezm-i meyde cānān döndürür	segâh	çenber	beste	-	Râgıp (Mehmed Râgıp Paşa)	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Meclisteki maşuğun aşıklarında n bahis
155.	481	Bezmd muṭribā bir nağme-i dil- cū kıpar ²⁰⁸	segâh	muham mes	beste	-	Fasîh	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (FAD, 125, b. 1,5, c. 2, s. 98-99)	2/5	Meclis tasviri

²⁰⁸ Vezin problemi. Divanda: “Bezmd-i meydür”

156.	486	Hafta geçmez küyına mihmân eden sensin beni	segâh	muham mes	beste	-	Sıdkî²⁰⁹	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye hitap ve aşk itirafı
157.	487	Helâk etti beni hicr-i ğamıyla sîne- çâkim ben	segâh	-	-	-	Şeydâ	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliden şikayet
158.	492	Bezm-i çemende zevka sebep mey mi cû mıdır	segâh	hafif	beste	-	Neşâtî	mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (NŞD, 23, b. 1, 4, s. 140)	2/5	Güzel meclis nasıl olur sorusu ve maşuğa hitap
159.	495	Yamandır hicr ile hâlim	segâh	devr-i revân	şarkı	-	Nâ'ilî²¹⁰	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı (NKD, 3, bn. 1,2 s. 584)	2/5	Sevgiliye sitem

²⁰⁹ Şâirin kimliğine dair kaynak: Mübeccel Kızıltan (1994), “*Divan Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şâirler*”, Sombahar Dergisi, Kadın Şâirler Özel Sayısı, (Ocak-Nisan), s.104-169: 115-116 ve Âdem Ceyhan (2000). “Ahmed Muhtar Bey’in Şâir Hanımlarımız İsimli Eseri”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi Sayı 8, s. 299-350.

²¹⁰ Betül Uysal’ın hazırladığı yüksek lisans tezinde Nâbî’ye ait gösterilen güfte Nâ’ilî divanında görülmüştür.

160.	506	Raḳḳās-ı şafâ ḳāmet-i mevzūn ile oynar	segâh	-	semâi	-	Nâfiz ²¹¹	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (b. 1, ?)	2/-	Rakkas tasviri
161.	507	Doyınca şarılsam şaḡa pīrāheniḡ olsam	segâh	-	semâi	-	Fâiz	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	kıta (EFD, kıtalar, 67, b. 1- 2, s. 183)	2/2	Sevgiliye hitap
162.	508	Üftāde-i dām- ı ḡam-ı zencīr-i belāyız ²¹²	segâh	-	semâi	-	Mengli Giray Han	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (b. 1, 4)	2/5	Aşıḡın kendinden ve sevgiliden bahsi
163.	518	Düşmesün miskīn göḡüller zülf-	hicâz	çenber	beste	-	Lâzikîzâde Feyzullah Nâfiz	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (LFD, 552, b. 1,2, s. 448-449)	2/5	Aşık olunmama sı gerektiğini

²¹¹ Bu gazele Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz divanına rastlanmamıştır fakat 19. Yüzyılda yazıldığı tahmin edilen bir güfte mecmuasında Nâfiz mahlasıyla geçtiği görülmüştür. Nazım biçimi gazel, matla ve makta beyitleri ile mecmuaya kaydedilmiştir. Kaynak: Uludüz, (2021). “İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_o0043'TE KAYITLI ŞİİR MECMUASI VE MESTAP'A GÖRE TASNİFİ” Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Sayı 4 (Kış 2021) s. 197. (çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1912240> .

²¹² Kaplan Üstüner, bu güftenin ilk beytinin Mengli Giray'a ait bir gazel olduğunu belirtmiştir: Üstüner (2014): “Milli kütüphanede bulunan 06 Mil Yz A 1793 numaralı şiir mecmuası üzerine”, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:12, Sayı:3, s. 208. Milli Kütüphanedeki yazmada 56b numaralı varağında gördüğümüz bu eser, 5 beyitlik bir gazel olup Dürbinizâde mecmuasında birinci ve dördüncü beyitleri yer almaktadır.

		i 'anber- būlara									n öğütlenme si
164.	523	Olmada diller rubūde ġamze-i cādūsına	hicâz	hafif	beste	-	Fitnat Hanım	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (FHD, 55, b. 1, 4, s. 365)	2/5	Sevgiliyi tasvir ve aşıklarında n bahis
165.	528	Düşse zūlfün'den 'arāk ruhsār-i cānān üstüne	hicaz	muham mes	beste	-	Bâkî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (BD, 438, b. 1, 5	2/6	Maşuğun güzelliğini teşbihlerle tasvir eden aşık
166.	530	Şem' giryān ²¹³ lāle sūzān gonçe hūn-ālūdedir	hicâz	hafif	beste	-	Sabri Mehmed Şerif²¹⁴	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (75, b. 1, 3, s. 351)	2/5	Aşığın perişanlığı nı anlatması
167.	531	Yāre varsın peyk-i nālem āh ü zārım söylesün	hicâz	hafif	beste	-	Nâbî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (	2	Aşığın feryadı ile sevgiliye haber

²¹³ Şem' giryān: MDM (Uysal) Şem'-i giryān

²¹⁴ Mehmet Korkut Çeçen, Sabri Mehmed Şerif Hayatı, Sanatı, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili, Fırat Üniversitesi Doktora Tezi: 2010.

											ulařtırmak istemesi
168.	536	Bugün çemende o řūh-ı cihānı gördüm de tek	hicāz	-	-	-	Fāzıl	mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün	(dübeyt) (ENFD'de yok)	2 beyit	Sevgili ile ülfet etmek isteyen aşığın rakiplerle karşılaşması
169.	537	Takrīr edemem ben saña keyfiyyet-i hālim	hicāz	türkî-i darb beste	beste	-	Câvid	mef'ûlü mefā'ilü mefā'ilü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın derdinden aşıkların anlayacağını söylemesi
170.	539	Seyr eyle ol meh-pāreyi	hicāz	sofyan	şarkı	-	Fāzıl	müstef'ilün müstef'ilün	murabba (ENFD'de yok)	4	Hanende sevgiliyi tasvir eden aşık
171.	541	Sezâdır saña sultānım	hicāz	-	şarkı	-	Fâ'iz ²¹⁵	mefā'ilün mefā'ilün	şarkı (EFD'de gmrülmedi)	5	Sevgiliye hitap ve onu övüş

²¹⁵ Bu mecmuada şiirleri olan Edirneli Fâiz divanında görülmemiş, 1956 tarihinde yayımlanan “Enderunlu hattatlar, şâirler, hattatlar ve musikî sanatçıları tezkiresi”nde Abdî mahlasıyla görülmüştür. Subhizâde Abdî divanında bulunamamıştır.

172.	543	Bülbül terennümde bahâr êrdi deyü çün dem-be-dem	hicâz	semâi	şarkı	-	Fâzıl	müstef'îlü n müstef'îlü n müstef'îlü n müstef'îlü n ²¹⁶	gazel (ENFD'de yok)	6	Baharın gelişiyle eğlencenin , sevgililer ile zevk ve safa edileceğini n söylenmesi
173.	544	Mest-i şaḥbâ- yı leb-i mey- gūnuḡum	hicâz	-	şarkı	Kemâni İbrâhim Aḡa	Râtib Ahmet Paşa ²¹⁷	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (kıta 4, bn. 1,3,2,4, s. 360)	4/4	Aşıḡın maşuḡa hitabı
174.	545	Kızarıḡ bâdeden ol nergis-i mestâne biraz	hicâz	-	şarkı	-	Bâkî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (205, s. 226, b. 1-4)	2/5	Sevgilinin şarap içtikten sonraki hâlini tasvir eden aşık
175.	559	Ser-dâḡ-ı göḡül tâze	hicâz	-	semâi	-	Şeydâ	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	güfte	4 beyit	Aşıḡın önce gönlünü teşbihlerle

²¹⁶ müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün: MDM (Uysal) 8'li hece ölçüsü.

²¹⁷ Kıta başlığı atılan şarkıyyat bölümünde bir şarkı.

		açılmış gülümüzdür									anlatması ardından maşuğa hitabı
176.	561	Ne dem ki sîne[si] ol gül-ruhuñ küşâde olur	hicâz	-	nakış semâi	-	Nâşid	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt) (NAŞD'de yok)	2 beyit	Sevgilinin güzelliğind en bahis
177.	572	Güller kızarır şerm ile ol gonce gülünce	hicâz	-	nakış semâi	-	Fıtnat	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (FHD, 51, b. 1,2, 3, 5, s. 361)	4/5	Sevgilinin güzelliğini anlatış
178.	574	Cihân[1] hüsnüğe meftün eden şüh-ı cihânsın sen	hicâz	semâi	semâi	-	Ahmed Rüşdi Efendi	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (108, b. 1,2, s. 101-102)	2/7	Sevgiliye hitap ve aşk itirafı
179.	577	Beni hicr- âşinâ ²¹⁸ eden	hicâz	-	şarkı	-	Hıfzî ²¹⁹	mefâ'ilün mefâ'ilün	murabba	4	Aşığın kötü

²¹⁸ hicr-âşina: MDM hicre âşinâ (Hasan Gülşenî güfte mecmuasında aynı eser vezne uygun şekilde görülmüştür.)

²¹⁹ Kaynak: Hasan Gülşenî mec. Güfte 39.

		benim baht-ı siyāhımdır						mefâ'ilün mefâ'ilün			talihinden yakınması
180.	583	Şeb-nem gibi dil gonce-i ḥandānıḡa düşdi	hicâz	semâi?	semâi?	-	Şeyhülisla m Yahya	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (ŞYD, 424, b. 1,3, s. 237)	2/5	Sevgiliye hitap ve aşk itirafı
181.	585	Kıldı teşrîf-i kudümün el- amân	hicâz	-	şarkı	-	Şâkir	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	üçleme	3'lük 4 bent	Musikî meclisi tasviri
182.	588	Câm la'liḡdir seniḡ âyîne rûy-ı enveriḡ	hisâr	devr-i kebîr	beste	Itrî	Bâkî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (BD, 258, b. 1,3, s. 259- 260)	2/5	Aşıḡın saki olan maşuḡu övmesi
183.	589	O mâh-ı 'âlem-ârâ ile bir yerde ḡarâr êtsek	hisâr	çenber	beste	-	Şeydâ	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgili ile dilekler
184.	590	Ey murḡ-ı seher 'aşkı[mı]	hisâr	remel	beste	-	Şeydâ	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	(dübeyt)	2 beyit	Aşıḡın sabah kuşundan dileḡi

		cānāna duyurma									
185.	595	Vişālîñ iştîyâkı dilde her bār	hisâr	-	şarkı	Dûrbînî- zâde	Şâkir	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	güfte	4'lük 1, 5'lik 3 bent	Aşığın vuslat arzusu
186.	601	Êtdim ruñuñ hayâl-i hat- ı ²²⁰ müşkbâr ile	kürdî	muham mes	beste	-	Selîm	mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşığın sevgili ile vuslat talebi
187.	602	Yolda gördüm yâri ser-mest-i cemâl olmuş gelür	kürdî	evfer	beste	Kadrî	Riyâzî ²²¹	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (s. 3, g. 10, b. 1,3 b. 1,3)	2/7	Aşığın sevgiliyi tasviri
188.	610	Ğonce gördüm seni ey gül sen o şâh olmayasın	kürdî	devr-i revân	şarkı	-	Nâbî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (600, b. 1, 2, 4, 6, s. 821)	4/	Sevgiliye hitap ce sorular

²²⁰ Êtdim ruñuñ hayâl-i hat-ı müşkbâr ile: MDM Êtdim ruñuñ hayâl-i müşkbâr ile

²²¹ Kaynak: Gazeliyât-ı Riyâzî, İÜ Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı'nda kayıtlı yazma eser (<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TY/nekty00745.pdf>)

189.	613	Saḡa ey ḡonce-dehen bir ḡül-i ḡoş- bū mı dësem	kürdî	-	semâî	-	Feyzî	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye hitap ve övgüler
190.	622	Zülfünî görsem 'izārîḡ üz[r]e ey ḡūrî cemîl	kürdî	çenber	beste	-	Bâkî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (BD, 285, b. 1,6, s. 201)	2/7	Sevgiliye hitap ve onu övüş
191.	623	Sen ey rūḡ-ı muşavver şüretâ cismimde cânımsın	kürdî	muham mes	beste	-	Râsih	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliyi övüş ve ona aşk itirafı
192.	627	Ḳon açılâyım bilsün her râzımı cânânım	kürdî	berefşâ n	beste	-	[Gelibolul u Mustafa Ali]	mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	gazel (GAD, 942, b. 1-3, s. 2, s. 191)	2/7	Aşıḡın saba rüzgarıyla sohbeti
193.	636	Feyz-i 'aşḡıḡla cihânda kesb- i şân êtsem gerek	kürdî	hafif	beste	Tanbûrî	Âsım	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Aşıḡın aşıklıḡıyla övnüşü ve maşuk ile sohbeti

194.	638	Şaķın t�b-ı nigehden r�yine z�lf�n� niķ�b �tme	k�rd�	sem�i	ŗark�	-	N�hifi Efendi	mef�'ilün mef�'ilün mef�'ilün mef�'ilün	gazel (NHD, 444, b. 1-2, s. 447)	2/9	Sevgiliye hitap ve ondan istekler
195.	639	Beni terk �tdi sult�nım	k�rd�	devr-i rev�n	ŗark�	-	[Sultan III. Ahmed]	mef�'ilün mef�'ilün	ŗark�	4	Sevgilinin aŗ�ĝ� terk ediŗi ve aŗ�ĝ�n dert yanıŗı
196.	640	H�yli dem zenc�r-i 'aŗ�n z�lf�n�n� mecn�nuyum	k�rd�	-	sem�i	-	�rif	f�'il�t�n f�'il�t�n f�'il�t�n f�'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye uzun zamandır aŗık olan aŗ�ĝ�n periŗan h�li
197.	655	R�ŗen olmaz ŗ�m-ı baŗtım mihr-i vuŗlat neylesin	bay�ti	ŗenber	beste	-	Rif�at ²²²	f�'il�t�n f�'il�t�n f�'il�t�n f�'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgili yerine kendi baŗtından dert yanan �ŗık

²²² Kaynak: Hasan G lŗen  mec. Güfte 134.

198.	659	Nāle êtmezdim mey-i aşkıyla pür-cüş olmasam	bayâtî	-	-	-	[Yahya Nazîm]	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (YND, 461, b. 1-2, s. 646)	2/7	Aşk acıyla sevgiliye seslenen âşık
199.	660	Āşüfte dile 'arız-ı cānāne açılmış	bayâtî	hafif	beste	-	Sünbülzâd e Vehbî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (SVD, 128, b. 1,2, s. 406)	2/5	Sevgiliyi övüş
200.	661	Gelmedin haylî zamāndır haste-i hicrāna gel	bayâtî	hafif	beste	-	Nâşid	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	rubai (8) ²²³	1/1	Sevgiliye hitap eden ve onu eve davet eden aşık
201.	662	Ey gamze söyle zaḥm-ı dilimden zebānım ol	bayâtî	hafif	beste	Azîz Efendi Hekimb aşı Esvak	İbrâhim Cevrî Efendi ²²⁴	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (CVD, 160, b. 1,3, s. 240-241)	2/5	Aşığın aşk itirafı yapamama sı ve perişan vücudunda n yardım

²²³ Lütî Alıcı'nın hazırladığı Nâşid Divanı'nda görülmeyen bu eser, Sebûktay'ın hazırladığı divan sözlüğünde rubai nazım biçiminde görülmüştür. (Kadriye Beyza Sebûktay (2018), Nâşid Divanı Bağlamı ve Dizinli İşlevsel Sözlüğü, Uşak Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, s. 27-28).

²²⁴ Betül Uysal, güftenin Nedim'e ait olduğunu belirtmiş fakat güfte şâirin divanında bulunamamıştır. Şiir bu şâire aittir.

											talep etmesi
202.	667	Göñülde dāğ-ı ğam-ı 'aşkı ²²⁵ nihân buldum	bayâtî	zencîr	beste	-	Küçük Çelebi-zâde Âsım Efendi	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (KAD, 51, b. 1, 6, s. 238-239)	2/7	Sevgiliye aşkından bahseden aşık
203.	670	Lâleler bezm-i çemende cām-ı 'işret gösterir	bayâtî	devrike bir	beste	-	Bâkî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (BD, 51, s. 131-32, b. 1-6)	2/6	Bahar gelen bahçenin bezme teşbihi
204.	673	Degil cām-ı mey açıldı gül-i bāğ-ı tarab şimdi	bayâtî	beste?	nim devir	-	Yahyâ Nazîm Çelebi	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (YND, 692, b. 1-5, 747-748)	2/7	Sevgiliye hitap ve bir teklif
205.	697	Göñül ki sînede sensiz ġarîb imiş cānā	arazbâr	zencîr	beste	-	Yahyâ Nazîm Çelebi	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (YND, 9, b. 1, 5, s. 433-434)	2/7	Aşığın sevgiliye gönlünden bahsetmesi

²²⁵ 'aşkı: MDM aşkı

206.	699	Şemşîrini takınca ne hoşdur o bel ince	arazbâr	remel	beste	-	Arpaemini zâde Mustafa Sâmî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (ASD, 111, b. 1,6, s. 360-361)	2/6	Sevgilinin güzelliğini övüş
207.	700	Müşg-i Çîn yazdım yağıldım zülfüñi kıldım haṭā	arazbâr	çenber	beste	-	Yahyâ Nazîm	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (YND, 4, b. 1,2, s. 431- 432)	2/7	Sevgiliye hitap
208.	701	Bir âteş-pâre çıkdı tıfl-ı dil benden ırağ olsun	arazbâr	devr-i revân	semâî	-	Rahîmî ²²⁶	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel	2 beyit	Aşığın aşk acısı çektiğinde n bahsi
209.	703	Gülzâra şalın mevsimidir geşt-i güzârıñ	arazbâr	semâî	şarkı	-	Nedîm	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	şarkı (ND, mst 28, bn. 1, 3, s. 237-38)	2/5	Sevgiliye sesleniş ve ondan istekler
210.	706	'Aklım alıp bu bendeñi mecnûn eder misin	arazbâr	-	semâî	-	Râ'if	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye hitap

²²⁶ Araştırmacı "Rahmî" olarak belirtilse de Hasan Gülşenî mecmuasında bu güftenin şâiri Rahîmî olarak kayıtlıdır. Bkz: HGM, güf. 286.

211.	708	Zülfüne pā-bend olan üftādeniñ vāy hāline	arazbâr	-	semâi	-	Hıfzî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliye hitap
212.	714	Ṭal'atıñ devr-i kammerde mıhr-i 'ālem- tāb eder	hüseynî	-	nakış semâi	-	Nâfiz	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt) (LFD'de görülmedi.)	2 beyit	Önce sevgiliye sonra şâire seslenen ve sevgiden bahseden aşık
213.	715	Zülf ü külāhı verdi ḥalel ²²⁷ Mağrīb ü Fas'a	hüseynî	-	şarkı	-	Nedîm	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (131, b. 1, 5-3 ²²⁸ , s. 318)	2/5	Sevgiliyi övüş
214.	718	Tîr-i ebrû-yı siyehkārına kurbān olayım	hüseynî	-	nakış semâi	-	Nedîm	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (ND, 82, b. 1,2, s. 295- 96)	2/5	Sevgiliye hitap ve ona aşk itirafı

²²⁷ Zülf ü külāhı verdi ḥalel Mağrīb ü Fas'a: MDM Zülf ü külāhı verdi Mağrīb ü Fas'a

²²⁸ Divandajı beşinci beyit birinci mısra ve üçüncü beyit ikinci mısra mecmuada birleştirilmiştir.

215.	731	Bir haber gelmedi ārām-ı dīl ü cānımdan	bûselik	-	nakış semâi	-	Yahyâ Nazîm	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	gazel (YND, 554, b. 1,2, s. 688)	2/7	Sevgiliden haber bekleyen aşık
216.	732	Göñül o turre-i müşgîn-kemende düşmüşdür	bûselik	zencîr	beste	-	Yahyâ Nazîm	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (YND, 194, b. 1,3, s. 519-520)	2/7	Gönülden ve sevgiliden bahis
217.	734	Ol mehi seyr-ét hilâl-i ebrûsu semmûrdur	bûselik	hafif	beste	-	Emîn ²²⁹	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Sevgiliyi övüş
218.	737	Söz ğamzeye geçdi müje-i yâre qarışmam	bûselik	-	nakış semâi	-	Lâzikî-zâde Feyzullah Nâfîz	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün	gazel (LFD, 503, b. 1,6, s. 422-423)	2/6	Sevgiliden yüz çeviren aşık
219.	738	Meded öldürdü ²³⁰	bûselik	-	semâi	-	Bâkî	fe'ilâtün fe'ilâtün	gazel (BD, 410, b. 1-2, s. 353)	2/7	Aşık, sevgilinin aşkından

²²⁹ Mahlası güftede yazılı olan güftenin şâiri tespit edilememiştir.

²³⁰ Öldürdü: MDM öldür

		beni derd-i ğam-ı cānāne						fe'ilâtün fe'ilün			perişan olmaktadır
220.	741	Her dīdede bir şūret ile cılve- nümāsın	bûselik	-	semâi	-	Nâ'ilî-i Kadîm	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (NKD, 279, b. 1,3, s. 398)	2/5	Sevgiliyi övuş, onun her bakışta farklı bir insanda görünmesi
221.	747	Egerçi her büt-i hoş- lehçe dil- pesendimdir	bûselik- aşîrân	zencîr	beste	-	Vehbî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	(dübeyt) (SVD ve SEVD'de görülmedi)	2 beyit	Aşığın sevgiliye sadakati
222.	751	Rakḳāş bu hālet seniñ oynuḡda ²³¹ mıdır	bûselik- aşîrân	hafif	beste	-	Nedîm	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûl	rubai (ND, 3, s. 342)	1/1	Rakkasa hitap
223.	753	Çeşm-i pür- şūru fitendir ²³² bakışından belli	bûselik- aşîrân	hafif devr-i revân	beste	-	Şâkir	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	(dübeyt)	2 beyit	Fitneli bakışları olan bir güzelden bahis

²³¹ Oynuḡda: MDM oyunuḡda

²³² fitendir: MDM fitnedir

224.	756	Sensiz cihānda ‘āşıkā ‘işret revā mıdır	büzürg	-	semâi	-	Nâhîfî	mef’ûlû fâ’ilâtü mefâ’ilün fâ’ilün	gazel (NHD, 117, b. 1,2, s. 119, c.2)	2/7	Sevgili ile işret etmek isteyen aşık
225.	772	Gönül düşüp ham-ı gîsû-yı yâre kalmışdır	muhayye r	zencîr	beste	-	Sırrî	mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün	gazel (ÜSD, 13, b. 1,5, s. 275-276)	2/5	Sevgili ile kavuşmak iseyen aşık
226.	791	Şabâ ki dest ura ol zülfe ²³³ müşk-i nâb koçar	acem	hafîf	beste	-	Nedîm	mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün	gazel (ND, 16, b. 1,2, s. 261- 262)	2/7	Saba rüzgarının aşığa sevgiliyi hatırlatmas ı
227.	796	Çekmem el biñ cev êderse ol büt- i bîdâddan	acem	devrire vân	şarkı	-	Mehmed Râşid Efendi	fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	şarkı (MRD, III, bn. 1-2-3, s. 228)	3/3	Aşığın sevgili ona ne kadar zulmetse de aşkına sahip çıkacağınd an bahsi

²³³ Zülfe: MDM zülf

228.	807	Çande varsa 'âşık-ı bî-çâre cânânın arar	acemaşîr ân	hafif	beste	-	Nâhîfî Süleyman Efendi	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (NHD, 121, b. 1,2, c. 2, s. 123)	2/7	Aşık- sevgili ilişkisinin dinamikler i
229.	813	Bileydi dil gibi dil-ber ğam-ı cihân nicedir	acemaşîr ân	-	semâî	-	İsmetî	mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	gazel (İD, 26, b.,4, s. 53-54)	2/5	Gönülle konuşan ve dertlerinde n sevgiliye bahsetmem esini siteyen aşık
230.	815	Câm-ı Cem nûş eyle ey Cem bu Firengistândır	arazbâr	-	şarkı	-	Cem Sultan	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	kaside (CD, 9, b. 1-7, 9, 22, 11-15, 26, 27, 29, 16-18, 32, 34, 33, 35, 13, 39, 46 c. 1, s. 62-65)	25/46 (+1 beyit manzume dışından alınmıştır)	Cem Sultan'ın Osmanlı'd an sonra başına gelenler
231.	817	Şeydâ-ter eyledi beni hoy ²³⁴ -kerde gerdeniğ	evc	muham mes	beste	-	Seyyid Vehbî	mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	gazel (SEVD, 142, b. 1)	1/8 (+1 beyit gazel dışından)	Sevgilinin derdiyle perişan olup

²³⁴ hoy: MDM (Uysal) hūy

											sevgiliye seslenen aşık
232.	826	Cihân hayrân-ı dîdârın esîr-i tal'atın âfâk	evc	-	semâî	-	Nedîm	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (ND'de görülmedi.)	4 beyit	Sevgiliye hitap: herkes ona aşıktır
233.	829	Meyl êdip bir nahl-i nâza olmuşum efgendesi	evc	devr-i revân	şarkı	-	Fâik ²³⁵	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	4	Aşığın önce sevgiliden bahsi, sonra sevgili ile konuşması
234.	834	Mest êtdi beni dâ'ire sâğar mı nedir bu ²³⁶	evc	-	-	-	Seyyîd Vehbî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (SEVD, 189, b. 1, s. 632)	1/11 (+1 beyit gazel dışından)	Aşığın sevgilinin aşkı karşısında hayret etmesi

²³⁵ Faik Mahmud ve Ömer Faik divanlarında rastlanmamıştır. (Fâik Mahmud ve Divanı, Haz. Fatma Koçak, Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2006 ve Faik Ömer ve Divanı: Karşılaştırmalı Metin-İnceleme, Haz. Hande Büyükkaya, İstanbul Kültür Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 2008)

²³⁶ Mest êtdi beni dâ'ire sâğar mı nedir bu: MDM (Uysal) Mest êtdi beni dâ'ire-i sâğar mı nedir bu

235.	849	Seyre çıkmış ey güzel rüy-ı zemîn meh- pâresi ²³⁷	arazbâr	-	şarkı	-	Fâzıl	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel (ENFD, 178, b. 1,3, 4,5; b. 2: m. 1)	5/6 (+1 beyit gazel dışından)	Sevgilinin gezintiye çıkmasında n bahis
236.	854	Bakmadın bir kerre hâl-i zâra âh	arazbâr	-	şarkı	-	Fennî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	teslis (üçleme) (MFD'de görülmedi)	4 adet 3'lük	Sevgiliye sitem dolu sözler
237.	860	A kız nedir bu güzellik hep sende	ısfahân	-	şarkı	-	Tanbûrî	11'li hece	koşma	4	Sevgiliye hitap
238.	862	Şem'-i ruhsârında cânâ bu gönül pervânedir	ısfahân	-	şarkı	Mûsikâr î	Hâfız	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	gazel	8	Sevgiliye aşk itirafı
239.	872	Nazar êtdi ba'z yârân	mâhur	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	4	Aşık ile sevgilinin muhabbeti ne dostların ilgisi

²³⁷ meh-pâresi: MDM (Uysal), MDM mehpâre

240.	873	Mâh yüzüne sürsem yüzüm	mâhur	-	şarkı	-	Hâfız	8'li hece	koşma	4	Sevgiliye hitap, ondan istekler ve aşk acısı
241.	874	Çıkabilsem sarâyının köşküne	mâhur	-	şarkı	-	Belirsiz ²³⁸	11'li hece	türkü	5	Aşık, uyuyan sevgiliyi bülbulden uyandırma sını istiyor
242.	875	Edâsı cilvesi hoş dil- pesendim	mâhur	-	şarkı	Tanbûrî	Enderunlu Fâzıl	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün ²³⁹	şarkı (ENFD, 12, bn. 1-4, s. 955-956) ²⁴⁰	4/4	Sevgiliye hitap ve onu övüş
243.	876	Gül mevsimi seyrêdelim bahârı	mâhur	-	şarkı	-	Tanbûrî	11'li hece	koşma	4	Sevgili ile gül zamanı seyrana çıkma isteyen aşık
244.	882	Mâ'il oldum bir civâna	mâhur	-	şarkı	-	Kudsî	8'li hece	koşma	4	Bir Rum güzeline

²³⁸ Bu güfteyi tabloya almamızın istisnai sebebi, sahibinin meçhul olmasına karşın derleyeninin belli olmasıdır. Ignác Kúnos tarafından derlenmiştir.

²³⁹ mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün: MDM (Uysal) 11'li hece ölçüsü

²⁴⁰ Divanda 3. bendin 1 ve 3. mısraları yer değiştirmiştir.

											aşık olan kişi
245.	883	Dil saña efgendedir şāhım benim	uşşāk	-	şarkı	-	Şākir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı	4	Sevgiliye hitap ve aşk açısından bahis
246.	887	Şakın tāb-ı nıgehden rūyuna zūlfün niķāb ètme	uşşak	ağır devrire vān	şarkı	-	Nāhifî Efendi	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (NHD, 444, b. 1-2-3-9, s. 447)	4/9	Sevgiliye hitap
247.	888	Dāmānıña yüz sürmege dil-teşne gedāyım	uşşak	semâî	şarkı	-	Kırımlı Rahmî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	gazel (KRD, 92, b. 1,2; 5,6, s. 95)	4/6	Aşığın sevgilisine aşkını haykırışı
248.	889	Beni terk ètdi sultānım	uşşak	semâî	şarkı	-	Sultan III. Ahmed	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	4	Sevgilinin aşığı terk edişi ve aşığın dert yanıışı
249.	892	Şafā geldiñ efendim sen	neva	-	şarkı	-	Tanbûrî	11'li hece	koşma	4	Sevgiliye kavuşan aşığın sözleri

250.	893	Muntazırım teşrifîne	neva	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	4	Aşık, sevgilinin kendisine gelişini beklemekt e, önce maşuğa hitap etmekte ardından kendi kendine konuşmakt adır
251.	895	Bâğ-ı ümmîd- i hayâlîñ bir gül-i ra' nâsıdır	nevâ	-	şarkı	-	Hâtif	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba (HD, şarkıyât 1, bn. 1,3,4,5; s. 212- 213)	4/5	Aşığın maşukla sohbeti ve onu övüşü
252.	896	Gece gündüz âh u zâr ettigimiñ aşlı budur	nevâ	-	şarkı	-	Şeydâ	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba	3	Aşığın Fındıklılı biir sevgiliye aşık olması
253.	898	Yağagında gül-i şad-berg açılır	sabâ	-	şarkı	-	Tanbûrî	11'li hece	koşma	4	Aşığın önce sevgiliden

											sonra aşk acıısından bahsi, sevgiliye hitabı
254.	899	Bād-ı şabā melīl melīl gelirsin	sabâ	-	şarkı	-	Tanbûrî	11'li hece	koşma	4	Aşığın önce saba rüzgarıyla konuşması, ardından aşkından bahsi
255.	907	Buyur evreng-i sultāna	sabâ	-	şarkı	-	Şâkîr	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı		Sevgiliyi karşılaman aşık
256.	909	Bir esmere göñül verdim	sabâ	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	türkü	4	Galatalı bir esmere aşık olan kişinin maşukla sohbeti

257.	910	Esip gelen seher yeli	sabâ	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	4	İzmirli sevgiliden bahis
258.	911	Nâme geldi ‘âşığına şabâdan	sabâ	-	şarkı	-	Tanbûrî	11'li hece	koşma	4	Bir musikî meclisinde olan aşık
259.	912	Qurbân olam o dilbere	sabâ	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	5	Aşığın aşkından bahsi
260.	913	Sevdiğim bir şüh-ı ra‘nâ dilsitân	sabâ	-	şarkı	-	Ârif	11'li hece	koşma	5	Aşığın sevgiliden bahsi
261.	916	Qayada yalçın olaydım	sabâ	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	3	Aşığın sevgili ile hayalleri
262.	917	Sen ey şâh-ı hümâ-sâye	sabâ	-	şarkı	-	Nakşî	8'li hece	koşma	3	Sevgiliye hitap
263.	925	Dil mest olur hüşyâr iken	dügâh	-	şarkı	-	Hâfız	8'li hece	koşma	4	Sevgiliye hitap
264.	930	Mir'âta kıl bir kez nazar	hüseynî	-	şarkı	-	Vehbî	müstef'ilü n	murabba (SVD ve SEVD'de yoktur.)	5	Sevgiliye hitap

								müstef'îlün ²⁴¹			
265.	933	Bahār erdi göñül bir dilber-i 'ālī-cenāb ister	hüseynî	-	şarkı	-	Kırımı Şeyhî	mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	gazel	5	Baharın gelmesi ile sevgili isteyen kişi
266.	943	Dil rüyuna bakmağdan uşansın mı efendim	hüseynî/ horasân? ?	-	şarkı	-	Sâdî	mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün	murabba	3	Sevgiliye hitap
267.	946	Göñül 'aşkıyla zār oldu	hüzzâm	devr-i revân	şarkı	-	Şâkir	mefâ'îlün mefâ'îlün	murabba	4	Sevgiliye hitap ve dertlerinde n bahis
268.	947	Böyle güzel sevilmez mi	hüzzâm	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	4	Sevgiliye hitap ve aşk itirafı
269.	953	Derūnum dāğ dāğ olsun	hüzzâm	devr-i revân	şarkı	-	Fâzıl (Enderunlu)	mefâ'îlün mefâ'îlün	murabba (ENFD, şarkı 13, bn. 1-4, s. 956)	4/4	Aşığın sevgiliyle konuşması

²⁴¹ müstef'îlün müstef'îlün: MDM (Uysal) 8'li hece ölçüsü

270.	956	A cânım gel açma sır-ı pinhânı	hüzzâm	-	şarkı	-	Tanbûrî	11'li hece	türkü	4	Sevgiliyle konuşma
271.	957	Kim görürse ol âfeti	hüzzâm	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	4	Sevgiliyi tasvir; herkesin sevgiliye aşık olması
272.	959	Göñül verdim bir civāna	hüzzâm	-	şarkı	-	İlhâmî ²⁴²	8'li hece	türkü	4	Sevgiliye hitap ve vuslat talebi
273.	960	Bu dem zencîr-ı gîsûdan	hüzzâm	-	şarkı	-	Hâfız	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	4	Sevgiliye hitap ve vuslat talebi
274.	963	Kime bülbül kime 'âşık'sın ey gül gülşeniñ kimdir	bûselîk- aşîrân	-	şarkı	-	Fâik	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	4	Sevgiliyle konuşan ve sevgilisini n kim olduğunu soran aşık

²⁴² İlhamî mahlasıyla şiir yazan III. Selim'in divanında bulunmamıştır. (III. Selim (İlhâmî) Hayatı, edebi kişiliği ve divanının tenkitli metni), Haz. Yrd. Doç. Dr. Kâşif Yılmaz, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No: 52, 2001.

275.	966	Sevdigim serv-i İremdir	bûselik-aşîrân	-	şarkı	-	Şâkir	fâ'ilâtün fâ'ilâtün	koşma	5	Sevgiliyi övüş; herkes sevgiliye aşıktır
276.	967	Gene eyyâm-ı bahâr erdi hıramân olalım	bûselik-aşîrân	-	şarkı	-	Nâşid	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	şarkı (NAŞD, musammat 8, bn. 1-4, s. 145)	4/4	Sevgiliyle bostana gitmek isteyen aşık
277.	969	Sevdigim cân içre cânım cünbüş-i mehtâba gel	gerdâniy e-bûselik	-	şarkı	-	Nedîm	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (ND'de yok)	4 (ilk bent 5 mısralık)	Sevgiliyle mehtap seyrine çıkmak isteyen aşık
278.	971	Başka 'âlem var bu mevsimde şitâ eyyâmıdır	gerdâniy e-bûselik	-	ağır şarkı	Musikâr î	İzzet Ali Paşa	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba (İAD, mus. 1-3, 5-6, 136-137)	5/6	Kış vaktinin güzelliklerinden bahis
279.	974	Bir dil-rübâdır	gerdâniy e-bûselik	-	şarkı	Musikâr î	Musikârî	5'li hece	koşma/şarkı??		Sevgiliden bahis

280.	978	'Aceb ol şûh mümtâzım visâle kâil olmaz mı	bayâtî	-	şarkı	-	Hıfzî ²⁴³	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel (b. 1-4)	4/5	Aşığın sevgili ile vuslat arzusu
281.	980	Gel a nazlım güle güle	bayâtî	-	şarkı	-	Rızâyî ²⁴⁴	8'li hece	koşma	5	Sevgiliye hitap
282.	984	Nâr-ı hicrân ile ey şuh-ı cihân	bayâtî	-	şarkı	-	Şeyhülislam Esad	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şarkı (ŞED, murabba 1)	4	Aşığın maşuğa siteleri
283.	989	Âh güzeller şehenşâhı efendim	bayâtî	-	şarkı	-	Tanbûrî	11'li Hece	koşma	4	Sevgiliye hitap, aşığın sevgiliye layık olamadığın 1 düşünmesi
284.	992	Hayâl-i rûy-ı dil-ber çeşm-i	bayâtî	-	[şarkı]	-	Sultan Ahmed-	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	gazel ²⁴⁶ (SAD, 24, b. 1-6, s. 45-46)	6/6	Sevgili, aşığın her daim zihnindedir

²⁴³ Kaynak: Hasan Gülşenî Mecmuası güf. 192.

²⁴⁴ Rızâyî mahlaslı Mehmed Ali Çelebi'nin divanında rastlanmadı. (Divân-ı Rızâyî (Tenkitli Metin), Haz. Mümin Topçu, İnönü Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 1997).

²⁴⁶ Gazel nazım şekliyle yazılmıştır. İlk beyti III. Ahmed'e ait olan bu şiire Damad İbrahim Paşa'nın nazire yaptığı bilgisi geçmektedir (Uysal, s. 554).

		zārımda nihānımdır ²⁴⁵					Damad İbrahim Paşa				
285.	993	Çün ‘aşk ile yandı beden	bayâtî	-	şarkı	-	Tanbûrî	8’li hece	koşma	4	Aşk acısından bahseden aşık
286.	994	Ezelîdir bu ‘aşk bende	bayâtî	-	şarkı	-	Tanbûrî	8’li hece	türkü	6 mısralı 5 bent	Aşkın kendisinde ezelden beri bulunduğu nu söyleyen aşık
287.	997	Böyle hûn-rîz āfet[i] görmüş değil çeşm-i cihān	bayâtî	-	şarkı şarkıyat 6, bn. 1- 4, s. 217	-	Hâtif	fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	şarkı (HD, 6, bn. 1-4, s.217)	4/4	Aşığın maşuğa hitabı ve ona aşkıdan bahsi

²⁴⁵ Çeşm-i zārımda: MDM çeşm-i zāmda, MDM (Uysal) çeşm-i gamda.

288.	1004	Hayli demdir dīvāneyim ol yāre	bayâtî	-	şarkı	-	Tanbûrî	11'li hece	koşma	4	Sevgili ile Küçüksu'd a gezinmek isteyen aşık
289.	1005	Meclise gel gönlüm eyle	bayâtî	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	4	Sevgiliyle meclise gitmek isteyen aşık
290.	1007	Ey cefâ-cū cevre mâ'il dil-rübâ küsdüm saña	bayâtî	-	şarkı	-	[Hoca] Neş'et	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	murabba (22, 1-5) ²⁴⁷	5	Aşık, sevgiliden yüz çevirmiştir
291.	1009	Bildireydim âh u zârım dil-dâra	ırak	-	şarkı	-	Tanbûrî	11'li hece	koşma	4	Aşık, aşk acılarından ve vuslat arzusundan dayanamaz
292.	1012	Nev-bahâr êrdi şafâ mevsimidir	mahur rast	-	şarkı	Musikâr î	Enderunlu Fâzıl	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	şarkı (ENFD, 10, bn. 1-4, s. 953-954)	4/4	Bahar vakti geldiği için

²⁴⁷Uysal, s. 566.

											saz meclisi ile mehtaba çıkma isteyen kişi
293.	1013	Âh geleydi nûr-ı ‘aynım şimdi	şehnâz	-	şarkı	-	Tanbûrî	Vezinsiz	türkü	4	Sevgiliyi görmek isteyen aşık
294.	1015	Ĥüznümüz var eylerim âh	müste’ar	-	şarkı	-	Tanbûrî	8’li hece	koşma	4	Sevgiliyi göremediğı için aşığın üzölmesi
295.	1016	Begenirseñ al yanına	müste’ar	-	şarkı	-	Tanbûrî	8’li hece	koşma	4	Sevgiliyle sohbet
296.	1017	Seyrèt ol şîrîn edânıñ ĥâlini	müste’ar	devr-i revân	şarkı	-	Şâkir	fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	şarkı	4	Aşığın sevgilisind en bahsi
297.	1018	Çünkü sevmez idin ‘ömrüm ne göğlüm aldın	sûzinâk	-	şarkı	-	Şeydâ	vezinsiz	üçleme	3 adet 3’lük	Sevgiliye sitem eden aşık
298.	1019	Bugün ol âfet-i cihân	sûzinâk	-	şarkı	Mûsikâr î	Mûsikârî	8’li hece	koşma	4	Sevgiliden bahseden

											onu tasvir eden aşık
299.	1020	Ey nihāl-i 'işve bir nevres- fidānımsın benim	muhayye r sünbüle	-	şarkı	-	Şeyh Gâlib	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (ŞGD, 1, bn. 1-5, s.294)	5/5	Aşığın sevgiliye hitabı: sevgiliye aşkını itiraf ve ifşa etmesi
300.	1021	Hâlâ gönlüm bir güzelde	muhayye r	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	4	Sevgilisind en bahseden aşık
301.	1022	Bir 'âşıkın olsa yâri	acem	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	4	Sevgiliden bahseden ve onun sevgilisi olmadığı için mutlu olan aşık
302.	1023	Geçme güzel dil-berinden	acem	-	şarkı	-	Tanbûrî	8'li hece	koşma	4	Sevgiliden vuslat talebi

303.	1025	Cünbüş êdelim sevdicegim vaqt-i zamāndır	acem- aşîrân	-	şarkı	-	Hâfız	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	murabba	4	Aşığın sevgili ile beraber bir müzik faaliyetinin içinde bulunmayı arzu etmesi
304.	1028	Seyrèt ey şüh-ı fettānı	acem- bûselik	-	şarkı	Mûsikâr î	Mûsikârî	8'li hece	koşma	4	Sevgilinin fiziksel özelliklerin i tasvir eden aşık
305.	1029	Düşdü göñül bir civāna	acem- bûselik	-	şarkı	-	Fennî	8'li hece	türkü (MFD'de yok)	5	Sevgilinin güzelliğind en bahis
306.	1033	Hengām-ı şafâdır bu şeb ey mäh-ı cihân-tāb	acem- bûselik	-	şarkı	-	Enderunlu Vâsıf	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün	şarkı	5	Sevgiliye sitem: sevgili gelmediği için aşık mehtap seyrine çıkamaz

307.	1031	Kerem kıl ey şeh-i ālī- pesendim	şevk-āver	-	şarkı	-	Hıfzî	mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün	şarkı	4	Aşığın sevgiliden lütuf beklentisi
308.	1038	Olalı ben sağa bende	'arabân	-	şarkı	-	Vâsıf	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı (EVD, 145, bn. 1,3,2,4,5, s. 478-479)	5/5	Aşığın sevgiliyi bulmak istemesi
309.	1039	Bütün 'âlem sağa bende	hüzzâm	-	şarkı	-	Hâfız	mefâ'ilün mefâ'ilün	şarkı	4	Aşığın sevgiliye aşk itirafı
310.	1040	Nev-bahâr eyyâmı geldi ey gül-i bâğ-ı merâm	ısfahânek	-	şarkı	-	Enderunlu Vâsıf	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (EVD, 78, bn. 1-4, s. 430)	4/4	Bahar geldiği için sevgili ile gülzara çıkıp gezmek isteyen aşık
311.	1042	Sen ne gülşensin eyâ zîbâ-yı gülzâr-ı vaqâr	cihân-ârâ	-	şarkı	-	Enderunlu Vâsıf	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	şarkı (33, bn. 1-5, s. 399)	5/5	Sevgiliye hitap: aşığın sevgiliyi övüşü

312.	1053	Göz süzerek bezme geldiñ	ısfahân	-	şarkı	-	Nûrî	8'li hece	koşma (NÜD'da yok)	4	Meclisteki rakkas sevgiliye hitap

3.3.1. Değerlendirme:

3.3.1.1. Şâirler

Tablo 9: Dürbinizâde mecmuasındaki güfte sahiplerinin yüzyıllara göre dağılımı

Yüzyıllar	Şâirler	Toplam
15	Cem Sultan	1
16	Gelibolulu Mustafa Ali, Bâkî, Fuzûlî, Nev'î, Âhî, Bağdatlı Rûhî,	6
17	Veysî, Neşâtî, Koca Ragıp Paşa, Sâbit, Hâletî, Nâbî, Nâ'îlî, Şeyhülislam Esad, İbrahim Cevrî, İsmetî, Sabri Mehmed Şâkir, Cevrî, Nef'î, Riyâzî	15
18	Şeyhülislam Yahyâ, Seyyid Vehbî, Sünbülzâde Vehbî, Enderunlu Fâzıl, Yahyâ Nazîm, Şeyh Gâlib, Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz, Fennî, III. Ahmed, Nedîm, Enderunlu Vâsıf, Hıfzî, Râsih, Rahmî, Süleyman Dâniş, Bağdatlı Esad, Arpaeminizâde Sâmi, Hâtif, Fitnat Hanım, Mekkî, Antakyalı Münif, İlhamî, Nâşid, Sofyalı Yusuf Râsih, Râtib Ahmed Paşa, Ahmed Rüşdi Efendi, Hoca Neş'et, Kırımlı Rahmi, Fasih Ahmed Dede, Nâhifî, Pârsâ Muhammed Dede, Behcetî, Mengli Giray Han	33
Bilinmeyen	Vecdî, Rif'at, Zâhid, Tanbûri, Ahdî, Şâkir, Şeydâ, Tâhir, Necmî, Selîm, İzzetî, Rezmî, Azîz, Sıdkî, Câvid, Arif, Kudsî	17

Mecmuada bulunan şâirlerin kimliğini dikkate aldığımızda yüzyıl dağılımları yukarıda görüldüğü gibidir.

Mecmuada bulunan 1053 güftenin²⁴⁸ 312 adedi tabloda kayıt altına alınmıştır. Divanlarda şiirlerine rastlanan 140 adet güfte mecmuada yer almıştır. Hasan Gülşenî mecmuasına nazaran beyit/bent adetleri daha düşüktür. Hasan Gülşenî mecmuasında altışar beyitlik eserler güfte olarak kullanılırken bu mecmuada daha çok dörder beyitlik güfteler tercih edilmiştir.

Rast makamından başlayıp evc makamında son bulan birinci bölümden sonra biraz önce bahsettiğimiz ikinci bölümde karışık makamlı şarkılar, türküler ve köçekçeler mevcuttur.

Yüzyıl dağılımlarını hesaba kattığımızda 18. yüzyıl şâirlerinin baskın olduğu görülmektedir. Hasan Gülşenî mecmuasında iki yüzyıl arasındaki fark daha yakın iken bu mecmuada 18. yüzyıl şâirleri arası kapanamaz çoğunluktadır.

Cem Sultan, bir kasidesi ile mecmuada 15. yüzyılda bulunan tek şâirdir. Bâkî, önceki mecmuada olduğu gibi divanında kontrol edilen şiirleriyle beraber 16. yüzyılda en çok şiiri çıkan şâirdir. Divanından kontrol edilip bulunan 12 şiirinin yanında, Bâkî mahlası taşıyan bir şiir de divanda bulunamamıştır.

17. yüzyıl şâirleri içinde şiirine en çok rastladığımız şâir Nâbî'dir. 11 şiiri divanda kontrol edilip bulunmuşken, aynı mahlaslı iki şiir ise divanda bulunamamıştır. Meşhur şâirlerin mahlaslarını taşıyan farklı insanları düşündüğümüz gibi şâirlerin divanlarına almadığı yahut alamadığı şiirleri de hesaba katmamız gerekir. Şâir Nâbî'nin edebî kişiliği ikinci ihtimalin de mümkün olabileceğini düşündürür.²⁴⁹ Nâ'îlî'nin ise bu mecmuada 3 adet şiiri bulunmaktadır. Önceki mecmuada olmayıp bu mecmuada şiirleri bulunan şâirler Sâbit (2 şiir), Koca Râgıp Paşa (2) ve Neşâtî'dir (1).

18. yüzyıl şiirlerinin ve şâirlerinin bu mecmuada daha baskın olduğunu daha önce de belirtmiştik. Enderunlu Fâzıl şiirleri ile bu mecmuayı etkisi altına alan şâirlerden biridir. Divanında kontrol edebildiğimiz 10 şiiri ve Fâzıl mahlaslı olup divanda bulunmayan 9 şiir ile mecmuada mahlası en çok geçen şâirlerdendir. Nedîm'in 10 şiirlerini de divanda gördük ve aynı mahlaslı beş şiiri şâirin divanında bulamadık. Sultan Ahmed, bir şarkısı ve bir gazeliyle mecmuada kendine yer bulan şâirlerdendir. Hem 18. yüzyılın meşhur şâirlerinden biri, hem önemli bestekâr olan Yahyâ Nazîm'in ise bu mecmuada 7 adet şiiri bulunmuştur.

Mecmuada asıl dikkat çeken güfte sahipleri tam 29 güftesi bulunan Şâkir, 26 güftesi bulunan Tanbûrî ve 15 güftesi bulunan Şeydâ'dır. Fakat güftekârlar hakkında maalesef herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır. Tanbûrî'nin güfteleri daha çok ikinci bölüm olarak adlandırdığımız şarkıyât bölümünde, hece ölçüsü ve dörtlüklerle

²⁴⁸ Uysal, çalışmasında 2 güfteyi okumayı atladığından onun belirlediği 1051 sayısından 2 adet fazladır.

²⁴⁹ Nâbî, divanının sebep-i te'lif bölümünde bu meseleyi açıklarken şiirlerinin parça parça olduğunu ve İstanbul'da bir kişinin bu şiirlerini toparlayıp divan hâline getirdiğini, sonradan yazılan şiirlerinin ise bu divanda bulunmadığını söyler. (Ali Fuat Bilkan, Nâbî Divanı c. I, s. XXVIII). Bu sebeple şâirin divanlarında eksik şiirler bulunması mümkündür.

kaleme alınmıştır. Şeydâ'nın güfteleri mecmuaya homojen dağılmıştır. Şâkir'in güfteleri ise iki bölümde bulunmakla beraber birinci bölümde çoğunluktadır.

3.3.1.2. Nazım biçimleri

Toplam 312 güftenin nazım biçimlerinin dağılımı aşağıda verilmiştir:

Tablo 10: Dürbinizâde mecmuasındaki güftelerin nazım biçimleri

Nazım Şekli	Mecmuada Bulunduğu Adet
Gazel	125
Kaside	2
Murabba	19
Şarkı	36
Rubai	5
Nazım	2
Koşma	36
Türkü	7
Tahmis	1
Üçleme (Teslis)	4
Dübeyt	76

Yukarıda görüldüğü üzere gazel, tüm nazım biçimleri arasında güfte olarak en çok kullanılan nazım biçimi olmuştur. Divanlarda görülen gazel sayısı 112, görülmeyen gazel sayısı ise 8 adettir. Toplam güfte sayısı olan 312'nin üçte birinden fazlasını tek başına gazel nazım biçimi oluşturmaktadır.

Mecmuada en çok gazeli olan şâir 12 gazel ile Nâbî'dir. Onu 10 gazel ile Bâkî, 8 gazel ile Enderunlu Fâzıl ve 7 gazel ile Nedîm takip eder.

Mecmuada diğer çoğunluğu oluşturan nazım biçimi ise 36 adet ile koşmadır. Halk şiiri nazım biçimlerinden olan koşma ile türküyü beraber değerlendirelim. 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Başkent İstanbul'a taşradan göçler başlamıştı.²⁵⁰ İstanbul'a aşıkların göç etmesinin sosyal hayatta farklı tezâhürleri oluştu. Bunlardan biri aşık kahvelerinin kurulması, saz şâirlerinin oralarda bulunması ve İstanbul halkı

²⁵⁰ Bu konuda daha fazla bilgi için: Behar (2019). Orada bir musikî var uzakta

ile iç içe olmasıdır. Aşık kahvelerinin şehre tutunması ve şehirde etkin olması 17. yüzyılı bulmuş,²⁵¹ bu yüzyıldan sonra halk şâirleri ve divan şâirleri arasındaki etkileşimin somut etkileri görülmeye başlanmıştır. Aşık Ömer ve Gevherî gibi halk şâirlerinin aruz ile, Nedîm'in, Enderunlu Vâsîf'in divanlarında hece ölçüsüyle yazılmış şiirler bulunmaktadır. İşte İstanbul halkı ile taşradan gelen aşıklar arasındaki bu etkileşim, İstanbul sosyal hayatında kırılmaya sebep olacak ve günlük hayat pratiklerini değiştirecekti. 17. yüzyılda şâirlerin ve bestekârların hece ile şiir yazmaya başladıklarını ve hece ölçüsüyle güfteler bulunduğunu biliyoruz. Aşık edebiyatı ile divan edebiyatının ilişkilerinin etkileri 17. yüzyılın sonundan itibaren görülmeye başlandı. Örneğin 17. yüzyılın sonu, 18. yüzyılın başında oluşturulan Hâfız Post mecmuasında hece ölçüsüyle yazılmış şiirler yer almaktadır.²⁵² Saz ve söz meclislerinde aşık edebiyatının da etkisiyle hece ölçüsüyle şiirler söylenmeye, hatta yazılmaya başlandı. Bestekârlar da nasıl aruz ile şiir yazıyorlarsa aynı şekilde hece ölçüsü ile şiir yazmaya başladılar ve bu güfteleri bestelediler. Bu mecmuada hece ölçüsü ile yazılan güftelerin büyük bir çoğunluğunun bestekârlar tarafından oluşturulduğunun kanaatindeyiz.

Tabii mecmualarda hece ölçüsüyle yazılan güfteleri sadece bestekârlar değil, aşık edebiyatı şâirlerinin şiirleri de oluşturmakta idi. Örneğin Hasan Gülşenî mecmuasındaki bu dörtlük, meşhur şâir Aşık Ömer'in divanında da görülmüştür:

“Erişsin kadd-i dil-dârım

Bülend²⁵³ olsun da seyreyle

Cemâl-i Yûsuf-ı yârim

Menend olsun da seyreyle”²⁵⁴

Güfte mecmualarını incelediğimizde 18. yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla adım attıkça güfte mecmualarındaki eserlerin daha hafif tempolu ve daha sade dilli eserler olduğuna şahit olduk. Bu zamansal değişim için Dürbinizâde mecmuasına baktığımız zaman, mecmuanın bahsedilen iki tür eseri de içerdiğini gördük.

Dürbinizâde mecmuasında koşmadan sonra en çok karşılaştığımız nazım biçimi 32 adet bulunan şarkıdır. Bu mecmuada divanlarda rastladığımız nazım biçimlerinden biri olmayan şarkının güftelerini en çok Şâkir tarafından kaleme alınmıştır. Bu mecmuada yalnız 11 şarkının divanlardaki tanıklığına başvurabilmekteyiz.

Miladi 1801/1802 tarihli bu mecmuada nazarımızca ilginç olan diğer bir örnek de Şeyh Gâlib'in bir adet şarkısının repertuarda olması idi. Şeyh Gâlib, bu mecmua

²⁵¹ Abdülkadir Karahan, "ÂŞIK EDEBİYATI", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/asik-edebiyati> (30.06.2023).

²⁵² Örneğin: Nilgün Doğrusöz, s. 113, güf. 302.

²⁵³ Bülend: HGM (Erden) Bend

²⁵⁴ Güfte: HGM. Güf. 314. (Şiirin orijinali: Aşık Ömer, hayatı ve şiirleri [Haz. Sadeddin Nüzhet Ergun, s. 37-38].)

tarikhlendirilmeden iki yıl önce vefat etmişti. Mecmua tertibinin bittiği zaman tarikhlendirilmenin yapıldığını düşünecek olursak Gâlib hayatta iken bu şarkının meclislerde sıkça çalınıp söylendiğini dillendirmek imkânsız değildir. Bu şiirin mecmualarda çok sık rastlanmayan bir özelliği ise şiirin beş bendinin birden güfte olarak eserde yer almasıdır.

Mecmuada görülen bir adet tahmis, şâir Veysî'ye ait olup “*Pāre pāre eylemişken sīnemi tiğ ü elem*” mısrasıyla başlamaktadır.

Mecmuada iki adet kaside nazım biçiminden güfte bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 17. yüzyıl meşhur şâirlerinden Sâbit'e aittir ve kasidenin yalnız iki beyti güfte olarak kullanılmıştır. Diğer kaside ise Cem Sultan'ın kaleme aldığı şiirlerden biridir, 46 beyitlik kasidenin 26 adedi güfte olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu mecmuanın diğer iki mecmuadan farkından kısaca bahsedersek halk edebiyatı nazım şekilleri olan koşma ve türkü diğer mecmualara nazaran daha yoğun bulunmaktadır ve 18. yüzyıl şâirleri önceki iki mecmuaya göre oldukça fazladır.

Dürbinizâde mecmuası içerisinde farklı bir örnek, 219 numaralı güfteye bulunur. Bir eser; farklı kafiye ile redife sahip iki farklı güfte barındırmaktadır. İlk güfte terennümler arasında mısra mısra bulunur, eserin başında ve sonunda görülürken, ikinci güfte bir bütün olarak mecmuada yer alır.

Bunun nasıl olduğunu anlamak için önce eserin formuna dikkat etmemiz gerekir. Eser, mecmuaya “kâr” olarak kaydedilmiştir. Kâr formu, Türk müziğinin oldukça ağır usullerle bestelenen, lâ-dînî en büyük formu olarak tanımlanır.²⁵⁵ Lafzi ve ikâi terennümler ile süslenen form, 4, 6, 8 ve daha çok mısralı olabilir.²⁵⁶ On sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda bestelenmiş kârlar, uzunca terennümler ve çok sayıda makam geçkisi içerirler.²⁵⁷

Bu bilgilerden yola çıkarak şunları söyleyebiliriz:

Eser hem usulü büyük olduğu, hem makam geçkileri fazla olduğu için oldukça uzun ve komplekstir. Bestekâr, eserin durağan bir eser olmaması için farklı kafiyeleştirilmiş iki güfteyi bestesinde kullanmış olabilir. Yahut bestelerken yalnızca vezin-usul münasebetinden dolayı aynı vezinli iki eser olmasını yeterli görmüş ve güfteleri bestesinin içine yerleştirmiştir. Ayrıca eserin ikinci güftesi, “beste” formuyla tekrar mecmuada yer almıştır.²⁵⁸ Bestekâr, önce bestesini yapıp sonradan güfteyi yerleştirmiş olabilir mi, bunu bilemiyoruz.

²⁵⁵ İsmail Hakkı Özkan, s. 103.

²⁵⁶ İSMAİL HAKKI ÖZKAN, "KÂR", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kar> (30.06.2023).

²⁵⁷ Behar (2019), Orada bir musikî var uzakta, s. 177.

²⁵⁸ MDM MDM güf. 241.

Eseri iki güftesiyle ve terennümlerini çıkarmadan olduğu gibi ekliyoruz. Çünkü güfteler eserin içinde dağınık ve terennümleri ile birlikte yer almaktadır²⁵⁹:

Tā nā tā nā dir dir ten dem derellā dir dir ten

Dire diller ler dir ten nen tā dire dillī ten

[Mevsim-i nevrūz ʔrişdi geldi eyyām-ı bahār

Hoş-hurāmum eyler elbet yine ‘azm-i lālezār]

Ten dir dir ten dir dir ten dir dir ten

Dir dir tā nā dir dir ten tene nā dire dillī

Ten ni ten ni ten ni ten ni ten ni ten ni

Tā nā tā nā dir ten nā dire dillī ten

Hoş-hurāmum eyler elbet yine ‘azm-i lālezār

Hey hey yār hey hey dost hey hey yār yār-i men

Āhā hey āhā hey āhā hey mīr-i men

Hoş-hurāmum

Tā nā tā nā dir ten dem derellā dir dir ten

Dire diller ler dir ten ten nā dire dillī ten

[Sen de ey bülbulāsā nağme-sāz ol ki bu dem]

Tā nā tā nā dir dir ten demdirellā dir dir ten

Dire diller ler dir ten ten nā dire dillī ten

²⁵⁹ Eser başlığı: Kār Sa’dullāh Āgā Uşūleş Ḥafīf (Vezin: Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün). Eserin güfteyi içeren kısımları kırmızı köşeli parantezle gösterildi, onun dışındaki kısımlar mecmuadaki hâline sadık kalındı. Mecmuada kırmızı mürekkeple yazılan kısımlar koyu punto ile gösterildi.

Devr-i Revān

Āh dire dellā dīdere dellā dire

Dillī dire dillī ten nā dir ten dire dellā

Dīde dire dellā dire dillī ten

Cānım

[*Haṭṭ-ı rüy-ı dil-rübā bir lālezārımdır benim*

Bu dil-i ser-geşte de gūyā hezārımdır benim

Şākirā maḥbūb [u] meyle ūlfet etmek dā'imā

*Meclis-i 'irfān içinde iftiḥārımdır benim***]**

Düyek

Hey hey yār zībā-yı men hey hey dost

*Mīrzā-yı men **mükerrer** tā nā dir nā tel lel lā nā*

Ten ni ten ni dir tenen dir tene ni tā ni ten

[*Ey serv-i revān ey gonce-dehān ey āfet*

*Cān ile nice kār āgāz eylesün cānāne kār***]**

Yine Dürbinizāde mecmuasında yer alan 320 numaralı nakış semaî formunda bestelenmiş eserde bu kez üç farklı güfte yer almıştır. Birinci ve ikinci güfteler birbiri içine girmiş, üçüncü güfte ayrı olarak eserin en sonuna konulmuştur. İlk güfte “mef’ülü fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün” vezni ile iki beyit, ikinci güfte “mef’ülü mefâ’ilü mefâ’ilü fa’ülün” vezni ile tek beyit, üçüncü güfte ise yine “mef’ülü fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün” vezni ile iki beyit olarak yazılmıştır. Önceki örnekte güftenin sarmal olduğu bir yana, bu örnekte vezinler de iç içe girmiştir. Önceki eserden farklı olarak bu kârda daha fazla güfte olmasına karşın, bu eserin terennümleri daha az olduğu için önceki eserden kısadır.

İsmail Hakkı Özkan, ağır semaînin tanımını yaparken “Her bakımdan besteye benzer” diye tanımlar. Beste formu, dört mısradan oluşan, güfte kaynağı daha çok gazel olan bir musikî formudur ve musikî fasıllarının kâr’dan sonraki ikinci üyesidir. Nakış semaîyi de ağır semaînin bir alt kolu olarak belirtir.

Fakat bu esere baktığımızda dört mısra değil on adet mısra görüyoruz. Müstensihin koyu puntolu olarak yazdığı “*Geldim saña ey ruhları gül şimdi ricāya*” güftesini lafzî terennüm olarak eklediğini düşünsek bile kalan altı mısra yine nakış semaînin kitaplarda bildirilen mısra sayısından fazla çıkacaktır. Osmanlı müziği formlarının standardize olduğu ve kurallarının belirginleştiği söylenen 18. yüzyılın sonunda bile teoriden farklı tercihler görülebilmektedir. Ayrıca numara 219 ve 320’de eser içindeki güftelerin kafiyelerinin ve vezinlerinin niçin farklı olduğu da ayrıca bir soru işareti olarak kalmıştır.

Bu kez terennümler güftenin varlığını etkilemediğinden ve güfteler daha rahat seçileceğinden eserin yalnızca güftelerini aktarıyoruz:

Güfte 1:

“Gönlüm küşāde olmağa bir meh-likā gerek

Devr-i felekde hüsni güzel āşinā gerek

Kılma fedā bu bülbülünü gül açıl begüm

Şeydā gibi efendime bir mübtelā gerek”

Güfte 2:

“Bî-çāre göñül şūh-ı vefādārını ister

Bir yerde karar eyleyemez yārini ister”

Güfte 3:

“Geldim saña ey ruhları gül şimdi ricāya

Görme bizi lāyık güzelim cevr [ü] cefāya

Bir şeb seni āğūşuma alsam nolur ey meh

Ruḥşat bulur mı bize zevk [u] şafāya”

4. ÜÇ MECMUADAN ELDE EDİLEN VERİLERİN İNCELENMESİ

4.1. Şâirler

Üç mecmuada karşımıza çıkan şâirler dökümü aşağıdaki tabloda verilmiştir. Daha önceki bölümlerde mecmuaları yorumlarken bahsettiğimiz birtakım unsurları tablodaki şâirler üzerinden tekrar etmek isteriz. Tablo bölümün sonunda verilecek, üç mecmuanın karşılaştırılması yapılacaktır.

Derviş Avnî mecmuasında tasavvufî şiirlerin daha çok tercih edilmesinden ötürü mutasavvıf şâirler yoğunlukta görülmektedir. 14. yüzyıldan, Yûnus'tan başlayarak mecmuada mutasavvıf şâirler ve şiirlerinin karşımıza çıktığını söyleyebiliriz.

Küçük hacimli bir mecmua olduğundan toplam 31 gûfte sahibi bulunmaktadır. Bu gûfte sahipleri yüzyıllara diğer mecmualara nazaran homojen dağılmıştır.

Divan şâirlerinin ve tekke-tasavvuf şâirlerinin en meşhurlarının bir arada olduğu bir mecmuadır, Derviş Avnî mecmuası.

18. yüzyılın ilk çeyreğinde derlenmiş olabileceğini daha önce söylemiştik. Bir önceki yüzyılın şâirlerinin baskın olması bu iddiayı doğrular niteliktedir. Henüz bu yüzyılın şâirlerinin meclislerde sıkça çalınıp söylenmediği yorumunu yapmak tek bir mecmua için riskli olabilir.

Aynı yüzyılın ortalarında derlendiği düşünülen, M. 1734 istinsah tarihli Hasan Gülşenî mecmuasında ise artık 14. yüzyıl şâirleri görülmez, daha çok 17 ve 18. Yüzyıldan şâirler mecmuada yer tutarlar. Önceki mecmua ile 16. yüzyıl şâirlerinin sayısı neredeyse aynı olsa da mecmuanın hacmi büyüdüğünden daha az yoğun olduğu görülür. Derviş Avnî mecmuasında olduğu gibi 17. yüzyıl gûftekar sayısı fazladır, fakat bu kez 18. yüzyıl gûfte sahipleri artmış ve 17. yüzyıl şâirlerini geçmiştir. Şâirlere baktığımızda ve gûfteleri düşündüğümüzde önceki mecmuadan farklı olarak klasik şâirlerin ezici çoğunlukta olduğunu, konularının da bu minvalde değiştiğini söylememiz mümkündür.

Sultan III. Ahmed, İbrahim Paşa, Şeyhülislam şâirlerden Yahyâ, Esad ve Bahâyî'nin gûftelerinin bestelendiklerini görmekteyiz. Bu mesele bir önceki yüzyıldaki musikî

karşıtı Kadızadeliler hareketini hatırladığımız zaman önemlidir; devlet adamlarının müzik üretim ortamına katılmaları yahut güftelerinin kullanılması artık müzik yasağı meselesinde serbestliğe gidildiğini düşündürmektedir. Dürbinizâde mecmuasında da hükümdar, devlet adamı şâirlerin yazmış olduğu şiirleri güfte olarak görüyoruz. Mengli Giray'ın şiiri bu mecmuayı Hasan Gülşenî mecmuasından ayıran şâir-hükümdarlardan biridir. İlhamî mahlaslı bir şiir Dürbinizâde mecmuasında bulunsa da bu mahlası taşıyan III. Selim'in divanında şiire rastlanmamıştır.

Güftelerin sahibi olan şâirleri bulmak için divanları taradığımızı, divanlardan farklı bir kanıt bulduğumuzda dipnot olarak eklediğimizi daha önce de söylemiştik. Araştırmalar sonucu şâirin kimliği ve güfte ile bağlantısı hakkında bir kanıt bulamadığımızda yine dipnot olarak belirttik.

Mecmualarda kimliği tespit edilen şâirler dışında kimliği bulunamayan şâirlerle alakalı da tabloya bir kısım ekledik. Eski Türk edebiyatı tarihi alanında yapılan araştırmalar arttıkça kimliği belirsiz olan güfte sahipleri hakkında daha çok bilgiye erişmeyi umuyoruz.

Bir de şâirin kim olduğu hakkında bilğimiz olan, fakat şâirin divanı bulunmadığı için tam olarak kanıtlayamadığımız güfteler bulunmakta idi. Hasan Gülşenî mecmuasında bulunan Resim-i Bursevî bu duruma örnek şâirlerden biriydi. Güfte mecmuaları, divanları gün yüzüne çıkmamış yahut divanlarını tertip etmemiş şâirlerin şiirlerini içermesi açısından Türk edebiyatı tarihi için son derece mühim kaynaklardır. Bu sayede şiirlerinin en azından güfte olarak kullanılan bir parçası elimizde olacak, şâirlerin edebiyat tarihi içindeki yeri hakkında fikir üretilebilecektir. Üç güfte mecmuasında karşılaştığımız böyle şâirleri dipnot ile belirttik.

Bu duruma diğer bir örnek ise Türk müziğinin en önemli bestekârlarından biri olan Buhurizâde Mustafa İtrî'nin şiirleridir. Tezkire sahipleri tarafından da şâir olarak tanımlanan İtrî'nin şiirleri çeşitli mecmualarda dağınık halde bulunmaktadır.²⁶⁰ Divanı hakkında bir bilgi sahibi olmadığımız şâirin şiirleri araştırmalar sonucu yayımlanmış,

²⁶⁰ Recep Uslu(2014), “İtrî”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/itri-buhurizade-mustafa>)

İtrî'nin şiirlerinin bir kısmı ve şâirin edebiyattaki yeri araştırmacıların çalışma konusu olmuştur.²⁶¹

Divanı bulunan şâirlerin ise divanına çeşitli sebeplerle girmeyen (şâirin divanı tertip ettikten sonra şiirini yazması, beğenmediği için divanına almayı uygun görmediği şiirinin dolaşıma girmesi yahut yazdığı şiiri unutması) şiirlerin mecmualarda bulunduğunu daha önce söylemiştik. Nâbî'nin şiirleri böyle bir sebeple divana giremeyen şiirlerden olabilir. Güfte mecmuaları böyle şiirlere de kaynaklık etmesi açısından mühimdir.

Güfte mecmualarındaki güfte sahiplerini ilginç kılan bir meseleyi daha paylaşmak isteriz. Bir güfte yahut bir şiir, birden fazla şâirin divanında da yer alabilmektedir.

“Çîn-i gîsûsına zencîr-i teselsül dâdiler

Döndiler sonra hâşâdur deyü kâkûl dâdiler

Gonçe-i la'l-i şeker hâdesine gül dâr iken

Yanılıp zâ'ika-sencân-ı heves mül dâdiler”

Dürbinizâde mecmuasının 313 numaralı güftesinin şâirini araştırırken, Bağdatlı Es'ad'ın divanında bu güfteyi şâirin 40 numaralı gazelinin ilk iki beyti gördük ve gazelin bir parçası olarak kabul ettik, tabloya da o şekilde kaydettik. Fakat Nâşid divanında başka bir güfte için tarama yaparken bu iki beyit, şâirin “Rubai” bölümünde de karşımıza çıktı. Bu yüzden güftenin sahibi için iki şâir yazdık ve nazım biçimi bölümüne de şâirlerin divanlarında karşımıza gördüğümüz kısımları not aldık. Bu şiiri hangi şâirin kaleme aldığı tam olarak bilinmemektedir, aynı yüzyılda yaşasalar da Nâşid daha çok İstanbul'da, Es'ad ise Bağdat ve çevresinde ikâmet etmektedir. Karşılaştıkları ve beraber kaleme aldıkları ihtimali oldukça düşüktür. Şâirlerden biri, diğerinin şiirini duymuş ve kaydetmiş, divanı oluşturan üçüncü kişiler de bunu şâirin şiiri zannetmiş olabilir. Kurduğumuz bu senaryonun gerçeklik payı olup olmadığı belli değildir ama Nâşid için daha uygun düşmektedir; çünkü Nâşid'in hayat hikayesine

²⁶¹ Seher Tetik Işıklı, “İtrî'nin edebiyattaki yeri”, Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, cilt (1), 93-139. (<https://www.ulakbilge.com/makale/pdf/1377467141.pdf>), Türkan Alvan, “İtrî'nin na'tının şerhi”, FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 1 (2013): 19-39. (<https://dergipark.org.tr/download/article-file/72983>)

baktığımızda genç yaşta vefat ettiğini ve üçüncü kişiler tarafından divanın oluşturulduğu bilgisini alırız.²⁶²

Tabloya alınan şiirlerin hepsinin şâirlerinin belli olması gerektiğini daha önceden de belirtmiştik. Böyle bir karar almamızın sebeplerinden bir tanesi güfteleri divanlarda tespit edebilmek ve şiirlerin divanlardaki hâlini kontrol edebilmektir. Şâiri belli olmayan güfteleri kimin yazdığını bulamayacak ve şiir güfte hâline gelirken bir değişiklik yapılmış mı yapılmamış mı tespit edemeyecektik. Ayrıca sadece bestelenmek amacıyla yazılmış, küçük ve müzikal manzumeler üzerinde şimdilik bir inceleme sistemi geliştirmedik, incelememizin kapsamı yalnızca şâirini tespit edebildiğimiz, divanlarını kontrol edip yorum yapabildiğimiz şiirlerden oluşuyor. Tabloya aldığımız şiirlerden iki tanesi bu karara istisna oluşturmaktadır. Bir tanesi Dürbinizâde mecmuasında karşılaştığımız şu güftedir:

“Yetmez mi temâşâ-yı cemâl elde şunarsın

Ey ‘âşık-ı miḥnet-zede buldıkça bunarsın

Uydurmaya va’d etmiş idi sâķī ayağın

Peymâne gibi ‘ahdine durmaz da dönersin

Beyhûde çekersin felegin germ ile kahrın

Gâh âteş olursun gam ile gâhi sönersin”

Bu güftenin ilk beyti Namık Kemal’in “*İntibah*” romanında görülmüştür. Yüz yıl sonra Namık Kemal’in romanında karşılaştığımız fakat şâirine ulaşamadığımız bu manzume önemli bir örnek olduğu için tabloya almak istedik. İki beyitten müteşekkil olsaydı bestekârlar tarafından yalnızca bestelenmek amacıyla yazılmış güfte olma ihtimali düşünülebilirdi, fakat ikiden fazla beyit ile karşımıza çıktığından şiirin bir parçası olduğunu düşündük ve aydınlanması gereken bir nokta olarak çalışmaya almak istedik.

Diğeri ise yine Dürbinizâde mecmuasında görülen “*Çıkabilsem sarâyının köşküne*” mısrasıyla başlayan türküdür. Bu türkü, yıllar sonra meşhur halk edebiyatı

²⁶² Lütfi Alıcı (2013), “*NÂŞİD, İbrâhim Bey*”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nasid-ibrahim-bey> (Erişim Tarihi: 28.06.2023)

araştırmacısı Ignác Kúnos'un derlediği türküler arasında görülmüştür. Şâiri belli olmasa da yüz küsür yıldır okunuyor olması ve derleyicinin belli olması şiiri tabloya almamız gerektiğini düşündürmüştür:

*Çıkabilsem sarāyının köşküne
Cān boyanır 'anber ile miskine
Seni beni yaradanın 'aşkına
Sākī būlbül-vār uyandır yārimi
Ben kıyamam sen uyandır eşimi*

*Şabāh oldu tan yerleri atıyor
Destūr olmuş cümle kuşlar ötüyor
İki hasret şarılmışlar yatıyor
Sākī būlbül-vār uyandır yārimi
Ben kıyamam sen uyandır eşimi*

*Çıkabilsem şu tepenin başına
Güneş urmuş hançerinin taşına
Henüz girmiş on üç on dört yaşına
Sākī būlbül-vār uyandır yārimi
Ben kıyamam sen uyandır eşimi*

*Şabāh oldu yine ezān sesi var
Bülbüllerin güle karşı yaşı var
Efendimin benden gayrı nesi var
Sākī būlbül-vār uyandır yārimi
Ben kıyamam sen uyandır eşimi*

Bağçelerin güllerini derseler
Derseler de dölbend üzre serseler
Bir gececik yāri baña verseler
Sākī bülkül-vār uyandır yārimi
Ben kıyamam sen uyandır eşimi

Tablo 11: Üç mecmua şâirlerinin yüzyıllara göre dağılımı

Yüzyıllar	Derviş Avnî'de Şâirler	Hasan Gülşenî'de Şâirler	Dürbinizâde'de Şâirler	Yüzyılın Mecmua İçindeki Toplamı (sıra ile)			Yüzyılın Mecmualar Arasındaki Toplamı
14	Yûnus Emre	-	-	1	0	0	1
15	Eşrefoğlu Rumi, Necâtî, Rûşenî	Mihrî	Cem Sultan	4	1	1	6
16	Bâkî, Fuzûlî, Gelibolulu Âlî, İştibli Adlî Nev'î, Rûhî,	Bâkî, Derzizâde Ulvî, Fuzûlî, Gelibolulu Âlî, Nev'î Rûhî, Zâtî	Âhî, Bağdatlı Rûhî Bâkî, Fuzûlî, Gelibolulu Âlî, Nev'î	6	8	7	8
17	Arzî, Fasîh Dede İtrî Nâbî, Nâ'ilî, Nef'î, Neşâtî,	Aşık Ahmed Dede, Cevrî Fehîm-i Kadim, Hâkânî, Mustafa İtrî, Nâ'ilî-i Kadîm, Nâbî,	Azmizâde Hâletî, Cevrî, İsmetî, Koca Ragıp Paşa, Nâ'ilî, Nâbî, Nef'î,	10	15	14	27

	Niyâzî-i Mısırî, Râmî Paşa	Nef'î, Sahhaf Rüşdî, Subhizâde Abdî, Şeyhülislam Bahâyî, Şeyhülislam Esad, Şeyhülislam Yahyâ, Veysî, Yümnî	Neşâtî, Riyâzî Sâbit, Sabri Mehmed Şâkir, Şeyhülislam Esad, Veysî				
18	Mezâkî Nâhifî, Nazîm, Rüşdî, Sezâyî	Arpaeminîzâde Sâmî, Aşık Ömer, Atâyî, Azvizâde Hâletî, Dürrî, Edirneli Fâ'iz, Fasih Ahmed Dede, Fasîhî, Hacı Mustafa Fennî, Hıfzî, İbrahim Paşa, Kırımlı Rahmî Nâhifî, Nasîbî, Nedîm, Rahmî, Resîm-i Bursevî,	Ahmed Rüşdi Efendi, Ahmed, Antakyalı Münif, Arpaeminîzâde Sâmî, Bağdatlı Esad, Behcetî, Enderunlu Fâzıl, Enderunlu Vâsıf, Fasih Ahmed Dede, Fennî, Fitnat Hanım, Hâtif, Hıfzî, Hoca Neş'et, İlhâmî, Kırımlı Rahmî, Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz,	5	23	33	49

		Sultan III. Ahmed, Vahid Mahtûmî, Vecîhî, Yahyâ Nazîm	Mekkî, Mengli Giray Han Nâhifî, Nâşid, Nedîm, Pârsâ Muhammed Dede, Rahmî, Râsih, Râtib Ahmed Paşa, Seyyid Vehbî, Sofyalı Yusuf Râsih, Süleyman Dâniş, Sünbülzâde Vehbî, Şeyh Galib, Yahya Nazim				
Bilinmeyen	Aşık Yunus, Enverî, Hattî, Nûrî, Rahîmî, Sûzî, Tâhîr	Âbî, Azmî, Câzim, Dürri, Emîrî, Fevrî, Kâmî, Kelîm, Mâdih, Mahdûm, Mâhir, Nûrî, Nüzhet, Rıfati, Sa'dî, Sâlim Şâkir, Şerîf, Tıflî, Va'dî, Vâhib, Verdî	Ahdî, Arif, Azîz, Câvid, İzzetî, Kudsî, Necmî, Rezmî, Rif'at, Selîm, Sıdkî, Şâkir, Şeydâ, Tâhir, Tanbûri, Vecdî, Zâhid	6	23	17	57

Yalnızca tablodaki veriler ile üç mecmuanın karşılaştırılması:

Üç mecmuada da güftesi bulunan farklı yüzyıllardan iki şâir bulunmaktadır. Bir tanesi, 16. yüzyıl meşhur şâiri Bâkî iken diğeri 18. yüzyıl meşhur şâiri ve bestekârı Yahyâ Nazîm'dir. 17. yüzyıl şâirleri Nâ'îli, Nef'î, Neşâti ve Nâbî de aynı yüzyıl içinden üç mecmuada da güftesi bulunan şâirlerdir.

Güfte sahiplerinin yaşadığı zaman dilimlerine baktığımızda önceki yüzyıllardan en çok şâir içeren mecmua Derviş Avnî güfte ve şiir mecmuasıdır. 14, 15 ve 16. yüzyıllardaki eserleri 17. ve 18. yüzyıldaki şâirleri ile denk görünür.

Üç mecmuayı toplu değerlendirdiğimizde şâirlerin en çok 18. yüzyılda toplandığını görürüz. Sonrasında şâirlerin yoğunluğu on yedi, on altı, on beş ve on dördüncü yüzyıllar olarak sırasıyla azalmaktadır.

Dürbinizâde mecmuasında da Hasan Gülşenî mecmuasında olduğu gibi 18. yüzyıl şâirleri çoğunluktadır. Fakat Dürbinizâde mecmuasındaki şâirler neredeyse toplam şâirlerin yarısı kadardır. Buradan hareketle 18. yüzyıl şâirlerinin mecmuada hacmin büyük kısmını kapladığını söyleyebiliriz. Mecmuaların kronolojik sıralamasında 18. yüzyılın başından sonuna geldikçe şâirlerin yaşadığı zaman dilimi yüzyıl içinde toplanmıştır. İlk mecmuada yüzyıllara nazaran eşit dağılımdan söz edebiliyoruz, ikinci mecmuada yavaş yavaş on yedi ve 18. yüzyılın yoğunluğunun arttığını, son mecmuada ise tüm yoğunluğu bu yüzyılın topladığını kısaca söyleyebiliriz.

17. yüzyıla baktığımızda Dürbinizâde mecmuasında on dört ve Hasan Gülşenî mecmuasında on beş şâir bulunmaktadır. Bu sayısal denklik, üç mecmua içinde en hacimli olan Dürbinizâde mecmuası açısından 17. yüzyıl şâirlerinin mecmuada daha az bulunduğunu gösterir.

Kimliği belirlenemeyen şâirlerin sayısı tabloda ayrıca yoğunluk oluşturur. En çok Hasan Gülşenî mecmuasındaki şâirlerin kimliğinin belirlenemediğini görürüz, ki kendisi de şâir olan Hasan Gülşenî'nin güfte mecmuasına eser kaydederken şâirleri de eklediğini daha önce söylemiştik. Şâir Hasan Gülşenî, zamanında meşhur olan ve günümüze ulaşamamış, ya da kendisinin yakın çevresinde olup da meşhur olmamış şâirleri mecmuaya kaydetmiş olabilir. Rakamsal olarak onu Dürbinizâde mecmuası takip eder, fakat mecmuanın içerdiği güfte sayısını düşündüğümüzde bilinmeyen şâirlerin çok da yoğun olmadığını söyleyebiliriz.

4.2. Mecmualarda yer alan nazım biçimleri

4.2.1. Gazel

“Gazel” kelimesi edebiyatta ve musikîde farklı kavramların karşılığı olarak kullanılır.²⁶³

Klasik Türk edebiyatında gazel, en sevilen ve en çok rağbet gören nazım şeklidir desek yanlış bir şey söylemeyiz. Kafiye örgüsü (aa-ba-ca-da...) olarak kurulan, ilk beyitleri kendi içinde kafiyeli, devamındaki beyitlerinin ikinci mısrası kafiyeli olan nazım şeklidir. Beyit uzunluğu 5-15 beyit arasında değişen gazelin şâirlerce makbul olan sayısı 5 ile 7’dir.

Hasan Gülşenî mecmuasında 41 adet 5 beyitlik, 25 adet 7 beyitlik gazel karşımıza çıkmıştır ki en çok bu sayılarla gazel oluşturulduğunu görmekteyiz.

Dürbinizâde mecmuasında 45 adet 5 beyitlik, 33 adet 7 beyitlik gazel karşımıza çıkar.

Hasan Gülşenî mecmuasında 140. Güfte olarak karşılaştığımız Bâkî’nin “*Lâleler bezm-i çemende cām-ı ‘işret gösterir*” mısrasıyla başlayan gazel de altı beyitlik gazellere örnektir. Yine aynı mecmuada 6 beyitlik gazeller 9 adet olduğundan hiç azımsanmayacak sayıdadır. Ayrıca Hasan Gülşenî mecmuasında müstensihin beşer beyitlik gazelleri altı beyit olarak kaydettiği de tespit edilmiştir.

Güfte olarak en çok tercih edilen gazel beyitleri şüphesiz ki gazelin birinci beyitleri olan matla beyitleridir. Hasan Gülşenî mecmuasında yetmişi aşkın, Dürbinizâde mecmuasında yüzü aşkın güftede matla beyitleri görülmüştür. Derviş Avnî mecmuasında ise 37 adet gazel matla beyti ile başlamıştır.

²⁶³ İsmail Hakkı Özkan, musikîde gazel kavramını “*saz musikisindeki taksim bir insan sesiyle ve güfteyle bağlı olarak yapılanıdır*” (İSMAİL HAKKI ÖZKAN, "GAZEL", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/gazel--musiki> (09.08.2023).) olarak açıklamış, Ersu Pekin ise “Taksîm-i gazel” makalesinde gazel kavramının musikîdeki karşılığını tartışmış, bu kavramın musikîde tam olarak tanımlanamadığını söylemiş ve şiirle müziğin ilişkisinden bahsetmiştir. (Ersu Pekin, “*Taksîm-i gazel: şiirin müzikle yoğrulması*”, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XI, “Gazelden gazele: dünün şiirine bugünden bakışlar”. Klasik Yayınları, İstanbul: 2016). Şerife Yalçinkaya, 2022 yılında yayımlanan kitabında ise musikî- gazel ilişkisini irdemiştir. (Şerife Yalçinkaya, “*Şâirin Lirik mülkü: Gazel*”, Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale: 2022). Ayrıca “*Gazeli makamla okumak: Gazel icrası üzerine*” adlı sunumunda ise gazelin söyleniş biçiminden ve gazelin musikiyle ilişkisinden bahsetmiştir. (Kaynak: Şerife Yalçinkaya, “*Gazeli makamla okumak: Gazel icrası üzerine*”, video kaydı, 03.06.2023 <https://www.youtube.com/live/cmOF5YmFpO0?feature=share>)

Mecmualarda matla beytinden sonra en çok tercih edilen beyit, gazelin ikinci beyti, yani hüsn-i maktâ adı verilen beyittir. Yirmi sekiz adet güfede hüsn-i maktâ beyti görülmektedir.

Makta beyitleri diğer iki beyit kadar olmasa da güftelerde sık kullanılan beyitler arasındadır.

Mahlas beyitleri güfte mecmualarında tercih edilen beyitler arasındadır. Üç mecmuada da güftelerin hangi şâire ait olduğunun tespit edilebilmesi açısından çok önemli ip uçlarından biri olmuştur. Şâirin mahlasının en sık tercih edilen beyitler arasında olmadığına kanatındeyiz. Çünkü şâirin mahlasının güfede var olması, güftenin anlatmak istediği hikâyenin kişiselleşmesine sebep olacak ve dinleyiciye hitap etmesine bir ölçüde ket vuracaktır. Tablolardaki örneklere baktığımızda da büyük ölçüde mahlas beyitlerinin, yani gazelin daha çok makta beyitlerinin güfte kullanımında var olmadığını görmekteyiz.

Güfte mecmualarında müstezat gazel sevilen bir nazım biçimidir. Dürbinizâde mecmuasında 3 adet, Hasan Gülşenî mecmuasında ise yedi adet müstezat gazel bulunmaktadır.

Aşağıda verilen güfte, Hasan Gülşenî mecmuasında yer alan 260. güftedir. Gazelin tamamı Nedîm divanında görülmüştür.

“Ey şûh-ı kerem-pîşe dil-i zâr seniñdir²⁶⁴

Yok minnetin aşlā

Dil kân-ı güher anda ne kim var seniñdir

Pinhân-ı hüveydā

Sen kim gelesin meclise bir yer mi bulunmaz

Baş üzre yerin var

Gül goncasıñ kûşe-i destâr seniñdir

Gel ey gül-i ra'nā

²⁶⁴ Ey şûh-ı kerem-pîşe dil-i zâr seniñdir: HGM (Erden) Ey şûh-ı kerem-pîşe-i dil-zâr senindir.

Neylersen edip bir iki gün bār-ı cefāya

Şabr eyle de sonra

Peymāne de seniñ cānā seniñ yār seniñdir

Ey dil tek ü tenhā

Bir buse-i cān-bahşıya vēr naqd-i hayātı

Ger kâ'il olursa

Senden yanadır söz yine bāzār seniñdir

Ey 'aşık-ı şeydā"

Birden fazla şâirin birer mısra ya da beyit söyleyerek oluşturduğu gazele müşterek gazel denir.²⁶⁵ Aşağıdaki müşterek gazel, Hasan Gülşenî tarafından "çifte müstezat" olarak mecmuaya kaydedilmiştir. Gazelde ziyâde beyitlerinin iki şâir tarafından yazıldığı görülmektedir.

"Mādāmki var sende efendim bu edālar²⁶⁶

'Uşşākı eder zār/Hem çün ney [ü] tanbūr

Ya şavt-ı hüsn[ü] dinle hüseynîde nevālar

Gāhîce 'arazbār/Geh nāğme-i māhūr

...

Rāmi yok idi gerçi bu şeb şem'-i dil-efrūz

Peygüle-i gamda/ Abdî gibi kaldık

Geldi o mehin meclîse bahş etti ziyālar

Rūz oldu şeb ü tār/ Gitti gam-ı deycūr"

²⁶⁵ Kurnaz ve Çeltik, s. 107.

²⁶⁶ HGM Güf. 60: Güfte-i Abdî, Güfte-i Râmî

4.2.2. Kaside

“Kasdetmek, yönelmek” gibi kelime anlamlarından yola çıkılarak bir kasıt, niyet amacıyla yazıldığını söyleyebiliriz.

Nedîm’in “*Gel ey fasl-ı bahārān māye-i ārām-ı ḥābımsın*” mısrasıyla başlayan kasidesi 34 beyitlik bir kasidedir ve Hasan Gülşenî mecmuasının 303. Güftesini oluşturmaktadır. Mecmuada kasidenin altı beyti yer almaktadır.

Cem Sultan’ın “*Cām-ı Cem nūş eyle ey Cem bu Firengistāndır*” mısrasıyla başlayan kasidesi ise Dürbinizâde mecmuasında güfte olarak bulunan kasidelerdendir. 46 beyitlik bu kasidenin 25 güfte olarak kullanılmış, kasidede bulunmayan bir beyit de mecmuada yer almıştır.

4.2.3. Rubai

Dört mısralık ve tek bentlik bir nazım şeklidir. Araplar “dü-beyt”, İranlılar ise” rubai” terimini bu nazım biçimi için kullanmışlardır.²⁶⁷ Kendine has aruz kalıpları bulunur.

Hasan Gülşenî mecmuasında üç adet rubai bulunur. Bunlardan ikisi Yahyâ Nazîm, diğeri de Kelîm’e aittir. Dürbinizâde mecmuasında ise üçü Nâşid, biri Nedîm ve biri Sünbülzâde Vehbî olmak üzere beş adet rubai bulunur.

4.2.4. Murabba

Murabba, “terbî” yani dörtlemek kökünden gelmiş olup dörder mısralık bentlerle oluşturulan nazım biçiminin genel adıdır. İlk bendi kendi içinde kafiyeli olup sonraki bentlerinin son mısraları ilk bent ile kafiyelidir. Şarkı nazım şekliyle benzerlik göstermesi, bestelenmeye uygun oluşu ve sırf bestelenmek üzere kaleme alınan murabbaların bulunması kelimeye “beste” anlamını kazandırmış, “murabba bağlamak” da “şarkı bestelemek” mânasında kullanılmıştır.²⁶⁸

Derviş Avnî mecmuasında 2 adet murabba, Hasan Gülşenî mecmuasında 46, Dürbinizâde mecmuasında 20 adet mecmua bulunmaktadır.

Murabbaların son bentleri tekrar edebilir. Tekrar eden murabbalara mütekerrir murabba adı verilir ve kafiye örgüsü (aaaA-bbbA-cccA) şeklinde gösterilir. Son

²⁶⁷ Kurnaz ve Çeltik, s. 155.

²⁶⁸ İskender Pala, Filiz Kılıç, “Musammat”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/musammat> (29.06.2023).

mısraları aynı olmayan murabbalara müzdeviç murabba denir kafiye örgüsü (aaaa-bbba-ccca) şeklinde gösterilir.

Kafiye örgüsü (aaaa-bbba-ccca) olan bir murabba örneği, Hasan Gülşenî mecmuasından²⁶⁹:

“Yakdı beni çün²⁷⁰ âteş-i hicrâna yanagı²⁷¹

Bir âh edeyim ben de o da şöyle yana ki

Kandilli²⁷² kilîsâya dönüp sîne-i pâkı

Âgûş-ı çelîpâsına göğsündeki çâkı

Nâr-ı sitemin dâğ yakıp lahd-i ciğerde

Yandı yüreğim âteş-i bî-derd²⁷³-i şererde

Bir kâfire dil-dâde olup semt-i Fener’de

Döndü Sulu Manastır’a bu dîde-i pâkı

Râzı mı olur bu siteme Hazret-i ‘Îsâ

Kim kûyin ola geştinle²⁷⁴ Kanlı Kilîsâ

Meryem Ana’nın cânı için ey büt-i Tersâ

Gel Vehbî’nin olma sebab-i mevt-i helâkı”

Murabbaların bent sayısı her şâir ve şiir için değişiklik göstermektedir. Fakat murabba konusunda ayrıntılı bir çalışma hazırlayan Mürüvvet Çetinkaya, murabbanın en çok tercih edilen bent sayılarının 5 ve 7 olduğunu tespit etmiştir.²⁷⁵

Dürbinizâde mecmuasında dört ve beş bentlik murabbaların çoğunlukta olduğunu gördük. Yalnızca bir adet murabba 6 bentten oluşmaktaydı.²⁷⁶ Hasan Gülşenî

²⁶⁹ HGM. güf. 304 (Güftenin şiir olarak görüldüğü kaynak: Güftenin görüldüğü yer: Seyyid Vehbî Divanı C. 2, Şarkılar, 4, s.510, 1, 2, 3. bn.)

²⁷⁰ Çün: HGM (Erden): hûn.

²⁷¹ Yana ki

²⁷² Kandilli: Kandil-i (V.D.)

²⁷³ Bî-derd: bî-dûd (V.D.)

²⁷⁴ Geştin ile: küşte ile (V.D.)

²⁷⁵ Kurnaz ve Çeltik, s. 254.

²⁷⁶ MDM güf. 971.

mecmuasında ise divanlarda rastladığımız şiirler daha çok dört ve beş bentle yazılmış şiirler iken, divanlarda erişemediğimiz murabba biçimindeki güfteler daha çok üç adetti.

4.2.4.1 Şarkı- murabba meselesi

Şarkının bir nazım biçimi mi yoksa nazım türü mü olduğuna dair divan edebiyatında da divan edebiyatı araştırmacılarında da ve ihtilaflı görüşler bulunmaktadır. Birtakım araştırmacılar şarkıyı “bestelenmek üzere yazılmış şiir” olarak tanımlar ve bunun farklı nazım biçimleriyle de yazılabileceği, murabba, muhammes, müseddes olmasının şarkı yazmak için bir beis olmayacağı görüşündedir. Şarkıyı edebî bir biçim olmaktan ziyade bir musikî terimi olarak görmektedirler. Çünkü nazım biçimini bulmak için şiirin şekli unsurlarını kontrol etmemiz gerekmektedir. Hatta Halil Erdoğan Cengiz, murabba ile şarkının başlıklarının kaldırıldığı zaman hangisinin murabba, hangisinin şarkı olarak adlandırılacağına dair hiçbir kanıt bulunmadığını” ifade etmektedir.²⁷⁷

Fakat birtakım araştırmacılar ise şarkının 17. yüzyıldan itibaren ortaya çıkıp geliştiğini, daha çok belli vezinlerle yazıldığını, bentlerdeki son mısralarının tekrar ettiğini ve aşk, ayrılık, içki gibi konularla yazıldığını söylemektedirler.²⁷⁸

Açıkkçası bu konuda hangi görüşün kabul edilebilir olduğunu kestirebilmek, hele güfte mecmuaları çalışmasında net bir karar verebilmek pek kolay görünmemektedir. Bu çalışmadaki tüm şiirler bestelendikleri için burada bulunmaktadır, gördüğümüz murabbaların ve şarkıların hepsi aynı biçimdedir. Divanları kontrol ettiğimiz zaman şarkıların murabba olarak tanımladığımız şiirlerin “*şarkıyât*” başlığının altında,²⁷⁹ şarkı olarak tanımladığımız şiirlerin divanlarda “*murabba*” başlığının altında bulunduğu²⁸⁰ rastladık. Yolu aydınlatmak için divan şâirlerinin rehberliğine başvurmak, divanlardaki kavram kargaşası sebebiyle mümkün değildir. Nazım şeklini belirlemek için şiire uzaktan bakmamız gerektiği söylenirdi. Biz de uzaktan baktığımızda bent sonlarında tekrar eden mısraların dikkatimizi çeken ilk şey olduğunu düşünerek mütekerrire murabba olarak da adlandırılan şiirlerin şarkı biçimi

²⁷⁷ Kurnaz ve Çeltik, s. 260.

²⁷⁸ MUSTAFA İSMET UZUN, "ŞARKI", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sarki--musikî#1> (17.06.2023).

²⁷⁹ HGM güf 304, MDM güf. 895

²⁸⁰ MDM güf. 984

altında incelenmesi gerektiğine kanaat getirdik. Fakat Cemal Kurnaz ve Halil Çeltik'in yorumlarının bütünüyle yanlış olduğunu da söyleyemeyiz.

4.2.5. Nazım biçimi belirlenemeyen güfteler

Yukarıdaki bahsettiğimiz “murabba mı, şarkı mı?” sorusunun yanında Divan şiiri nazım biçimi açısından pek çok soru, sorun ve farklı görüşler barındırmaktadır ve güfte mecmuaları bu soruların gün yüzüne çıkmasını sağlayan kaynaklardan bir tanesidir.

Örneğin Dürbinizâde mecmuasının 318. Güftesi olan Sâbit'in “*A göñül cür'a mıyız ka'r-ı tebâh eyleyelim*” mısrasıyla başlayan şiiri de bu fikir ayrılığının görüldüğü şiirlerden biridir. Sâbit divanını hazırlayan Turgut Karacan²⁸¹, şiiri gazel-i müzeyyel olarak tanımlamışken Sâbit divanı sözlüğünü hazırlayan Gamze Aydın²⁸² ise şiiri kaside olarak tanımlamıştır.

Ortalama kaside uzunluğundan kısa yahut bölümlendirmeleri daha az olan kasidelere kaside-beççe adı verilir. Kısa kasideler ve uzun gazeller (gazel-i müzeyyel) araştırmacılar tarafından çokça tartışılan bir konudur; gazel-i müzeyyellerde mahlas beyti sonrasında bir kişinin medhedildiği görülürken beççe kasidelerde de bölümlendirme klasik kasidelerdeki gibi değildir. Bu yüzden on beş beyitten fazla bir manzumeyi gördüğümüzde bunun kaside mi, yoksa gazel mi olduğu görüş ayrılıkları içerir.

Dürbinizâde mecmuasının 313 numaralı güftesinden şâirler bölümünde bahsetmiştik (s. 200). “*Çîñ-i gîsûsına zencîr-i teselsül dèdiler*” mısrasıyla başlayan dört mısralık güfte Nâşid divanında “rubai” Bağdatlı Esad divanında “gazel” olarak kayıtlıdır. Dürbinizâde mecmuasında nazım biçimi ihtilafı güftelerden biri olarak kaydedilmesi gerekir.

Dürbinizâde mecmuasında soru işaretli nazım biçimlerine verilebilecek farklı bir örnek, divanda kıta başlığı atılmış bir şarkıdır. Râtib Ahmet Paşa divanında “şarkıyyât” bölümünde yer alan bu şiir, “kıt'a” başlığıyla kaydedilmiştir.²⁸³ Divanın bu bölümünde “muhammes, muhammes-i müseddes, murabba” başlıklarıyla

²⁸¹ Turgut Karacan (1991), “Bosnalı Alaeddin Sâbit divanı”, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları s. 307.

²⁸² Gamze Aydın (2019), “Bosnalı Sâbit divanının bağlamı ve dizinli işlevsel sözlüğü”, Gazi Üniversitesi Doktora Tezi, s. 672.

²⁸³ Râtib Ahmed Paşa hayatı, edebi şahsiyeti, Divanı'nın tenkitli metni ve incelenmesi, Haz. Yasin Kılıç, Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: 1996, s. 360.

kaydedilen farklı şiirler de bulunmaktadır. Bu, bize nazım biçimi- nazım türü tartışmalarını düşündürmektedir.

Yaygın bir görüşe göre bestelenmek amacıyla yazılan her şiir şarkı olarak adlandırılabilir; şarkı nazım biçimini değil daha çok nazım türünü belirler. Şarkının bir nazım biçimi mi, nazım türü mü olduğunu bir önceki bölümde tartışmıştık. Bu görüşe karşın söz konusu güfteye ise kafiye örgüsünü (aaba-ccca-ddda), son mısralarının mütekerrir olduğunu ve şarkı nazım biçiminin gerektirdiği şeklî unsur ile de uyuştuğunu görmekteyiz. Bu kısmı soru işareti olarak bırakıyor ve söz konusu güfteyi paylaşıyoruz:

“Mest-i şahbā-yı leb-i mey-gūnuḡum

Dāḡ-dār-ı ḡamze-i pūr-ḡūnuḡum

Sendedir dīvāne ḡöḡlüm sendedir

Ey saçı Leylā seniḡ Mecnūn ’uḡum

Zūlfine bağlandım ey penbe-tenim

Ḳayd-ı āhım [hep]²⁸⁴ o yüzdendir benim

Geşt-i şahrā-yı cefādır meskenim

[Ey saçı Leylā seniḡ Mecnūn ’uḡum]

Ey ḡaşı yā neylerim cān u teni

Tīr-veş yabana atdın sen beni

Benden artuḡ bir sever var mı seni

[Ey saçı Leylā seniḡ Mecnūn ’uḡum]

Fāriḡ olmaz bu hevā-zāre düşen

Gülmedi gül ’andelīb āh étmeden

²⁸⁴ Mecmuada bulunmayan bu kelime vezne uygunluk sebebiyle divandan alınmıştır.

Rātibā'dan şor hevā-yı aşkı sen

[Ey şacı Leylā seniñ Mecnūn'ıñum]"

Hasan Gülşenî mecmuasında 391 numaralı güfte, dörtlüklerle oluşturulmuş bir manzumedir. Eğer güftenin kaynağına ulaşamamış olsaydık muhtemelen tek sorumuz “bu güfte şarkı olarak mı murabba olarak mı adlandırılmalı” olurdu ve sonunda güfteyi şarkı olarak tabloya kaydederdik. Fakat güfte Râsim divanında son iki mısrası tekrar eden beşer bentten oluşmaktadır ve şiir “muhammes şarkı” olarak kaydedilmiştir. Bentlerin son mısraları mecmuaya alınmamış ve son mısrası tekrar eden dörtlükler olarak mecmuaya alınmıştır.

Divandaki “Muhammes şarkı” isimlendirmesi söz konusu şiirin ve diğer şiirlerin yalnızca bestelenmek amacıyla yazıldığı ve her nazım biçiminin şarkı olarak adlandırılabilceği fikrini savunanların iddialarının doğruluğunu düşündürür niteliktedir. Fakat yine de Divan şiirinde eski şâirlerin adlandırma meselesi ihtilafını da düşünerek bu meseleye temkinli yaklaşılması gerektiği kanaatindeyiz. Söz konusu güfte aşağıda verilmiştir:

“Hasretiñle gülşen-i bezm olmasun bî-ab ü tab

Ëtme aḥşam olmadan naz-ile 'azm-i cāme-ḥab²⁸⁵

Çıkmasun nālem sipihre ey meh-i 'āli-cenāb

Olmasun pā-mal-i hicranuñ dil-i pür-ıztırab²⁸⁶

Ḥasretiñle çekdigim bilseydin²⁸⁷ ey kaşı kemān

Tîr-āsā ḥāne-i aḡyāra olmazıñ revān

Gel perî-zādım kerem kıl ḥāneme bir şeb nihān

Olmasun pā-mal-i hicranuñ dil-i pür-ıztırab

Yek-dil olmuş mihr ile rüyın nidā-yı reşk-i māh

²⁸⁵ cāme-ḥab: HGM (Erden) câm hâb” çal.

²⁸⁶ Divanda bentlerin beşinci mısrası, tekrar eden ikinci mısra mecmuada yoktur.

²⁸⁷ Bilseydin: HGM (Erden) bileydin.

Hâne-i ağıyâre mi²⁸⁸ tenvîr-i 'azmîñ bilmem âh

Âfîtabım zerre-veş Râsim kılun êtme tebâh

Olmasun pâ-mal-i hicranuñ dil-i pür-ıztırab”

Yine Hasan Gülşenî mecmuasındaki 385 numaralı güfte Nedîm divanında muhammes olarak kayıtlı iken mecmuaya dörder mısra olarak yazılmıştır.

“Ey şeh-i hûbânım eyle ol kad-i mevzûna sen²⁸⁹

Reng-i gülden²⁹⁰ câme bûy-ı yâsemenden pîrehen

Servsin²⁹¹ saña yeşil şâlî gerekir nîm-ten

Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen

Mû-miyânım pek güzel yakışdı buldârî²⁹² saña

Pek muvâfık düşdü bu destâr-ı hûnkârî²⁹³ saña

Goncasın²⁹³ söyle şabâya eylesin bârî saña

Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen

Kâkülünden perde çekmişsin ruḥ-ı tâbânıña

Âferîñ ey gonca-i bâğ-ı edeb irfânıña

Nâz-perversin éderlerse sezâdır şânıña

Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen”

Nedîm’in 11 numaralı muhammesinden alınan bu güfte, şiirdeki 5 bendin üç adedini içermektedir. Muhammesin divandaki hâlinde bentlerin dört ve beşinci mısraları mütekerrir mısralardır, bentler boyunca tekrar etmektedirler. Bestekâr dörtlük mısraları daha rahat besteleyebildiğinden yahut tekrar eden iki mısra besteyi uzatabileceğinden beşinci mısrayı besteye katmamış olabilir.

²⁸⁸ ağıyâre mi: HGM (Erden) ağıyâremi.

²⁸⁹ HGM güf. 385.

²⁹⁰ Reng-i gülden: HGM (Erden) renk gülden.

²⁹¹ Servsin: HGM (Erden) servisin.

²⁹² Buldârî: HGM (Erden) beldârî.

²⁹³ Goncasın: HGM (Erden) gonca sen.

Nedîm divanındaki bendin son mısrası şöyle devam etmektedir:

“Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonca-dehen”²⁹⁴

Bu kısma kadar güftelerin, Divan şiirinde isimlendirme problemlerinden ötürü nazım biçimlerinin belirlenememesinden bahsettik. Bu kısımdan sonra ise güfte mecmualarından kaynaklanan, güftelerin nazım biçiminin tespit edilememesinden bahsedeceğiz.

Bir güfte, güfte mecmuasına alınırken şiir olmasının ehemmiyeti yoktur demek kesinlikle doğru değildir, lâkin güfte olarak kullanıldıktan sonra edebî özelliklerini tespit etmek zordur. Örneğin İsmail Hakkı Özkan, Türk müziği formlarından “beste”yi tanımlarken “seçilen güfteler gazellerden alınır” demektedir.²⁹⁵ Besteyi oluştururken yapılan iskelet gazelden alınmıştı, fakat beste meydana geldikten ve üzerinden zaman geçtikten sonra dört mısradan oluşan güftelerin hangi nazım biçimini üzerinde taşıdığını bilmemiz mümkün değildir. Çünkü beste formunun rubai biçimiyle yahut başka nazım biçimleriyle de oluşturulduğunu yukarıdaki tablolara baktığımızda görebiliriz. Farklı nazım biçimleri kullanılsa bile, dört mısradan oluşan bir güftenin gazel olduğunu ispat etmemiz sadece kafiye örgüsü ile sağlanamaz. Eğer mahlas beyti yoksa ya da güfteyi derleyen kişi şâirini belirtmemişse güftenin hangi nazım biçiminden alındığının ispatı çok zordur. Bu yüzden bir güftenin nazım biçimini bilebilmemiz için güfteyi divanda yahut nazım biçimini belirleyebileceğimiz diğer yazılı kaynaklarda (şiir mecmuası, tezkire) görmemiz şarttır.

İncelediğimiz üç güfte mecmuasında da dörder mısradan oluşan, şâiri belli olmayan, bu sebeple yalnızca bestelenmek için mi kaleme alındı, yoksa bir nazım biçiminden alınarak güfte hâline mi getirildi tespit edemediğimiz çok güfte bulunmaktadır. Hatta şâiri üzerinde belirtilse dahi şâirinin divanına ulaşamadığımız ya da başka yazılı kaynakta güfteyi bulamadığımız için güftenin nazım biçimini tespit edemedik. Bu gibi güftelere “dübeyt” adını verdiğimizizi daha önceden belirtmiştik.

Hasan Gülşenî mecmuasında 468 numaralı eserde iki farklı kafiye örgüsünün bulunduğu iki güfte bulunmaktadır. Birinci güfte altı mısradan, ikinci güfte dört mısradan müteşekkildir ve yalnızca ikinci güftede mahlas bulunur. Şarkı formuyla

²⁹⁴ ND muhammes 11, s. 186-187.

²⁹⁵ İsmail Hakkı Özkan: 2008, s. 103.

bestelendiği bilgisi olan bu eserdeki iki güfte de kendi aralarında kafiyelidirler (aa-aa-aa/bb-bb). İkinci güftede “Câzim” mahlası bulunur. İki güftenin vezni de “fe’îlâtün (fâ’îlâtün) fe’îlâtün fe’îlün (fa’lün)” dür. Mecmuaya kaydedilirken ikinci güfte “bend-i sâni” başlığıyla kaydedilmiştir.

Şarkı formunun 4, 5, 6 ve 8 mısralık bestelenme şekilleri bulunur.²⁹⁶ Güfteleri toplam olarak düşündüğümüzde şarkı formunun bestelenme şekliyle uygunluk göstermez fakat ayrılan kafiye gruplarını farklı düşündüğümüzde yukarıdaki açıklamayla örtüşebilir.

Güftenin nazım biçimini bulmaya çalıştığımızda ise tabiri caizse “kalem oynatamamaktayız”. Murabba olarak adlandırmak istesek mısralar ve kafiye yapısı uyuşmaz, ikiye ayırıp düşünssek hem kafiye yapısı hem mısra fazlası bulunur. Gazel olarak adlandırsak tüm mısraların birbiriyle kafiyeli olduğu gazel bulunmaz. Vezni [mefâ’îlün mefâ’îlün] gibi ikiye bölünecek bir vezin olmadığı için (a-a-a-b-b) şeklinde kafiyelendirip musammat olma ihtimalini de düşüneyiz. Düşünebileceğimiz tek ihtimal ilk parçanın kıta nazım biçimiyle, ikinci parçanın murabba olarak yazıldığı ihtimalidir.

Söz konusu eser aşağıya eklenmiştir:

“Haṭṭıñ eylerse de âzürde-dimâğ²⁹⁷

Zülfün eyler yine dâğ üstüne bâğ

Haste dil senden eder şanma ferâğ

‘Ömrüm oldukça cihānda sen şag

Gam degil olsa derūnum pür-dâğ

Yanarak bir gün olam belki çerâğ

Fâriğ olmam ol yüzü mähımdan

Geçmem hâşılı dilhānımdan

Ağlamam nāle-i cāngāhımdan

²⁹⁶ Özkan (2008), s. 108.

²⁹⁷ de âzürde-dimâğ: HGM (Erden) mihr-i ezd de dimâğ

Cāzim āteş dökülür āhımdan”

Yine Hasan Gülşenî mecmuasında 75 numaralı Dürrî mahlaslı bir güfte bulunur. Müstensih, mecmuaya kaydederken eseri “müstef’ilün müstef’ilün” vezniyle küçük beyitler hâline getirmişti. Biz de eseri okuduktan sonra nazım biçimini belirlemek için güfteye baktığımızda ilk olarak bir fikir yürütemedik. (aa-ba-cc-dd-ee...) kafiye örgüsüne sahip yedi beyit gibi görünüyordu. Sonrasında matla ve makta beyitlerini içeren ve nakarattan oluşan “müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün” vezinli bir musammat gazel olabileceği ihtimali üzerinde durduk. Söz konusu güfte aşağıda verilmiştir:

[Bend-i evvel]

“Ey gonce-i bâğ-ı cenān / vey zīnet-i destār-ı cān

(Āh) étsem nola bülbul gibi (āh) / hār-ı gāmıñdan el-amān

[Nakarât]

Gel nālemi gūş eyle gel / ben zārı hamūş eyle gel

Lutfuñ baña hem-vāre kıl / derd-i derūna çāre kıl

Yūsuf musun ey tāze gül / Ya ’kūbuñ olmuşdur göñül

Bend-i sâñî

Dürri-i zāre her nefes / zevk-ı vişāliñdir heves

Senden revādır mültemes / ey çāresāz-ı ’āşıkān”

hemçü [Nakarât tekrar]

4.3. Vezinler

Derviş Avnî mecmuasındaki güftelerde aruz vezninin çok tercih edildiği görülmektedir. 51 güfte aruz vezniyle, 5 güfte ise hece vezniyle söylenmiştir. Bu beş güfte de dînî- tasavvufî içeriklidir. Aruz vezinlerinden en çok “müctes” bahrinden “mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün” kullanılmış (9 adet), onu hezec bahrinden “mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün” (8 adet) ve remel bahrinden “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” (8 adet) takip etmiştir. “mef’ülü mefâ’ilü mefâ’ilü fa’ülün” ve “fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün” kalıpları da 6 kez kullanılmıştır.

Hasan Gülşenî mecmuasında ise aruz vezninin daha baskın olduğu görülmektedir. Tabloda bulunan 280’i aşkın güfteden yalnızca 7 adedi hece vezniyle yazılmıştır. En çok tercih edilen hece ölçüsü 3 adetle 8’li hece ölçüsüdür. Aruz vezinlerinde ise en çok tercih edilen vezin hezec bahrinden 66 adet ile “mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün”dür. İkinci vezin remel bahrinden “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” şairi belirlenen güftelerde 55 kez görülmüş, onu 44 adet ile hezec bahrinden “mef’ülü mefâ’ilü mefâ’ilü fa’ülün” kalıbı takip etmiştir.

Dürbinîzâde mecmuasındaki tablolarda yer alan güftelerde ise diğer iki mecmuadan farklı bir dağılım söz konusudur. Şairi belirli olan hece vezinli şiirlerin, mecmuada şairi belirli toplam şiir sayısına oranı diğer iki mecmuaya göre artış göstermiştir. Toplam 312 güftenin 42 adedi hece vezniyle kaleme alınmıştır. 8’li hece ölçüsü, mecmuada en çok kullanılan hece veznidir. Onu 11’li ölçü takip eder. Aruz vezinlerinde ise en çok “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” vezni kullanılmıştır ve 78 adetle toplama göre büyük bir oran taşır. “mef’ülü mefâ’ilü mefâ’ilü fa’ülün” vezni 53 adetle en çok kullanılan ikinci , “mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün” vezni ise 28 adetle en çok kullanılan üçüncü vezindir.

Dürbinîzâde mecmuasında diğer iki mecmuaya göre oranların daha farklı olduğunu, remel bahrinden “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” çok daha baskın olduğunu söylememiz gerekir. Hece vezinleri de yıllar geçtikçe artış göstermiştir. Bu iki oranın mecmuadaki şarkıların ve türkülerin fazla olmasına, şarkı için ayrı bir bölüm açılmasına bağlayabiliriz. Fakat üç mecmuadaki en çok tercih edilen vezinlerin sayısı birbirinden farklı olsa da tercih edilen vezinler neredeyse aynıdır.

5. ŞİİRLERİN DİVANLARDAKİ VE MECMUALARDAKİ FARKLARI ÜZERİNE

“Özdemir İnce, Tabula Rasa adlı şiirsel söylem üzerine yazdığı eserinde Arap şiirinin gözle okunmak için değil, kulakla dinlenmek için oluştuğunu belirtmiştir. Şâir Adonis ise Arap şiirini tamamen ses örgüsü olarak değerlendirmekte ve şiirin Arap kültüründeki oluşumunu ise ses üzerine kurmaktadır. Cahiliye döneminden İslamiyet dönemine geçildiğinde ise durumda fazla bir değişiklik olmamış, şiirler sözlü gelenek ile aktarıma devam etmiştir. Arap edebiyatındaki cahiliye şiiri evrilerek İslam dönemine, sonrasında İslamiyetin etkisi ile Osmanlı dönemine kadar ulaşmıştır. Osmanlı’da da sözlü kültürün hâkim olduğu söylenebilir, her ne kadar yazılı kültür ürünleri olsa da sözlü kültürün hâkimiyeti görülmektedir.”²⁹⁸

Tuğçe Erdal’ın eserinden alınan bu kısım, bir ufak nokta haricinde Osmanlı dünyasının yazılı eser yolculuğunu kısaca anlatmaktadır. Bu nokta ise Osmanlı’nın kültürel yolunun ataları olan İslam geleneğinin yanında soybağı ile mirasçısı olduğu Türk kültürünün de sözlü kültür hâkimiyetinde olduğu idi. Osmanlı geleneğinde entelektüel çevrede İslam geleneğinin etkisi reddedilemez bir gerçekliktir, fakat bu geleneğin yaşatanları olan Türk halkı da geleneğin üreticileri olarak sözlü kültürün etkisindedir ve zihinsel pratiği sesle ve sözle kültür aktarımına yatkındır.

Mecmualar, sözlü kültür ürünleri olarak değerlendirilmektedir. Derleyici, sözlü kültürle zihnine aldığı bir metni kağıda aktarmaktadır. Ezberlediği metni kağıda aktarırken de farklı bir metin oluşturması mümkündür. “Çünkü sözlü kültürle hafızaya alınan eserlerde her bir icra ayrı bir performans olarak değerlendirilmektedir.”²⁹⁹

Güfte mecmuaları da sözlü kültür ürünlerinin bir parçasıdır. Mecmua oluşturulurken mecmua sahibi, belki musikî meclisinde duyduğu bir eseri mecmuaya aktaracak yahut sevdiği şâirin beğendiği şiirini bestelemek isterken zihnindeki eseri kayda alacaktır. Mecmuanın derleyicisi, bir şiiri yahut güfteyi birinci ağızdan oluşturulurken eserine

²⁹⁸ Tuğçe Erdal (2017). “Sözün Büyüsü Fuzûlî Şiirlerinde Varyantlaşma”, gece kitaplığı, s. 243-252.

²⁹⁹ Tuğçe Erdal, s. 254.

almadığı, yahut müstensihinin divanından şiire erişmediği sürece farklı senaryolarda her zaman sözlü kültürün zihinsel pratiğine ulaşacaktır.

İşte bu sebepten ötürü güfte mecmuaları sözlü kültürün bir ürünü olarak kabul edilir, divanlar ile mecmualar arasında fark bulunabilir.

Mecmuaları incelerken biz de divanlar ve mecmualar arasında farklılıklar tespit ettik. Farklılıkları aşağıdaki gibi sınıflara ayırabiliriz:

1. Kelime olarak farklılıklar
 - 1.1. Aynı anlamı içeren farklı kelimeler
 - 1.2. Farklı anlam içeren farklı kelimeler
2. Mısra olarak farklılıklar
3. Söz dizimi farklılıkları
4. Söz grupları farklılığı
5. Beyit olarak farklılıklar
 - 5.1. Eksik beyit içeren güfteler
 - 5.2. Fazla beyit içeren güfteler
6. Müstensihinin okuma, gramer hatası
7. Ek farklılıkları

5.1. Mecmualarda yer alan kelime farklılıkları

Mecmualardaki eserler incelendiğinde en çok görülen farklılıklardandır. Mecmuanın müstensihi bazen aynı anlama gelen farklı bir kelimeyi kullanırken bazen de farklı anlama gelen farklı bir kelime kullanmaktadır.

5.1.1. Aynı anlama gelen farklı kelimeler

Bu kısma örnek olarak aşağıdaki beyitleri gösterebiliriz:

Hasan Gülşenî mecmuasında 467. Güfte olan Fuzûlî'nin gazelinde divandaki “gözü yaşlıların” yerine “gözü sellilerin” ifadesi kullanılmıştır. Bu kısım iki ihtimali akla getirmektedir. Birinci ihtimal kendisi de şâir olan Hasan Gülşenî'nin mecmuayı istinsah ederken şiir üzerinde kendi tercihini uygulamak istemesidir. İkinci ihtimal ise

gazelin sözlü aktarımında kelimelerin değişme ihtimali ve bu kelimenin değiştikten sonra gazelin kaydedilmesidir. İkinci ihtimal de Fuzûlî'nin gazelleri için oldukça mümkündür. Fuzûlî, 16. yüzyıldan sonra Osmanlı coğrafyasında sevilen ve şiirleri halk arasında çok okunan, saz ve söz meclislerinde çok söylenen bir şâirdir. Sözlü kültürde bu kadar sevilen bir şâirin, sözün hafızada tutunma ve yayılma aşamasında kelimelerinin değiştiği, geçen zamana göre aynı anlama gelen devrin kelimeleriyle yer değiştirebileceği sugötürmez bir gerçektir:

“Şifâ-yı vaşl-ı kâdiriñ hicr ile bīmār olandan şor

Zülâl-i zevk-ı şevkîñ teşne-i bîdār olandan şor

Gözü sellilerin hâlin ne bilsin merdüm-i gâfil

Kevâkib sırrını şeb-tâ-seher bî-dār olandan şor”

Gözü yaşlıların hâlin ne bilsin merdüm-i gâfil

Kevâkib seyrini şeb-tâ-seher bî-dār olandan şor (Fuzûlî divanı, gazel C, s. 58)

Bu kısma diğer bir örneğe Kıvrımlı Rahmî divanından bir gazel parçasıdır. Hasan Gülşenî mecmuasında 77. güftede “bî-baht kelimesi yerine yakın anlamlı olan “üftâde” kelimesi kullanılmıştır.

“Bizden o mehi böyle girîzân³⁰⁰ eden ey dil

Üftâdeleriz hep eser-i kevkebimizdir”

Vâhid Mahtûmî divanında 102. gazelin üçüncü beytinde yer alan bu beyitte, yardımcı fiille kurulan birleşik eylemlerin yardımcı fiillerinin farklı olduğu görülmüştür. Orhon Türkçesinde (eyle-, ol-, kıl-) yardımcı eylemleriyle birleşik eylem

³⁰⁰ Girîzân: HGM (Erden) gürizan.

kurulabilmektedir.³⁰¹ Eski Anadolu Türkçesinde yardımcı fiil grubundeki fiillerin arttığını, (et-) fiilinin de bu yardımcı fiil grubunda yer aldığını görmekteyiz.³⁰²

Aşağıdaki örnekte ise et- ve eyle- eylemleri yardımcı fiil olarak birbirleri yerine kullanılmışlardır:

Revā mı tāze ‘āşıklar bulup sen eylesen ‘işret
Ġamıñla ben qalam tenhā ġarīb [ü] nā-tüvān sensiz (HGM güf. 175)

Revā mı tāze ‘āşıklar bulup sen édesin ‘işret (VMD, g. 102)

Dürbinizâde mecmuasında 106 numaralı güfte olarak görülen “*Dil fikr-i lebin cānda nihān eylemek ister*” mısrasıyla başlayan şiirin, Nedîm divanında 7 numaralı nazım olduğu tespit edilmiştir. Divandaki ikinci mısradaki “daralır” kelimesi mecmuada “sıkılıp” olarak geçmiştir:

“Dil fikr-i lebin cānda nihān eylemek ister
Cānım şıkılıp āh u fiġān eylemek ister” (MDM güf. 106)
Cānım daralır āh u fiġān eylemek ister (ND, nazım 7)

5.1.2. Farklı anlama gelen farklı kelimeler

Bu bölüm için örnek olarak Nedîm’in yukarıda gördüğümüz 7 numaralı şiiri gösterilebilir. Divanda “nihān” olan kelime Hasan Gülşenî mecmuasının 48. güftesinde “ayân” olarak kayıtlıdır. Buradaki kelime farklılığını müstensih’in kasıtlı olarak yaptığını düşünmekteyiz. Divan edebiyatında aşk, gizlenmesi gereken bir sırdır fakat aşık bunu gizleyemez, herkese söylemek ister. Müstensih, gizlemek yerine bu sırrı ifşa etmek istemektedir. Bir sonraki kısımda şiirin tamamında görüleceği gibi ayân kelimesi müstensih’in bu yazımıyla manzumede iki kez geçmiş olacaktır (bkz. “mısra farklılıkları”, s. 234):

“Dil fikr-i lebin canda ‘ayân eylemek ister
Cam-ı mey-i serşâr-ı revân eylemek ister” (HGM, güf. 48)

³⁰¹ Talat Tekin (2003), Orhon Türkçesi Grameri, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, s. 98.

³⁰² Et- fiilinin yardımcı fiil olarak kullanımı hakkında ayrıntılı bilgi için: Faruk Kadri Timurtaş (1976), Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri, Türkiyat Mecmuası s. 331-368: 363 ve Hatice Kübra Çelik (2019), Eski Anadolu Türkçesinde et-, eyle- ve kı- yardımcı fiilleri (13-14. yüzyıllar), Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

“Dil fikr-i lebin cânda nihân eylemek ister

Cânım daralır âh u figân eylemek ister” (ND, nazım 7)

Bu kısma örnek olarak yine Fuzûlî’nin bir önceki bölümde işlediğimiz gazeli gösterilebilir. Divandaki “sırrın” kelimesi “şîrîn” olarak, “nükte” kelimesi “nokta” olarak mecmuaya alınmıştır. Bu değişikliklerin kelime hatasından çok kasıtlı değişiklik olduğunu düşünmekteyiz, çünkü yerine gelen kelimelerle cümledeki anlatım değişmektedir. İki beyitte de aşık sevgiliye seslenmektedir. Mecmuadaki beyitte kastedilen dudağın tatlı, bir nokta kadar küçük ve gizli olması iken, divandaki beyitte dudak, sadece aşığın bildiği bir söz, bir sır gibi gizlidir. Ayrıca mecmuada lebi-şîrîn- pinhân- nokda ile tenâsüb yapılırken divanda lebi- pinhân- nükte- sır ile tenâsüb yapılmıştır:

“Lebiñ şîrîñ gelip güftâr benden³⁰³ özgeden şorma

Bu pinhân nokdayı bir vâkıf-ı esrâr olandan şor” (HGM güf. 467)

“Lebin sırrın gelip güftâre ey meh özgeden şorma

Bu pinhân nükteyi bir vâkıf-ı esrâr olandan şor (FD, g. C, s. 58)

Kırımlı Rahmî divanında görülen bu güftede ise özne olarak bulunan yâr kelimesi mecmuada gizli özne olarak kullanılmış ve onun yerine lütuf ve ihsan kelimeleriyle bir terkip yapılmıştır³⁰⁴:

“Zamân-ı ‘ıyd³⁰⁵ geldi lutf [u] ihşân eylemez neyler”

Zamân-ı ‘ıyd geldi yâr ihşân eylemez neyler

Dürbinizâde mecmuası 308. güftesi olan bu şiirde divandaki³⁰⁶ “pistân” kelimesi yerine “bostân” kelimesi tercih edilmiştir. Kelime çağrışımından dolayı müstensihinin kasıtlı tercihi miydi, pistân kelimesine sansür mü uygulamak istedi ya da tamamen

³⁰³ Ayrıca bu kısım divanda “güftâre ey meh özgeden sorma” olarak geçmektedir fakat diğer nüshalarda mecmuada görülen hâlinin de dolaşımda olduğu tespit edilmiştir.

³⁰⁴ HGM güf. 100, KRĐ, G. 45, b. 1, s. 69.

³⁰⁵ Zamân-ı ‘ıyd: S. E. zamânı ıyd

³⁰⁶ SVD g. 89, b. 2, s. 385.

kasıtsız yapılan bir okuma ya da yazma hatası mıydı, bilemiyoruz fakat bu kısma almanın daha iyi olacağını düşündük:

“Biz hemân olmayacak endîşe-i ham eyleriz

Mîve-i nârenc-i bostânı henüz nâ-restedir”

Aşağıdaki örnekte ise bilinçli yapılan bir tercih göze çarpmaktadır. Şâir divanında bülbülleri ağlatmış fakat müstensih bülbüllere nağme söyletmiştir. Divan şiiri için bülbülün ötüşü zaten ağlamayla beraber kullanıldığından iki kullanım arasında büyük bir fark olmadığı düşünülse de bestelenen şiirde bülbülü ağlatmak yerine nağme söyletmek önemli bir tercihtir. Şiirin mecmuadaki ve divandaki hâlleri alt alta verilmiştir:

“Bezm-i meyde sâkiyâ devr eylesün mül gül gibi

Bülbül etsün şad hezârân nağmesin gül gül gibi” (Dürbinizâde, güf. 469)

Bülbül etsin sad-hezâran girye sen gül gül gibi³⁰⁷

Bir sonraki örneğimiz Yahya Nazîm divanından şiirin ve Hasan Gülşenî mecmuasından bir güftenin farkını içermektedir. Divanda “derûn” kelimesiyle “hûn” kelimesi birleştirilerek “içimin kanı” manasına gelen bir tamlama oluşturulmuştur. Mecmuada ise “gönlümüm kanı” anlamına gelen yakın anlamlı terkip “dil” kelimesiyle oluşturulmuştur. Vezin değişmemiştir, gelen kelime yine bir ünlü ve bir ünsüz heceden oluşmaktadır. O yüzden müzikal anlamda bir değişmeden söz etmemiz zordur. Fakat “hûn-ı derûn” yerine “hûn-ı dilim” terkiбинin tercih edilmesinde daha yaygın bir terkip kullanım tercih etme arzusu olabilir.

“Def gibi sine-i germ³⁰⁸ idim nâle-i dil rebâb iken

Hûn-ı dilim şarâb idi laht-ı ciger kebâb iken” (HGM güf. 77)

Hûn-ı derûn şarâb idi puhte-ciger kebâb iken (YND, g. 516, s. 945).

Derviş Avnî mecmuasındaki bir güfte ile Necâtî divanından bir gazelin başından sonuna farklı tercihlerle örülü olduğunu görebiliriz. İlk beyitte sevgiliye hitap eden

³⁰⁷ Şâir: Amânî, kaynak: <https://divanmakam.com/forum/bezm-i-meyde-sakiya-devr-eylesin-mul-gibi-seyyid-nuh-diyarbakirli-sehnaz.5573/post-76465>

³⁰⁸ sine-i germ: HGM (Erden) sine kerem

aşık, güzellik tahtına yalnızca sevgilinin liderlik edebileceğini ifade etmektedir. Fakat divanda ve mecmuada kullanılan farklı manadaki iki kelime, bu sözün farklı şekillerde ifade edilmesine sebep olmaktadır. Mecmuadaki tercih “güzellik tahtında liderliğin ancak sevgilinin yanında olabileceğini” ifade ediyorken, divandaki tercih ise “güzellik tahtında liderliğin ancak sevgiliye pay edilebileceğini, sevgilinin hakkı olduğunu ifade eder.³⁰⁹ Güfteadaki kullanım farkının geçen yüzyıllar içinde değişen dilden ötürü olduğu düşünülmektedir:

Nigārā sende ḥaṭm olmuş güzellik ṭāzelik terlik

Seniñ yanındadır ancak serīr-i ḥüsne serverlik

Nigārā sende ḥaṭm olmuş güzellik ṭāzelik terlik

Seniñ ḥaḳḳundadır ancak serīr-i ḥüsne serverlik

Bu beyitte ise yardımcı eylemle kurulan birleşik fiillerin farklı tercih edildiğini söyleyebiliriz. Necâtî’nin şiirinde “vēr-” eylemiyle birleşik fiil kurulmakta iken Derviş Avnî mecmuasında “êt-” eylemiyle birleşik fiil kurulmuştur. Kasıtlı yapıldığı düşünülen bu değişikliğin sebebi, yine yüzyıllar içindeki yardımcı eylemin tercih edilme sıklığı, yahut “tâlim” kelimesinin zaman içerisinde etmek yardımcı fiiliyle kurulmaya başlaması olabilir:

“İrem bāğında ey meh-rū varır ta’līm eder her dem

Şaçıñ reyḥāna sünbüllük kadiñ şimşāda ‘ar’arlık”

İrem bāğında ey meh-rū varır ta’līm vērür her dem

Yine sevgiliye seslenen aşık, mecmuadaki beyitte sevgilinin güneşten hayâl aldığını söylerken divandaki beyitte güneşten ışık aldığını söylemektedir. Divandaki beyitte aşık, sevgilinin güneşten ışık ve aydan aydınlık aldığını söylediği için mısra içi somut bir paralellik görülmektedir. Fakat mecmuadaki tercihin niçin yapıldığı hakkında bir fikir yürütülememektedir:

“Lebiñden mū’cīz-i ‘İsā erişmiş Hızır u İlyāsa

Yüzünden gün hayāl (dv. ziyā) almış³¹⁰ meh alnıñdan münevverlik”

³⁰⁹ DAM güf. 19, NCD g. 326.

³¹⁰ almış: M.Ç. olmuş

Yüzünden gün zîyâ almış meh alnından münevverlik

Bu örnekte müstensih, divandaki “bûlbûl”ün yerine “dil” kelimesini getirmiştir.

Müstensih şâirin klasik gül-bûlbûl kullanımını tercih etmemiş, gül müjdesiyle bûlbûlü değil, onun yerine gönülleri mutlu etmiştir. Belki klasik gül-bûlbûl mazmununu kullanmak yerine gül mevsiminden ötürü mutlu olan insanları anlatmayı tercih etmiştir; belki de sözlü kültürde sevilen bir kullanımı tercih etmiştir:

“Eyledi müjde-i gül dilleri şād u hurrem

Goncanıñ göñlü açıldı güle düşdü şeb-nem” (HGM güf. 619)

Eyledi müjde-i gül dilleri şād u hurrem (BD, g. 331)

5.2. Mısra farklılıkları

Şiirin divandaki mısrası ile mecmuadaki mısrası arasında farklılık bulunur. Yine Hasan Gülşenî mecmuasındaki 48. güfte, Nedîm’in şiirinden alınmıştır. Şâir, ikinci mısrasında canının sıkınlığından dolayı ah etmek istediğini söylerken mürettib ağzına kadar dolu bir şarap istediğini kaleme almıştır. Bu farkın şiirin yayılış farklılığından mı, yoksa müstensihin kendi tasarrufu mu olduğunu ne yazık ki bilemiyoruz. Fakat şâir olan müstensihin kendi tasarrufu olduğunun kanaatindeyiz. Şâirin kurgusunda aşık sevgilinin dudaklarını düşündüğünü gizlemek isterken mecmuada, aşığın bunu ifşa etmek istediğini yazılıdır. Yukarıda işlediğimiz kelime farklarına örnek olarak tekrar edilebilir. Ayrıca Dürbinizâde mecmuasında da bulunan güfte, ufak bir kelime farklılığı hariç divandaki şiir ile aynıdır.

Aşağıda mecmuadaki güfte ile şiirin divandaki hâli beraber verilmiştir:

“Dil fikr-i lebin canda 'ayân eylemek ister

Cam-ı mey-i serşâr-ı revân eylemek ister

Aşk odı yakıp sînede bir şem '-i fîrûzan

Esrâr-ı dili halka 'ayân eylemek ister” (HGM, güfte 48)

Dil fikr-i lebin canda nihân eylemek ister

Cânım daralır âh u figân eylemek ister

Aşk odu yakup sînede bir şem‘-i fûrûzân

Esrâr-ı dili halka ıyân eylemek ister (ND, nazım 7, s. 166.)

Nedîm divanında 35 numaralı musammat olan “Sâkiyâ meclise gel cismime gelsin cânım” mısrasıyla başlayan bu murabba, aynı zamanda Dürbinizâde mecmuasının 164 numaralı güftesidir. Mecmuada birinci ve üçüncü bentler dört mısra olarak yer alırken, aynı zamanda güfte şarkı formuyla bestelenmişken ikinci bendin ikinci mısrası mecmuada bulunmaz. Bilindiği gibi şarkı formu genellikle dörder mısralık güftelerle bestelenmektedir. Bunun müstensih tarafından yapılmış kasıtlı bir tercih ya da bir otosansür olduğunu düşünmüyoruz, çünkü mecmuada Nedîm divanında yazılmamış mısraya yakın güfteler çokça bulunur. Bahsedilen güfte ve yazılmayan bend aşağıdadır:

“Merhabâ êtdigin ellerle revâ mı göreyim

[Eller êmsin o şeker lebleri de ben durayım]

Bâri luğf eyle a zâlim biricik yüz süreyim

Pâyın olmazsa eger kûşe-i dāmân olsun” (MDM, güf. 164, ND musammat 35, s. 275)

5.3. Söz dizimi farklılıkları

Bu sınıfa giren güftelerde müstensih, şiirdeki cümlelerin söz dizimini değiştirerek mecmuaya kaydeder. Anlamın da değişmediği örnekler görüldüğü gibi söz diziminin değişmesi sonucu cümle anlamının değiştiği de görülür.

Aşağıdaki örnekte şâirin kurgusunda rakip yare “Ben senin kulunum.” derken müstensihin kurgusunda rakip sevgiliye “Ben senin kulunum.” diye seslenmektedir. Müstensihin bu değişimi kasıtlı olarak yapıp yapmadığı konusunda bir fikrimiz bulunmamaktadır. Mecmuada ve divanda görülen hâlini alt alta bırakıyoruz:

“Seniñ ben kulunum kurbânıñım dêrmiş rakîbe yâr” (HGM güf. 100)

Senin ben kulunum kurbânınım dermiş rakîb yâre (Kırımlı Rahmî, g. 45, s.69)

Bu örnekte ise yardımcı fiille kurulmuş birleşik fiilin divanda ve mecmuadaki kurulumlarının farklı olduğunu görmekteyiz. Birleşik fiil divanda “êtdikde kûşâd” olarak yazılmışken mecmuada “kûşâd êtdikde” olarak yazılmıştır. Divandaki hâli vezne uygun iken mecmuadaki yazım vezinle uyuşmamaktadır:

“Nāme-i hüsnünü küşād êtdikde ol meh-rû” (DAM, güf. 52)

Nāme-i hüsnünü êtdikde küşād ol meh-rû (FAD, g. 369, s. 238)

Aşağıda verilen güfte, divan ile mecmua arasında kelime farklılıkları içerdiği için birinci gruba, söz grubu farklılıkları içerdiği için dördüncü gruba da dahil edilebilir. Fakat beyit içindeki söz dizimi baştan sona değiştiği için bu grup içine dahil etmeyi isabetli bulduk. Beyit muhtevâsı divanda ve mecmuada aynıdır; yalnızca kullanılan kelimeler, söz grupları ve söz diziminde birtakım ayrılıklar bulunmaktadır:

“Yürü var git ey göñül bana mahrem oluben

Zehrini ‘aşkıñ benimle çünki tadar olmadın” (DAM, güf. 27, b. 5)

Pes senin gibi gönül varsın bana mahrem değil

Çünkü bu ‘aşk zehrini benimle tadar olmadın (ERD, 55, s. 85, b. 5)

5.4. Söz grubu farklılıkları

Bu kısımda mecmua ve divan arasındaki söz gruplarının farkı incelenecektir. Şâirlerin divanda kullandığı söz grupları kimi zaman mecmualarda tamamen değişmektedir. Bu kısımda müstensih'in değişimleri kasıtlı olarak yaptığını düşünmekle birlikte sözlü kültürle yayılan şiirlerin değişime uğradığı ihtimalini de göz önünde bulundurmamız gerekir.

Aşağıdaki örnek Dürbinizâde mecmuasının 174. güftesinden alınmıştır. Aşığın sevgiliyi tasvir ettiği bu beyitte şâir maşuğun gözlerine sürmelerin bile hasret çektiğini, gerdanına saçlarını döktüğünü söylemiş, mecmuada ise ceylanlar bile maşuğun gözlerine tutkun olmuşken minik benler gerdanını kaplamıştır:

“Âhüvân üftâde olmuş dîde-i mahmûrına

Hâl-i Hindîler dizilmiş gerden-i kâfûrına” (MDM güf. 174)

Sürmeler hasret çekerken dîde-i mahmûrına

“Zülfini dökmüş ol âfet gerden-i kâfûrına (Hâtif, şarkı 25, s. 236)

Bu örnekte ise maşuğu tasvir eden aşığın kullandığı kelimeler tamamen farklıdır:

“Müsellem bir büt-i gül-fem bütün meftûnıdır 'âlem

Hele ben Nâşidâ bilmem kimiñ cānānıdır kimdir” (MDM güf. 317)

Perîşân turre vü perçem bütün meftûnı hep âlem

Hele ben Nâşidâ bilmem kimiñ cānānıdır kimdir (Nâşid, gazel 34, b. 11)

Hasan Gülşenî mecmuasında yer alan bu güfteye ilk beyitte olan değişiklik birinci gruba dahil olmaktadır. Fakat ikinci beyitte bulunan “Mey içdiğimle peyâm aldı” kısmında kasıtlı bir değişiklik söz konusudur. Mecmuanın mürettibi olan Hasan Gülşenî, aynı zamanda Türk edebiyatı açısından önemli bir şâirdir. Muhtemelen Bâkî'nin kastettiği mânâyı değiştirmek istemiş ve böyle bir kullanımı münasip bulmuştur:

“Bahâr-ı bâğ ise maksûd rûy-ı yâri görün

Garaz cinân ise kûy-ı nigâre varıgörün

Mey içdiğimle peyâm aldı bildi beşimden

Ne renk verdi başa cân-ı hoşgüvârı görün” (HGM güf. 121)

Bahâr-ı bâğ ise maksûd hüsn-i yâri görün

Garaz cinan ise kûy-ı nigâre varı görün

Mey içdüğün lebi yadına bildi benzümden

Ne reng verdi bana cân-ı hoş-güvarı görün (BD, g. 257, b. 1-3)

Aşağıda, mecmuada ve divandaki örnekte bir nida farkının bulunduğu açıkça görülmektedir. Divanda “Yâ Rab” nidası ile sevgiliye seslenmek tercih edilmişken mecmuada sevgilinin güzelliği övülmekle yetinilmiştir:

Ne zîbâ dil-ber-i tersin (dv. yârsın Yâ Rab) *bu hüsn-i hulk ile sen kim*

5.5.Beyit olarak farklılıklar

Bu kısımda şâirin ve müstensihin şiir hakkındaki tasarruflarının tamamen farklı olduğuna şahit olmaktayız. Belki yukarıda bahsettiğimiz gibi sözlü kültür sürecinde şiirin yeniden yaratımı söz konusudur, belki de şiirden güfteye dönüşen manzumeler artık bestekârın ya da müstensihin tasarrufuna geçmiştir, bilemiyoruz. Fakat her iki ihtimalde de şiirin yapısının tümüyle değiştiğinden söz edebiliriz.

5.5.1. Eksik beyit kullanımı

Bu kısım için neredeyse bütün güfte mecmualarından örnek verebilmemiz mümkündür. Çünkü güfte üretim sürecinde -genellikle- bestekârlar iki beyitlik güfteler tercih ederler ya da oluştururlar. Bunu oluştururken de gazelden iki beyit, murabbadan bir bent ya da muhammesten dört mısra almak gibi çok farklı ihtimalleri bulunur. Derviş Avnî ve Dürbinizâde mecmualarında daha çok dörder mısralık güfteler oluşturulduğu için gazelin, murabbanın birer parçalarını kullanırlar. Fakat Hasan Gülşenî mecmuasında güfteler diğer mecmualara göre daha uzundur. Bu mecmuada bir gazelin altı beyti yahut bir murabbanın üç bendi kayıt altına alınmıştır.

5.5.2. Fazla beyit kullanımı

Bu kısım, mecmuaları incelerken nazarımızca en ilginç bulduğumuz vaziyetlerden biri oldu. şâirin var olan şiirindeki beyitler kullanılmak yerine mecmuaya kaydedilirken yeni bir beyit mi üretildi, sözlü kültürde zaten bu beyit vardı da bizim haberimiz mi olmadı, bunlar hakkında maalesef bir bilgimiz bulunmamaktadır. Ama ikinci ihtimalin olması azdır; çünkü güftelerdeki fazla beyitler tek tük değil, üzerine müstakil bölüm yazılacak kadar uzundur. Sadece bir nazım şeklinde değil; gazelde, kasidede, murabbada, yani farklı nazım şekillerinde şahit olduğumuz bir durumdur. Aşağıda örnekler vermeye çalışacağız.

Örneğin Hasan Gülşenî mecmuasında mürettibin farklı bir tasarrufu bulunur. Bazı gazellerin hususi olarak 6 beyit yapılmak istendiğini görmekteyiz. Mecmuadaki 161, 175, 178 ve 195 numaralı güfteler beşer beyitlik gazel olmalarına karşın altı beyit

³¹¹ DAM güf. 19, NCD g. 326.

olarak güfte hâline getirilmiştir. Aşağıdaki örnek Hasan Gülşenî mecmuasının 161. güftesinden alındı. Gazelin dördüncü beyti divanda bulunmamaktadır:

“*Ƙomayup tâƙatim feryāde nālān olmasun dērsin*
Gözüm yāşını alursun da giryān olmasun dērsin

Cefā taşıyla mir'at-ı dilim şad pāre eylersin
Ne mümkündür yine hātır perīşān olmasun dērsin

Melāḥat mülkünü teshīr édip şemşīr-i gamzenle
Güzellik kışverinde gayrı sulṭān olmasun dērsin

[*Èdersin cevri ile dembeste-i gam ehl-i irfānı*
Benimle söyleşür bir merd-i meydān olmasın dērsin]

Benim zann ettiğim bu kim gurūr-ı ḥüsn ile bir gün
Felekde mihr-i rahşān māh-ı tābān olmasun dērsin

Nice ƙul olmasun Yahyā saḡa ey padişāh-ı ḥüsn
Yolumda senden özge kimse ƙurbān olmasun dērsin”

Hasan Gülşenî mecmuasının 175. güftesinde divandaki matla beyti mecmuada bulunmaz, mecmuada ayrı bir matla beyti ve ikinci beyit yer alır. Vâhid Mahtûmî divanında gördüğümüz bu şiir, divanın 102 numaralı gazelidir³¹²:

“[*Ƙarār etmez idi bir dem bu cism-i nā-tüvān sensiz*
Ne dirlik baḡa ‘alemde gel ey rūh-ı revān sensiz

*Beni tenḡa ƙoyup gitdin bela küncinde aḡmazsın*³¹³
Neler eyler baḡa görse bu çerḡ-i bī-amān sensiz]

Seniḡle küşe-i külhānda olsam bana gülşendir
*Netice çeşmine külhān*³¹⁴ *görünür gülsitān*³¹⁵ *sensiz*

³¹² VMD g. 102, s. 656.

³¹³ HGM (Erden)’de bu kısım okunamamıştır.

³¹⁴ Külhan: HGM (Erden) gülhan

³¹⁵ Gülsitān: HGM (Erden) gülistan

*Revā mı tāze ‘āşıklar bulup sen eylesen ‘işret
Ġamıyla ben kalam tenhā ġarīb [ü] nā-tüvān sensiz*

*Cemāliḡ seyrine şeb-tā-seḡer mu ‘tād olan gönlüm
Gece gündüz firākıyla eder şimdi fiġān sensiz*

*Vāhid[-i] mübtelādan cān gibi dūr³¹⁶ olma ‘ömründe
Cihānda olmasın bir laḡza ey rūh-ı revān sensiz”*

Genelde gazel nazım biçimindeki şiirlerin beyitlerinin arttırıldığını görmekteyiz. Hasan Gülşenî mecmuasında Subhizāde Abdî’nin³¹⁷, Azmizāde Hâletî’nin³¹⁸, Bâkî’nin³¹⁹ gazellerinde, Dürbinizāde mecmuasında ise Enderunlu Fâzıl’ın³²⁰ ve Seyyid Vehbî’nin³²¹ gazellerinde müstensihlerin eklemeler yaptığını tespit ettik.

Hatta Hâletî, Bâkî ve Seyyid Vehbî’nin gazellerinden sadece birer beyit alınmış ve üzerine ikinci bir beyit alınarak güfte oluşturulmuştur.

Bu kısma örnek olarak Dürbinizāde mecmuasından 834. Güfteyi aşağıya ekliyoruz. Güftenin ilk beyti Seyyid Vehbî’nin gazelinden alınmışken ikinci beyti gazelde bulunmaz:

*“Mest etdi beni dā’ire sāġar mı nedir bu
Deldi cigerim naġme-i ḡançer mi nedir bu³²²*

Destindeki taḡvīm mi mecmū’a mı yoḡsa

‘Uşşāk ḡesāb etmege defter mi nedir bu”

Mecmuada güfteler üzerine eklenen beyitler ya da bentler sadece gazelde değil, farklı nazım biçimlerinde de görülür. Cem Sultan’ın 26 beyitlik güftesindeki beyitlerden biri ise kasidenin içinde değildir. Cem Sultan’ın kasidesinden hususî olarak bahsedileceği için beyit bir alt başlıkta bahsedilen kısımda bulunabilir.

³¹⁶ devr

³¹⁷ HGM Güf. 396

³¹⁸ HGM Güf. 456

³¹⁹ HGM Güf. 502

³²⁰ MDM Güf 340 ve 849

³²¹ MDM Güf. 817 ve 834

³²² SEVD, c. 2, gazel 189, b.1, s. 632.

Hasan Gülşenî mecmuasında yer alan Râsim'in şarkısında ise üç bentlik muhammesin iki bendi kullanılmış, son mısraları çıkarılmış ve güfteye bir bent eklenmiştir. Fakat daha ilginç olan kısım ise Râsim'in divanında yer almayan üçüncü bendin Râsim mahlası taşıması, divanda mahlas bendinin bulunmamasıdır:³²³ Eserin son bendi aşağıda verilmiştir:

“Yek-dil olmuş mihr ile rûyın nidâ-yı reşk-i mâh

Hâne-i ağıyâre mi³²⁴ tenvîr-i 'azmîñ bilmem âh

Âfitâbım zerre-veş Râsim kılun étme tebâh

Olmasun pâ-mal-i hicranuñ dil-i pür-ıztırab”

5.6.Müstensihin okuma, duyma hatası yahut gramer hatası

Bu kısımda müstensihin eseri mecmuaya alırken eserin uğradığı farklı bir değişiklikten bahsedilecektir. Burada yapılan değişikliğin kasıttan ziyade dikkat hatası, eksik bir bilgi yahut dalgınlık sonucu ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Birazdan anlatacağımız ek farklılıkları da bu gruba alınabilirdi, fakat orada şiirin anlamı değiştiğinden ayrı gruba almamız daha isabetli bir tercih olacaktır; ayrıca ek değişikliklerinin kasıtlı mı kasıtsız mı olduğu hakkında bir kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Dürbinizâde mecmuasında yer alan bu beyitin ilk mısrasındaki değişiklik anlamı etkileyen bir değişiklik değilken ikinci mısradaki görülen farklılık şiirin anlamını tamamen bozmuştur. Önceden müstensihin kasıtlı yaptığı bir değişiklik olarak düşünsek de güfteyi divandan kontrol edip iyice bir okuduktan sonra güftedeki cümlelerin bir anlam içermediğini, anlamın bozulduğunu fark ettik.

“Şanma şeb-nemdir düşen hicr-i ruhuñdan şubha dek

Kubbe-i gerdün çıkardım tâb-ı âhenle gül-âb” (MDM. güf. 295)

Şanma şeb-nemdir düşen hicr-i ruhuñda subh-dem

Kubbe-i gerdün çıkardı tâb-ı âhımla gül-âb (Bâki, g. 18, b. 3, s. 112)

³²³ Râsim divanı, s. 44-46.

³²⁴ ağıyâre mi: HGM (Erden) ağıyâremi.

Bir sonraki örnek şiir ve güfte mecmualarında yapılan tipik hatalardandır. Farsça tamlama kurarken müstensih izafet kesresi ile tamlamayı kurmak yerine atıf vavı kullanır:

“*Ben mest ü harābum dil mestāne degül mi yā*” (MDM güf. 11)

Ben mest-i harābım dil mestāne değil mi yâ (NfD, 6. g.)

Müstensih, sıradaki örnekte bir harf eklemeyi unutmuş yahut kelimeyi eksik görmüş olmalıdır. Müstensihin yazdığı güftenin vezinle uyuşmaması (fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün) söylediğimizi destekler niteliktedir:

“*Sūziş-i ‘aşkıyla³²⁵ yanmış hep devr-i lālezār*” (MDM güf. 1042)

Sūziş-i ‘aşkıyla yanmış hep derūn-ı lālezār (SVD, ş. 33)

Bu örnekte müstensih [ب] harfinin tek noktasını yanlışlıkla iki nokta olarak işaretlemiş ve harf [ي] şeklinde okunmaya sebebiyet vermiştir. Dikkatli okuyucunun gözünden kaçacak bu farklılık, sondaki [ـ] harfine dikkat edilmeyince kelimenin şîrîn olarak okunmasına sebep olmuştur. Divanda, maşuğun saçlarının güzellikleriyle şebboy çiçeklerini bağladığından söz edilmekte ve “şeb-reng” ile “şeb-bû” arasında tenâsüb sanatı bulunmaktadır. Fakat mecmuada şîrîn kelimesinin tercihi ile bu tenâsüb kurulamamaktadır. Divandaki kullanım ve Dürbinizâde mecmuasını transkribe eden Uysal’ın kullanımı aşağıdadır:

Ṭurre-i şeb-reng-i nāzın bağlamış şebbūları: MDM (Uysal): Ṭurre-i şîrîni nāzik bağlamış şebbūları

5.7. Ek farklılıkları

Şiirlerin divandaki hâlinde içinde bulunan ek ile mecmuadaki hâlinde bulunan ekler bazen farklılık gösterir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bu durum sadece bir dikkat hatası yahut sözlü kültürde kulaktan kulağa yayılan edebî eserlerin sonucu olabileceği gibi kasıtlı yapılan bir eylem de olabilir.

³²⁵ ‘aşkıyla: MDM (Uysal) ‘aşkı ile

Aşağıdaki güftede mısra kelimesinin aldığı ilgi eki cümle yapısını değiştirmiştir. Divandaki biçiminde şâir, “Ey zahid; insaf et, o uzun mısrayı, (sevgilinin) boyunu seyret” derken mecmuadaki hâlinde ilgi eki aldığı için isim tamlaması kurulmakta ve “Ey zahid; insaf et, o uzun mısra (gibi olan sevgili) nın boyunu seyret” anlamı çıkmaktadır.

Kāmetin seyr eyle insāf èt o bālā mısra ‘ı

Zāhidā sen şā‘ir olsañ intihāb ètmez misin (HGM güf. 449)

Kāmetin seyr eyle insāf èt o bālā mısra ‘ı

Zāhidā sen şā‘ir olsañ intihāb ètmez misin (ND, g. 71, b. 2)

Bu örnekte ise “olmuş” kelimesi birleşik fiil hâline getirilerek “olmuşdı” şeklinde kullanılmış, vezin uygunluğu için “bir” kelimesinin de atıldığı görülmüştür.

Bezm-i ‘ālemde güm olmuş bir melāḥat ḥātemüm

Èdicek cānā tebessüm bildiler ki(m) sendedür (MDM güf. 271)

Bezm-i ‘ālemde güm olmuşdı melāḥat ḥātemüm (HAD, g. 195, b. 2, s. 306)

Mecmuada duyulan geçmiş zaman ile kurulan fiiller divanda görülen geçmiş zaman ile kurulmuştur. Mecmuadaki kullanımda kurulan teşbih-i maktûb (sevgilinin yanağı ve gül-i hamrâ arasında) aşığın bilgisi dışında gerçekleşmiştir, burada aynı zamanda tecâhül-i ârif sanatı da kullanılmıştır; fakat divandaki şekilde, gülün sevgilinin yanağından aldığı kızılıktan sevgili haberdardır:

“Ne zībā dil-ber-i tersin bu ḥüs-n-i ḥulk ile sen kim

Èrişmiş reng-i rüyundan gül-i ḥamrāya aḥmerlik” (DAM güf. 19)

Èrişdi reng-i rüyundan gül-i ḥamrāya aḥmerlik (NCD, g. 326)

Dürbinizâde mecmuasında yer alan bu beyitte, divandaki “dil” kelimesi “meded” kelimesi ile çıkarılıp “gönül” kelimesi tercih edilmiştir. Ayrıca ayrılma durumu eki kaldırılıp Farsça olumsuzluk eki “bî-” getirilmiş, belirtme durumu eklenmiştir. Ek müdahalelerinin ölçüye uyum sağlamak için yapıldığı düşünülmektedir:

“Pençe-i şāḥīn-i ḡamzeñ bî-amāndır dostum

Dām-ı zülfün den göñül murğını āzād eyleme” (MDM g. 177)

Pençe-i şāhin-i ğamzeñden amāndır dostum

Dām-ı zülfün den meded dil murğın āzād eyleme (İD, g. 89)

5.8. Nūsha farklılıklarının tek bir kasidede görünümü: Cem Sultan Kasidesi

Dürbinizāde mecmuasında yer alan Cem Sultan’ın güftesi, 46 beyitlik bir kasidedir.³²⁶

Cem Sultan’ın Osmanlı’dan ayrılışını ve Fransa’ya gidişini anlatan kaside biçiminde yazılan bu arzuhâl, Sultan Cem’in duygu gelgitlerini, ruh hâllerini, düşüncelerini, Fransa’ya bakışını yansıtmaları bakımından önemli bir şiirdir. Mecmuaya “Güfte Cām-ı Cem” adıyla kayıtlı bu güftede ise 26 beyit bulunmaktadır. “*Cām-ı Cem nūş eyle ey Cem bu Firengistāndır*” mısrasıyla başlayan bu manzumenin mecmuada geçen hemen her beytinde divan ile farklılıklar bulunmaktadır. Bu kasideyi her bölümde ayrı ayrı incelemeyi uygun görmüştük fakat beyitlerin içlerindeki birden fazla sınıfa girecek farklılıklar ve kasidenin mecmuada çok hacimli olması hasebiyle ayrıca bahsetmek durumunda kaldık. Güftedeki ve kasidedeki farklılıklar sırasıyla aşağıda verilmiştir. Kasidenin ve mecmuanın birinci beytinde hiçbir farklılık bulunmaz. Farklılık ikinci beyitten itibaren görülmeye başlar. Farklılıklardan bahsedilirken beyitler verilecek, yanlarına beyit numaraları da eklenecektir. Verilen birinci beyit mecmuadan, ikinci beyit de divandan alıntıdır.

Şâirin Mekketullâh olarak ifade ettiği Kâbe, mecmuada Ka’betullâh olarak ifade edilir. Ayrıca divanda belirtme durum ekiyle yazılan ifade mecmuada yönelme durum ekiyle yazılmıştır ki bunun zaman içinde değişen Türkçenin etkisiyle olduğunu düşünmekteyiz:

“*Ka’betu’llāha varıp bir kez tavāf eyledigim*

Biñ Karamān biñ ‘Arab biñ mülket-i Oşmāndır” (MDM güf. 815, b. 2)

Mekketullâh’ı varıp bir kez tavāf eyledigim

Biñ Karamān biñ ‘Arab biñ mülket-i Oşmāndır (b. 2)

³²⁶ CD, s. 62-65.

Bu beyitte şâir, Fransa'ya sağ salim adım attığı için şükretmekte, insan için sağlıklı olmanın ehemmiyetinden bahsetmektedir. Divanda “yedi” olarak yazılan yedi iklim ifadesinin mecmuada Farsçası tercih edilmiştir:

*“Şükr kıl Allāha kim geldiñ Firengistān’a sağ
Sağlığında her kişi heft-iḳlīme şultāndır”* (b. 3)

Şükr kıl Allāha kim geldiñ Firengistān’a sağ
Sağlığında her kişi yedi iḳlīme şultāndır (b. 3)

Kasidenin mecmuadaki dördüncü beytinde ise şâir Fransa bahçelerinin cennet gibi güzel olduğundan söz etmektedir. Şâir ağaçların cennetteki sidre ağaçları gibi olduğundan bahsederken müstensih bahçelerdeki cennet hurilerine benzeyen insanlardan bahseder:

*“Geldigin şehir-i Fıranca bağçesiniñ her biri
Sûre-i hûr [u] na ‘îm ü ravza-i Rıdvāndır”* (MDM b. 4)

Geldigin şehir-i Fıranca bağçesiniñ her biri
Sidre vü huld u na ‘îm ü ravza-i Rıdvāndır (CD, b. 5)

Şâir Fransa bahçelerinin tasvirine devam eder. Bir önceki beyitte ağaçtan bahsin daha yerinde bir kullanım olduğunu buradan da görebiliyoruz. Bu beyitte divandaki atıf vavı yerine belirtme eki kullanılarak beyitteki cümle yapısı değiştirilmiş ve aynı anlama gelen farklı kelimeler tercih edilmiştir:

*“Nār ağaçları vü limon kıysu şeftāluları
Gülleri zībā çiçekler hem turunc-istāndır”* (b. 5)

Nār ağaçları vü limon kıysu şeftāluları
Güller ü zībā çiçekler hem nerenc-istāndır (b. 6)

Şâir Cem, şehirdeki işret alemlerini anlatmaya başlamıştır. İşret sofralarındaki güzellerin, güzellerin hükümdarı olacak kadar güzel olduğundan ve güzellerin

özelliklerinden beyitler boyu bahseder. Bir sonraki beyitte işret sofralarının güzellerinden bahseder. Divandaki ve mecmuadaki kelimelerin kullanım farkı aşağıdadır:

“‘*Ayş kıl şehrinde bu şehzāde-i Efrenciniñ*

Kim be-ğāyet nāzenīn-i Hüsrevā devrāndır” (b. 6)

‘*Ayş kıl şehrinde bu şehzāde-i Efrenginiñ*

Kim be-ğāyet nāzenīn-i Hüsrev-i hūbāndır (b. 7)

Fransız güzellerinin tasvirine devam edilen bu beyitte divandaki “sîmîn-beden” yerine “sîmîn-tendir” tercih edilmiştir. Bir sonraki değişiklik ise Fransız güzellerine hitap şeklindedir. Fransız güzellerine hitap edilirken divanda ve mecmuadaki tercihler birbirinden farklıdır:

“*Serv-kađ [ü] sîmîn-tendir maḥbûb-ı Efrengi göz*

Ay ile gün ḥüsnünüñ ‘aşkında ser-gerdāndır” (b. 9)

Serv-kađ ü sîmîn-beden Efrengī maḥbûb-ı melīk

Ay ile gün ḥüsnünüñ ‘aşkında ser-gerdāndır (b. 11)

Bu beyitte şâir, tasvir ettiği güzellerin kendi huzurunda olduğu için şükretmektedir. Beyitte söz diziminde ve kelime tercihinde farklılık görülmektedir. Divandaki “her dem” yerine “dâim” kelimesi tercih edilmiş, bulunma durumu eki yerine bildirme eki kullanılmış, ayrıca söz dizimi değişmiştir. İkinci mısra ise divandan fazla olarak üçüncü tekil kişi iyelik eki gelmiştir:

Minnet ol Allāha kim dā’im ṭapuñdır³²⁷ Hüsrevā

Hūbları bān oğlu bānlar ḥüsnüñe ḥayrāndır

Minnet ol Allāha kim tapunda her-dem Husrevā

³²⁷ dā’im ṭapuñdır: MDM (Uysal) dā’im[a] tapuñdır

Hûblar bân oğlu bânlar hûsnüğe hayrândır (b. 14)

Mecmuanın on ikinci beytinde yer alan aşağıdaki beyit divanda bulunmaz. Nüsha farklılıklarının alt başlığındaki beyit fazlalığı bölümünde buna dair daha fazla örnek bulunabilir. Bu beyitten kaside içinde hususî olarak bahsetmemiz icap etmektedir. Geçtiğimiz beyitler boyunca şâir işret meclisinden bahseder. Bu beyit de işret meclisinin bir parçası olan musikî icrasını tasvir etmektedir. Önceki ve sonraki beyitlerle anlam bütünlüğünü bozmayan beyit, muhtevâsı ile birlikte bir güfte mecmuasında açılan parantez gibi düşünülebilir:

“Çalınır çeng ü def ü kânun figân-ı erganûn

Ney girîvinden Firençe ser-te-ser efgândır” (b. 12)

İşret meclisinde müzik icrası devam etmektedir. Meclisin güzelleri şarkı söylemektedirler. Bu beyitte divandaki ve mecmuadaki işaret sıfatının farklı kullanıldığı göze çarpar:

“Hûblar kâfir dilince nağmeler âgâz eder

Ol kara saçlar güneş yüzlerde müşk-efşândır” (b. 13)

Şol kara saçlar güneş yüzlerde müşk-efşândır (b. 15)

Bu beyitte mecliste sunulan bir içki olarak gül şerbetinin özellikleri anlatılır. Divanda Eski Türkçe “ıssı” yerine mecmuada “âteş”, “mürekkeb” kelimesi yerine ise “müretteb” kullanılmıştır. Issı kelimesinin 18. yüzyıl için arkaik kaldığını ve pek tercih edilmediğini düşünebiliriz. Müretteb kelimesi ise şahsî tasarruf sebebiyle kullanılmış, müstensih bu şekilde duyup aktarmış yahut meclislerde tercih edilmiş olabilir. Bir sonraki mısradaki “ile” edatı yerine “lebin” kelimesi kullanılmıştır:

“Âteş odlarda müretteb sükkerî gül şerbeti

Hokka-i yâkût lebin terkîb-i Efrengândır³²⁸” (b. 14)

Issı otlarla mürekkeb sükkerî gül şerbeti

Hokka-i yâkût ile terkîb-i Efrengândır (b. 26)

³²⁸ Efrengândır: MDM (Uysal) Frengândır

Bu beyitteki ikinci mısra divanda bulunmamaktadır. Divandaki beyit yemeklerle beraber gül şerbetini anlatmaya devam ederken mecmuadaki beyitte tasvir dışı fikir beyan edildiği görülür:

“Kıp kızıl müşk ile pişmiş taze balık etleri

Maḥmūre-i mey-ḥor olana loḳma biḥ cāndır³²⁹”(b. 15)

Kıp kızıl müşk ile pişmiş taze balık etleri

Kāse-i çinīde ḳandile gül-āb efşāndır (b. 27)

Bu beyitte şarabın saki tarafından dağıtıldığı anlatılır. Divan ve mecmua arasındaki kelime farkı, bize meclis pratiklerinin değiştiğinden bahseder mi, bunu bilemiyoruz. Divandaki “rîzân” kelimesi yerine mecmuada “devrân” kelimesi tercih edilmiştir:

“Yedi yıllık ḳaynamış şāfī-i-i cām la ‘li şarāb

Sāḳi-i sīm-sāḳ elinden her ṭaraf devrāndır” (b. 16)

Sāḳi-i sīm-sāḳ elinden her ṭaraf rîzāndır (b. 29)

Divanda yer alan meclisteki on iki prensin sayısı mecmuada kırk sekize çıkmıştır. Divanda şarap içen prensler mecmuada kadehleri tutmaktadır. Bu beyitte divandaki güzeller gerçek hayattaki insanlar gibi dururken mecmuadaki güzeller daha idealize görünmektedir:

“Kırk sekiz bān oḒlu bān ḳarşımda zerrīn-cām tutar

On sekiz sāḳī bu meclisde cevān oḒlandır” (b. 17)

On iki bān oḒlu bān ḳarşımda cāmı içer

On sekiz sāḳī vü meclisde güzel oḒlandır (b. 16)

Bir önceki beyitte bahsedilen ve beyitler boyu anlatmaya devam edilen güzellerle meclis yapmak arşa miraca çıkmak gibidir. Mecmua ve divanda miraca çıkılan yer farklı isimlendirilmiştir, ayrıca mecmuada vezin gereği terkip kurulmamıştır. Ayrıca

³²⁹ Vezin uymuyor.

birinci mısradaki şâir bizzat kendi adıyla kendine seslenirken mecmuada “şâh-ı Rûm” sıfatıyla anılır:

“Bunlarıñla ol şehenşâh-zâde ey şâh-ı Rûm

Bir gece zevk eylemek Mi ‘râc ‘Arabistândır” (b. 20)

Bunlarıñla ol şehenşâh-zâde-i Sultân Cem

Bir gece zevk eylemek mi‘râc-ı arş-istândır (b. 32)

Yirmi birinci beyitte tasvir bitmiş, şâir kendine seslenmeye devam etmiştir. Bu beyitten sonra da kendi kendine konuşmaya devam edecektir. Kendine nasihatler veren şâir, sonraki beyitte de nasihatlerine devam eder. Fırsatı kaçırmamasını ve zevk ve safaya dalması gerektiğini öğütler. Birinci mısranın anlatmak istediği divanda ve mecmuada aynı olsa da kullanılan kelimeler farklıdır. Divanda şâir kendine gönlünü hoş tut, ayş ile meşgul ol diye teselli verirken mecmuada fırsatın kaçırılmaması gerektiği öğütlenir:

“Fırşatı fevt eyleme ‘ayş ile sür zevk u şafâ

Yohsa bu dünyâ-yı dünun âhîri vîrândır” (b. 22)

Husrevâ gönlünü hoş tut ‘ayş meşgûl ol müdâm

Yohsa bu dünyâ-yı dünun âhîri virândır (b. 33)

Bu beyitte ise hükümdarlık edenlerin kim olursa olsun sonunun kötü olduğunu söylemektedir. Divanda hükümdarların “sonra pişman” olduğu söylenirken mecmuada “sonucunun vîrânlık” olduğu söz edilir:

“Hükûm edenler bu cihân mülkünde şark u garba dek

Ger Süleymân ger³³⁰ Sikender şonucu virândır” (b. 23)

Ger Süleymân ger Sikender şonra peşimândır (b. 35)

³³⁰ ger: MDM eger.

Bu beyitte “özge” kelimesinin anlamından ötürü iki anlam çıkmaktadır. Birinci anlamda şâir kendini teselli etmektedir. Artık padişahlığın kendinden geçtiğini ve güzeller meclisinde gönlünü hoş tutması gerektiğini söylemektedir. İkinci anlamda ise ancak gördüğü yediği, içtiğiyle padişahlık olabileceği ve güzeller meclisinde gönlünü hoş tutması gerektiğini söylemektedir. Cem Sultan, divanda kendine “şehzâde Cem” olarak seslenirken mecmuada “şâh-ı cihân” sıfatıyla anılır. Mecmuanın ikinci beytinde ise câm kelimesi yerine Cem kelimesi tercih edilmiştir.

“Pâdişâhlık bundan özge olmaz ey şâh-ı cihân

Hâtırın³³¹ hoş eyle Cem iç meclis-i cānāndır” (b. 24)

Pâdişâhlık bundan özge olmaz iy şeh-zâde Cem

Hâtırın hoş eyle cām iç meclis-i cānāndır (b. 13)

Divandaki ve mecmuadaki son beyit Cem Sultan’ın kendini babası Fatih Sultan Mehmed’in oğlu olarak tarif ettiği beyittir. Divandaki ve mecmuadaki tarif şeklinin içeriği benzese de kullanılan kelimeler, hitap şekli, cümle yapısı bakımından birbirinden farklıdır:

“Husrevâ şehzâde-kân-ı yâdgâh-ı şâh-ı Rûm

Kimdir ol sultân Mehemmed³³² oğlu Cem Sultāndır” (b. 26)

Husrev-i âlem şehen-şeh-zâde-i hākān-ı Rûm

Şâhib-i cūd-ı kerem şeh-zâde Cem Sultāndır (b. 46)

26 beyit boyunca mecmuada divandan farklı kelimeler, ekler kullanılmış; yeni mısralar eklenmiş, mısralar çıkarılmış, beyitler eklenip çıkarılmış, beyitlerin yerleri değiştirilmiştir. Söz diziminde ve söz gruplarında değişikliğe gidilmiştir. Fakat bütün bu nüsha farklılıklarına karşın mecmuada konu bütünlüğünün sağlandığı görülmektedir. Mecmuada şâir Cem’in başına gelenler bir olay örgüsü ile okuyucuya aktarılmıştır. Meclisten seslenmeye başlayan Cem, öncelikle ruh hâinden bahseder, ardından meclisi tasvir eder, en sonunda düşüncelere dalarak ve teselliyi mecliste

³³¹ Hâtırın: MDM Hâtırın.

³³² Mehemmed: MDM (Uysal) Mehmed.

bularak anlatımı bitirir. Divanda da konu bütünlüğü daha uzun beyitler ile, Allah’a seslenilen fazladan bir bölüm ile, bölümler arasındaki ufak tefek farklılıklar ile mecmuadakine yakın sağlanmaktadır.

Tespit edilenlerden şu sonucu çıkarabiliriz: Ne kadar fark olursa olsun Dürbinizâde mecmuasında Cem Sultân divanındaki anlatımla paralellik görünmektedir. Mecmuanın müstensihî kasdî olarak divandaki anlatıma sadık kalmak istemiş olabilir. Veyahut güftenin okuyucusu sadakati sağlamak istemiş, güfte böylelikle elden ele, kulaktan kulağa yayılmıştır. Bu kadar hacimli bir güftenin nasıl ve niçin, hangi meclislerde söylendiği ise ayrıca düşünülmesi gereken bir konudur. Şiir, eski zamanlardan beri müzikle söylenegelmiştir. Şiirin müzikle söylendiği Aşık Çelebi’nin Meşâirü’ş-Şu’arâ’sında da şu şekilde bahsedilir: “İçlerinden biri bu şiiri nazm idüp muganniyyelere ezberledüp okıtdı.”³³³ Bu şiir de dinleyicisinin karşısında, eskilerden bir şehzâde olan Cem’in ahvâlini anlatmak yahut “Frengistân”daki meclislerden haber almak için okunuyor olabilir.

³³³ Bu alıntı ve konu hakkında daha fazla bilgi almak için: Ersu Pekin, “*Âşık Çelebi’nin Musannıfları, Hanendeleri, Sazendeleri*” Bir Allame-i Cihan Stefanos Yerasimos (1942-2005), C. 2, Kitap Yayınevi, s. 505-579.

6. SONUÇ

18. yüzyıldan üç adet güfte mecmuası incelenmiştir.

İncelediğimiz kısımlarda en çok dikkatimizi çeken hususlardan biri güfte mecmualarında daha çok şâirlerin makta ve hüsn-i makta beyitlerinin yahut birinci ve son bentlerinin kullanılmasının tercih edilmesiydi. Eğer şiirlerin büyük çoğunluğu güfteye dahil ediliyorsa şiirin başından ve sonundan parçalar alınıyordu.

Diğer bir husus ise geçmiş yıllardan şâirlerin güfte mecmualarında ziyadesiyle yer alması idi. Herkes tarafından okunan, zamanınca klasikleşmiş şâirlerin şiirlerinin güfte olarak seçilmesi olasıdır, şiirin âhenk unsurları da güfte olarak kullanılmasında etkili olmaktadır. Âhengi, yani şiirin müzikalitesinin fazla olması onu diğer şiirler arasında muteber kılar, güfte olarak seçilmesini sağlar.

Güfte mecmuaları aktüel mecmualardır, devrindeki meşklerde, musikî meclislerinde çalınan eserlere göre değişirler. Yeni güfteler eski güftelerin yerini alır. Fakat çok okunan, çok tutulan; popüler olan eserler her mecliste, her meşkte söylenir ve birden fazla dönemde pek çok güfte mecmuasında yerlerini korurlar. Geçmişteki güfte mecmualarında (Hâfız Post Mecmuası) mevcut olan bazı güfteler bu yüzyılda da etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Ayrıca Hasan Gülşenî ve Dürbinizâde mecmuasının ikisinde de yer alan 18 güfte bulunmaktadır. Bu da dinleyiciler tarafından çok tutulan güftelerin uzun zamanlar yaşadığı ve mecmualardan tespit edilebileceğini ispat etmektedir.

Güfte ve şiir mecmuası olan Derviş Avnî mecmuasında 14. yüzyıla kadar giden şiirlerin bulunması ayrıca dikkate değer bir unsurdur. Dinî musikî eserleri ve güfte sahipleri (Yûnus Emre, Eşrefoğlu Rûmî, Niyâzi-i Mısırî) barındırması mecmuada öne çıkanlardandır.

Üç mecmuada da rastlanan şâirler azımsanacak rakamda değillerdir. Bâkî, Fuzûlî, Nef'î, Nâ'îlî, Yahyâ Nazîm üç mecmuada da bulunan ilk akla gelen şâirlerdendir.

İlk mecmuada bulunmayan, ikinci ve üçüncü mecmuada daha çok bulunan şâirlerden biri de Nedîm'dir. Nedîm'in ilk mecmuada bulunmaması kişisel tercihler sebebiyle

olsa gerektir. 18. yüzyılın ilk çeyreğinde oluşturulan mecmuaya girememesinin sebebi henüz o dönemde çok meşhur olamamasıdır diyemeyiz. Mecmuanın yazıldığı dönem muhtemelen Nedîm meşhur olsa da bestelenen eserlerinin muhtevâsı sebebiyle mecmuaya alınmak istenmemesi mümkün olabilir. Aynı mecmuada 17. yüzyılın baskınlığı fark edilmektedir.

Hasan Gülşenî mecmuasında âheste âheste azalmaya başlayan 17. yüzyıl şâirleri etkisi, yüzyılın sonlarında, Dürbinizâde mecmuasında yerini bu yüzyılın şâirlerine bırakmıştır. Enderunlu Fâzıl bu mecmuada öne çıkan şâirlerdendir. Tanbûrî, Şâkir ve Şeydâ mahlaslı güfte sahiplerinin de mecmuada yoğun etkisi olduğu görülür.

Şâir bestekârlar bu çalışmada incelenmesi gereken diğer bir konudur. İtrî Efendi, Yahyâ Nazîm gibi hem şâir hem bestekâr olan kişiler güfte mecmualarının sevilen eser sahiplerindendir.

Güfte mecmualarında gördüğümüz kadarıyla hükümdarlar ve devlet ricali musîkî meclislerinin yalnızca hamisi, patronu, sponsoru olmakla kalmamış; meclise şiirleriyle, besteleriyle katkı sağlamışlardır. Sultan III. Selim'in mucidi olduğu makamları ve bestelediği eserleri daha önceden de biliyorduk. Güfte mecmualarında padişahların ve yüksek zümrenin güftelerini tespit ederek meclislerde eserleriyle var olduğunu tekrar etmiş olduk.

İncelenen güfte mecmualarının en sevilen nazım biçimi şeksiz şüphesiz gazeldir. Üç güfte mecmuasında da gazel, diğer nazım biçimleri arasında en çok tercih edilen nazım biçimidir.

Şarkı ve murabba da diğer tercih edilen nazım biçimleri arasındadır. Murabba ve şarkı biçimleri hakkında hâlâ kesin bir sonuca varılmış değildir ama mecmuada incelenirken şarkı için ayrı bir başlık açılması gerektiğine kanaat getirilmiştir.

En sevilen nazım biçimi gazel olsa da güfteler daha çok dört beyit hâline getirilerek mecmuaya kaydedilmiş yahut bestelenmiştir. Beste, kâr, şarkı gibi müzik formları dörder mısra ile bestelendiğinden hangi nazım biçimi kullanılsa da güfte -daha çok- dört mısra yahut iki beyit olarak mecmuada yer almıştır.

Yüzyılın sonlarına doğru hece ölçüsüyle yazılan şiirlerin arttığı görülmektedir. 17. yüzyıldan itibaren hece ölçüsüyle yazılan şiirler, 18. yüzyılda sosyolojik ve kültürel sebepler sonucu artmaya başlamıştır.

Mecmualarda ve divanlarda yer alan şiirlerin farklılıklar içerdiği tespit edilmiştir. Bu farklılıklar yedi gruba ayrılarak incelenmiş; bunun sonucunda müstensihin bilmeyerek yaptığı değişiklikleri olduğu gibi kasten yaptığı müdahaleleri de olduğu görülmüştür.

Güfte konularının daha çok aşk, ayrılık, sevgiliye hitap gibi lirik konular olduğu gibi baharın gelişi, meclis tasviri vb. içeriğe sahip olduğu görülmüştür. Üç mecmuadan da edebiyat sosyolojisi açısından mühim örnekler çıkabilir.

Güfte mecmualarında yer alan güftelerin sahipleri tespit edilip divanlarda görülmüştür. Bunun dışında divanı derlenmemiş yahut derlenen divanı henüz gün yüzüne çıkmamış şâirlerin şiirleri de mecmualarda araştırmacılarını beklemektedir. İsmi ve kimliği belirsiz şâirler için güfte mecmualarının varlığı oldukça önemlidir.

Güfte mecmuaları şahsî metinlerdir. Kişinin güfteler üzerinde farklı tasarruflarını görebilmekteyiz. Güfte mecmuaları ve divanlardaki farklılıklar şahsî değişiklikler yanında sözlü kültürün bir sonucudur.

Şiirler, güfte mecmualarına çeşitli sebeplerle (devrin meşhur olan şâirinin sevilen şiirleri, bestelenmek amacıyla yazılmış olan şiirler, âhengi yüksek şiirler, şiirin muhtevâsı vb.) alınmakta idiler. Güfte olarak kullanılırken şiirler üzerinde çeşitli değişiklikler yapılabilir. Bu değişiklikler kelime bazında ufak değişiklikler olduğu gibi şiirin iskeletini etkileyebilecek büyük değişiklikler de olabilmektedir. Şiirin muhtevâsını değiştiren müdahaleler yanında nazım şeklinin farklılaşmasına sebep olan değişiklikler de görülmektedir. Örnek olarak musammat gazelin ikiye ayrılarak murabba biçiminde yazılması, muhammes nazım biçiminde yazılan şiirin bir mısrasının kullanılmayarak murabbaya dönüştürülmesi gösterilebilir. Bu yüzden, güfte olarak karşılaşılan şiirlerin nazım şeklini divanda görmeden kesin olarak belirleyemeyiz.

Güftelerin edebî olup olmadığı tartışmalı bir konudur. Fakat kanatımızca bir eserin edebî olması için nasıl üretildiği önemlidir; bestelenmek amacıyla üretilse de bir güfte gerek içinde barındırdığı âhenk gerek duyguları ifade ediş biçimi bakımından edebî eserlerin bir kolu olarak incelenmeye devam etmelidir.

KAYNAKÇA

Yazma Eserler:

Hasan Gülşenî Mecmuası, İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Kataloğu No: 736/2.

Dûrbînîzâde Hâfız Mustafa Güfte ve Şarkı Mecmuası, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Kataloğu No: 78.

Gazeliyât-ı Riyâzî, İÜ Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı'nda kayıtlı yazma eser (<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TY/nekty00745.pdf>)

Mecmu'a-i Eş'âr, Milli Kütüphane'de kayıtlı 06 Mil Yz A 1793 numaralı şiir mecmuası (<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mecm%C3%BBa-i-esar/85293>)

Kitaplar: Edebiyat ve Kuram Bilgisi

AKKUŞ, Metin, Nef'î divanı, Akçağ Yayınları, Ankara: 1993.

AKSOYAK, İsmail Hakkı, Gelibolulu Mustafa Âlî ve Divan II, Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 73: Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard Üniversitesi: 2006.

AKARSU, Kâmil, Rumelili Zâ'îfî Dîvânı (Tenkitli metin), Berikan Yayınevi, Ankara: 2011.

ANDREWS, Walter. G. Şiirin sesi, toplumun şarkısı (Çeviren: T. Güney), İletişim Yayınları, İstanbul: 2014 (Kendi Dilinde İlk Basım: 1985).

AYAN, Hüseyin, CEVRÎ Hayatı Edebî kişiliği, eserleri ve divanının tenkidli metni, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum: 1981.

BEYATLI, Yahya Kemal, Edebiyata dair, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul: 2020.

BİLKAN, Ali Fuat, Nâbî divanı, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, cilt 1,2, Ankara: 1997.

ÇAKIR, Mustafa Sefa, Yahyâ Nazim Divanı (inceleme-tenkitli metin), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları: 211, Sivas: 2020.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet & TANYERİ, M. Ali, Zâtî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları II, III. Cild: 1987.

ÇELİK, Büşra & KILIÇ, Muzaffer, Derzî-zâde Ulvî Divanı, dbay Yayınları, İstanbul: 2018.

ÇIPAN, Mustafa, Derviş Avnî güfte ve şiir mecmuası, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya: 2010.

- DEMİR, Hiclal, Lâzîkîzâde Feyzullâh Nâfiz ve Dîvânı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2017. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-191378/lazikizade-feyzullah-nafiz--divan.html>
- DEMİRKAZIK, Hacı İbrahim, Mustafa Fennî Divanı (inceleme-tenkitli metin), db yayınları, İstanbul: 2022.
- DİLÇİN, Cem, Örneklerle Türk şiir bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 2013.
- DOĞAN, Muhammet Nur, Şeyhülislam Esad Efendi Divanı, MEB Yayınları, Ankara: 1997.
- DOĞAN, Muhammed Nur, Fuzûlî, Leylâ ve Mecnûn, metin, düzyazıya çeviri, notlar ve açıklamalar, Yelkenli yayınları, İstanbul: 2014.
- ERDAL, Tuğçe, Sözü'n büyü: Fuzûlî şiirlerinde varyantlaşma, Gece Kitaplığı, İstanbul: 2017.
- ERDOĞAN, Kenan, Niyâzî-i Mısırî Dîvânı, Akçağ Yayınları, Ankara: 2019.
- ERDOĞAN, Mustafa, Bursalı Rahmî ve divanı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2017. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195643/bursali-rahmi-divani.html>
- ERGÜN, Saadettin Nüzhet, Türk Şâirleri, Suhulet Kütüphanesi, Cilt 1, 2, İstanbul: 1936.
- ERSOYLU, Halil, Cem Sultân'ın Türkçe Divanı c. 1-3, Tercüman Gazetesi Yayınları, İstanbul: 1981, Erişim adresi: <https://turuz.com/book/title/Cem+Sultanin+Turkce+Divan%C4%B1+1-2-3+1981+780>
- ERTEM, Rekin, Şeyhülislam Yahyâ Divanı, Akçağ Yayınları, Ankara: 1995.
- GÖLPINARLI, Abdülkadir, Nedim Divanı, İnkılap Kitabevi, İstanbul: 1951.
- GÜREL, Rahşan, Enderunlu Osman Vâsıf Bey ve Dîvânı, Kitabevi Yayınları, İstanbul: Yılı Belirsiz.
- HATİBOĞLU, Vecihe, Türk dilinde ikileme, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 1981.
- HORATA, Osman, Has bahçede hazan vakti: XVIII. yüzyıl son klasik dönem Türk edebiyatı, Akçağ Yayınları, Ankara: 2009.
- İLHAN, Enes, Lale Devrinde Gül Aşığı: III. Ahmed (Necîb)-Hayatı, Sanatı ve Divançesi-, Gece Kitaplığı, Ankara, 2016.
- İNCE, Adnan, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim divanı, tenkitli basım, Yükseköğretim Kurulu Matbaası, Ankara: 1994.
- İPEKTEN, Haluk, Nâ'ilî-i Kadîm divanı, edisyon kritik, Millî Eğitim Basımevi, Ankara: 1970.
- İPEKTEN, Haluk, İsmetî Divanı -Edisyon Kritik-, Atatürk Üniversitesi Yayınları: 1974.
- KAPLAN, M. Neşâtî Dîvânı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara: 2019 <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-249018/nesati-divani.html>

- KARACAN, Turgut, Bosnalı Alaeddin Sâbit Divanı, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas: 1991.
- KAVRUK, Hasan, Şeyhülislam Yahyâ divanı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara: Yıl Belirsiz <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78405/seyhulislam-Yahyâ-divani.html>
- KAYA, Bayram Ali, Azmî-zâde Hâletî Divanı: hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve dîvanının tenkidli metni, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2003.
- KURNAZ Cemal & ÇELTİK Halil, Divan şiiri şekil bilgisi, Kurgan Edebiyat, Ankara: 2013.
- KUTLAR OĞUZ, Fatma Sabiha, Arpaemînî-zâde Mustafa Sâmî, Dîvan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara: 2017. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196126/arpaemini-zade-mustafa-sami-divani.html>
- KUTLAR OĞUZ, Fatma Sabiha, İzzet Ali Paşa, Dîvân-ı İzzet ve Nigâr-Nâme (Tezkire-i Nigâriyye), Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü: Ankara: 2019.
- KÜÇÜK, Sabahattin, Bâkî divanı tenkitli basım, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 2016.
- MACİT, Muhsin, Nedîm Divanı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 457, Ankara: 2016.
- MACİT, Muhsin, Divan şiirinde âhenk unsurları, Kapı Yayınları, İstanbul: 2016.
- MERMER, Ahmet, Mezâkî hayatı, edebî kişiliği ve Divanı'nın tenkidli metni, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı: 87, Ankara: 1991.
- OKCU, Nâci, Şeyh Gâlib Divanı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara: 2014.
- ÖZGÜL, Metin Kayahan, Divan Yolu'ndan Pera'ya Selametle, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2018.
- ÖZTEKİN, Özge, Küçükçelebizâde Asım Divanı, Ürün yayınları, Ankara: 2010.
- ÖZUYGUN, Ali Rıza, Hasan Sezâyî-i Gülşenî Divanı, Buhara Yayınları, İstanbul: 2019.
- SARAÇ, Yekta, Kemal Paşazâde Divan ve diğer şiirler, TDK yayınları, Ankara: 2021.
- TARLAN, Ali Nihad, Necâtî Beg Divanı, Milli Eğitim Basımevi, Ankara: 1963.
- TATCI, Mustafa, Yûnus Emre Dîvân-ı İlâhiyât, Kapı Yayınları, İstanbul: 2012.
- TATCI, Mustafa, Eşrefoğlu Rûmî Divanı, h Yayınları, İstanbul: 2016.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, On dokuzuncu asır Türk edebiyatı tarihi, Dergâh Yayınları, İstanbul: 2014.
- TULUM, Mertol & TANYERİ, Mehmet Ali, Nev'î divanı (tenkidli basım), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul: 1977.
- YENİKALE, Ahmet, Sünbülzâde Vehbî divanı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2017. <https://ekitap.ktb.gov.tr/yazdir?E505FCA940EDCFACED8FDE4B4B217AA1>

- ÜZGÖR, Tahir, Fehîm-i Kadîm- Hayatı, sanatı, divanı ve metnin bugünkü Türkçesi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 44, 1991.
- YALÇINKAYA, Şerife, “Şâirin Lirik mülkü: Gazel”, Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale: 2022.
- YILMAZ, K. III. Selim (İlhâmî) Hayatı, edebi kişiliği ve divanının tenkitli metni, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No: 52, Trakya: 2001.
- ZÜLFE, Ömer, Nâşid (1749-1791) Divân, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü 3193 Kültürel Eserleri 444, Ankara: 2009.

Kitaplar: Müzikoloji

- AKSOY, Bülent, Avrupalı gezginlerin gözüyle Osmanlılarda musikî, Pan Yayıncılık, İstanbul: 2000.
- ALVAN, Türkan & ALVAN, M. Hakan, Saz ve Söz Meclisi: şiir ve musikî medeniyetimiz, Şule Yayınları, İstanbul: 2019.
- ANAR BERKSAN, Emine, Hekimbaşı Abdülaziz Efendi’nin Güfte Mecmuası’ndaki şarkılar, Ötüken Neşriyat, İstanbul: 2020.
- BALOĞLU, Bekir Şahin, Tanbûrî Cemil Bey, Efsane ve realite arasında bir portre, Dergâh Yayınları, İstanbul: 2021.
- BEHAR, Cem, Şeyhülislam’ın Müziği “18. yüzyılda Osmanlı/Türk Musikîsi ve Şeyhülislam Esad Efendi’nin Atrabü’l-Asar’ı”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2017a.
- BEHAR, Cem, Kan Dolaşımı, Ameliyat ve Musikî Makamları “Kantemiroğlu (1673-1723) ve Edvâr’ının sıra dışı müzikal serüveni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2017b.
- BEHAR, Cem, Aşk Olmayınca Meşk Olmaz “Geleneksel Osmanlı/Türk müziğinde öğretim ve intikal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2019a.
- BEHAR, Cem, Osmanlı/Türk Musikîsinin Kısa Tarihi, Yapı Kredi Yayınları. 2019b.
- BEHAR, Cem, Orada bir musikî var uzakta... “XVI. Yüzyıl İstanbulu’nda Osmanlı/Türk Musikî Geleneğinin Oluşumu”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2019b.
- BEHAR, Cem, Kadîm ile Cedîd Arasında, III. Selim Döneminde Bir Mevlevî Şeyhi: Abdülbâkî Nâsır Dede’nin Musikî Yazmaları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2022.
- FONTON, Charles, 18. Yüzyılda Türk Müziği, (Çeviren ve Yayıma Hazırlayan: Cem Behar) Pan Yayıncılık, İstanbul: 1987.
- TANRIKORUR, Cinuçen, Türk Müzik Kimliği, Dergâh Yayınları, İstanbul: 2019a.
- TANRIKORUR, Cinuçen, Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi, Dergâh Yayınları İstanbul: 2019b.

ÖZKAN, İsmail Hakkı, Türk Musikîsi Nazariyatı ve Usulleri-Kudüm Velveleri, Ötüken Yayınları, İstanbul: 2016.

ÖZTUNA, Yılmaz, Türk Musikîsi Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara: 1974.

Tezler

AKAR, Betül, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki R.1965 numaralı şiir mecmuası (9-176b)'nın transkripsiyonlu metni, (Yayın No: 294499) Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yüksek Lisans Tezi, Konya: 2011.

AKHAN, Kerem Kaan, Ebûbekir Ağa güfte mecmuası: Türkçe güfteler (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin), (Yayın No: 674886) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2021.

ALICI, Lütfi, Dîvân-ı Nâşid, inceleme-tenkitli metin, (Yayın No: 71568), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Malatya: 1998.

ALPAY, Gönül Ahmed-i Da'i and his Çengname, edited by Şinasi Tekin, Harvard University Printing Office, 1973.

ALTUNER ÜZER, Nuran, Safayi ve Tezkiresi, (Yayın No: 7221) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul: 1989.

ARBATLI, Mehmed Said, Bağdatlı Es'ad, Hayatı, Sanatı ve Divanının Tenkitli Metni, (Yayın No: 122633), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat: 2002.

ASLANTAŞ, Gazanfer, Vecîhî hayatı, eserleri ve Divanı'nın tenkitli metni, (Yayın No: 30456), Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Konya: 1994.

AYDEMİR, Semra, Dede Ömer Rûşenî (hayatı, eserleri ve Divanı'nın tenkitli metni), (Yayın No: 12295), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya: 1990.

AYDIN, Mehmet, XVII. Asır Şâirlerinden Abdülbâki Vecdî Divanı, İstanbul Üniversitesi Mezuniyet Tezi, İstanbul: 1948.

AYDIN, Gamze, Bosnalı Sâbit divanının bağlamalı dizini ve işlevsel sözlüğü, (Yayın No: 551475) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara: 2019.

AYDIN, Haluk, Cevrî Divanı'nın tahlili, (Yayın No: 273216), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Balıkesir: 2010.

AYPAY, A. İrfan, Nâhifî Süleyman Efendi hayatı, edebi kişiliği, eserleri ve Divanı'nın tenkitli metni, (Yayın No: 21280), Selçuk Üniversitesi Doktora Tezi c. 1-2, Konya: 1992.BEYHAN, Esra, Enderunlu Fâzıl Divanı, Dokuz Eylül Üniversitesi Doktora Tezi: İzmir: 2021.

BİRGÖREN, Hamdi, Dâniş divânı, inceleme-metin, (Yayın No: 144876), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 2004.

BİLKAN, Ali Fuat, Nâbî Divanı, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, c. 1-2, Ankara: 1977.

- BİLTEKİN, Halit, Vak'a-nüvis Râşid Efendi ve divanının tenkitli metni (Yayın No: 25941) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 1993.
- CANÇELİK, Ali, XVIII. yüzyıl Divan şiiri- musikî ilişkisi, (Yayın No: 264536) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2010.
- COŞKUN, Ali Osman, Abdülahad Nûrî Divanı, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2001.
- ÇABUKEL DEMİRKOL, Hatice, Dîvân-ı Nüzhet inceleme-tenkitli metin-indeks, (Yayın No: 137197) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: 2003.
- ÇAĞLI, Adnan, Vişne-zâde İzzetî (hayatı, edebi kişiliği ve Divanının tenkidli metni), (Yayın No: 17334) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, YÖK Ulusal Tez Merkezi. Konya: 1990.
- ÇAKIR, Müjgân, Nâyî Osman Dede hayatı, sanatı, eserleri ve Ravzatü'l-icâz fi'l-mu'cizâtî'l-mümtâz'ı (Yayın No: 71838). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1998.
- ÇAKIR, Mustafa Sefa, Yahyâ Nazîm divanı (inceleme-tenkitli metin), (Yayın No: 512574) Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Sivas: 2018.
- ÇEÇEN, Halil, Fıtnat Hanımın hayatı, sanatı ve Divanı (inceleme-metin), (Yayın No: 403890) İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Malatya: 1991.
- ÇEÇEN, Mehmet Korkut, Sabri Mehmed Şerif hayatı, sanatı, Divanı'nın tenkitli metni ve tahlili, (Yayın No: 253985), Fırat Üniversitesi Doktora Tezi, Elazığ: 2010.
- ÇELİK, Hatice Kübra, Eski Anadolu Türkçesinde ét-, eyle- ve kıl- yardımcı fiilleri (13-14. yüzyıllar), (Yayın No: 17718006), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2019.
- ÇETİN, İsmail, Derzî-zâde Ulvî (hayatı edebî şahsiyeti ve divanının tenkidli metni) (Yayın No: 27218), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: 1993.
- ÇİPAN, Mustafa, Fasîh Ahmed Dede hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve divanının tenkidli metni, (Yayın No: 19122). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya: 1991.
- DEĞER, Mete Bülent, Mezâkî divanı sözlüğü [bağlamli ve dzizinli işlevsel sözlüğü] (Yayın No: 509342) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara: 2018.
- DEMİR, Tarık, Edirneli Fâiz Divanı, (Yayın No: 190749), Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 2006.
- DEMİRBAĞ Ömer, Koca Râgıb Paşa ve Dîvân-ı Râgıb, (Yayın No: 87640) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Van: 1999.
- DEMİRKAZIK, Hacı İbrahim, 18. yy. şâiri Mustafa Fennî divanı (inceleme-tenkitli metin-dizin) (Yayın No: 249576). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul: 2009.

- DİKMEN, Hamit, Seyyid Vehbi ve divanının karşılaştırılmalı metni. (Yayın No: 624064) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, cilt 1,2, Ankara: 1991.
- DOĞRUSÖZ, Nilgün, Hâfız Post güfte mecmuası (Türkçe güfteler), (Yayın No: 26775) İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1993.
- DURSUNOĞLU, Halit, Şeyhülislam Muhammed Şerif Efendi'nin hayatı, eserleri, edebi kişiliği ve divanının tenkitli metni, (Yayın No: 51865) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: 1996.
- EKİCİ, Hatice, Sahhâf Rüşdî ve Divanı'nın tenkitli metni, (Yayın No: 206636) Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir: 2006.
- ELMAS, Sevgi, Rahmî (Kırımlı, Mustafa) hayatı, edebî şahsiyeti, eserleri ve divanının tenkidli metni (Yayın No: 61397). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Edirne: 1997.
- ERDEN, Serçin, Hasan Gülşeni'nin güfte mecmuası ve incelenmesi, (Yayın No: 175047) İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2004.
- ERTEN, Saniye Rukiye, Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi'ndeki Bağdatlı Rûhî Divânı nüshası (metin-inceleme), (Yayın No: 533498) Yozgat Bozok Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Yozgat: 2018.
- GARGÜN, Aslı, Dede Efendi, Zekai Dede ve Dellalzade'nin beste formunda, zencir usulündeki eserlerinin usul-aruz vezni ilişkisi yönünden incelenmesi (Yayın No: 294596) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya: 2011.
- GEZER ŞAHİN, Banu, Tâlib divanı ve incelenmesi, (Yayın No: 249552) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2009.
- GÖKHAN, Haluk, Fasîhî Divanı (inceleme- metin) (Yayın No: 107455), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana: 2001.
- GÜLHAN, Abdülkerim, Hâkânî Mehmed Bey hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve divanının tenkidli metni, (Yayın No: 52632) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara: 1996.
- GÜLNAR, Özlem, Hüsam-zâde Feyzî Divanı inceleme-metin, (Yayın No: 54259) Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bursa: 1996.
- KAHRAMAN, Bahattin, Vâhid Mahtûmî hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve eserlerinin tenkidli metni, (Yayın No: 42412) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya: 1995.
- KARAPANLI, Gürcan, Mekkî Divanı, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: İstanbul: 2005.
- KAYA, Birol Yasin, Şeyhülislam Esad divanı sözlüğü (bağlamli dizin ve işlevsel sözlük). (Yayın No: 685473) Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat: 2021.

- KAYMAK, Zeynep, Nâbî'nin bestelenmiş şiirlerinin derlenmesi, tasnifi ve tahlili, (Yayın No: 582979) Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya: 2019.
- KAZAN, Şevkiye, Üsküdarlı Sırrî hayatı, eserleri, edebî kişiliği, divanı (tenkitli metin-inceleme) ve Şerhu Medhi'n-Nebi, (Yayın No: 133837) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, YÖK Ulusal Tez Merkezi. Ankara: 2003.
- KILIÇ, Atabey, Ahmed Neylî Divanı, (Yayın No: 27364), Ege Üniversitesi Doktora Tezi, İzmir: 1994.
- KILIÇ, Muharrem, Münîf Antakî hayatı, edebî kişiliği, eserleri, divanının tenkitli metni ve incelemesi. (Yayın No: 42779) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: 1995.
- KILIÇ, Yasin, Râtîb Ahmed Paşa hayatı, edebî şahsiyeti, Divanı'nın tenkitli metni ve incelenmesi, Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: 1996.
- KORKMAZ, Harun, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki musikî yazmalarının kataloğu, (Yayın No: 375947) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2014.
- KORKMAZ, Harun, Türk musikî tarihinin kaynağı olarak güfte mecmuaları, (Yayın No: 707013) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul: 2021.
- KUTLU, Şafak, Rasim Divânı, (Yayın No: 367111) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1997.
- ÖNAL, Sevdâ, Hâtîf, hayatı, edebî kişiliği, ve divanı (inceleme-karşılaştırılmalı metin), (Yayın No: 294721) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum: 2010.
- TOPÇU, Mümin, Divân-ı Rizâyî (Tenkitli Metin), (Yayın No: 62738), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Malatya: 1997.
- TUNADURUR, Melike, Edirneli Ahmed Rüşdî Divanı, (Yayın No: 320922), Trakya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: Edirne: 2012.
- TÜRE, Muhammed, III. Ahmed Dönemine ait bir fasıl mecmuasının incelenmesi, (Yayın No: 551554), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2019.
- ULUDAĞ, Erdoğan, Şeyhülislâm Bahâyi Divânı (İnceleme-Karşılaştırılmalı Metin), (Yayın No: 20806) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: 1992.
- UYSAL, Betül, Hafız Mustafa Dûrbînî-zâde'nin güfte mecmuası (İAE Şevket Rado Yazmaları, SR 78), (Yayın No: 672320), Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Düzce: 2021.
- VURAL, Ramazan, Dürrî Ahmed Efendi Divanı, (Yayın No: 556909), Akdeniz Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Antalya: 2019.
- YALAP, Hakan, Subhizâde Abdî (Abdullah) hayatı edebî kişiliği ve divanı (inceleme-metin- indeks), (Yayın No: 209424). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Niğde: 2007.

- YANBAL, Semra, Şâkir Mehmed Efendi divanı (metin-inceleme), (Yayın No: 239754). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sivas: 2009.
- YILDIRIM, Ali, Kâmî Divanı (Edirneli Efendi Çelebi) Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2009.
- YILDIRIM, Göksu, Sabir Parsa divanı tahlili, (Yayın No: 684683). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat: 2021
- YENİKALE, Ahmet, Sünbülzâde Vehbî Divanı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2017.
<https://ekitap.ktb.gov.tr/yazdir?E505FCA940EDCFACED8FDE4B4B217AA1>
- YILDIZ, Osman, XV. yüzyıla ait anonim güfte mecmuasının incelenmesi (Yayın No: 288363). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 2011.
- ZÖHRE, Armağan, Verdî Kasım Divanı (inceleme-metin) (Yayın No: 239420). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: 2009.

Makaleler

- ALVAN, T., “*Itrî’nin na’tının şerhi*”, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/72983>)
- AYNUR Hatice & ÇAKIR Müjgân & KURU Selim Sırrı & ÖZYILDIRIM Ali. Emre, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları X: “*Eski metinlere yeni bağlamlar: Osmanlı edebiyatı çalışmalarında yeni yönelimler*”. Klasik Yayınları, İstanbul: 2015.
- AYNUR Hatice & ÇAKIR, Müjgân & KONCU, Hanife & KURU Selim Sırrı & ÖZYILDIRIM, Ali Emre, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XI: “*Gazelden gazele: dünün şiirine bugünden bakışlar*”. Klasik Yayınları, İstanbul: 2016.
- AYNUR Hatice & ÇAKIR, Müjgân & KONCU, Hanife & ÖZYILDIRIM, Ali Emre & PEKİN, Ersu, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XIV: “*Dîvân’dan nağmeler: farklı boyutlarıyla edebiyat-musikî ilişkileri*”. Klasik Yayınları, İstanbul: 2019.
- AYNUR, Hatice & ŞEN, F. Meliha; “*Hıfzî Ağa’nın (ö. 1173/1759-60) I. Mahmûd için yazılan şiirler mecmûası (TSMK-Revan 1977) üzerine*”, Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi Cilt/Volume: 3, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2019, s. 39-73.
- AYNUR Hatice & ŞEN Fatma Meliha, “*Hıfzî Ağa (Hıfzî Mehmed Efendi ö. 1759-60) ve Tarih Manzumeleri*” İSKENDER PALA ARMAĞANI (Editör: Nagihan Gür), Kapı Yayınları: Haziran 2021, s. 236-280.
- CEYHAN, Adem, “*Ahmed Muhtar Bey’in Şâir Hanımlarımız İsimli Eseri*”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi Sayı 8, 2000, s. 299-350.

- ÇIPAN Mustafa & KARAMAN Sibel, “Dede Efendi’nin Yürük Semâîlerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* Yıl 2010, Sayı 28, s. 485-522.
- KAPLAN, Yunus, “Lale Devri İstanbul’unda padişah bahçelerini anlatan manzum bir eser: Hıfzî ve Mesâîr’i”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi – Cilt: 15, Sayı: 1, Mart 2017*, s. 307-330.
- KILIÇ, Erdal, “Hekimbaşı Edvarının Sistematiik Müzikoloji Açısından İncelenmesi”, *Rast Müzikoloji Dergisi*, Cilt V, Sayı 1, 2017, s. 1430-1446. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/546844>
- KIZILTAN, Mübeccel, “Divan Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şâirler”, *Sombahar Dergisi*, Kadın Şâirler Özel Sayısı, (Ocak-Nisan), 1994, s.104-169.
- KESİK, Beyhan, “Cenâbî Divanı’nda Musikî” *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XIV: “Dîvân’dan nağmeler: farklı boyutlarıyla edebiyat-musikî ilişkileri”*. Klasik Yayınları, İstanbul: 2019, s. 240-269.
- KESKİNER, Bora, “Sultan III. Selim’in Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi’ndeki güfte mecmuası.” 2012 (çevrimiçi). https://www.academia.edu/1970113/Sultan_III_Selim_in_Sermet_%C3%87ifter_Arast%C4%B1rma_K%C3%BCt%C3%BCphanesi_nde_ki_G%C3%BCfte_Mecmuas%C4%B1 (27.06.2023)
- KORKMAZ, Harun, “III. Selim’e ait olduğu iddia edilen mecmua ile alâkalı birkaç not”, *Musikîşinas*, sayı 13, 2015, s. 53-55. (Hakemsiz Dergi, çevrimiçi). https://www.academia.edu/45674551/III_SEL%C4%B0ME_A%C4%B0T_OLDU%C4%B0DD%C4%B0A_ED%C4%B0LEN_MECMUA_%C4%B0LE_AL%C3%82KALI_B%C4%B0RKA%C3%87_NOT (27.06.2023).
- ÖZDEN, Sevdâ “Şeyh Galip Divanı’nda Musikî” *Mevlevilik, Mevlana ve Şeyh Galip Üzerine İncelemeler* 17. Bölüm, s. 371-406.
- PEKİN, Ersu, “Sûrnâme’nin müziğı 2: 18. yüzyıl başlarında İstanbul’da müzik” *Filiz Çağman’a Armağan*, Lale Yayıncılık, İstanbul: 2018, s. 455-528.
- PEKİN, Ersu “Evliya Çelebi’nin müzik kaynakları” *Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nin yazılı kaynakları*, Haz. H. Aynur, H. Karateke, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 2012.
- PEKİN, Ersu, “Âşık Çelebi’nin Musannıfları, Hanendeleri, Sazendeleri” *Bir Allame-i Cihan Stefanos Yerasimos (1942-2005)*, C. 2, Kitap Yayınevi, İstanbul: 2012; s. 505-579.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, “Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri”, *Türkiyat Mecmuası*, 1976, s. 331-368.
- TÜRKEL OTER, Serda & YILDIRIM, Ali, “Şeyh Gâlib’in bestelenmiş şiirlerinde usûl-vezin ilişkisi”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 27, 2010, s. 211-247.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Osmanlılar zamanında saraylarda musikî hayatı”, *Türk Tarih Kurumu, Belleten*, 1977, s. 79-114. <https://belleten.gov.tr/tam-metin-pdf/1443/tur>
- ULUDÜZ, Ekim Ortaç, “İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_o0043’TE KAYITLI ŞİİR MECMUASI VE

MESTAP'A GÖRE TASNİFİ" Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Sayı 4 (Kış 2021) s. 187-220. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1912240>. (27.06.2023)

TETİK IŞIKLI, Seher, "İtrî'nin edebiyattaki yeri", Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 1, 93-139. (<https://www.ulakbilge.com/makale/pdf/1377467141.pdf>)

Ansiklopedi Maddeleri

AKSOYAK, İsmail Hakkı, "ÂBÎ, Âbî Mahmud Efendi", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2013. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/abi-abi-mahmud-efendi> (Erişim Tarihi: 26.06.2023)

AKSOYAK, İsmail Hakkı, "NASÎBÎ, İsmail Efendi-zâde Halil Efendi" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2014. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nasibi-ismail-efendizade-halil> (Erişim Tarihi: 26.06.2023)

AKSOYAK, İsmail Hakkı, "ŞERMÎ, Seyyid Şermî Çelebi", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2013. [ŞERMÎ, Seyyid Şermî Çelebi \(yesevi.edu.tr\)](https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sermi-seyyid-sermi-celebi) (Erişim Tarihi: 26.06.2023)

AKSOYAK, İsmail Hakkı, "ŞERMÎ, Şeştârî Alî Çelebi" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2013. [ŞERMÎ, Şeştârî Alî Çelebi \(yesevi.edu.tr\)](https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sermi-sestari-ali-celebi) (Erişim Tarihi: 26.06.2023)

ALICI, Lütfi "NÂŞİD, İbrâhim Bey", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2013. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nasid-ibrahim-bey> (Erişim Tarihi: 28.06.2023).

ERGUNER, Süleyman, "Osman Dede, Nâyî", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2007. <https://islamansiklopedisi.org.tr/osman-dede-nayi> (Erişim Tarihi: 05.07.2023).

KESİK, Beyhan "FASÎHÎ, Mehmed Fasîhî Efendi", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2014. [http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fasihi-mehmed-fasihi-efendi](https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fasihi-mehmed-fasihi-efendi) (Erişim Tarihi: 25.06.2023).

KESİK, Beyhan, "HATTÎ, Amar-zâde Mustafa Hattî Efendi" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2014. (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hatti-amarzade-mustafa-hatti-efendi>) (Erişim Tarihi: 25.06.2023).

KESİK, Beyhan, "HATTÎ, Mustafa Hattî Efendi" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2014 (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hatti-mustafa-hatti-efendi>) (25.06.2023)

KESİK, Beyhan, "ŞERMÎ, Mehmed Emin Şermî Efendi" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2014. [ŞERMÎ, Mehmed Emin Şermî Efendi \(yesevi.edu.tr\)](https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sermi-mehmed-emir-sermi-efendi) (Erişim Tarihi: 26.06.2023).

KILIÇ, Filiz, "Adlî, Şeyh Hasan Adlullah Efendi" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2014. [ADLÎ, Şeyh Hasan Adlullah Efendi \(yesevi.edu.tr\)](https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/adli-seyh-hasan-adlullah-efendi) (Erişim Tarihi: 25.06.2023).

KILIÇ, Filiz, "ŞERMÎ, Osman Şermî Çelebi" Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü 2015. [ŞERMÎ, Osman Şermî Çelebi \(yesevi.edu.tr\)](https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sermi-osman-sermi-celebi) (Erişim Tarihi: 26.06.2023).

- KUT, Turgut, “*Ali Ufkî Bey*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 1989. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ali-ufki-bey> (Erişim Tarihi: 21.01.2023).
- ÖZKAN, İsmail Hakkı, “*Güfte*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 1996. <https://islamansiklopedisi.org.tr/gufte> (Erişim Tarihi: 26.06.2023)
- ÖZKAN, İsmail Hakkı “*Hâfız Post*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 1997. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hafiz-post> (Erişim Tarihi: 21.01.2023).
- ÖZKAN, İsmail Hakkı, "Gazel", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/gazel--musiki> (Erişim Tarihi: 09.08.2023).
- UZUN, Mustafa İsmet, “*İlâhî*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 2000. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilahi> (Erişim Tarihi: 16.06.2023).
- USLU, Recep, “*İtrî*”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü 2014. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/itri-buhurizade-mustafa> (Erişim Tarihi: 25.06.2023)

Video Kayıtları

- YALÇINKAYA, Şerife, “*Gazeli makamla okumak: Gazel icrası üzerine*” (Yayın Tarihi: 03.06.2023) <https://www.youtube.com/live/cmOF5YmFpO0?feature=share>

EKLER

Dizin

Ek 1. Alfabetik sıralama ile güfteler

Sıra No	Güftelerin İlk Mısrası	Mecmua	Güfte No
1.	A benim serv-i bülendim	(HGM)	227
2.	A cânım gel açma sırr-ı pinhânı	(MDM)	269
3.	A gönül cür'a mıyız ka'r-ı tebâh eyleyelim	(MDM)	94
4.	A kız nedir bu güzellik hep sende	(MDM)	236
5.	Âb ü tâb eyle bu şeb hâneme cânân geliyor	(MDM)	95
6.	Aceb ki âğuşa ol kıdd-i yâr gelmez mi	(HGM)	264
7.	Aceb ol kaşları kemân	(HGM)	122
8.	Aceb ol şüh mümtâzım vişâle kâ'il olmaz mı	(HGM)	101
9.	Aceb ol şüh mümtâzım visâle kâil olmaz mı	(MDM)	279
10.	Aceb senden kime kılam şikâyet	(DAM)	7
11.	Açılsa gönce-i maṭlabımız faşl-ı bahâr olsa	(HGM)	231
12.	Ağlasam ben yaraşur kim baña bülbül dödiler	(MDM)	21
13.	Ağlatdı beni silmedi çeşmimdeki yaşı	(MDM)	106
14.	Ağlayup feryâd eder çok 'âşık-ı şeydâsı var	(HGM)	202

15.	Ağyāre işitdim güzelimden kerem oldı	(MDM)	38
16.	Āh êdîp la‘l-i lebiñ peymānesin yād eyledim	(HGM)	237
17.	Āh geleydi nūr-ı ‘aynım şimdi	(MDM)	292
18.	Āh güzeller şehenşāhı efendim	(MDM)	282
19.	Āhüvān üftāde olmuş dīde-i maḥmūrına	(MDM)	41
20.	Aqlım alalı nāz ile ol şūḥ-ı cefā-cū	(MDM)	80
21.	Aqlım alıp bu bendeñi mecnūn eder misin	(MDM)	209
22.	Aldı dilimi bir şeh-i hubān gidebilmem	(HGM)	93
23.	Ālemi açdı şafā vèrdi yine revnaḡ-ı gül	(HGM)	257
24.	Ālem-i ḥüsn içre yār-ı dil-pesendim var benim	(HGM)	86
25.	Arayı arayı bulsam izini	(DAM)	24
26.	Ārızından bellidir öpdükleri her bār seniñ	(MDM)	121
27.	Ārzü etsem ‘aceb mi zülf-i yāre şāne-veş	(HGM)	119
28.	Āşık oldum biñ cān ile	(HGM)	7
29.	Āşık[1] ḥayrān eden ol nev-civānıñ şīvesi	(MDM)	111
30.	Āşıkā ta‘n etmek olmaz mübtelādır neylesün	(MDM)	136
31.	Āşık-ı miskīni durmaz çeşm-i cānān ağladır	(HGM)	251
32.	Āşiyān-ı murğ-ı dil zülf-i perīşānındadır	(MDM)	26
33.	Aşḡ elinden ‘āşıkı bir cām-ı şahbā söyledir	(MDM)	81
34.	Aşḡıñ ile çāk oldu girībānım efendim	(HGM)	19
35.	Āşüfte dile ‘arız-ı cānāne açılmış	(MDM)	198

36.	Atar elmās peykānı müje her dem nihān ebrū	(HGM)	4
37.	Ayağın tozunu sürme çekelden gözüme canım	(DAM)	53
38.	Bāde nūş eyle ruḥuḡ gül gibi cāndan olsun	(HGM)	243
39.	Bāde-i gül-rengden rengīn olanı istemem	(MDM)	101
40.	Bāde-keş-i cām-ı nāz çeşm-i siyāhın mıdır	(DAM)	29
41.	Bād-ı şabā dost kūyine giderse	(HGM)	99
42.	Bād-ı şabā melīl melīl gelirsin	(MDM)	253
43.	Bāğ-ı ‘ālemde efendim gül-i ḥandānımsın	(HGM)	270
44.	Bāğ-ı ruḥsārıḡ yeter geçdiyse vaqt-i gülşeniḡ	(HGM)	219
45.	Bāğ-ı ümmīd-i ḥayālīḡ bir gül-i ra‘nāsıdır	(MDM)	250
46.	Bahār [u] bāğ ise maksūd rūy-i yārı görüḡ	(HGM)	58
47.	Bahār erdi göḡül bir dilber-i ‘ālī-cenāb ister	(MDM)	264
48.	Bahāra rāğbet étmez seyr-i gülzār istemez cānım	(HGM)	146
49.	Baḡıp cemāl-i yāre çağırırım dost dost	(DAM)	10
50.	Baḡmadı bāğa göḡül yār ile yār olmayıcaḡ	(DAM)	4
51.	Baḡmadın bir kerre ḥāl-i zāra āh	(MDM)	235
52.	Baḡa ḡan aḡladır derd-i firāk la‘l-i ḥandānıḡ	(HGM)	266
53.	Başka ‘ālem var bu mevsimde şitā eyyāmıdır	(MDM)	277
54.	Başlar kesilir zūlf-i perīşānıḡ ucundan	(HGM)	262
55.	Begenirseḡ al yanına	(MDM)	294
56.	Beklerim kūyın temāşā-i cemāl olmasa da	(HGM)	43

57.	Ben mest ü ħarābum dil mestāne degül mi yā	(MDM)	3
58.	Ben seniñ memnūn-ı luṭf-ı ref'et-i iḥsānım	(HGM)	136
59.	Benefşe tāzedir vaḳt-i gülistān	(HGM)	199
60.	Beni bend ètdi mest èdip kemend-i kākül-i hoş-bū	(HGM)	17
61.	Beni hicr [-] āşinā èden	(HGM)	13
62.	Beni hicrānına şāyān	(HGM)	150
63.	Beni hicr-āşina èden benim baḥt-ı siyāhımdır	(MDM)	178
64.	Beni kim sever dèmişsin ne sitem ne cevrdir bu	(HGM)	258
65.	Beni sāyiñ gibi üftāde èden serv-i bālāsın	(HGM)	277
66.	Beni terk ètdi sulṭānım	(HGM)	50
67.	Beni terk ètdi sulṭānım	(MDM)	194
68.	Beni terk ètdi sulṭānım	(MDM)	247
69.	Benim ey rūh-ı revānım 'ömrümün varı	(HGM)	85
70.	Benim ey şūḥ şafā-yı dil ü cānım sensin	(HGM)	187
71.	Berg-i gül bir ḥār-ı dāmengīr sensiz bana	(HGM)	106
72.	Berg-i gülden ruḥ[1] ol lāle-'izāruḡ terdir	(MDM)	13
73.	Bezm ehline sāķī bugün āmāde mi geldiñ	(HGM)	177
74.	Bezmde muṭribā bir nağme-i dil-cū ḳopar	(MDM)	154
75.	Bezme geldi bu gece bir laḫzecik cānānemiz	(MDM)	58
76.	Bezm-i 'ālemde meserret baña cānān iledir	(MDM)	85
77.	Bezm-i aḡyāra varır zevḳ [u] şafā niyetine	(MDM)	109

78.	Bezm-i çemende zevka sebep mey mi cū mıdır	(MDM)	157
79.	Bezm-i meyde sākiyā devr eylesün mül gül gibi	(MDM)	150
80.	Bezm-i meyîñ şafâları hep hâtırımdadır	(MDM)	47
81.	Bî-çâre gönül şüh-ı vefâdarını ister	(MDM)	97
82.	Bî-vefâ bir dil-ber-i ğaddâra oldum mübtelâ	(MDM)	114
83.	Bihamdillâh Revân alındı zevk u şevke mu'tâd ol	(HGM)	77
84.	Bildireydim âh u zârım dil-dâra	(MDM)	290
85.	Bileydi dil gibi dil-ber ğam-ı cihân nicedir	(MDM)	228
86.	Bir âfet-i mehpeyker ile nüktelerim var	(MDM)	31
87.	Bir 'âşıkın olsa yâri	(MDM)	300
88.	Bir âteş-pâre çıkdı tıfl-ı dil benden ırağ olsun	(HGM)	141
89.	Bir âteş-pâre çıkdı tıfl-ı dil benden ırağ olsun	(MDM)	207
90.	Bir ben gibi ol âfete üftâde mi vardır	(MDM)	39
91.	Bir cefâ-cū yâr imişsin bilmedim	(HGM)	14
92.	Bir çiçekçi kuzusu aldı beni gâyetde	(HGM)	159
93.	Bir devlet içün çarha temennâdan uşandık	(MDM)	103
94.	Bir dil ki seniñ kâkülüne beste degildir	(HGM)	143
95.	Bir dil olıcağ [ol] şeh-i hüsniñ dīvānesi	(MDM)	18
96.	Bir dil-bere dil vēr ki saña rām ola her dem	(MDM)	52
97.	Bir dil-rübâdır	(MDM)	278
98.	Bir elif çekdi yine sîneme cânân bu gece	(MDM)	149

99.	Bir esmere gönül verdim	(MDM)	255
100.	Bir haber gelmedi ārām-ı dīl ü cānımdan	(MDM)	214
101.	Bir İngiliz dilberi sāde namlıca	(MDM)	14
102.	Bir laḥza nihān olsa o meh-rū nazarımdan	(DAM)	23
103.	Bir laḥza nihān olsa o meh-rū nazarımdan	(HGM)	278
104.	Bir laḥza seni kavline şādık göremem hīç	(HGM)	235
105.	Bir meh-i hūrşīd-i ruhsārın gönül şeydāsıdır	(HGM)	115
106.	Bir ser-āmed tāze sevdım el-amān	(HGM)	89
107.	Bir zamān neydi hem-āgūş-ı ḥayāl olduğımız	(MDM)	48
108.	Bitmez yüregim yāreleri işler oñulmaz	(HGM)	248
109.	Biz bu reftārı daḥı bir dīl-rübāda görmedik	(MDM)	133
110.	Bizden o şūḥa ‘arz-ı ḥulūş ét cihān cihān	(MDM)	49
111.	Bize doğru yürü ey serv-i revānım gidelim	(HGM)	23
112.	Bize ser-mest-i la’l-i dīl-rübā dērlerse gerçektir	(HGM)	239
113.	Bize toḡru yūri ey serv-i revānım gidelim	(MDM)	36
114.	Bizi kıl vaşlına şāyān	(HGM)	83
115.	Bozulur ol yüzü āyīne eger eylesem āh	(HGM)	222
116.	Böyle güzel sevilmez mi	(MDM)	267
117.	Böyle ḥūn-rīz-i āfet görmüş degil çeşm-i cihān	(MDM)	286
118.	Bu cevri yeter étme amān cānıma geçdi	(HGM)	260
119.	Bu dem zencīr-ı gīsūdan	(MDM)	272

120.	Bu demde bülbül-i şūrīde efġān eylemez neyler	(HGM)	265
121.	Bu eyvān-ı sa'ādetde	(MDM)	61
122.	Bu gülşen içre ki bir ġonce-i nihān açılır	(HGM)	167
123.	Bu mevc-i perīşānına hiç fāşıla yok mu	(HGM)	16
124.	Bu mevsimde cihān pür-ġandedir sen daġi ġandān ol	(HGM)	48
125.	Bu ne lebdürür ne aġız ne ġüzel ġülüşdür bu	(HGM)	21
126.	Bu şeb 'uşşāġdan ol meh yine rūyun nihān tutmuş	(MDM)	125
127.	Bugün bir dil-ber-i ġannāz	(HGM)	125
128.	Bugün çemende o şūġ-ı cihānı ġördüm de tek	(MDM)	167
129.	Bugün ol āfet-i cihān	(MDM)	297
130.	Buyur evreng-i sulţāna	(MDM)	254
131.	Buyur evreng-i sulţāna	(MDM)	69
132.	Bülbül terennümde bahār	(HGM)	112
133.	Bülbül terennümde bahār érđi deyü çün dem-be-dem	(MDM)	171
134.	Bülbül-āsā ġüle düşdü ġöġlüm	(HGM)	230
135.	Bülbül-i dil ey ra'nā seniġdir sen benim	(HGM)	204
136.	Bülbül-i nālān olup çağırırım dost dost	(DAM)	36
137.	Bütün ālem saġa bende	(MDM)	308
138.	Cām la'liġdir seniġ āyīne rūy-ı enveriġ	(MDM)	181
139.	Cām-ı Cem nūş eyle ey Cem bu Firengistāndır	(MDM)	229
140.	Cām-ı ġām nūş étmege bir yār-i hem-dem bulmadık	(HGM)	161

141.	Cānā yolunda ölmege lāyık degil miyim	(DAM)	41
142.	Cān-bahş şadān ile bize feyz-i hayāl ét	(HGM)	104
143.	Cānımın cān pāresi bir nevādadır sevdiğim	(MDM)	72
144.	Cāy edinsem etmek isti'ab deyr-i miḥneti	(HGM)	132
145.	Cefā gördük o şūḥ-ı nāz-perverden vefā dērken	(HGM)	179
146.	Cemāl[-i] bā-kemālin buldu revnaḵ nūr [u] behcetle	(HGM)	100
147.	Cevher-i 'aşkın değil ey dil-ber-i gül-pīrehen	(HGM)	172
148.	Cihān ḥayrān-ı dīdārın esīr-i ṭal'atın āfāk	(MDM)	231
149.	Cihān[ı] ḥüsnüñe meftūn eden şūḥ-ı cihānsın sen	(MDM)	177
150.	Cihānda olmayayım şād her çi bād-ā-bād	(DAM)	2
151.	Cihānda yoḡdur aḵrānı bu ḵasr-ı Eminābād'ın	(HGM)	107
152.	Cihāñe pertev-i mihr-i cemālin lem'a-tāb olsun	(HGM)	203
153.	Cilve-gāh-ı nāza kim ol āfet-i meh-rū çıkar	(DAM)	54
154.	Cūyı bir pāy-i melāḥat mevc-i fitne-cūşdur	(HGM)	178
155.	Cüdāyım gülşen-i kūyundan ol gül ḵande ben ḵande	(MDM)	105
156.	Cünbüş edelim sevdiceğim vaḡt-i zamāndır	(MDM)	302
157.	Çekmem el biñ cevır ederse ol büt-i bīdāddan	(MDM)	226
158.	Çekmem el biñ cevır ederse ol büt-i bīdāddan	(HGM)	121
159.	Çekmiş yüzüñe nikāb-ı 'işve	(MDM)	8
160.	Çemende sünbülü zūlf-i nigāre benzetdim	(HGM)	37
161.	Çeşm-i merdüm-küşü ḥūñḥāre degildir de nedir	(MDM)	148

162.	Çeşm-i mestüm nedür ol gamze-i fettân nedür	(MDM)	7
163.	Çeşm-i meygûnuñ ki bezm-i meyde cânân döndürür	(MDM)	153
164.	Çeşm-i pür-şûru fitendir baķışından belli	(MDM)	222
165.	Çeşmiñ gibi mest olmağıçün cāma mı düşdün	(HGM)	113
166.	Çıkabilsem sarāyının köşküne	(MDM)	240
167.	Çīn-i gīsūsına zencīr-i teselsül dēdiler	(MDM)	90
168.	Çokdan baņa raķm eyler idi yāremi görse	(HGM)	223
169.	Çöz dügmeleriñ sīne ķo hemvāre görünsün	(MDM)	118
170.	Çün ‘aşķ ile yandı beden	(MDM)	284
171.	Çün toğup tutdu cihān yüzünü hüsnün güneşi	(DAM)	49
172.	Çünkü sevmez idin ‘ömrüm ne göñlüm aldın	(MDM)	296
173.	Dāğ-ı elem-i ‘aşķımız āfāķa nihāndır	(MDM)	65
174.	Dağıtdıñ ħāb-ı nāz-ı yārı ey feryād neylersin	(HGM)	3
175.	Dağıtma ey şabā gīsū-yı yārı	(HGM)	160
176.	Daķi gelmez misin inşāfa ey rūķ-ı revānım	(MDM)	34
177.	Dāmāniņa yüz sürmegei dil-teşne gedāyım	(HGM)	91
178.	Dāmāniņa yüz sürmege dil-teşne gedāyım	(MDM)	246
179.	Def gibi sine-i germ idim nāle-i dil rebāb iken	(HGM)	33
180.	Degil cām-ı mey açıldı gül-i bāğ-ı ıarab şimdi	(HGM)	61
181.	Degil cām-ı mey açıldı gül-i bāğ-ı ıarab şimdi	(MDM)	203
182.	Derd ü gam bezmine ķaddim gibi bir ķeng olamaz	(HGM)	111

183.	Derdimiz çok 'âşıkız saña giriftârız hele	(DAM)	26
184.	Derūnum dāğ dāğ olsun	(MDM)	268
185.	Didār-ı yāri görse gönül bi-kārār olur	(DAM)	5
186.	Dīdem yüziğe nāzır	(MDM)	151
187.	Dil derd-i 'aşk-ı yār ile cefādadır	(MDM)	33
188.	Dil fikr-i lebin cānda 'ayān eylemek ister	(HGM)	20
189.	Dil fikr-i lebin cānda nihān eylemek ister	(MDM)	22
190.	Dil hüsnuğe biñ cān ile āşıkdır efendim	(HGM)	54
191.	Dil kesb-i neşāt eyledi rūyin hevesinden	(HGM)	207
192.	Dil ki şem'-i ruḥ-ı cānāne ola pervāne	(HGM)	253
193.	Dil mest olur hūşyār iken	(MDM)	262
194.	Dil naḫdini bir dil-ber-i mümtāze düşürdüm	(HGM)	105
195.	Dil rūyine bakmaḫdan uşansın mı efendim	(HGM)	206
196.	Dil rūyuna bakmaḫdan uşansın mı efendim	(MDM)	265
197.	Dil saña efgendedir şāhım benim	(MDM)	244
198.	Dilber olıcaḫ ol meh-i tabān gibi olsa	(HGM)	68
199.	Dile māye-i şafādır ḫaṭ-ı rūy-ı yār dērler	(MDM)	16
200.	Dile revnaḫ getirir şimdi begim seyr ü çemen	(MDM)	138
201.	Dil-ḫaste vü hem cān ile müştāk-ı girişme	(DAM)	45
202.	Dil-i 'âşık ne 'aceb yakılır tiz yapılır tiz	(MDM)	123
203.	Dil-i āşüfte kim ol 'anberīn gīsüya bağlanmış	(HGM)	249

204.	Dili āvāre kılan fikr-i kıdd-i dil-cūdur	(HGM)	173
205.	Dil-i tābende şokuldıkça miyān-ı yāre	(MDM)	116
206.	Yine ey rūh-ı muşavver kafes-i tende misin	(HGM)	5
207.	Doyunca şarılısam saña pīrāheniñ olsam	(MDM)	160
208.	Doyunca şarılısam saña pīrāheniñ olsam	(HGM)	271
209.	Dökme zülf-i ‘anber-efşānıñ gül-i ruhsārına	(MDM)	120
210.	Dü ‘ālem şāhı olsam hātırım nā-şād[d]ır sensiz	(MDM)	64
211.	Dünyāyı harāb etti o mestāne bakışlar	(HGM)	55
212.	Düşdü göñül bir civāna	(MDM)	304
213.	Düşdüm ben anıñ çāh-i zenehdānına bī-tāb	(MDM)	66
214.	Düşdüm düşeli ‘aşk odına rüz-ı ezelden	(MDM)	56
215.	Düşmesün miskīn göñüller zülf-i ‘anber-būlara	(MDM)	162
216.	Düşse zülfünden ‘arāk ruhsār-i cānān üstüne	(MDM)	164
217.	Düşünce ‘aks-i derdi ‘arız-ı çeşm-i temāşāya	(HGM)	149
218.	Edāsı civesi hoş dil-pesendim	(MDM)	241
219.	Êdip ‘azm-i sefer cānān esīr-i miñnet oldum ben	(HGM)	162
220.	Efendi faşl-ı bahār oldu lālezāre buyur	(MDM)	142
221.	Efendim nīm nigāhınla	(HGM)	108
222.	Eger cān görmek istersen bedensiz	(HGM)	259
223.	Egerçi gülşen-i hüsnî bahār-ı nev-civānīdır	(MDM)	88
224.	Egerçi her büt-i hoş-lehçe dil-pesendimdir	(MDM)	220

225.	Elim érmez nédeyim āh o boyı şimşāde	(HGM)	174
226.	Elimde yaralı başım derindeki taşta	(HGM)	117
227.	Endīşe-i şahbā-yı lebiñ meşrebimizdir	(HGM)	34
228.	Erişsin kıadd-i dil-dārım	(HGM)	156
229.	Eser ‘aşkıñ yeli eşhāra karşı	(DAM)	48
230.	Esip gelen seher yeli	(MDM)	256
231.	Esīr-i zūlfūñüm kākūl-i perīşān bir efendimsin	(HGM)	282
232.	Esrār-ı dili dilde nihān eyle ölünce	(DAM)	34
233.	Êtdi hākister-i ğam külhan-ı ğayretde beni	(HGM)	256
234.	Êtdim ruñuñ hayāl-i hat-ı müşkbār ile	(MDM)	185
235.	Ey ‘āşık-ı dil-dāde gel nūş édelim bāde	(DAM)	17
236.	Ey āfet-i āşūb-ı cān	(HGM)	6
237.	Ey cefā-cū cevre mā’il dil-rübā küsdüm saña	(MDM)	289
238.	Ey çeşm-i āhū hicr ile tenhālara şaldıñ beni	(HGM)	39
239.	Ey çeşm-i girye-hīz eşeriñ yok mıdır seniñ	(MDM)	144
240.	Ey dil heves-i vuşlat-ı cānān saña düşmez	(MDM)	113
241.	Ey enbiyālar serveri ey evliyālar rehberi	(DAM)	1
242.	Ey ğamze söyle zaħm-ı dilimden zebānım ol	(MDM)	200
243.	Ey ğonce-i bāğ-ı cenān	(HGM)	31
244.	Ey göñül var kim bu derdden sen ğaberdār olmadın	(DAM)	8
245.	Ey gül-i şükufte bāğ-ı tarāvet ğande kıl	(HGM)	60

246.	Ey hüsni gibi hulkı güzel şāh-levendim	(HGM)	268
247.	Ey lebleri gonca yüzü gül serv-i bülendim	(HGM)	97
248.	Ey murğ-ı seher ‘aşkı[mı] cānāna duyurma	(MDM)	183
249.	Ey nihāl-i ‘işve bir nevres-fidānımsın benim	(MDM)	298
250.	Ey perī ravkını insāf kerem ben kıluna	(HGM)	158
251.	Ey perī-ruhsār bilmem ülfetiñ kimlerledir	(HGM)	250
252.	Ey şabā şoldurma destimde bahārım tazedir	(HGM)	142
253.	Ey şafā-yı ‘arızından çeşmime hūrşid-i āb	(MDM)	84
254.	Ey seher yeli benimçün yāre ağlar diyesin	(HGM)	274
255.	Ey şeh-i hūbānım eyle ol kad-i mevzūna sen	(HGM)	185
256.	Ey şehir-i nüzül-i şüre	(DAM)	11
257.	Ey şi‘r-i terim feyz-i Hudā’dan mı gelirsın	(HGM)	244
258.	Ey şüh-ı kerem-pīşe dil-i zār seniñdir	(HGM)	131
259.	Ey tarīkat erleri ey haķīkat pīrleri	(DAM)	19
260.	Eyledi müjde-i gül dilleri şād u hurrem	(DAM)	30
261.	Eyledi müjde-i gül dilleri şād u hurrem	(HGM)	283
262.	Eylesün vaşlına dermān dil-i bīmāra meded	(HGM)	176
263.	Eyleye yār sezā-vār vişāl-i ağıyarı	(HGM)	273
264.	Eyleyip çide taraf dāmānı	(HGM)	198
265.	Ezelīdir bu ‘aşk bende	(MDM)	285
266.	Faşl-ı bahār erdi güle bülbül mülākīdür gine	(MDM)	45

267.	Felek ayırdı beni cev̄ ile cānānımdan	(DAM)	13
268.	Fer v̄erir şahbāya la'liñ bāde-ḥār olduḡa sen	(HGM)	49
269.	Feyz-i 'aşkıñla cihānda kesb-i şān ėtsem gerek	(MDM)	192
270.	Fezā-yı meclisi pūr-mey dönen piyāle midir	(HGM)	234
271.	Fikr-i ḥaṭ ile 'azm-i çemendir murādımız	(HGM)	134
272.	Fikr-i ḥaṭıñla rūşen olur dilde dāḡımız	(HGM)	110
273.	Firāḡıñla aḡan çeşmde nemler hep seniñçündür	(HGM)	78
274.	Fürüg-ı meyden o rengīn-izārı seyr eyle	(DAM)	3
275.	Ėamze bī-rahm olduḡu müjgānlarından bellidir	(HGM)	28
276.	Ėamzen ki ola sākī-i çeşm-i siyeh-i mest	(MDM)	130
277.	Gece gündüz āh u zār ėttiḡimin āşlı budur	(MDM)	251
278.	Geçme güzel dil-berinden	(MDM)	301
279.	Geh baṇa geh ḡançer-i bürrāne baḡarsın	(HGM)	109
280.	Gel a nazlım güle güle	(MDM)	280
281.	Gel açıl ey gül-i ra'nā	(HGM)	209
282.	Gel ey fasl-ı bahārān māye-i ārām[-ı] ḡābımsın	(HGM)	147
283.	Gel ey nesīm-i şabā ḡaṭṭ-ı yārden ne ḡaber	(MDM)	25
284.	Gel ey nesīm-i şabā ḡaṭṭ-ı yārden ne ḡaber	(HGM)	11
285.	Gel ey nesim-i şabā ḡaṭṭ-ı yārden ne ḡaber	(DAM)	32
286.	Gel ey şūḡ-ı cihānım gel benim tāze civānımsın	(HGM)	190
287.	Gel şāh-ı cihānım gidelim ḡülşene biz de	(MDM)	70

288.	Geldi dehāna hicr-i gülü cānım efendim	(HGM)	18
289.	Geldi eyyām-ı bahār ey gül-i bāğ-ı merām	(MDM)	42
290.	Geldim saña ey ruḥları gül şimdi ricāya	(MDM)	98
291.	Gelince ḥaṭṭ-ı mu'teber o meh-cemālimize	(MDM)	86
292.	Gelmedin ḥaylī zamāndır ḥaste-i hicrāna gel	(MDM)	199
293.	Gelse o şūḥ meclise nāz [u] teğāfūl eylese	(MDM)	17
294.	Gene eyyām-ı bahār erdi ḥırāmān olalım	(MDM)	275
295.	Gerdānına naḳş-ı buse-i gülgün yapışdırır	(MDM)	107
296.	Gitmez gözümde her dem ḥayālin	(HGM)	98
297.	Ḡonce gördüm seni ey gül sen o şāh olmayasın	(MDM)	187
298.	Gönül ḥāne-ḥarāb-ı fırkat oldu	(HGM)	102
299.	Gönül senden cūdā bir bülbul-i şūrīdedir gülsüz	(DAM)	44
300.	Gönül vërdim o şūḥa bī-bahāne	(HGM)	71
301.	Gönlüm küşāde olmağa bir meh-liḳā gerek	(MDM)	96
302.	Gönlüm yine ol zülf-i siyehkäre dolaşdı	(HGM)	52
303.	Gönlümü aldı yine bir şāh-ı ḥübān-ı zamān	(MDM)	129
304.	Gönlümü vīrān ëdüp ā'dāyı dil-şād eyleme	(MDM)	43
305.	Gönlünü her kim ararsa tār-ı zülfünde bulur	(MDM)	115
306.	Gönül 'aşkıyla zār oldu	(MDM)	266
307.	Gönül bir nev-nihāl-i taze şūḥ-ı bī-bedel ister	(DAM)	39
308.	Gönül bir serv-i nāze mübtelādır	(HGM)	247

309.	Göñül dāğ-ı ğamıñla sīnede bir şem‘ uyandırmış	(HGM)	40
310.	Göñül düşüp ħam-ı gīsū-yı yāre qalmışdır	(MDM)	224
311.	Göñül esīr-i ser-i zūlf-i yārdır şimdi	(DAM)	42
312.	Göñül ey māh-rū ‘aşkıñla ārām étmeden qaldı	(MDM)	139
313.	Göñül ki sīnede sensiz ğarīb imiş cānā	(MDM)	204
314.	Göñül o şūĥ-ı meh- ruĥsārı gördüm dīdeler rūşen	(HGM)	233
315.	Göñül o turre-i müşğīn-kemende düşmüşdür	(MDM)	215
316.	Göñül verdim bir civāna	(MDM)	271
317.	Göñülde dāğ-ı ğam-ı ‘aşkıñı nihān buldum	(MDM)	201
318.	Gördüm o şehi kişverden mülkine tālīb	(MDM)	91
319.	Görse edemez dil seni arama taħammül	(MDM)	108
320.	Görse pūrtābe-i rūy-ı āteşīñiñ āftāb	(MDM)	132
321.	Görsem ol tábīb-i cānı derdim diyemem	(HGM)	2
322.	Göz gördü göñül sevdi seni ey yüzü māhım	(HGM)	27
323.	Göz süzerek bezme geldin	(MDM)	311
324.	Gözümde ‘ayn-ı külhāndır hezārān gül-sitān olsa	(HGM)	224
325.	Gül berg-i ter mi rūyin ey ‘anberīn-i gülāle	(HGM)	144
326.	Gül mevsimi seyrēdelim bahārı	(MDM)	242
327.	Gül yüzine ‘āşık olan gülşeni neyler	(MDM)	128
328.	Güller kızarır şerm ile ol ğonce gülünce	(MDM)	176
329.	Gülşen-efrüz oldu faşl-ı nevbahār	(HGM)	47

330.	Gülşen-i 'aşkam nevā-keş 'andelībimdür gönül	(MDM)	2
331.	Gülzāra şalın mevsimidir geşt-i güzārın	(MDM)	208
332.	Güzelim nāz ederek karşıma gelse sevilir	(MDM)	99
333.	Güzeller bir alay kırsa	(MDM)	20
334.	Güzeller içre mümtāz-ı cihānsın ser-bülendimsin	(HGM)	245
335.	Ḥaber yok nice günlerdir yine gül yüzlü yārimden	(HGM)	151
336.	Ḥaddeden geçmiş nezāket yāl [ü] bāl olmuş saḡa	(MDM)	32
337.	Hafta geçmez kūyına miḥmān eden sensin beni	(MDM)	155
338.	Ḥālā gönlüm bir güzelde	(MDM)	299
339.	Ḥaṇçer de seniñ sīne-i 'uryān da seniñdir	(HGM)	130
340.	Ḥaṇçer-i cevriñle oldum sīne-çak	(HGM)	84
341.	Ḥarīm-i dilde ġamın maḥrem olmasın nolsun	(DAM)	31
342.	Ḥasret ile dīdesi pür-nem nice bī-çāre var	(HGM)	35
343.	Ḥasret-i rüyinle sīnem dāğ ü zārdır sevdiğim	(HGM)	184
344.	Ḥasretinle kalmadı tende mecāl	(DAM)	16
345.	Ḥasretiñle gülşen-i bezm olmasun bī-ab ü tab	(HGM)	191
346.	Ḥasretkeş olan āşıkını cānım unutma	(HGM)	94
347.	Ḥaṭṭ-ı 'izārını gördü seniñ bu ḥālet ile	(HGM)	67
348.	Ḥaṭṭ-ı rüy-ı dil-rübā [bir] lālezārımdır benim	(MDM)	59
349.	Ḥaṭṭ-ı rüy-ı dil-rübā bir lālezārımdır benim	(MDM)	54
350.	Ḥaṭṭıñ eylerse de āzürde-dimāğ	(HGM)	226

351.	Ḥayāl-i rūy-ı dil-ber çeşm-i ğamda nihānımdır	(MDM)	283
352.	Ḥayāl-i zülfü lāzım geldi ol vakt-ı ḥābımdan	(HGM)	196
353.	Ḥayli dem zencīr-i ‘aşkın zülfünün mecnūnuyum	(MDM)	195
354.	Ḥayli demdir dīvāneyim ol yāre	(MDM)	287
355.	Ḥayli demdir ḥüsnünün meftūnuyum ey nevcivān	(HGM)	79
356.	Ḥayrān-ı mest-i tal‘at-ı ‘ālem-pesendiğim	(HGM)	261
357.	Helāk etti beni hicr-i ğamınla sīne-çākim ben	(MDM)	156
358.	Hem şöḥbet-i dildār ile mesrūr idik evvel	(HGM)	9
359.	Hemīşe gūş-ı cihānı pür etme nāle eyle	(HGM)	212
360.	Hengām-ı şafādır bu şeb ey māh-ı cihān-tāb	(MDM)	305
361.	Her dem ağlatma beni cevr ile gel sulṭānım	(HGM)	53
362.	Her dīdede bir şūret ile cılve-nümāsın	(HGM)	220
363.	Her dīdede bir şūret ile cılve-nümāsın	(MDM)	219
364.	Her kaçan cām-ı mey alsam elime rindāne	(MDM)	131
365.	Her mehiṅ meyl eylemem ḥüsn ü heves-fermāsına	(HGM)	126
366.	Her ne dem evc-i ḥayāle ol kāmēr tal‘at gelür	(MDM)	82
367.	Her nedem ol perī kemānı çalar	(HGM)	153
368.	Hevā-yı dil-berān hūy-ı dil-i bī-iḥtiyārımdır	(HGM)	175
369.	Hırāmān ol çemenlerde gel ey serv-i revānım gel	(MDM)	100
370.	Hicr-i ruḥsārınla āteşler bıraktıṅ cānıma	(HGM)	124
371.	Hiç maḳdem-i dil-berden yollarda eser yok mu	(HGM)	280

372.	H�n-ı dilimi �once-i c�m eyledi b�lb�l	(MDM)	46
373.	H�c�m-ı n�le-i �eb-g�rden z�lim �aberdar ol	(HGM)	200
374.	Hüznümüz var eylerim �h	(MDM)	293
375.	�zz-i teşrif-i dil-�r�ya nig�h eyleyelim	(HGM)	192
376.	J�le-ve� bir �once-i ra�n�ya düşdi gönlümüz	(MDM)	1
377.	�a�an b�s-ı lebi� a�y�r alır ey m�h-ı t�b�nım	(HGM)	59
378.	�a�an kim n�z ile reft�r �ederler serv-��metler	(HGM)	213
379.	�a�an kim n�z ile reft�r �ederler serv-��metler	(MDM)	11
380.	�addi�deki ��let hele T�b�'da bulunmaz	(HGM)	246
381.	�adin bir serv-��met bu kıy�met ne kıy�metdir	(HGM)	127
382.	�aldı nakş-ı k�k�l�� bu çeşm-i �asret-p��ede	(HGM)	236
383.	��met-i mevz�n kim bir m��ra�-i ber-cestedir	(MDM)	87
384.	��met-i vaşfını arz eylediler T�b�ya	(DAM)	46
385.	�an a�dı begim �aste dili� y�relerinden	(MDM)	124
386.	�an �der 'u���� ol zülf-i siy�hf�m üstüne	(HGM)	135
387.	�an�'at k�l g���l p�-b�s-ı y�re	(HGM)	281
388.	�ande varsa '����-ı b�-��re c�n�n�n arar	(HGM)	133
389.	�ande varsa '����-ı b�-��re c�n�n�n arar	(MDM)	27
390.	�ande varsa '����-ı b�-��re c�n�n�n arar	(MDM)	227
391.	�andedir cehliyle zulmet nefis-i su�b�nındadır	(DAM)	9
392.	�ap�lur her gören ol ���-ı cih�n-����	(MDM)	112

393.	Qarār �tmez g����l murğ[1] bu b����� degme ����nda	(MDM)	29
394.	Qarar �tmez idi bir dem bu cism-i na-t��v��n sensiz	(HGM)	88
395.	Qayada yalçın olaydım	(MDM)	260
396.	Kendimi c��n�� bilelden sırr-ı la'���� bendedür	(MDM)	77
397.	Kerem k��l ey ���h-i ����-pesendim	(MDM)	306
398.	Q��ld�� te����f-i ��d��m��� el-am��n	(MDM)	180
399.	Q��ld�� z������n pek per�����n ����mi �����n senin��	(MDM)	75
400.	Q��zar��r b��deden ol nergis-i mest��ne biraz	(HGM)	12
401.	Q��zar��r b��deden ol nergis-i mest��ne biraz	(MDM)	173
402.	Kim b��-ve���� diyen benim ol ���h-levendimi	(HGM)	205
403.	Kim görürse ol ���eti	(MDM)	270
404.	Kime b�����l kime '�������n ey gül g������n kimdir	(MDM)	273
405.	Kimin�� ��oynundas��n s��ne-be-s��ne hem-demin�� kimdir	(HGM)	69
406.	Kimlerin�� �����mine ol s��ne 'aceb n��r oldu	(HGM)	75
407.	Kimse bilmez '������n s��z-ı dil-i b��-�������n	(HGM)	76
408.	��omayup �������m fery��de n����n olmasun dersin	(HGM)	80
409.	��on a������m bilsün her r��z��m�� c��n��n��m	(MDM)	191
410.	��on a������m bilsin her r��z��m�� c��n��n��m	(HGM)	41
411.	��ulum amm�� efendim p�������h-ı m������-i ����r	(HGM)	123
412.	��urb��n olam o dilbere	(MDM)	258
413.	��urb��n��n olam bakma �����n s��nede ����a	(HGM)	15

414.	Kūyinde gönül yār-ı gül endāmını buldu	(HGM)	168
415.	Künc-i firkatde kodun tenhā beni	(HGM)	186
416.	La'l-i na'bın çāşni-i senc-i 'itāb étmez misin	(HGM)	218
417.	Lāleler bezm-i çemende cām-ı 'işret gösterir	(HGM)	64
418.	Lāleler bezm-i çemende cām-ı 'işret gösterir	(MDM)	202
419.	Lāleler oldı kudümün ḥasretiyle dāğ dāğ	(HGM)	103
420.	Leṭāfet var begim sende	(HGM)	210
421.	Levḥ-i dilden okıyan 'ilm-i ilāhiden sebaḫ	(DAM)	50
422.	Leyle-i zülfün dil-i mecnūn olur dīvānesi	(MDM)	23
423.	Luṭf eyle buyur meclisin eyyām-ı vefādır	(MDM)	63
424.	Mādamki var sende efendim bu edālar	(HGM)	25
425.	Māh yüzüne sürsem yüzüm	(MDM)	239
426.	Māh-ı 'ıyd-āsā gelüp ey āsaf-ı ālī-cenāb	(HGM)	188
427.	Mā'il oldum bir civāna	(MDM)	243
428.	Meclisde öpüp la'lini rindāna duyurma	(DAM)	43
429.	Meclise gel gönlüm eyle	(MDM)	288
430.	Meded ey gülşen-i nāzın nihāl-i tāze ruḥsarı	(HGM)	120
431.	Meded öldürdü beni derd-i ḡam-ı cānāne	(MDM)	218
432.	Meh-i burc-ı leṭāfet afitāb-ı devletim sensin	(HGM)	74
433.	Mest étđi beni dā'ire-i sāḡar mı nedir bu	(MDM)	233
434.	Mest étđi beni şarāb-ı la'li	(HGM)	269

435.	Mest oldu o yār ğamzeleri nāza başladı	(HGM)	56
436.	Mest olup étmiş girībānıñ küşāde tā-be-nāf	(MDM)	143
437.	Mest-i ‘aşkıız muṭrib ü sākī ne nāz eyler bize	(MDM)	76
438.	Mest-i şahbā-yı leb-i mey-günüñum	(MDM)	172
439.	Mevsim-i nevrüz erişdi geldi eyyām-ı bahār	(MDM)	53
440.	Meyl édip bir naḥl-i nāza olmuşum efgendesı	(MDM)	232
441.	Mihr olursa germ ḥaclet bade-ḥar ^v olduḡça sen	(HGM)	70
442.	Mihre baktım āfītāb[-ı] rüyı geldi yādıma	(HGM)	38
443.	Mir’āta kıl bir kez naḡar	(MDM)	263
444.	Misāl-i çeşm-i bütān nergis-i çemen maḥmūr	(DAM)	15
445.	Muntazırım teşrīfıñe	(MDM)	249
446.	Muşhaf dēmek ḥatādır ser-i şafḥa-i cemāle	(MDM)	104
447.	Mülk-i dil yaḡmaladı ‘aşkın ḥaylı	(HGM)	30
448.	Müşg-i Çın yazdım yañıldım zülfüñi kıldım ḥatā	(MDM)	206
449.	Müşg-i Çın yazdım yañıldım zülfüñi kıldım ḥatā	(HGM)	139
450.	Müşkül imiş ki dil-rübā tıfl ola dil-sitān ola	(HGM)	241
451.	Nāfe-i Çın ü Ḥoten ṭurrene olmaz hem-bū	(HGM)	32
452.	Nāle étmezdim mey-i ‘aşkıñla pür-cüş olmasam	(HGM)	65
453.	Nāle étmezdim mey-i aşkıñla pür-cüş olmasam	(MDM)	197
454.	Nāme geldi ‘aşığına şabādan	(MDM)	257
455.	Nāme-i ḥüsnünü küşād étdikde ol meh-rū	(DAM)	53

456.	Nār-ı hicrân ile ey şuh-ı cihân	(HGM)	276
457.	Nār-ı hicrân ile ey şuh-ı cihân	(MDM)	281
458.	Nâz edip ben 'âşık-ı zâre sever dârsin beni	(HGM)	217
459.	Nazar etti ba'z yârân	(MDM)	238
460.	Nâzenînim kadd-i bālâ nev-nihâl olmuş gelür	(MDM)	78
461.	Nâzenînim seyr-i bâğa her kaçan reftâr eder	(HGM)	267
462.	Ne bulur ehl-i cefâ bende vefâdan gayrı	(MDM)	74
463.	Ne bülbülüz ne giriftâr-ı reng [ü] bû oluruz	(MDM)	6
464.	Ne bülbülüz ne giriftâr-ı reng [ü] bû oluruz	(MDM)	15
465.	Ne dem ki kaşr-ı dil-ârâya ol şeh-i devrân	(MDM)	68
466.	Ne dem ki sînesi ol gülruhuñ küşâde olur	(MDM)	83
467.	Ne dem ki sîne[si] ol gül-ruhuñ küşâde olur	(MDM)	175
468.	Ne gözde eşk dem-â-dem ne dilde zârım olaydı	(HGM)	252
469.	Ne gülistâna gidersiñ azîmetiñ kimedir	(HGM)	90
470.	Ne hevâ-yı hat-ı ruhsâr	(HGM)	157
471.	Ne meyl-i büstân eyler ne seyr-i gülsitân ister	(HGM)	194
472.	Ne meyl-i naḥl-i gül eyler ne seyr-i gülsitân ister	(DAM)	36
473.	Ne meyl-i naḥl-i gül eyler ne seyr-i gülsitân ister	(MDM)	145
474.	Ne mümkün eyleyem senden ferâgat	(HGM)	166
475.	Ne ol perî gibi bir dil-rübâ görülmüşdür	(MDM)	102
476.	Ne piş ü ne kem 'âlemi yeksân biliriz biz	(HGM)	66

477.	Ne püser-i sipihirden geçmede tîr-i âhımız	(HGM)	216
478.	Ne seniñ gibi baña dil-ber-i mümtâz bulunur	(HGM)	197
479.	Ne serde meyl éder tab'ım ne 'ar'ar seyr éder cânım	(HGM)	240
480.	Nedem miyânıña kim yâr-ı hınçeriñ şokulur	(HGM)	215
481.	Nedir bu gonce-dehen sende ey gül-i aħmer	(MDM)	67
482.	Nedir ol hüsñ ile ân sen meh-i gül-sîmâda	(HGM)	51
483.	Nedir ol nîm-tebessüm uñanup gülmemeler	(HGM)	284
484.	Nesîm-i bûyu'l-heves gîsû-yı cânânımdan el çeksün	(HGM)	145
485.	Nesim-i şubh gahî dem urur şâmıñ şabâsından	(HGM)	72
486.	Nesin sen a zâlim nesin	(HGM)	155
487.	Nev-bahâr érdi şafâ mevsimidir	(MDM)	291
488.	Nev-bahâr eyyâmı geldi ey gül-i bâğ-ı merâm	(MDM)	309
489.	Nevbahâr oldu şalıñdı çemene cânânım	(HGM)	42
490.	Nice bir 'uşşak-i zâre bu sitekler nice bir	(HGM)	10
491.	Nice bir ey şüh-ı cihân 'aşk ile nâlân olayım	(MDM)	55
492.	Nice günlerdir ki dil-teng tengdir hâlimiz	(DAM)	52
493.	Nice toyunca görem sen gel nâzik- bedeni	(HGM)	57
494.	Nigâh-ı mest mi tîr-i kazâ mıdır bilmem	(DAM)	25
495.	Nigârâ sende hâtm olmuş güzellik tazelik terlik	(DAM)	6
496.	Nihândır sūz-ı 'aşkıñ sîne-i hâsret-penâhında	(HGM)	189
497.	Nisâr-ı nakd-i niyâz étmeğe şitâbım var	(DAM)	12

498.	Niyetin eylediğin va'de-i incāze midir	(DAM)	14
499.	Nolduñ iñlersin felek hercā'i cānānuñ mı var	(MDM)	24
500.	Nūr ile gelüp meclise ey mäh-ı münevver	(HGM)	92
501.	O düzd-i ğamze tıttu işte şad çāk etti dāmānım	(HGM)	22
502.	O ğonçe-fem hüneriñ ehl-i derde göstermiş	(MDM)	92
503.	O mäh-ı 'ālem-ārā ile bir yerde karar etmek	(MDM)	182
504.	O meclis kim sezā-yı vaşl-ı cānān olduğum yerdir	(DAM)	39
505.	O meh-i gül-ğün-ķabā āşüb-ı cān olmaktadır	(HGM)	195
506.	O nev-resīde nihālim ne serv-ķāmet olur	(MDM)	141
507.	O şah-ı mülk-i nāz 'uşşākını dil-ħaste eder hep	(DAM)	48
508.	O tıfl gör ne kıyāmet nigār olur giderek	(MDM)	140
509.	Ol ğonce-dehen gül gibi güldikçe dem-ā-dem	(MDM)	62
510.	Ol kim vişāl-i ħāle meh-i miħribānı var	(HGM)	118
511.	Ol lāle-ruħuñ tarħ-ı gülistānı güzeldir	(MDM)	134
512.	Ol mehi seyr et hilāl-i ebrusu semmürdur	(MDM)	216
513.	Olalı ben saña bende	(MDM)	307
514.	Olma gül-i bī-çīde dāmen-i lutfuñ eyle āşikār	(HGM)	193
515.	Olmada diller rubūde ğamze-i cādūsına	(MDM)	163
516.	Olmam ğilemend ol meh-i ħātır-şikenimden	(DAM)	22
517.	Ömrüm içre bir güzel seyr eyledim ki nāmeli	(HGM)	129
518.	Öpsem seni doyunca (cānım)	(HGM)	8

519.	Pāre pāre eylemişken sīnemi tīg ü elem	(MDM)	4
520.	Pārelendi pençe-i cevriñle dāmānım yeter	(HGM)	228
521.	Pā-yı yāre düşmege ağıyārdan nevbet mi var	(MDM)	19
522.	Peyām-ı lutf kim cāna leb-i dil-dārdan geldi	(HGM)	170
523.	Raḥm eyle bu ḡam-ḡārına iḥsān seniñdir	(MDM)	51
524.	Raḡībe mā'il olduñ bu dil-i şeydāyı neylersin	(HGM)	19
525.	Raḡḡāş bu ḡālet seniñ oynuñda mıdır	(MDM)	221
526.	Raḡḡās-ı şafā ḡāmet-i mevzūn ile oynar	(MDM)	159
527.	Rencīde olur aḡladığım çūn siteminden	(DAM)	21
528.	Reng-i mevc-i āb-ı zūmrüdden boyandı cāmesi	(MDM)	5
529.	Rind-i medhūş görmez oldu bāde vü peymāneyi	(HGM)	73
530.	Ruḡ-ı ālin gül-i aḡmer dehānıñ ḡonce-i terdir	(HGM)	183
531.	Ruḡ-ı Cem cūnbüşler eyler bāde-ḡār olduḡça sen	(HGM)	242
532.	Ruḡsārına ḡatṭ-ı 'anber-efşān	(MDM)	147
533.	Ruḡunda bādeden yārūñ ki āb ü tāb olur peydā	(MDM)	12
534.	Rūşen gerekse ḡāne-i 'aks-i dil yārdan	(DAM)	41
535.	Rūşen olmaz şām-ı baḡtım mihr-i vuşlat neylesin	(MDM)	196
536.	Rūşen olmaz şām-ı baḡtım mihr-i vuşlat neylesün	(HGM)	63
537.	Rūz [u] şeb āḡ eylemekden çāk çāk oldum yeter	(MDM)	110
538.	Sa'ādet cebhe sayı ḡākrah-i asitanıñdır	(HGM)	81
539.	Şabā ki dest ura ol zūlf müşk-i nāb ḡoḡar	(MDM)	225

540.	Şabā yok mu peyāmıñ ol gül-i bāğ-ı cānānımdan	(HGM)	164
541.	Şafā geldiñ efendim sen	(MDM)	248
542.	Şafā-yı buse-i la'liñ şarābā nāz eyler	(HGM)	214
543.	Şahbā-yı lebin bāde-i hamrāya değışmem	(HGM)	154
544.	Sākī çekemem vaz'-ı zarīfāne(y)i boş қо	(MDM)	89
545.	Şağın tāb-ı nighden rūyine zülfüñ niķāb étme	(HGM)	44
546.	Şağın tāb-ı nighden rūyine zülfüñ niķāb étme	(MDM)	193
547.	Şağın tāb-ı nighden rūyine zülfüñ niķāb étme	(MDM)	245
548.	Sākiyā meclise gel cismime gelsin cānım	(HGM)	24
549.	Sākiyā meclise gel cismime gelsin cānım	(MDM)	37
550.	Şanma iķlīm-i tene mālīk olan cānımdır	(HGM)	114
551.	Sağa benden efendim tuħfe-i cānım selām olsun	(HGM)	208
552.	Sağa ey gonce-dehen bir gül-i hoş-bū mı dësem	(MDM)	188
553.	Sağa ey şūh-ı cihānım ne giyersen yaraşır	(HGM)	152
554.	Şarsam miyānın ey gül-i ter yāsemen gibi	(MDM)	35
555.	Semen-bū yāsemen bir serv-i ķāmet gonca-femsin sen	(HGM)	1
556.	Sen böyle naķd-i 'aķlımı her gāh alur mısın	(MDM)	146
557.	Sen bu cemāl-i ħüsn ile mihr-i felek misin nesin	(MDM)	126
558.	Sen de maħzūn eyleme ķalb-i ħazīnim sevdigim	(HGM)	87
559.	Sen ey rūh-ı muşavver şüretā cismimde cānımsın	(MDM)	190
560.	Sen ey şāh-ı ħümā-sāye	(MDM)	261

561.	Sen ne gülşensiñ eyā zībā-yı gülzār-ı vaḳār	(MDM)	310
562.	Seni tebrīd[e] benden olsa aḡyār ittifāk üzre	(MDM)	44
563.	Seniñçün ètdigimiz āh ü zārı biz bilüriz	(MDM)	135
564.	Sensin bize bizden yaḳın görünmezsın ḥicāb nedir	(DAM)	20
565.	Sensiz cihānda ‘āşıḳa ‘işret revā mıdır	(HGM)	232
566.	Sensiz cihānda ‘āşıḳa ‘işret revā mıdır	(MDM)	223
567.	Ser-dāḡ-ı göñül tāze açılmış gülümüzdür	(MDM)	174
568.	Serde dāḡ-ı iştiyākı tāzeler bir tāze māh	(MDM)	40
569.	Serimde sīnede dilde cigerde dāḡ dāḡ olsun	(HGM)	255
570.	Serve beñzetdim efendim cünbüş-i refṭārıñı	(MDM)	30
571.	Sevdigim bir şūḥ-ı ra‘nā dilsitān	(MDM)	259
572.	Sevdigim cān içre cānım cünbüş-i mehtāba gel	(MDM)	276
573.	Sevdigim serv-i İremdir	(MDM)	274
574.	Sevdiñ görünce ol büt-i āyīne ṭal‘ati	(DAM)	28
575.	Severim gerçi seni baña vefādār olasıñ	(HGM)	263
576.	Seyr édelden āl-i ruḥsārıñ seniñ ey ḡonce-fem	(MDM)	57
577.	Seyr eyle ol meh-pāreyi	(MDM)	169
578.	Seyre çıḳmıñ ey güzel rüy-ı zemīn meh-pāresi	(MDM)	234
579.	Seyrèt de vech-i yāri melek söylerim saña	(HGM)	138
580.	Seyrèt ey şūḥ-ı fettānı	(MDM)	303
581.	Seyrèt ol şīrīn edānıñ ḥālını	(MDM)	295

582.	Sezâdır saña sultânım	(MDM)	170
583.	Sirişkim sū-be-sū ‘aşkıyla bir baır-ı ‘amîk oldu	(MDM)	117
584.	Sizi ey gonce-i rânâ öpeyim gel kııayım gel	(HGM)	128
585.	Söz ğamzeye geıdi müje-i yâre kıarışmam	(MDM)	217
586.	Şarâb-ı nâb ile lebrîz iken câm-ı tarab şimdi	(HGM)	137
587.	Şeb-nem gibi dil gonce-i ħandânııa düşdi	(MDM)	179
588.	Şehîdlerin ser-ıeşmesi	(DAM)	18
589.	Şem‘ giryân lâle sūzân gonce ħun-âlûdedir	(MDM)	165
590.	Şem‘-i ruhsârında cânâ bu göñül pervânedir	(MDM)	237
591.	Şemşîrini takınca ne hoşdur o bel ince	(MDM)	205
592.	Şemşîrini takınca ne hoşdur o bel ince	(HGM)	140
593.	Şeydâ-ter eyledi beni ħoy-kerde gerdeniğ	(MDM)	230
594.	Şifâ-yı vaşl-ı kıadriğ hicr ile bîmâr olandan şor	(HGM)	225
595.	Şöhret-i ħüsnüıe erbâb-ı suħandır bâ‘ış	(MDM)	28
596.	Tâb-ı ruhsârı meh-i enver midir âyâ nedir	(MDM)	60
597.	Tâbiş-i meyden gelüp ol gözleri şehnâze şevkı	(MDM)	127
598.	Takrîr edemem ben saña keyfiyyet-i ħâlim	(MDM)	168
599.	Tal‘atığ devr-i kıamerde mihr-i ‘âlem-tâb eder	(MDM)	211
600.	Tegâfûl dîde-i cevrim o şûħ-ı nâz-perverden	(HGM)	279
601.	Tenim gülzârdır her dâğ-ı sînem tâze bir güldür	(HGM)	165
602.	Tîğına ħanıerine ğamze-i mestânesine	(HGM)	182

603.	Tîġ-i ebrû-yı siyehkârına qurbân olayım	(HGM)	211
604.	Tîr-i ebrû-yı siyehkârına qurbân olayım	(MDM)	213
605.	Tîrini ol qaşı yâ sîne-i sūzānda bulur	(HGM)	26
606.	Ṭutdu felegi velvele-i nāle vü āhım	(HGM)	254
607.	Ṭūti-i mūcize-gūyem ne dēsem lāf degil	(HGM)	272
608.	Ṭutsam şarılıp ol güzeli bî-ḥaber öpsem	(MDM)	9
609.	Unutturdu sefâsı her temāşā-gāh-ı zîbāya	(HGM)	116
610.	Uşşāk ile olsa ittifākın	(HGM)	96
611.	Üftāde-i dām-ı ġam-ı zencîr-i belāyız	(MDM)	161
612.	Ümîdim var vişāliñden benim cānım açılmazsın	(HGM)	163
613.	Vaşf-ı ḥüsn-i behcetiñ bir vech ile sıġmaz dile	(HGM)	229
614.	Vaşf-ı şafā-yı cām-ı Cem’i gūş eder miyiz	(HGM)	180
615.	Vişāliñ iştiyākı dilde her bār	(MDM)	184
616.	Yaġdı benî çün āteş-i hicrāna yanaġı	(HGM)	148
617.	Yakın gel kaçma ey şūḥ-ı cihān ḥüsnüñ ‘ayān olsun	(HGM)	201
618.	Yakıp vücūdumu pervāne-veş tebāḥ ederin	(DAM)	38
619.	Yakışan ‘āşıkā feryād ederek zār olmak	(MDM)	122
620.	Yakma cānım nāle-i bî-iḥtiyārımdan şakın	(MDM)	73
621.	Yamandır hicr ile ḥālim	(MDM)	158
622.	Yamandır hicr ile ḥālim	(HGM)	275
623.	Yanaġında gül-i şad-berg açılır	(MDM)	252

624.	Yār ile hoş dilküşā-yı cānfezālar vaqtidir	(HGM)	46
625.	Yār ile oldum leb-ā-leb şimdi dem-sāzım budur	(DAM)	34
626.	Yaraşur saña cānā giyesün al hāre	(MDM)	79
627.	Yāre varsın peyk-i nālim āh ü zārım söylesün	(MDM)	166
628.	Yāriñ bilüriz bezmimize rağbeti vardır	(MDM)	152
629.	Yatur künc-i belāda haste cismim nā-tüvān sensiz	(MDM)	137
630.	Yazmış debīr-i hikmet ezel safha-i güle	(HGM)	238
631.	Yetiş ki ey dil-i şūrīde cāna cān kıatalım	(MDM)	71
632.	Yetmez mi temāşā-yı cemāl elde şunarsın/ Ey ‘āşık-ı miñnet-zede buldıkça bunarsın	(MDM)	50
633.	Yıkarsın hātırım her dem sebebsiz bī-mürüvvetsin	(HGM)	169
634.	Yıkarsın hātırım her dem sebebsiz bī-mürüvvetsin	(DAM)	29
635.	Yine bir mū-miyān gördüm kimiñ cānānıdır kimdir	(MDM)	93
636.	Yolda gördüm yāri ser-mest-i cemāl olmuş gelür	(MDM)	186
637.	Yüz sürmege cān pāyiñe çokdan nigerāndır	(HGM)	171
638.	Zālim begim bu haqqımı dād eylemez misin	(MDM)	119
639.	Zamān-ı ‘ıyd geldi luṭf [u] ihsān eylemez neyler	(HGM)	45
640.	Zannétme benim gibi saña bende bulursun	(MDM)	10
641.	Zeyn eden bāğ-ı cenānı gül müdür bülbül müdür	(HGM)	29
642.	Ziyāde étme eltāfi	(HGM)	95
643.	Zuhūr eden kelām nutkudur ol la’l-i nābından	(HGM)	82

644.	Zülf ü külāhı verdi ḥalel Mağrīb ü Fas’a	(MDM)	212
645.	Zülf-i dil-ber sünbül-i bāğ-ı cenānımdır benim	(HGM)	221
646.	Zülfüne pā-bend olan üftādeniñ vāy ḥāline	(MDM)	210
647.	Zülfün hevesi dillere bir vird-i sel oldu	(HGM)	62
648.	Zülfün ki kāh ‘ārızına ḥam-be-ḥam düşer	(HGM)	36
649.	Zülfünı görsem ‘izārın üz[r]e ey ḥūrī cemīl	(MDM)	189

Ek 2. Alfabetik sıralama ile mecmuadaki şâirler

	Şâirler	Şiirlerin İlk Mısraları
1.	Abdî	Aldı dilimi bir şeh-i hubân gidebilmem
2.	Abdî	Raķîbe mǎ'ıl olduŗ bu dil-i şeydāyı neylersin
3.	Abdî	Dil kesb-i neŗāt eyledi rūyin hevesinden
4.	Abdî	A benim serv-i bülendim
5.	Abdî-Ramî	Mādamki var sende efendim bu edālar
6.	Abdŭlbākî Vecdî	Nigāh-ı mest mi tîr-i ķazā mıdır bilmem
7.	Abdŭlbākî Vecdî	Ėamze bî-raŗm olduŗu mŭjġānlarından bellidir
8.	Ėbî	Nesin sen a zālīm nesin
9.	Ėdem Efendi	Daġıtma ey şabā ġīsŭ-yı yārı
10.	Adlî	Vaŗf-ı şafā-yı cām-ı Cem'i ġŭŗ ēder miyiz
11.	Adlî	'Aceb ki āġuŗa ol ķadd-i yār gelmez mi
12.	Ahdî	Bir āfet-i mehpeyker ile nŭktelerim var
13.	Ėhî	Bir elif çekdi yine sīneme cānān bu ġece
14.	Ahmed Rŭŗdi Efendi	Cihān[ı] ħŭsnŭġe meftŭn ēden ŧŭŗ-ı cihānsın sen
15.	Ėlî	Ėaber yok nice ġŭnlerdir yine ġŭl yŭzlŭ yārimden
16.	Alvarlı Lŭtfî	Seyrēt de vech-i yāri melek sŭylerim saŗa
17.	Amānî	Bezm-i meyde sākīyā devr eylesŭn mŭl ġŭl ġibi
18.	Antakyalı Mŭnif	Sākî çekemem vaŗ'-ı zarīfāne(y)i boŗ ķo
19.	Arif	Mihre baktım āfitāb[-ı] rūyı geldi yādıma

20.	Ârif	O nev-resîde nihâlim ne serv-kâmet olur
21.	Ârif	Sen böyle naqd-i ‘aqlımı her gâh alur mısın
22.	Ârif	Hayli dem zencîr-i ‘aşkın zülfünün mecnûnuyum
23.	Ârif	Sevdigim bir şûh-ı ra‘nâ dilsitân
24.	Arpaeminizâde Mustafa Sâmî	Hicr-i ruhsâânla âteşler bıraktın cânıma
25.	Arpaeminizâde Mustafa Sâmî	Şemşîrini takınca ne hoşdur o bel ince
26.	Arpaeminizâde Mustafa Sâmî	Güzeller içre mümtâz-ı cihânsın ser-bülendimsin
27.	Arzî	Yıkarsın hâtırım her dem sebebsiz bî-mürüvvetsin
28.	Âsım	Ruḥ-ı Cem cünbüşler eyler bâde-ḥâr olduğca sen
29.	Âsım	Feyz-i ‘aşkıyla cihânda kesb-i şân etsem gerek
30.	Âşık ‘Ömer	Erişsin kadd-i dil-dârim
31.	Aşık Ahmed Dede	Bezm ehline sâkî bugün âmâde mi geldin
32.	Aşık Ömer	‘Aceb ol kaşları kemân
33.	Aşık Ömer	Nedir ol nîm-tebessüm utanup gülmemeler
34.	Aşık Ömer	Gül yüzine ‘âşık olan gülşeni neyler
35.	Aşık Yûnus	Arayı arayı bulsam izini
36.	Aşkî	Ne püser-i sipihirden geçmede tîr-i âhımız
37.	Atâyî	Baḡa kan ağladır derd-i firâk la‘l-i ḡandânın
38.	Azmi	Hayli demdir ḡüsnünün meftûnuyum ey nevcivân

39.	Azmî	Efendim nîm nigâhınla
40.	Azmî	Bugün bir dil-ber-i ʔannâz
41.	Azmî	O meh-i gül-gün-ķabâ âşüb-ı cân olmaķdadır
42.	Azmizâde Hâletî	Kendimi cānâ bilelden sırr-ı la'lüñ bendedür
43.	Azmizâde Hâletî	Her kaçan cām-ı mey alsam elime rindâne
44.	Bağdatlı Esad	Çîn-i gīsūsına zencîr-i teselsül dēdiler
45.	Bağdatlı Esad	Āb ü tāb eyle bu şeb hāneme cānān geliyor
46.	Bağdatlı Rûhî	Ağlasam ben yaraşur kim baña bûlbûl dēdiler
47.	Bağdatlı Rûhî	Nâz ēdip ben 'āşık-ı zāre sever dērsin beni
48.	Bahâyî	Dağıtdıñ ħāb-ı nāz-ı yārı ey feryād neylersin
49.	Bahâyî	Dünyâyı ħarāb ētdi o mestāne baķışlar
50.	Bahâyî	Geh baña geh ħançer-i bürrāne bakarsın
51.	Bâkî	Baķmadı bâğa göñül yār ile yār olmayıcaķ
52.	Bâkî	Eyledi müjde-i gül dilleri şād u ħurrem
53.	Bâkî	Rüşen gerekse ħāne-i 'aks-i dil yārdan
54.	Bâkî	Ķāmet-i vaşfını arz eylediler Tübāya
55.	Bâkî	Ķızarır bādeden ol nergis-i mestāne biraz
56.	Bâkî	Göñül dāğ-ı ħamıñla sīnede bir şem' uyandırmış
57.	Bâkî	Bahār [u] bāğ ise maksūd rûy-i yārı görüñ
58.	Bâkî	Lāleler bezm-i çemende cām-ı 'işret gösterir
59.	Bâkî	Derd ü ħam bezmine ķaddim gibi bir çeng olamaz

60.	Bâkî	Bir meh-i hûrşîd-i ruhsârîñ göñül şeydâsıdır
61.	Bâkî	Dili âvâre kılan fıkır-i kıdd-i dil-cûdur
62.	Bâkî	Elim érmez nèdeyim âh o boyı şimşâde
63.	Bâkî	Eylesün vaşlına dermân dil-i bîmâra meded
64.	Bâkî	Kaçan kim nâz ile reftâr ederler serv-kâmetler
65.	Bâkî	Yazmış debîr-i hikmet ezel safha-i güle
66.	Bâkî	Müşkül imiş ki dil-rübâ tıfl ola dil-sitân ola
67.	Bâkî	Başlar kesilir zülf-i perîşânıñ ucundan
68.	Bâkî	Kanâ'at kıl göñül pâ-bûs-ı yâre
69.	Bâkî	Eyledi müjde-i gül dilleri şâd u hürrem
70.	Bâkî	Kaçan kim nâz ile reftâr ederler serv-kâmetler
71.	Bâkî	Şöhret-i hüsnüñe erbâb-ı suhandır bâ'îş
72.	Bâkî	Karâr étmez göñül murğ[ı] bu bâğıñ degme şâhında
73.	Bâkî	Dil derd-i 'aşk-ı yâr ile cefâdadır
74.	Bâkî	Ey şafâ-yı 'arızından çeşmime hûrşîd-i âb
75.	Bâkî	Biz bu reftârı dahı bir dil-rübâda görmedik
76.	Bâkî	Ruhsârına hatt-ı 'anber-efşân
77.	Bâkî	Düşse zülfün den 'arâk ruhsâr-i cânân üstüne
78.	Bâkî	Kızarır bâdeden ol nergis-i mestâne biraz
79.	Bâkî	Câm la'lıñdır seniñ âyîne rûy-ı enveriñ
80.	Bâkî	Zülfün görsem 'izârıñ üz[r]e ey hürî cemîl

81.	Bâkî	Lâleler bezm-i çemende cām-ı ‘işret gösterir
82.	Bâkî	Meded öldürdü beni derd-i ğam-ı cānāne
83.	Bâkî	Bu mevsimde cihān pür-ḥandedir sen daḥi ḥandān ol
84.	Behcetî	Gelse o şūḥ meclise nāz [u] teġāfūl eylese
85.	Belirsiz	Çıkabilsem sarāyının köşküne
86.	Belirsiz	Çeşm-i mestüm nedür ol ğamze-i fettān nedür
87.	Belirsiz	Yetmez mi temāşā-yı cemāl elde şunarsın/ Ey ‘āşık-ı miḥnet-zede buldıkça bunarsın
88.	Berber Osman	Çaldı naḡş-ı kākülün bu çeşm-i ḥasret-pīşede
89.	Câvid	Takrîr edemem ben saḡa keyfiyyet-i ḥālim
90.	Câzim	‘Ömrüm içre bir güzel seyr eyledim ki nāmeli
91.	Câzim	Bahāra rāġbet étmez seyr-i gülzār istemez cānım
92.	Câzîm	Ḥattın eylesen de āzürde-dimāġ
93.	Cem Sultan	Cām-ı Cem nūş eyle ey Cem bu Firengistāndır
94.	Cevrî	Zülfün hevesi dillere bir vird-i sel oldu
95.	Cevrî	Jāle-veş bir ğonce-i ra’nāya düşdi göñlümüz
96.	Cevrî	Ey ğamze söyle zaḡm-ı dilimden zebānım ol
97.	Cündî Efendi	Çaḡan būs-ı lebin āġyār alır ey māh-ı tābānım
98.	Dâniş	‘Aklım alalı nāz ile ol şūḥ-ı cefā-cū
99.	Dâniş	Ne dem ki sīnesi ol gülruḡun küşāde olur
100.	Derzizāde Ulvî	Zeyn eden bāġ-ı cenānı gül müdür bülbul müdür

101.	Derzizâde Ulvî	Çemende sünbülü zülf-i nigâre benzetdim
102.	Dürri	Ey gonce-i bâğ-ı cenân
103.	Dürri	Bu gülşen içre ki bir gonce-i nihân açılır
104.	Dürri	Hasret-i rüyinle sînem dâğ ü zârdır sevdiğim
105.	Dürri	Ne seniñ gibi baña dil-ber-i mümtâz bulunur
106.	Dürri	Pârelendi pençe-i cevriñle dāmānım yeter
107.	Edîb	Ne meyl-i bûstān eyler ne seyr-i gülsitān ister
108.	Edîb	Açılsa gonce-i maṭlabımız faşl-ı bahār olsa
109.	Edirneli Fâ'iz	Doyunca şarılsam saña pîrāheniñ olsam
110.	Emîn	Ol mehi seyr et hilāl-i ebrûsu semmûrdur
111.	Emîrî	Ne hevā-yı ḥaṭ-ı ruḥsār
112.	Enderunlu Vâsîf	Geldi eyyām-ı bahār ey gül-i bâğ-ı merām
113.	Enderunlu Vâsîf	Hengām-ı şafâdır bu şeb ey māh-ı cihān-tāb
114.	Enderunlu Vâsîf	Nev-bahār eyyāmı geldi ey gül-i bâğ-ı merām
115.	Enderunlu Vâsîf	Sen ne gülşensiñ eyā zîbā-yı gülzār-ı vaḫār
116.	Enderunlu Vâsîf	Olalı ben saña bende
117.	Enverî	Göñül bir nev-nihāl-i ṭāze şūḥ-ı bî-bedel ister
118.	Enverî	Yine ey rûh-ı muşavver kafes-i tende misin
119.	Eşrefoğlu Rumi	Ey göñül var kim bu derdden sen ḥāberdār olmadın
120.	Fâ'iz	Sezâdır saña sulṭānım
121.	Fa'iz Edirneli	Ḥaṭ-ı 'izārını gördü seniñ bu ḥālet ile

122.	Fâik	Meyl êdip bir naḥl-i nāza olmuşum efgendesi
123.	Fâik	Kime bûlbûl kime ‘aşıksın ey gül gülşeniñ kimdir
124.	Fâiz	Benefşe tâzedir vaḡt-i gülistân
125.	Fâiz	Doyınca şarılsam saña pîrâheniñ olsam
126.	Fasîh	Bezmde muṭribâ bir nağme-i dil-cû ḡopar
127.	Fasîh Ahmed Dede	Cây êdinsem êtmek isti‘ab deyr-i miñneti
128.	Fasîh Dede	Nâme-i ḡüsnünü küşâd êtdikde ol meh-rû
129.	Fasihî	‘Aşkıñ ile çâk oldu girîbânım efendim
130.	Fasîhî	Ey şabâ şoldurma destimde bahârım tâzedir
131.	Fasîhî	Bâde nûş eyle ruḡuñ gül gibi cāndan olsun
132.	Fasîhî	Ey perî-ruḡsâr bilmem ülfetiñ kimlerledir
133.	Fâzıl	Dü ‘âlem şâhı olsam ḡâtırım nâ-şâd[d]ır sensiz
134.	Fâzıl	Bezm-i aḡyâra varır zevḡ [u] şafâ niyetine
135.	Fâzıl	Rûz [u] şeb âh eylemekden çâk çâk oldum yeter
136.	Fâzıl	‘Āşık[1] ḡayrân êden ol nev-civânıñ şîvesi
137.	Fâzıl	Ḳapılır her gören ol şūḡ-ı cihân-âşûbı
138.	Fâzıl	Ey dil heves-i vuşlat-ı cānân saña düşmez
139.	Fâzıl	Bî-vefâ bir dil-ber-i ḡaddâra oldum mübtelâ
140.	Fâzıl	Göñlüni her kim ararsa târ-ı zülfünde bulur
141.	Fâzıl	Çöz düğmeleriñ sîne ḡo hemvâre görünsün
142.	Fâzıl	Zâlim begim bu ḡaḡkımı dâd eylemez misin

143.	Fâzıl	‘Ârızından bellidir öpdükleri her bār seniñ
144.	Fâzıl	Yakışan ‘âşıkā feryād ederek zār olmağ
145.	Fâzıl	Dil-i ‘âşık ne ‘aceb yakılur tîz yapılr tîz
146.	Fâzıl	Ğan ağıdı begim ĥaste diliñ yârelerinden
147.	Fâzıl	Bugün çemende o şūğ-ı cihānı gördüm de tek
148.	Fâzıl	Seyr eyle ol meh-pāreyi
149.	Fâzıl	Bülbül terennümde bahār érđi deyü çün dem-be-dem
150.	Fâzıl	Seyre çıkmış ey güzel rüy-ı zemīn meh-pāresi
151.	Fâzıl	Edāsı cilvesi ĥoş dil-pesendim
152.	Fâzıl	Derūnum dāğ dāğ olsun
153.	Fâzıl	Nev-bahār érđi şafā mevsimidir
154.	Fehim-i Kadim	Dilber olıcağ ol meh-i tabān gibi olsa
155.	Fennî	Bir dil ki seniñ kākülüne beste degildir
156.	Fennî	Sahbā-yı lebin bāde-i hamrāya değışmem
157.	Fennî	Bağmadın bir kerre ĥāl-i zāra āh
158.	Fennî	Düşdü göñül bir civāna
159.	Fennî	Ğaddiñdeki ĥālet hele Tūbā’da bulunmaz
160.	Fennî	Nūr ile gelüp meclise ey māh-ı münevver
161.	Fevrî	Semen-bū yāsemen bir serv-i ĥāmet ģonca-femsin sen
162.	Feyzî	Serimde sīnede dilde cigerde dāğ dāğ olsun
163.	Feyzî	Sağa ey ģonce-dehen bir gül-i ĥoş-bū mı dèsem

164.	Fıtnat	Güller kızarır şerm ile ol gonce gülünce
165.	Fitnat Hanım	Olmada diller rubûde ğamze-i cādūsına
166.	Fuzûlî	Felek ayırdı beni cevır ile cānānımdan
167.	Fuzûlî	Bu ne lebdürür ne ağız ne güzel gülüşdür bu
168.	Fuzûlî	Şifā-yı vaşl-ı kadrin hicr ile bīmār olandan şor
169.	Fuzûlî	Āşiyān-ı murğ-ı dil zülf-i perīşānındadır
170.	Fuzûlî	Yakma cānım nāle-i bī-ihtiyārımdan şaķın
171.	Fuzûlî	Ne bulur ehl-i cefā bende vefādan ğayrı
172.	Fuzûlî	Kıldı zülfün pek perīşān hālimi hālın senin
173.	Fuzûlî	Muşhaf demek hāṭadır ser-i şafha-i cemāle
174.	Gelibolulu Âlî	Gönül senden cüdā bir bülbul-i şūrīdedir gülsüz
175.	Gelibolulu Mustafa Ali	Koş açılalım bilsin her rāzımı cānānım
176.	Hādıkî	Benim ey rūh-ı revānım 'ömrümün varı
177.	Hâfız	Şem'-i ruḥsārında cānā bu gönül pervānedir
178.	Hâfız	Māh yüzüne sürsem yüzüm
179.	Hâfız	Dil mest olur hūşyār iken
180.	Hâfız	Bu dem zencīr-ı gīsūdan
181.	Hâfız	Cünbüş edelim sevdiceğim vakt-i zamāndır
182.	Hâfız	Bütün ālem saña bende
183.	Hākânî	Bir laḫza seni kavline şādık göremem hīç
184.	Hâletî	Bozulur ol yüzü āyīne eger eylesem āh

185.	Hâlisî	Cihāne pertev-i mihr-i cemālin lem‘a-tāb olsun
186.	Hamdî	Her dem ağlatma beni cevır ile gel sulṭānım
187.	Hâtif	Āhüvān üftāde olmuş dīde-i maḥmūrına
188.	Hâtif	Dökme zülf-i ‘anber-efṣānıñ gül-i ruḥsārına
189.	Hâtif	Bāğ-ı ümmīd-i ḥayālīñ bir gül-i ra‘nāsıdır
190.	Hâtif	Böyle ḥün-rīz-i āfet görmüş degil çeşm-i cihān
191.	Hattî	Bāde-keş-i cām-ı nāz çeşm-i siyāhın mıdır
192.	Hıfzî	Ey āfet-i āşüb-ı cān
193.	Hıfzî	Beni hicr [-]āşinā eden
194.	Hıfzî	Bir cefā-cū yār imişsin bilmedim
195.	Hıfzî	Beklerim kūyın temāşā-i cemāl olmasa da
196.	Hıfzî	Nedir ol ḥüsn ile ān sen meh-i gül-sīmāda
197.	Hıfzî	Bizi kıl vaşlına şāyān
198.	Hıfzî	Ziyāde etme elṭāfı
199.	Hıfzî	Gitmez gözümden her dem ḥayālın
200.	Hıfzî	Aceb ol şūḥ mümtāzım vişāle kā’il olmaz mı
201.	Hıfzî	Lāleler oldu kudümün ḥasretiyle dāğ dāğ
202.	Hıfzî	Ḳadin bir serv-ḳāmet bu kıyāmet ne kıyāmetdir
203.	Hıfzî	Ne mümkün eyleyem senden ferāgat
204.	Hıfzî	Leṭāfet var begim sende
205.	Hıfzî	Bülbül-āsā güle düşdü gönlüm

206.	Hıfzî	Gönlümi aldı yine bir şâh-ı hûbân-ı zamân
207.	Hıfzî	Beni hicr-âşına eden benim baht-ı siyâhımdır
208.	Hıfzî	Zülfüne pâ-bend olan üftâdeniñ vâý hâline
209.	Hıfzî	Aceb ol şûh mümtâzım visâle kâil olmaz mı
210.	Hıfzî	Kerem kıl ey şeh-i âlî-pesendim
211.	Hıfzi	Âlem-i hüsñ içre yâr-ı dil-pesendim var benim
212.	Hıfzî Efendi	Ey gül-i şükufte bâğ-ı tarâvet hânde kıl
213.	Hoca Neş'et	Ey cefâ-cü cevre mâ'il dil-rübâ küsdüm saña
214.	Hüseyin Bey	Esîr-i zülfünüm kâkül-i perîşân bir efendimsin
215.	Itrî	Didâr-ı yâri görse göñül bi-kâr olur
216.	Itrî	Göñül esîr-i ser-i zülf-i yârdır şimdi
217.	Itrî	'Âşık oldum biñ cân ile
218.	Itrî[2]	Hasretinle kalmadı tende mecâl
219.	İbrahim Paşa	Olma gül-i bî-çide dâmen-i lutfuñ eyle âşikâr
220.	İlhâmî	Göñül verdim bir civâna
221.	İlyâ	Bir dil olıcağ [ol] şeh-i hüsñüñ dîvânesi
222.	İsmetî	Gönlümi vîrân edüp â'dâyı dil-şâd eyleme
223.	İsmetî	Bileydi dil gibi dil-ber gam-ı cihân nicedir
224.	İştibli Adlî	Levh-i dilden okıyan 'ilm-i ilâhîden sebak
225.	İzzet Ali Paşa	Başka 'âlem var bu mevsimde şitâ eyyâmıdır
226.	İzzetî	Sen bu cemâl-i hüsñ ile mihr-i felek misin nesin

227.	Kâmî	Her ne dem ol perî kemânı çalar
228.	Kâmî	Zülfün ki kâh ‘arızına ham-be-ham düşer
229.	Kelîm	Qurbânın olam bakma şaķın sînede çāka
230.	Kelîm	Ḥasret ile dîdesi pür-nem nice bî-çāre var
231.	Kemalpaşa-zâde	Nice toyunca görem sen gel nâzik- bedeni
232.	Kırımî	Nice bir ‘uşşak-i zāre bu sitemler nice bir
233.	Kırımî Şeyhî	Bahār erdi göñül bir dilber-i ‘ālî-cenāb ister
234.	Kırımlı Rahmî	Zamān-ı ‘ıyd geldi lutf [u] iḥsān eylemez neyler
235.	Kırımlı Rahmî	Fezā-yı meclisi pür-mey dönen piyāle midir
236.	Kırımlı Rahmî	Dāmānıya yüz sürmege dil-teşne gedāyım
237.	Kırımlı Rahmî	Endîşe-i şahbā-yı lebiñ meşrebimizdir
238.	Kırımlı Rahmî	Dāmānıya yüz sümege dil-teşne gedāyım
239.	Kırımlı Rahmî	Fikr-i ḥatıñla rüşen olur dilde dāğımız
240.	Koca Ragıp Paşa	Ey çeşm-i girye-ḥîz eşeriñ yok mıdır seniñ
241.	Koca Râgıp Paşa	Mest olup étmiş girîbânıñ küşāde tā-be-nāf
242.	Kudsî	Mā’ il oldum bir civāna
243.	Küçük Çelebi-zâde Âsım Efendi	Göñülde dāğ-ı ğam-ı ‘aşķını nihān buldum
244.	Lâzikîzâde Feyzullah Nâfîz	Düşmesün miskîn göñüller zülf-i ‘anber-bûlara
245.	Lâzikî-zâde Feyzullah Nâfîz	Söz ğamzeye geçdi müje-i yāre qarışmam

246.	Lâzîkîzâde Feyzullâh Nâfiz	Leyle-i zülfün dil-i mecnûn olur dîvânesi
247.	Lutfî	Dil hüsnüğe biñ cân ile âşıkdır efendim
248.	Mâdih	Eyleyip çîde tarâf-ı dāmânı
249.	Mahdûm	Sizi ey gonce-i rânâ öpeyim gel kıokayım gel
250.	Mahfî	Öpsem seni doyunca (cânım)
251.	Mâhir	Geldi dehâna hicr-i gülü cânım efendim
252.	Mâhir	Unutturdu sefâsı her temâşâ-gâh-ı zîbâya
253.	Mâhir	Düşünce ‘aks-i derdi ‘ârız-ı çeşm-i temâşâyâ
254.	Mâhir	Cûyı bir pây-i melâhat mevc-i fitne-cûşdur
255.	Mâhir	Kim bî-vefâ diyen bebim ol şeh-levendimi
256.	Mâhir	Bâğ-ı ruhsârın yeter geçdiyse vâkt-i gülşeniñ
257.	Mâhir	Țutdu felegi velvele-i nâle vü âhım
258.	Mâhir	Hayrân-ı mest-i tal’at-ı ‘âlem-pesendiñim
259.	Mahtûmî	Beni hicrânına şâyân
260.	Mehmed Raşid Efendi	Çekmem el biñ cevır êderse ol büt-i bîdâddan
261.	Mehmed Râşid Efendi	Her mehiñ meyl eylemem hüsn ü heves-fermâsına
262.	Mehmed Râşid Efendi	Çekmem el biñ cevır êderse ol büt-i bîdâddan
263.	Mehmed Riyazi Efendi (Kadı)	Ey çeşm-i âhû hicr ile tenhâlara şaldıñ beni
264.	Mekkî	Bezm-i ‘âlemde meserret baña cânân iledir

265.	Mengli Giray Han	Üftāde-i dām-ı gam-ı zencîr-i belâyız
266.	Mezâkî	O meclis kim sezâ-yı vaşl-ı cānān olduğum yerdir
267.	Mezâkî	Hiç maḳdem-i dil-berden yollarda eser yok mu
268.	Mihri	Bir ser-āmed tāze sevdim el-amān
269.	Mihri Hātun	Severim gerçi seni baḡa vefādār olasın
270.	Musikârî	Bir dil-rübādır
271.	Mûsikârî	Bugün ol āfet-i cihān
272.	Mûsikârî	Seyrēt ey şūḡ-ı fettānı
273.	Münîr	Göñül ey māh-rû ‘aşḡıḡla ārām etmeden ḡaldı
274.	Nâ’ilî	Sevdin görünce ol bût-i āyîne ḡal’ati
275.	Nâ’ilî	Yaqıp vücūdumu pervāne-veş tebāḡ ederin
276.	Nâ’ilî	Ne piş ü ne kem ‘ālemi yeksān biliriz biz
277.	Nâ’ilî	Her dīdede bir şūret ile cilve-nümāsın
278.	Nâ’ilî	Dil-i āşūfte kim ol ‘anberīn gīsūya bağlanmış
279.	Nâ’ilî	Yamāndır hicr ile ḡālīm
280.	Nâ’ilî	Mest-i ‘aşḡız muḡrib ü sākī ne nāz eyler bize
281.	Nâ’ilî	Yamandır hicr ile ḡālīm
282.	Nâ’ilî	Yār ile hoş dilküşā-yı cānfezālar vaḡtidir
283.	Nâ’ilî-i Kadīm	Her dīdede bir şūret ile cilve-nümāsın
284.	Na’tî	Fikr-i ḡaḡ ile ‘azm-i ḡemendir murādımız
285.	Nâbî	Niyetin eylediḡin va’de-i incāze midir

286.	Nâbî	Olmam gilemend ol meh-i hâtır-şikenimden
287.	Nâbî	Gel ey nesîm-i şabâ haţţ-ı yârden ne haber
288.	Nâbî	Gel ey nesîm[-i] sabâ haţţ-ı yârden ne haber
289.	Nâbî	Çeşmin gibi mest olmağıçün cāma mı düşdün
290.	Nâbî	Şanma iklîm-i tene mâlik olan cānımdır
291.	Nâbî	Kūyinde gönül yâr-ı gül endāmını buldu
292.	Nâbî	Peyām-ı lutf kim cāna leb-i dil-dârdan geldi
293.	Nâbî	Hevâ-yı dil-berân hûy-ı dil-i bî-ihtiyârımdır
294.	Nâbî	Cefâ gördük o şûh-ı nâz-perverden vefâ dërken
295.	Nâbî	Ne gözde eşk dem-â-dem ne dilde zârım olaydı
296.	Nâbî	‘Âlemi açdı şafâ vërdi yine revnağ-ı gül
297.	Nâbî	Ne bülbülüz ne giriftâr-ı reng [ü] bû oluruz
298.	Nâbî	Ruḥunda bâdeden yârün ki âb ü tâb olur peydâ
299.	Nâbî	Pâ-yı yâre düşmege ağıyârdan nevbet mî var
300.	Nâbî	Gel ey nesîm-i şabâ haţţ-ı yârdan ne haber
301.	Nâbî	Seni tebrîd[e] benden olsa ağıyâr ittifâk üzre
302.	Nâbî	Hûn-ı dilimi gonce-i cām eyledi bülbül
303.	Nâbî	Bir zamân neydi hem-âgûş-ı hayâl olduğımız
304.	Nâbî	Bir devlet içün çarḫa temennâdan uşandık
305.	Nâbî	Seniçün etdigimiz âh ü zârı biz bilüriz
306.	Nâbî	Yâriñ bilüriz bezmimize rağbeti vardır

307.	Nâbî	Yâre varsın peyk-i nâlim âh ü zârım söylesün
308.	Nâbî	Ğonce gördüm seni ey gül sen o şâh olmayasın
309.	Nâfîz	Reng-i mevc-i âb-ı zümrüdden boyandı câmesi
310.	Nâfîz	Gerdânına nakş-ı büse-i gülgün yapışdırır
311.	Nâfîz	Rakḳâs-ı şafâ ḳâmet-i mevzûn ile oynar
312.	Nâfîz	Ṭal'atıñ devr-i ḳamerde mihr-i 'âlem-tâb éder
313.	Nâhîfî	Bülbül-i nâlân olup çağırırım dost dost
314.	Nâhîfî	Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım
315.	Nâhîfî	Sensiz cihânda 'âşîḳa 'işret revâ mıdır
316.	Nâhîfî	Sensiz cihânda 'âşîḳa 'işret revâ mıdır
317.	Nâhîfî Efendi	Şaḳın tâb-ı nigehten rûyine zülfün niḳâb étme
318.	Nâhîfî Süleyman Efendi	Ḳanda varsa 'âşîḳ-ı bî-çâre cânânın arar
319.	Nâ'ilî	Nisâr-ı nakd-i niyâz étmeḡe şîṭâbım var
320.	Nakşî	Sen ey şâh-ı hü mâ-sâye
321.	Nasîbî Edirnevî	Bu demde bülbül-i şûrîde efgân eylemez neyler
322.	Nâşid	Serve beḡzetdim efendim cünbüş-i reftârıñı
323.	Nâşid	Çîn-i gîsûsına zencîr-i teselsül dédiler
324.	Nâşid	Yine bir mû-miyân gördüm kimiñ cânânıdır kimdir
325.	Nâşid	Tâbiş-i meyden gelüp ol gözleri şehnâze şevḳ
326.	Nâşid	Ne dem ki sîne[sî] ol gül-ruḡuñ küşâde olur

327.	Nâşid	Gelmedin haylî zamandır haste-i hicrâna gel
328.	Nâşid	Gene eyyâm-ı bahâr erdi hırâmân olalım
329.	Nazîm	Elimde yaralı başım derindeki taşta
330.	Nazîm	Dîdem yüziğe nâzır
331.	Nazîm Çelebi	Ol kim vişâl-i hâle meh-i mihribânı var
332.	Necâtî	Nigârâ sende hatm olmuş güzellik tazelik terlik
333.	Necmî	Düşdüm düşeli ‘aşk odına rûz-ı ezelden
334.	Nedîm	Dil fikr-i lebin canda ‘ayân eylemek ister
335.	Nedîm	O düzd-i gamze tutdu işte şad çāk êtdi dāmānım
336.	Nedîm	Sâkiyâ meclise gel cismime gelsin cânım
337.	Nedîm	Bihamdillâh Revân alındı zevk u şevke mu’tâd ol
338.	Nedîm	Dil nakdini bir dil-ber-i mümtâze düşürdüm
339.	Nedîm	Ey şûh-ı kerem-pîşe dil-i zâr seniñdir
340.	Nedîm	Gel ey fasl-ı bahārân mâye-i ārām[-i] hâbımsın
341.	Nedîm	Ey şeh-i hûbânım eyle ol kad-i mevzûna sen
342.	Nedîm	Mâh-ı ‘ıyd-âsâ gelüp ey âsaf-ı âlî-cenâb
343.	Nedîm	Hücüm-ı nâle-i şeb-gîrden zâlim haberdâr ol
344.	Nedîm	Yakın gel kaçma ey şûh-ı cihân hüsnüñ ‘ayân olsun
345.	Nedîm	Tîğ-i ebrû-yı siyehkârıña kurbân olayım
346.	Nedîm	La’l-i na’bıñ çâşni-i senc-i ‘itâb êtmez misin
347.	Nedîm	Vaşf-ı hüsn-i behcetiñ bir vech ile sığmaz dile

348.	Nedîm	Dil fikr-i lebin cānda nihān eylemek ister
349.	Nedîm	Haddeden geçmiş nezāket yāl [û] bāl olmuş saña
350.	Nedîm	Sākiyā meclise gel cismime gelsin cānım
351.	Nedîm	Seyr édelden āl-i ruhsārın senin ey gonce-fem
352.	Nedîm	Bezme geldi bu gēce bir lahzecik cānānemiz
353.	Nedîm	Bu şeb uşşâkdan ol meh yine rûyun nihān tutmuş
354.	Nedîm	O tıfl gör ne kıyāmet nigār olur giderek
355.	Nedîm	Gülzāra şalın mevsimidir geşt-i güzārın
356.	Nedîm	Zülf ü külāhı verdi hālel Mağrīb ü Fas’a
357.	Nedîm	Tīr-i ebrū-yı siyehkārına qurbān olayım
358.	Nedîm	Rakḳāş bu hālet senin oynuḡda mıdır
359.	Nedîm	Şabā ki dest ura ol zülf müşk-i nāb ḳoḳar
360.	Nedîm	Cihān ḥayrān-ı dīdārın esīr-i tal’atın āfāk
361.	Nedîm	Sevdiğim cān içre cānım cünbüş-i mehtāba gel
362.	Nedîm	Kimlerin çeşmine ol sīne ‘aceb nūr oldu
363.	Nedîm	Cemāl[-i] bā-kemālin buldu revnaḳ nūr [u] behcetle
364.	Nef’î	Derdimiz çok ‘aşıkız saña giriftāriz hele
365.	Nef’î	Dil-ḥaste vü hem cān ile müştāk-ı girişme
366.	Nef’î	Mest oldu o yār ḡamzeleri nāza başladı
367.	Nef’î	Tūti-i mūcize-güyem ne dēsem lāf degil
368.	Nef’î	Gülşen-i ‘aşḳam nevā-keş ‘andelībimdür göñül

369.	Nef'î	Ben mest ü harâbum dil mestâne degül mi yâ
370.	Nef'î	'Âşıka ta'n etmek olmaz mübtelâdır neylesün
371.	Nermî	Ne serde meyl eder tab'ım ne 'ar'ar seyr eder cânım
372.	Nesîmî	Bâd-ı şabâ dost kûyine giderse
373.	Neşâtî	Misâl-i çeşm-i bütân nergis-i çemen mahmûr
374.	Neşâtî	Cilve-gâh-ı nâza kim ol âfet-i meh-rû çıkar
375.	Neşâtî	Bezm-i çemende zevka sebep mey mi cû mıdır
376.	Nev'î	Meclisde öpüp la'lini rindâna duyurma
377.	Nev'î	Meded ey gülşen-i nâzın nihâl-i tâze ruhsârı
378.	Nev'î	Câm-ı gam nûş etmege bir yâr-i hem-dem bulmadık
379.	Nev'î	Zannetme benim gibi saña bende bulursun
380.	Neylî	Eger cân görmek istersen bedensiz
381.	Neylî	Cüdâyım gülşen-i kûyundan ol gül kânde ben kânde
382.	Niyâzî-i Mısrî	Qandedir cehliyle zulmet nefsi su'bânındadır
383.	Niyâzî-i Mısrî	Bakıp cemâl-i yâre çağırırım dost dost
384.	Niyâzî-i Mısrî	Ey tarîkat erleri ey hakîkat pîrleri
385.	Niyâzî-i Mısrî	Ayağın tozunu sürme çekelden gözüme canım
386.	Nûrî	Ey şehir-i nüzûl-i şûre
387.	Nûrî	Eser 'aşkın yeli eşhâra karşı
388.	Nûrî	Cihânda yokdur akrânı bu kasr-ı Eminâbâd'ın
389.	Nûrî	Haçer de senin sîne-i 'uryân da senindir

390.	Nûrî	Göz süzerek bezme geldiñ
391.	Nüzhet	Yüz sürmege cān pāyiñe çokdan nigerāndır
392.	Pârsâ Muhammed Dede	Bezm-i meyiñ şafâları hep hâtırımdadır
393.	Râ'if	‘Aqlım alıp bu bendeñi mecnûn eder misin
394.	Râfet	Gönül hâne-ħarâb-ı fırkat oldı
395.	Râgıp	Çeşm-i meygūnuñ ki bezm-i meyde cānân döndürür
396.	Rahîmî	‘Aceb senden kime kılam şikâyet
397.	Rahîmî	Bir âteş-pâre çıkdı tıfl-ı dil benden ırağ olsun
398.	Rahmî	Fer vèrir şahbāya la’liñ bāde-ħâr oldukça sen
399.	Rahmî	Nesim-i şubh gahî dem urur şaāın şabāsından
400.	Rahmî	Uşşāk ile olsa ittifākın
401.	Rahmî	Қulum ammā efendim pâdişāh-ı mülket-i āndır
402.	Rahmî	Bir çiçekçi kuzusu aldı beni gāyetde
403.	Rahmî	Nihāndır sūz-ı ‘aşkıñ sīne-i ħasret-penāhında
404.	Rahmî	Ağlayup feryād eder çok ‘āşık-ı şeydāsı var
405.	Rahmî	Çokdan baña rahm eyler idi yāremi görse
406.	Rahmî	Mest etdi beni şarāb-ı la’li
407.	Rahmî	‘Aşk elinden ‘āşıkı bir cām-ı şahbā söyledir
408.	Rahmi Efendi	Kimse bilmez ‘āşıkın sūz-ı dil-i bī-tākatın
409.	Râmî Paşa	Bir lahza nihān olsa o meh-rū nazarımdan

410.	Râsih	Rahm eyle bu ğam- ^v hârına ihsân seniñdir
411.	Râsih	Nâzenînim kıadd-i bālâ nev-nihâl olmuş gelür
412.	Râsih	Her ne dem evc-i hayâle ol kamer tal'at gelür
413.	Râsih	Sen ey rûh-ı muşavver şûretâ cismimde cânımsın
414.	Râsim	Gül berg-i ter mi rûyin ey 'anberîni-gülâle
415.	Râsim	Hasretiñle gülşen-i bezm olmasun bî-ab ü tab
416.	Râtib Ahmet Paşa	Mest-i şahbâ-yı leb-i mey-günüñüm
417.	Ref'et/ Rif'at	Görse pürtâbe-i rûy-ı âteşiniñ âftâb
418.	Refî'	Göñlüm yine ol zülf-i siyehkâre dolaşdı
419.	Refî' Ahmed Efendi	ẖuhûr eden kelâm nutkudur ol la'l-i nâbından
420.	Resîm	Êdip 'azm-i sefer cânân esîr-i miñnet oldum ben
421.	Resîm	Êtdi hâkister-i ğam külhan-ı ğayretde beni
422.	Resîm Bursevî	Göñül o şûh-ı meh- ruhsârı gördüm dîdeler rûşen
423.	Rezmî	Ġamzen ki ola sâķî-i çeşm-i siyeh-i mest
424.	Rıf'at	Bülbül terennümde bahâr
425.	Rıf'atî	Rûşen olmaz şâm-ı bahtım mihr-i vuşlat neylesün
426.	Rıfat Hafız	Ne gülistâna gidersiñ azîmetiñ kimedir
427.	Rıfat Hâfız	Şabâ yok mu peyâmıñ ol gül-i bâĝ-ı cânânımdan
428.	Rızâyî	Gel a nazlım güle güle
429.	Rif'at	Ĥançer-i cevriñle oldum sîne-çak
430.	Rif'at	Tutsam sarılıp ol güzeli bî-haber öpsem

431.	Rif'at	Rüşen olmaz şām-ı bahtım mihr-i vuşlat neylesin
432.	Riyâzî	Çan eder 'uşşâk ol zûlf-i siyâhfâm üstüne
433.	Riyâzî	Yolda gördüm yâri ser-mest-i cemâl olmuş gelür
434.	Rûhî	Rencide olur ağladığım çün siteminden
435.	Rûhî	Ey şî'r-i terim feyz-i Hudâ'dan mı gelirsin
436.	Rûhî	Dil ki şem'-i ruḥ-ı cānāne ola pervāne
437.	Rûhî	Beni kim sever dēmişsin ne sitem ne cevrdir bu
438.	Rüşenî	Çün toğup tutdu cihān yüzünü hüsün güneşi
439.	Rüşdî	Ne meyl-i naḥl-i gül eyler ne seyr-i gülsitān ister
440.	Rüşdî	Nāfe-i Çīn ü Hoten turrene olmaz hem-bū
441.	Rüşdî	Eyleye yār sezā-vār vişāl-i aḡyārı
442.	Rüşdî (Edirneli Ahmed)	Ne meyl-i naḥl-i gül eyler ne seyr-i gülsitān ister
443.	Sa'dî	Kimiñ koyundasın sīne-be-sīne hem-demiñ kimdir
444.	Sa'dî	Meh-i burc-ı leṭāfet afitāb-ı devletim sensin
445.	Sa'dî	Nevbahār oldu şalındı çemene cānānım
446.	Sa'dî	Gönül vèrdim o şūḡa bī-bahāne
447.	Sa'dî (matla İbrahim Paşa)	Rind-i medhūş görmez oldu bāde vü peymāneyi
448.	Sa'dî	Ümīdim var vişālīñden benim cānım açılmazsın
449.	Sa'dî	Benim ey şūḡ şafā-yı dil ü cānım sensin

450.	Sa'dî	Dil rûyine bakmağdan uşansın mı efendim
451.	Sa'îd	Bâğ-ı 'âlemde efendim gül-i handânımsın
452.	Sa'îd	Görse edemez dil seni arama taḥammül
453.	Sâ'îd	Ey seḥer yeli benimçün yâre ağlar diyesin
454.	Sâbit	A göñül cür'a mıyız ka'r-ı tebâh eyleyelim
455.	Sâbit	Efendi faşl-ı bahâr oldu lâlezâre buyur
456.	Sabri Mehmed Şerîf	Şem' giryân lâle sūzân gonçe ḥün-âlûdedir
457.	Sâdî	Dil rûyuna bakmağdan uşansın mı efendim
458.	Sahhâf Rüşdî	Şarâb-ı nâb ile lebrîz iken cām-ı tarab şimdi
459.	Sâid	Ey lebleri gonca yüzü gül serv-i bülendim
460.	Sâlim	Ruḥ-ı âlin gül-i aḥmer dehânın gonce-i terdir
461.	Sâlim	Gözümde 'ayn-ı külhândır hezârân gül-sitân olsa
462.	Sâmî	Tîrini ol kaşı yâ sîne-i sūzânda bulur
463.	Sâmî	Dil-i tâbende şokuldıkça miyân-ı yâre
464.	Selîm	Sirişkim sū-be-sū 'aşkıyla bir baḥr-ı 'amîk oldu
465.	Selîm	Êtdim ruḥuñ ḥayâl-i ḥat-ı müşkbâr ile
466.	Seyyid Vehbî	Çeşm-i merdüm-küşî ḥünḥâre degildir de nedir
467.	Seyyîd Vehbî	Mest êtdi beni dâ'ire-i sāğar mı nedir bu
468.	Seyyid Vehbî	Şeydâ-ter eyledi beni ḥoy-kerde gerdenin
469.	Sezâyî	Ey 'âşık-ı dil-dâde gel nûş edelim bâde
470.	Sıdkî	Hafta geçmez kūyına mihmân eden sensin beni

471.	Sırrî	Hemîşe gūş-ı cihānı pür étme nāle eyle
472.	Sırrî	Göñül düşüp ħam-ı gīsū-yı yāre ħalmışdır
473.	Sofyalı Yusuf Râsih	Bizden o şūĥa ‘arz-ı ħulūş ét cihān cihān
474.	Subhizâde	Mihr olursa germ ħaclet bade-ĥar ^v olduğça sen
475.	Subhizâde Abdî	Bize ser-mest-i la‘l-i dil-rübā dērlerse gerçektir
476.	Subhizâde Abdî	Ĥayāl-i zūlfü lāzım geldi ol vaĥt-ı ĥābımdan
477.	Sultan Ahmed- Damad İbrahim Paşa	Ĥayāl-i rüy-ı dil-ber çeşm-i ġamda nihānımdır
478.	Sultan III. Ahmed	Beni terk etti sultānım
479.	Sûzî	Esrār-ı dili dilde nihān eyle ölünce
480.	Süleyman Dâniş	Şarsam miyānın ey gül-i ter yāsemen gibi
481.	Süleymân Dâniş	Ol lāle-ruĥuĥ tarĥ-ı ġulistānı ġüzeldir
482.	Sünbülzâde Vehbî	Ĥāmet-i mevzūn kim bir mışra‘-i ber-cestedir
483.	Sünbülzâde Vehbî	Egerçi ġülşen-i ĥüsni bahār-ı nev-civānīdir
484.	Sünbülzâde Vehbî	Ĥırāmān ol çemenlerde gel ey serv-i revānım gel
485.	Sünbülzâde Vehbî	Aġlatdı beni silmedi çeşmimdeki yaşı
486.	Sünbülzâde Vehbî	Āşüfte dile ‘arız-ı cānāne açılmış
487.	Şâkir	Bize doğru yürü ey serv-i revānım gidelim
488.	Şâkir	Ben seniġ memnūn-ı luĥf-ı ref‘et-i iĥsānınlm
489.	Şâkir	Saġa ey şūĥ-ı cihānım ne giyersenġ yaraşır
490.	Şâkir	Bize toġru yūri ey serv-i revānım gidelim

491.	Şâkir	Bir ben gibi ol âfete üftâde mi vardır
492.	Şâkir	Serde dâğ-ı iştîyâkı tâzeler bir tâze mâh
493.	Şâkir	Bir dil-bere dil vèr ki saña râm ola her dem
494.	Şâkir	Hatt-ı rûy-ı dil-rübâ [bir] lâlezârımdır benim
495.	Şâkir	Tâb-ı ruhsârı meh-i enver midir âyâ nedir
496.	Şâkir	Bu eyvân-ı sa'âdetde
497.	Şâkir	Ol gonce-dehen gül gibi güldikçe dem-â-dem
498.	Şâkir	Luţf eyle buyur meclisin eyyâm-ı vefâdır
499.	Şâkir	Dâğ-ı elem-i 'aşkıımız âfâka nihândır
500.	Şâkir	Düşdüm ben anıñ çâh-i zenehdânına bî-tâb
501.	Şâkir	Nedir bu gonce-dehen sende ey gül-i ahmer
502.	Şâkir	Ne dem ki kaşr-ı dil-ârâya ol şeh-i devrân
503.	Şâkir	Buyur evreng-i sultâna
504.	Şâkir	Gel şâh-ı cihânım gidelim gülşene biz de
505.	Şâkir	Yetiş ki ey dil-i şūrîde câna cân kıatalım
506.	Şâkir	Cânımıñ cân pâresi bir nevâdadır sevdiğim
507.	Şâkir	Yaraşur saña cânâ giyesün al hâre
508.	Şâkir	Bâde-i gül-rengden rengîn olanı istemem
509.	Şâkir	Kıldı teşrîf-i kudümün el-amân
510.	Şâkir	Çeşm-i pür-şûru fitendir bakışından belli
511.	Şâkir	Dil saña efgendedir şâhım benim

512.	Şâkir	Göñül ‘aşkıñla zâr oldu
513.	Şâkir	Sevdiğim serv-i İremdir
514.	Şâkir	Seyrèt ol şîrîn edânıñ hâlini
515.	Şâkîr	Buyur evreng-i sultâna
516.	Şâkir	Mevsim-i nevrûz erişdi geldi eyyâm-ı bahâr
517.	Şâkir	Hıtt-ı rûy-ı dil-rübâ bir lâlezârımdır benim
518.	Şâkir	Vişâliñ iştiyâkı dilde her bâr
519.	Şehid Ali Paşa	Gel ey şüh-ı cihânım gel benim tâze civânımsın
520.	Şehrî	Nâzenînim seyr-i bâğa her kaçan reftâr eder
521.	Şerîf	Tenim gülzârdır her dâğ-ı sînem tâze bir güldür
522.	Şermî	Bülbül-i dil ey ra’nâ seniñdir sen benim
523.	Şeydâ	Dağı gelmez misin inşâfa ey rûh-ı revânım
524.	Şeydâ	Ağyâre işitdim güzelimden kerem oldı
525.	Şeydâ	Gördüm o şehi kişverden mülkine tâlib
526.	Şeydâ	O gönçe-fem hüneriñ ehl-i derde göstermiş
527.	Şeydâ	Göñlüm küşâde olmağa bir meh-liķâ gerek
528.	Şeydâ	Bî-çâre göñül şüh-ı vefâdârını ister
529.	Şeydâ	Geldim saña ey ruhları gül şimdi ricâya
530.	Şeydâ	Güzelim nâz ederek karşıma gelse sevilir
531.	Şeydâ	Dile revnaķ getürir şimdi begim seyr ü çemen
532.	Şeydâ	Helâk etdi beni hicr-i ğamıñla sîne-çâkim ben

533.	Şeydâ	Ser-dâğ-ı gönül tâze açılmış gülümüzdür
534.	Şeydâ	O mâh-ı 'âlem-ârâ ile bir yerde qarâr êtsek
535.	Şeydâ	Ey murğ-ı seher 'aşkı[mı] cânâna duyurma
536.	Şeydâ	Gece gündüz âh u zâr ettiğimin aşı budur
537.	Şeydâ	Çünki sevmez idin 'ömrüm ne gönlüm aldın
538.	Şeyh Gâlib	Ey nihâl-i 'işve bir nevres-fidânımsın benim
539.	Şeyh Sırrî	Dile mâye-i şafâdır haţ-ı rûy-ı yâr dەرler
540.	Şeyhülislam Esad	Nâr-ı hicrân ile ey şuh-ı cihân
541.	Şeyhülislam Esad	Ne ol perî gibi bir dil-rübâ görülmüşdür
542.	Şeyhülislam Esad Efendi	Gelince haţ-ı mu'teber o meh-cemâlimize
543.	Şeyhülislam Yahya	Faşl-ı bahâr êrdi güle bülbül mülâkîdür gine
544.	Şeyhülislam Yahya	Şeb-nem gibi dil gonce-i handânına düşdi
545.	Şeyhülislam Yahyâ	Nice günlerdir ki dil-teng tengdir hâlimiz
546.	Tâhir	Atar elmâs-ı peykânı müje her dem nihân ebrû
547.	Tâhir	Ârzû êtsem 'aceb mi zülf-i yâre şâne-veş
548.	Tâhîr	O şah-ı mülk-i nâz 'uşşâkını dil-haste eder hep
549.	Tâhir	Nice bir ey şuh-ı cihân 'aşk ile nâlân olayım
550.	Tâir	Bir lahza nihân olsa o mihri-i nazarımdan
551.	Tâlib	Hasretkeş olan âşıkını cânım unutma
552.	Tâlib	Saşa benden efendim tuhfe-i cânım selâm olsun

553.	Tanbûrî	Güzeller bir alay kırsa
554.	Tanbûrî	A kız nedir bu güzellik hep sende
555.	Tanbûrî	Nazar êtdi ba‘z yārān
556.	Tanbûrî	Gül mevsimi seyrêdelim bahârı
557.	Tanbûrî	Şafâ geldin efendim sen
558.	Tanbûrî	Muntazırım teşrîfîne
559.	Tanbûrî	Yağagında gül-i şad-berg açılır
560.	Tanbûrî	Bād-ı şabā melîl melîl gelirsin
561.	Tanbûrî	Bir esmere göñül verdim
562.	Tanbûrî	Esip gelen seher yeli
563.	Tanbûrî	Nāme geldi ‘āşığına şabādan
564.	Tanbûrî	Qurbān olam o dilbere
565.	Tanbûrî	Qayada yalçın olaydım
566.	Tanbûrî	Böyle güzel sevilmez mi
567.	Tanbûrî	A cānım gel açma sırr-ı pinhānı
568.	Tanbûrî	Kim görürse ol āfeti
569.	Tanbûrî	Āh güzeller şehenşāhı efendim
570.	Tanbûrî	Çün ‘aşk ile yandı beden
571.	Tanbûrî	Ezelîdir bu ‘aşk bende
572.	Tanbûrî	Hayli demdir dīvāneyim ol yāre
573.	Tanbûrî	Meclise gel göñlüm eyle

574.	Tanbûrî	Bildireydim âh u zârım dil-dâra
575.	Tanbûrî	Âh geleydi nûr-ı ‘aynım şimdi
576.	Tanbûrî	Hüznümüz var eylerim âh
577.	Tanbûrî	Begenirseñ al yanına
578.	Tanbûrî	Hâlâ gönlüm bir güzelde
579.	Tanbûrî	Bir ‘âşıkın olsa yâri
580.	Tanbûrî	Geçme güzel dil-berinden
581.	Tıflî	Beni bend êtdi mest êdip kemend-i kākül-i hoş-bû
582.	Tıflî	Ey perî ravķını insâf kerem ben ķuluna
583.	Tıflî	Bu cevri yeter êtme amân cânıma geçdi
584.	Tıflî	Beni sâyiñ gibi üftâde eden serv-i bālāsın
585.	Tıflî	Bir İngiliz dilberi sâde namlıca
586.	Ulvî	Bitmez yüregim yâreleri işler oñulmaz
587.	Va‘dî	Tîğına ħançerine gamze-i mestânesine
588.	Vâhib	Berg-i gül bir ħâr-ı dāmengîr sensiz bana
589.	Vâhid Mahtûmî	Sen de maĥzûn eyleme ħalb-i ħaziîim sevdiğim
590.	Vâhid Mahtûmî	Ķarar êtmez idi bir dem bu cism-i na-tüvân sensiz
591.	Vâhid Mahtûmî	Ey ħüsni gibi ħulķı güzel şâh-levendim
592.	Vecdî	Çekmiş yüzüne nikâb-ı ‘işve
593.	Vecîhî	Zülf-i dil-ber sünbül-i bâğ-ı cenânımdır benim
594.	Vecîhî	Âh êdip la‘l-i lebiñ peymânesin yâd eyledim

595.	Vehbî	Gülşen-efrûz oldu faşl-ı nevbahâr
596.	Vehbî	Egerçi her büt-i hoş-lehçe dil-pesendimdir
597.	Vehbî	Mir'âta kıl bir kez nazâr
598.	Vehbî	Yakdı beni çün âteş-i hicrâna yanağı
599.	Verdî	Nesîm-i bûyu'l-heves gîsû-yı cānānımdan el çeksün
600.	Veysî	Cevher-i 'aşkın değil ey dil-ber-i gül-pîrehen
601.	Veysî	'Âşık-ı miskîni durmaz çeşm-i cānān ağladır
602.	Veysî	Pâre pâre eylemişken sînemi tîğ ü elem
603.	Yahyâ	Hem şöhbet-i dildâr ile mesrûr idik evvel
604.	Yahyâ	Komayup tākātım feryāde nālān olmasun dersin
605.	Yahyâ	Cān-bahş şadān ile bize feyz-i hayāl et
606.	Yahya Nazîm	Nāle étmezdim mey-i aşkıñla pür-cüş olmasam
607.	Yahya Nazîm	Nāle étmezdim mey-i 'aşkıñla pür-cüş olmasam
608.	Yahyâ Nazîm	Cihānda olmayayım şād her çi bād-ā-bād
609.	Yahyâ Nazîm	Fürûğ-ı meyden o rengîn-izârı seyr eyle
610.	Yahyâ Nazîm	Harîm-i dilde gāmın mahrem olmasın nolsun
611.	Yahyâ Nazîm	Yār ile oldum leb-ā-leb şimdi dem-sāzım budur
612.	Yahyâ Nazîm	Cānā yolunda ölmege lāyık değil miyim
613.	Yahyâ Nazîm	Görsem ol tabîb-i cānı derdim diyemem
614.	Yahyâ Nazîm	Mülk-i dil yağmaladı 'aşkın hayli
615.	Yahyâ Nazîm	Def gibi sine-i germ idim nāle-i dil rebāb iken

616.	Yahyâ Nazîm	Künc-i firkatde kodun tenhâ beni
617.	Yahyâ Nazîm	Ne bülbülüz ne giriftâr-ı reng [ü] bû oluruz
618.	Yahyâ Nazîm	Bir haber gelmedi ârâm-ı dil ü cânımdan
619.	Yahyâ Nazîm	Göñül o turre-i müşgîn-kemende düşmüşdür
620.	Yahyâ Nazîm	Müşg-i Çîn yazdım yaşıldım zülfüñi kıldım haṭâ
621.	Yahyâ Nazîm	Müşg-i Çîn yazdım yaşıldım zülfüñi kıldım hatâ
622.	Yahyâ Nazîm Çelebi	Değil câm-ı mey açıldı gül-i bâğ-ı tarab şimdi
623.	Yahyâ Nazîm Çelebi	Değil cam-ı mey açıldı gül-i bağ-ı tarab şimdi
624.	Yahyâ Nazîm Çelebi	Göñül ki sînede sensiz garîb imiş cânâ
625.	Yirmisekiz Efendi	Tegâfûl dîde-i cevrim o şûh-ı nâz-perverden
626.	Yûnus	Ey enbiyâlar serveri ey evliyâlar rehberi
627.	Yûnus (Dervîş)	Şehîdlerin ser-çeşmesi
628.	Yûnus	Sensin bize bizden yakın görünmezsin hicâb nedir
629.	Yümnî	Göñül bir serv-i nâze mübtelâdır
630.	Yümnî	Bu mevc-i perîşânına hiç fâşıla yok mu
631.	Yümnî	Sa'âdet cebhe sayı hâkrah-i asitanıñdır
632.	Yümnî	'İzz-i teşrif-i dil-ârâya nigâh eyleyelim
633.	Yümnî	Gel açıl ey gül-i ra'nâ
634.	Yümnî	Şafâ-yı büse-i la'liñ şarâbâ nâz eyler
635.	Yümnî	Nedem miyânıña kim yâr-ı hançeriñ soğulur
636.	Zâ'ifî	Yatur künc-i belâda haste cismim nâ-tüvân sensiz

637.	Zâhid	Berg-i gülden ruḥ[1] ol lâle-‘izârıñ terdir
638.	Zâtî	Firâkıñla aḳan çeşmde nemler hep seniñçündür
639.	Zâtî	Nolduñ iñlersin felek hercâ’i cānānuñ mı var

Ek 3. Tezde kullanılan eserlere ait bibliyografik kısaltmalar

1. Teze konu olan kısaltmalar

DAM: Derviş Avnî güfte ve şiir mecmuası, Haz. Mustafa Çıpan, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya: 2010.

HGM: Hasan Gülşenî Mecmuası, İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emirî Efendi Kataloğu No: 736/2

HGM (ERDEN): Serçin Erden, Hasan Gülşenî'nin güfte mecmuası ve incelenmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2004.

MDM: Dûrbînîzâde Hâfız Mustafa Güfte ve Şarkı Mecmuası, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Kataloğu No: 78

MDM (UYSAL): Betül Uysal, Hafız Mustafa Dûrbînî-zâde'nin güfte mecmuası, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Düzce: 2021.

2. Karşılaştırmalara konu olan diğer eserlerin kısaltması

AND: Ahmed Neylî Divanı, Haz. Atabey Kılıç, Ege Üniversitesi Doktora Tezi, İzmir: 1994.

AÖD: Âşık Ömer, hayatı ve şiirleri, Haz. Saadeddin Nüzhet Ergun, Semih Lütfi Matbaası ve Kitap Evi, Yılı Belirsiz.

ARD: Edirneli Ahmed Rüşdî Divanı, Haz. Melike Tunadurur, Trakya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: Edirne: 2012.

ASD: Arpaemini-zâde Mustafa Sâmî Divanı, Haz. Fatma Sabiha Kutlar Oğuz, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara: 2017.

AVD: Abdülbâki Vecdî Divanı, Haz. Mehmet Aydın, İstanbul Üniversitesi Mezuniyet Tezi, İstanbul: 1948.

BD: Bâkî Divanı, Haz. Sabahattin Küçük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 2016.

BED: Bağdatlı Esad Divanı, Haz. Mehmed Said Arbatlı, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat: 2002.

BRD: Bağdatlı Rûhî Divanı, Haz. Saniye Rukiye Erten, Yozgat Bozok Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Yozgat: 2018

CD: Cem Sultan'ın Türkçe Divanı, Haz. Halil Ersoylu, c. 1-3, Tercüman Gazetesi Yayınları, İstanbul: 1981.

CVD: Cevrî Divanı, Haz. Hüseyin Ayan, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum: 1981.

- DAD: Dürri Ahmed Efendi Divanı, Haz. Ramazan Vural, Akdeniz Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Antalya: 2019.
- DD: Dâniş Divanı, Haz. Hamdi Birgören, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 2004.
- DUD: Derzî-zâde Ulvî Divanı, Haz. Büşra Çelik, Muzaffer Kılıç, dbv Yayınları, İstanbul: 2018.
- EFD: Edirneli Fâiz Divanı, Haz. Tarık Demir, Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 2006
- ENFD: Enderunlu Fâzıl Divanı, Haz. Esra Beyhan, Dokuz Eylül Üniversitesi Doktora Tezi: İzmir: 2021.
- ERD: Eşrefoğlu Rûmî Divanı, Haz. Mustafa Tatcı, H Yayınları, İstanbul: 2016.
- EVD: Enderunlu Osman Vâsıf Divanı, Haz. Rahşan Gürel, Kitabevi Yayınları, İstanbul: Yılı Belirsiz.
- FAD: Fasih Ahmed Dede Divanı, Haz. Mustafa Çıpan, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya: 1991.
- FD: Fuzûlî Divanı, Haz. Abdülbâki Gölpınarlı, İnkılap Kitabevi, 2005.
- FHD: Fıtnat Hanım Divanı, Haz. Halil Çeçen, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Malatya: 1991.
- FKD: Fehîm-i Kadîm Divanı, Haz. Tahir Üzgör, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 44, 1991.
- FSD: Fasîhî Divanı, Haz. Haluk Gökhan, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana: 2001.
- GAD: Gelibolulu Mustafa Âlî Divanı, Haz. İsmail Hakkı Aksoyak, Gelibolulu Mustafa Âlî ve Divan II, Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 73: Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard Üniversitesi: 2006.
- HAD: Azmî-zâde Hâletî Divanı, Haz. Bayram Ali Kaya, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara: Yılı Belirsiz.
- HMD: Hâkânî Mehmed Bey Divanı, Haz. Abdülkerim Gülhan, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara: 1996.
- HD: Hâtif Divanı, Haz. Sevdâ Önal, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum: 2010.
- İAD: İzzet Ali Paşa Divanı, Haz. Fatma Sabiha Kutlar Oğuz, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü: Ankara: 2019.
- ID: İsmetî Divanı, Haz. Haluk İpekten, Atatürk Üniversitesi Yayınları: 1974.

- KAD: Küçükçelebizâde Asım Divanı, Haz. Özge, Öztekin, Ürün yayınları, Ankara: 2010.
- KD: Kelîm Divanı, Haz. Ahmet Çelen, Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 1994.
- KMD: Kâmî Divanı, Haz. Ali Yıldırım, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2009.
- KPD: Kemal Paşazâde Divanı, Haz. Yekta Saraç, TDK yayınları, Ankara: 2021.
- KRD: Kırmılı Rahmî Divanı, Haz. Sevgi Elmas, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Edirne: 1997.
- LFD: Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfîz Divanı, Haz. Hiclal Demir, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017.
- LM: Leylâ ve Mecnûn, Fuzûlî, Haz. Muhammed Nur Doğan, Yelkenli yayınları, İstanbul: 2014.
- MFD: Mustafa Fennî Divanı, Haz. Hacı İbrahim Demirkazık, dbv yayınları, İstanbul: 2022.
- MHD: Mihrî Hatun Divanı, Haz. Mehmet Arslan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- MKD: Mekkî Divanı, Haz. Gürcan Karapanlı, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi: İstanbul: 2005.
- MRD: Vak'anüvis Mehmed Râşid Efendi Divanı, Haz. Halit Biltekin, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1993.
- MZD: Mezâkî Divanı, Haz. Ahmet Mermer, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı: 87, Ankara: 1991.
- NAD: Nâbî Divanı, Haz. Ali Fuat Bilkan, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, c. 1-2, Ankara: 1977.
- NCD: Necâtî Beg Divanı, Haz. Ali Nihad Tarlan, Milli Eğitim Basımevi, Ankara: 1963.
- ND: Nedîm Divanı, Haz. Muhsin Macit, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 457, Ankara: 2016.
- NFD: Nef'î Divanı, Haz. Metin Akkuş, Akçağ Yayınları, Ankara: 1993.
- NHD: Nâhîfî Süleyman Efendi Divanı, Haz. A. İrfan Aypay, Selçuk Üniversitesi Doktora Tezi c. 1-2, Konya: 1992.
- NKD: Nâ'ilî-i Kadîm Divanı, Haz. Haluk İpekten, Millî Eğitim Basımevi, Ankara: 1970.
- NMD: Niyâzi-i Mısrî Divanı, Haz. Kenan Erdoğan, Akçağ Yayınları, Ankara: 2019.

- NAŞD: Nâşid Divânı, Haz. Ömer, Zülfe, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü 3193 Kültürel Eserleri 444, Ankara: 2009.
- NŞD: Neşâtî Divanı, Haz. Mahmut Kaplan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara: 2019.
- NVD: Nev'î Divanı, Haz. Mertol Tulum, Mehmet Ali Tanyeri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul: 1977.
- NUD: Abdülahad Nûrî Divanı, Haz. Ali Osman Coşkun, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2001.
- ÖRD: Dede Ömer Rûşenî Divanı, Haz. Semra, Aydemir, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya: 1990.
- PSD: Sâbir Pârsâ Divanı, Haz. Göksu Yıldırım, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat: 2021
- RAD: Râtib Ahmed Paşa Divanı, Haz. Yasin Kılıç, Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: 1996.
- RPD: Koca Râgıb Paşa Dîvânı, Haz. Ömer Demirbağ, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Van: 1999.
- SAD: Sultan III. Ahmed Divanı, Haz. Enes İlhan, Gece Kitaplığı, Ankara, 2016.
- SBD: Subhizâde Abdî Divanı, Haz. Hakan Yalap, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Niğde: 2007.
- SD: Bosnalı Alaeddin Sâbit Divanı, Haz. Turgut Karacan, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas: 1991.
- SEVD: Seyyid Vehbî Divanı, Haz. Hamit Dikmen, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, cilt 1,2, Ankara: 1991.
- SBŞD: Sabri Mehmed Şerif Divanı, Haz. Mehmet Korkut Çeçen, Fırat Üniversitesi Doktora Tezi, Elazığ: 2010.
- SRD: Sahhâf Rüşdî Divanı, Haz. Hatice Ekici, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir: 2006.
- SVD: Sünbülzâde Vehbî Divanı, Haz. Ahmet Yenikale, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2017.
- ŞBD: Şeyhülislam Bahâyî Divanı, Haz. Erdoğan Uludağ, Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1993.
- ŞGD: Şeyh Gâlib Divanı, Haz. Nâci Okcu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara: 2014.
- ŞED: Şeyhülislam Esad Efendi Divanı, Haz. Muhammet Nur Doğan, MEB Yayınları, Ankara: 1992.

ŞYD: Şeyhülislam Yahyâ Divanı, Haz. Rekin Ertem, Akçağ Yayınları, Ankara: 1995.

VED: Vecîhî Divanı, Haz., Gazanfer Aslantaş, Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Konya: 1994.

VMD: Vâhid Mahtûmî Divanı, Haz. Bahattin Kahraman, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya: 1995.

ÜSD: Üsküdarlı Sırrî Divanı, Haz. Şevkiye Kazan, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, YÖK Ulusal Tez Merkezi. Ankara: 2003.

YED: Yûnus Emre Divanı, Haz. Mustafa Tatcı, Kapı Yayınları, İstanbul: 2012.

YND: Yahyâ Nazim Divanı, Haz. Mustafa Sefa Çakır, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları: 211, Sivas: 2020.

ZD: Zâtî Divanı, Haz. Mehmet Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları II, III. Cild: 1987.